

NOVUM TESTAMENTUM Domini nostri IESU CHRISTI

Interprete

THEODORO BEZA

CANTABRIGIÆ Ex Officina IOANNIS FIELD Almæ Academiæ Typographi 1676

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

LIber generationis Jesu Christi filii Davidis,
filii Abrahami.
2 Abrahamus genuit Isaacum, Isaacus autem genuit Jacobum, Jacobus autem genuit
Judam & fratres ejus.
3 Judas autem genuit Pharesum & Zaramum è
Thamara, Pharesus autem genuit Esromum, Esromus
autem genuit Aramum.
4 Aramus autem genuit Aminadabum, Aminidabus
autem genuit Naassonem, Naasso vero genuit Salmonem.
5 Salmo vero genuit Boozum è Rachaba, Boozus
autem genuit Obedem è Rutha, Obedes autem genuit
Jessen.
6 Jesse vero genuit Davidem illum regem, David
autem rex ille genuit Solomonem ex ea quæ *fuerat*
uxor Uriæ.
7 Solomon vero genuit Roboamum, Roboamus
autem genuit Abiam, Abias autem genuit Asam.
8 Asas autem genuit Josaphatum, Josaphatus autem
genuit Joramum, Joramus autem genuit Hoziam.
9 Hozias autem genuit Joathamum, Joathamus autem genuit Achazū, Achazus autem genuit Ezechiam.
10 Ezechias autem genuit Manassen, Manasses autem genuit Amonem, Amon autem genuit Josiam.
11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus,
in transportatione illa Babylonica.
12 Post transportationem *autem* illam Babylonicam, Jechonias genuit Salathielem, Salathiel autem
genuit Zorobabelem.
13 Zorobabel autem genuit Abiudem, Abiud autem genuit Eliacimum, Eliacimus autem genuit Azorem.
14 Azor autem genuit Sadocum, Sadocus autem
genuit Achimum, Achimus autem genuit Eliudem.
15 Eliud autem genuit Eleazarum, Eleazarus autem
genuit Matthanem, Matthan autem genuit Jacobum.
16 Jacob autem genuit [illegible] virum Mariæ, ex
qua genitus est JESUS ille qui dicitur Christus.
17 Universæ [illegible] ab Abrahamo usque
ad Davidem, [illegible] & à Davide
usque

usque ad transportationem Babylonicam, progenies
quatuordecim: & a transportatione Babylonica usque
ad Christum, progenies quatuordecim.
18 Jesu vero Christi nativitas ita fuit: Cum enim
mater ejus Maria desponsata esset Josepho, priusquam
ipsi convenissent, comperta est prægnans esse e Spi-
ritu sancto.
19 Porro Josephus vir ejus, cum esset justus, &
nollet eam ignominiæ exponere, voluit clam eam di-
mittere.
20 Hæc autem cum in animum induxisset, ecce
angelus Domini in somnio apparuit ei, dicens, Jose-
phe, fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem
tuam. Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu san-
cto est.
21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Je-
sum. Ipse enim liberabit populum suum ex peccatis
ipsius.
22 Totum hoc autem factum est, ut impleretur
quod ait Dominus per Prophetam, dicentem,
23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium,
& vocabis nomen ejus Emmanuel: quod est, si in-
terpreteris, Nobiscum Deus.
24 Expergefactus autem Josephus ex somnio fecit ut
ei imperarat angelus Domini, & accepit uxorem suam.
25 Sed non cognovit eam, quousque peperisset fi-
lium illum suum primogenitum: vocavitque nomen
ejus Jesum.

CAP. II.

Magi Christum adorant. Josephus Angeli monitu fugit cum Jesu & matri in Ægyptum. Infanticidium.

Cum ergo natus esset Jesus in *ea* Bethleema *quæ est*
Judææ, temporibus Herodis regis, ecce, magi
ab Oriente advenerunt Hierosolymam,
2 Dicentes, Ubi est ille rex Judæorum qui natus
est? vidimus enim ejus stellam in Oriente, & veni-
mus ut adoremus eum.
3 His autem auditis Herodes rex turbatus est, &
tota Hierosolyma cum eo.
4 Et congregatis omnibus primariis sacerdotibus,
& scribis populi, percontatus est ab eis ubi Christus
ille nasciturus esset.
5 At illi dixerunt ei, In *ea* Bethleema *quæ est* Ju-
dææ. Sic enim scriptum est per prophetam,
6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima
es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui pascet
populum illum meum Israelem.
7 Tum Herodes clam vocatis magis, exquisivit ab
eis quo tempore stella apparuisset.
8 Et eis Bethleemam dimissis, dixit, Profecti, peni-
tus exquirite de puerulo illo; postquam autem *illum*
inve-

inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam & ado-
rem eum.
9 Ipsi vero audito rege, profecti sunt: & ecce,
stella quam viderant in Oriente, præibat eis, donec
venit stetitque supra *locum in* quo erat puerulus ille.
10 Visa autem stella gavisi sunt gaudio magno valde:
11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum
Maria matre ipsius; & prostrati adoraverunt eum:
apertisque thesauris suis, obtulerunt ei munera, au-
rum, & thus, & myrrham.
12 Et divinitus admoniti in somnio ne reverteren-
tur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regi-
onem suam.
13 Ipsis autem regressis, ecce, Angelus Domini ap-
paret in somnio Josepho, dicens, Experrectus accipe
puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: &
esto illic usquedum dixero tibi. Futurum est enim ut
Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.
14 Ille vero experrectus accepit puerulum & ma-
trem ejus nocte. & secessit in Ægyptum.
15 Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut imple-
retur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, *Ex
Ægypto vocavi filium meum.*
16 Tum Herodes, cum vidisset se illusum esse à ma-
gis, excanduit valde: & missis *carnificibus* interemit
omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omni con-
finio ejus, à bimulis & infra, secundum tempus quod
exquisierat ex magis.
17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per
Hieremiam prophetam, dicentem,
18 Vox in Rama audita est, lamentatio & fletus &
ejulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit
consolationem admittere, *de eo* quod non sint.
19 Quum autem obiisset Herodes, ecce angelus
Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto,
20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem
ejus, & proficiscere in regionem Israelis. Mortui
sunt enim qui petebant animam pueruli.
21 Ille vero experrectus accepit puerulum & ma-
trem ipsius, & venit in regionem Israelis.
22 Quum autem audisset Archelaum regnare in
Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verum
Divinitus admonitus in somnio, secessit in partes
Galilææ.
23 Et quum eo venisset, habitavit in urbe quæ di-
citur Nazareth: ut impleretur quod dictum est per
prophetas, fore ut Nazarenus vocaretur.

CAP. III.

*Doctrina & vita Johannis, à quo Christus bapti-
zatur.*

TEmporibus autem illis adfuit Johannes Baptista,
prædicans in deserto Judææ.

 2 Di-

2 Dicensque, Resipiscite; appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse vero Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos: alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis & Sadducæis venientes ad baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum, quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ:

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aqua ad resipiscentiam: is vero qui pone me venit validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus dixit ad eum, Omitte *me* nunc: ita enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omittit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aqua: & ecce, aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce vox *adfuit* è cœlis, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAP. IV.

Christus jejunans tentatur à diabolo, quo victo inchoat suum ministerium.

TUnc Jesus subductus fuit in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2 Et cum jejunasset dies quadraginta & noctes quadraginta, postea esuriit.

3 Et cum venisset ad eum tentator, dixit, Si filius
es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.
4 At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo
pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per
os Dei.
5 Tunc assumit eum diabolus in Sanctam urbem
& statuit eum super pinnas templi :
6 Dixitque ei, Si filius es Dei, dejice teipsum de-
orsum: nam scriptum est, Angelis suis mandabit de
te, & *ipsi* attollent te in manus, ne quando offendas
ad lapidem pedem tuum.
7 Dixit ei Jesus, Vicissim scriptum est, Non tenta-
bis Dominum Deum tuum.
8 Rursum assumit eum diabolus in montem subli-
mem valde, & ostendit ei omnia regna mundi & glo-
riam eorum.
9 Dixitque ei, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus
adoraveris me.
10 Tunc dicit ei Jesus, Abi Satana: scriptum est
enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli ser-
vies.
11 Tunc omittit eum diabolus: & ecce, angeli ac-
cesserunt, & ministrabant ei.
12 Cum audisset autem Jesus Johannem traditum
esse *in custodiam*, redit in Galilæam:
13 Et relicta Nazareth, venit & habitavit in Caper-
naumo *urbe* maritima, in finibus Zabulon & Neptha-
lim:
14 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam pro-
phetam, dicentem,
15 Terra Zabulon & terra Nepthalim; *ad* viam
maris secus Jordanem, Galilæa Gentium:
16 Populus positus in tenebris vidit lucem mag-
nam: & positis in regione & umbra mortis lux ex-
orta est.
17 Ex eo tempore cœpit Jesus prædicare, & dicere,
Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.
18 Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit
duos fratres, Simeonem, qui dictus est Petrus, & An-
dream fratrem ejus, jacientes rete in mare (erant enim
piscatores.)
19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos pi-
scatores hominum.
20 Illi vero statim omissis retibus secuti sunt eum.
21 Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres,
Jacobum filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus,
in navigio cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia
sua: & vocavit eos.
22 Illi autem statim omisso navigio & patre suo se-
cuti sunt eum.
23 Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in sy-
nagogis ipsorum, & prædicans evangelium regni, &

ſanans quemvis morbum & quemvis languorem in
populo.

24 Tunc emanavit fama ipſius in totam Syriam: &
obtulerunt ei omnes male affectos, variis morbis &
cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, &
paralyticos: ſanavitque eos.

25 Et ſecuta eſt eum turba multa à Galilæa ac De-
capoli & Hieroſolymis & Judæa & *regionibus* trans
Jordanem *ſitis*.

CAP. V.

Concio Chriſti in monte, complexa octo beatitudines & explicationem legis.

CUm vidiſſet autem turbam, aſcendit in montem:
& cum conſediſſet, adierunt eum diſcipuli ejus,
2 Tunc aperto ore ſuo docebat eos, dicens,
3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt re-
gnum cœlorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipſi ſolamen reci-
pient.
5 Beati qui ſunt mites: quoniam ipſi terram hære-
ditario jure obtinebunt.
6 Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam: quoniam
ipſi ſaturabuntur.
7 Beati qui ſunt miſericordes: quoniam ipſis miſe-
ricordia tribuetur.
8 Beati qui ſunt mundo corde: quoniam ipſi Deum
videbunt.
9 Beati qui ſunt pacifici: quoniam filii Dei voca-
buntur.
10 Beati quos perſequuntur *homines* juſtitiæ cauſa:
quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.
11 Beati eritis cum vos conviciis affecerint, &
perſecuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali
adverſus vos, propter me.
12 Gaudete & exultate: quoniam merces veſtra
multa eſt in cœlis: ita enim perſecuti fuerunt prophe-
tas qui *fuerunt* ante vos.
13 Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal infatuatus fuerit,
quo ſalietur? ad nihil valet amplius niſi ut abjicia-
tur foras, & conculcetur à quibuſvis.
14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs occultari
ſupra montem poſita.
15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam
ſubter modium, ſed in candelabrum: & ſplendet
omnibus qui ſunt in domo.
16 Ita ſplendeat lux veſtra coram hominibus, ut vi-
deant veſtra bona opera, glorificentque Patrem illum
veſtrum qui *eſt* in cœlis.
17 Ne exiſtimate me veniſſe ut diſſolvam Legem,
aut Prophetas: non veni ut *eam* diſſolvam, ſed ut *eam*
impleam.
18 Amen quippe dico vobis, uſquedum præterierit
cœlum

cœlum & terra, iota unum aut unus apex nequaquam
prætererit ex Lege,usquedum omnia facta fuerint.
19 Quisquis igitur solverit unum ex mandatis hi ce
minimis, & ita docuerit homines,minimus vocabitur
in regno cœlorum:quisquis autem fecerit & docuerit,
iste magnus vocabitur in regno cœlorum.
20 Dico enim vobis,nisi abundaverit vestra justitia
plus quam *illa* Scribarum & Pharisæorum,vos nequa-
quam ingressuros in regnum cœlorum.
21 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non occi-
des: quisquis autem occiderit, tenebitur judicio.
22 Ego vero dico vobis,Quicunque irascitur fratri
suo temere, tenebitur judicio: quicunque vero di-
xerit fratri suo, Raca, tenebitur consessu: quisquis
autem dixerit, Fatue, tenebitur gehenna ignis.
23 Igitur si munus tuum attuleris ad altare,& illic
memineris fratrem tuum habere aliquid contra te,
24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi :
primum reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris
offer munus tuum.
25 Esto amicus adversario tuo cito dum es in via
cum eo;nequando te tradat adversarius judici,& judex
te tradat ministro, & in custodiam conjiciaris.
26 Amen dico tibi,Nequaquam exibis illinc usque-
dum reddideris ultimum quadrantem.
27 Audistis dictum fuisse à veteribus,Non mœcha-
beris.
28 Ego vero dico vobis, Quicunque aspicit mulie-
rem ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in cor-
de suo.
29 Quod si oculus tuus dexter facit ut tu offendas,
erue eum,& abjice abs te : expedit enim tibi ut pere-
at unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum
conjiciatur in gehennam.
30 Et si dextera tua manus facit ut tu offendas, ex-
scinde eam,& abjice abs te: expedit enim tibi ut pe-
reat unum ex membris tuis,ac non totum corpus tuum
conjiciatur in gehennam.
31 Dictum est autem, Quisquis dimiserit uxorem
suam, det ei libellum abscessionis.
32 Ego vero dico vobis.Quisquis dimiserit uxorem
suam,extra rationem scortationis facit ut ea mœchetur:
& quisquis dimissam duxerit, mœchatur.
33 Rursum audistis dictum fuisse veteribus, Non
pejerabis, sed reddes Domino quæ tu juraveris.
34 Ego vero dico vobis,Ne jurate omnino: neque
per cœlum, quia thronus Dei est :
35 Neq;per terram : quia scabellum est pedum ejus:
neque per Hierosolymam, quia urbs est magni regis.
36 Neq;per caput tuum jures,quia non potes unum
capillum album aut nigrum facere.
37 Esto autem sermo vester, Etiam etiam,Non non:

quod autem supra hæc redundat, à malo est.

38 Audistis dictum fuisse, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego vero dico vobis, Ne obsistite improbo: sed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:

40 Et ei qui velit tecum contendere, ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium.

41 Et quisquis te angariabit ad milliare unum, abi cum eo duo.

42 Petenti abs te dato: & volentem mutuare abs te ne aversere.

43 Audivistis dictum fuisse, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego vero dico vobis, Diligite inimicos vestros, benedicite iis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infesti sunt & persequuntur vos:

45 Ut sitis filii Patris illius vestri qui est in cœlis: facit enim ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.

46 Nam si dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne & publicani idem faciunt?

47 Et si complexi fueritis fratres vestros solum, quid amplius facitis? nonne & publicani ita faciunt?

48 Estote igitur vos perfecti, ut Pater vester qui est in cœlis perfectus est.

CAP. VI.

De eleemosyna, oratione Dominica, jejunio, mammona, & regno Dei.

Attendite ne justitiam vestram exerceatis coram hominibus, ut spectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui *est* in cœlis.

2 Itaque quum præstabis eleemosynam, ne curato buccina cani coram te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in plateis, ut gloriam consequantur ab hominibus. Amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

3 Cum vero tu das eleemosynam, ne noverit sinistra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut sit tua eleemosyna in occulto: Pater autem tuus qui *te* aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et cum precaberis, ne esto ut hypocritæ: amant enim in conventibus & in angulis platearum stantes precari, ut appareant hominibus. Amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

6 Tu vero cum precaris, introito in conclave tuum, & clauso ostio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus qui *te* aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Pre-

7 Precantes autem ne eadem blaterate ut Ethnici :
putant enim fore ut sua illa loquacitate exaudiantur.
8 Ne igitur ipsis assimilamini : novit enim Pater
ille vester quibus sit vobis opus antequam vos petatis
ab eo.
9 Vos igitur ita precamini, PATER noster qui
es in cœlis, sanctificetur nomen tuum.
10 Veniat regnum tuum : fiat voluntas tua, sicut in
cœlo, *ita* etiam in terra.
11 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita nostra, sicut & remitti-
mus debitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos
ab illo malo. Quia tuum est regnum, & potentia, &
gloria in secula. Amen.
14 Nam si remiseritis hominibus suos lapsus, remit-
tet etiam vobis Pater ille vester cœlestis :
15 Sin autem non remiseritis hominibus ipsorum
lapsus, nec Pater vester remittet vobis offensas vestras.
16 Cum autem jejunatis, ne estote ut hypocritæ te-
trico vultu : deformant enim facies suas, ut appareant
hominibus jejunare. Amen dico vobis, retulerunt mer-
cedem suam.
17 Tu vero, cum jejunas, unge caput tuum, & fa-
ciem tuam lava :
18 Ut ne appareas hominibus jejunare, sed Patri
tuo qui *est* in occulto : & Pater tuus, qui aspicit in
occulto, reddet tibi in propatulo.
19 Ne thesauros recondite in terra, ubi tinea & ero-
sio corrumpit & ubi fures perfodiunt ac furantur.
20 Sed recondite vobis thesauros in cœlo, ubi neq;
tinea neque erosio corrumpit, & ubi fures non perfo-
diunt, neque furantur.
21 Nam ubi est thesaurus vester, illic erit etiam cor
vestrum.
22 Lucerna corporis est oculus. Itaque si oculus tu-
us simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit :
23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum cor-
pus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in
te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ ?
24 Nemo potest duobus dominis servire : aut enim
unum habebit odio, & alterum diliget : aut uni adhæ-
rebit & alterum contemnet. Non potestis Deo servire
& mammonæ.
25 Propterea dico vobis, ne estote soliciti de anima
vestra, quid esuri sitis, aut quid bibituri, neque de cor-
pore vestro, qua re sitis induendi. Nonne anima plus
est quam alimentum, & corpus quam vestitus ?
26 Intuemini in volucres cœli : non enim serunt,
neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille
vester cœlestis alit eas : nonne vos multo præstatis
eis ?

27 Quis autem ex vobis solicite cogitando potest
apponere ad staturam suam cubitum unum?
28 Ac de vestitu quid soliciti estis? discite quomo-
do lilia agrorum augescant: non fatigantur, neque
nent.
29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum
universa gloria sua sic amictum fuisse ut unum ex istis.
30 Quod si herbam agri, quæ hodie existat, & cras
in clibanum conjicitur, Deus ita circumvestit, nonne
vos multo magis, o exigua fide præditi?
31 Ne igitur estote soliciti, dicentes, Quid edemus,
aut quid bibemus, aut quo amiciemur?
32 (Nam omnia ista gentes requirunt) novit enim
Pater ille vester cœlestis vos indigere his omnibus.
33 Sed quærite primo regnum Dei & justitiam ejus,
& ista omnia adjicientur vobis.
34 Ne igitur estote soliciti de crastino: nam cra-
stinus *dies* solicitus erit de *rebus* suis: sufficit diei sua
vexatio.

CAP. VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus quæ bene & quæ male fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.
2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini:
& qua mensura metimini, *eadem* contra metietur
vobis.
3 Quid autem spectas festucam quæ est in oculo
fratris tui, trabem vero quæ est in oculo tuo non ani-
madvertis?
4 Aut quomodo dices fratri tuo, Sine ejiciam fe-
stucam ex oculo tuo; & ecce trabes in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo
tuo, & tum dispicies ut ejicias festucam ex oculo fra-
tris tui.
6 Ne date *quod* sanctum *est* canibus, nec projicite
margaritas vestras coram porcis: nequando concul-
cent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.
7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis:
pulsate, & aperietur vobis.
8 Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, in-
venit: & ei qui pulsat, aperietur.
9 Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus peti-
erit ab eo panem, det ei lapidem?
10 Et si piscem petierit, num serpentem dabit ei?
11 Si vos igitur, qui mali estis, nostis dona bona
dare liberis vestris, quanto magis Pater ille vester, qui
est in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipso.
12 Quæcunque igitur volueritis ut faciant vobis
homines, ita & vos facite eis: ista enim est Lex &
Prophetæ.
13 Introite per angustam portam: quoniam lata
est

est porta & spatiosa via quæ abducit in exitium, mul-
tique sunt qui introeunt per eam.
14 Quia angusta est porta, & stricta via quæ ducit
ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.
15 Cavete vero vobis à pseudoprophetis, qui veni-
unt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus
sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colli-
gunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?
17 Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris
autem arbor fert fructus putres.
18 Non potest arbor bona fructus malos ferre, neq;
arbor mala fructus bonos ferre.
19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, ex-
ciditur, & in ignem conjicitur.
20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis
eos.
21 Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, in-
troibit in regnum cœlorum, sed qui facit quod vult
Pater meus qui in cœlis est.
22 Multi dicent mihi die illo, Domine, Domine,
nonne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine
tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas vir-
tutes edidimus?
23 Tunc autem profitebor eis, Certe nunquam no-
vi vos, discedite à me qui operam datis transgressioni
legis.
24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, &
eos præstat, assimilabo eum viro prudenti, qui ædifi-
cavit domum suam super petram:
25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, &
flaverunt venti, & inciderunt domui illi: sed non ce-
cidit: fundata enim fuerat super petram.
26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non
præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum
suam super arenam:
27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina &
flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: &
cecidit, & fuit casus ejus magnus.
28 Factum est autem, cum finisset Jesus sermones
istos, ut percelleretur turba super doctrina ipsius,
29 Docebat enim eos ut habens autoritatem, non
autem ut Scribæ.

CAP. VIII.

Leprosus, Centurionis puer & socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.

Descendentem autem eum è monte, sequuta est
turba multa.
2 Et ecce, leprosus cum venisset adoravit eum, di-
cens, Domine, si velis, potes me purgare.
3 Extensaque manu tetigit eum Jesus, dicens, Volo,
purga-

purgator, Statim igitur purgata fuit ejus lepra.
4 Tunc dicet ei Jesus, Vide *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.
5 Ingressum autem Jesum Capernaum adiit Centurio, precans eum,
6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.
7 Tunc dicit ei Jesus, Ego, cum venero, sanabo eum.
8 Et respondens Centurio dixit, Domine, non sum dignus ut sub tectum meum ingrediaris: sed solum loquere, & sanabitur puer meus.
9 Et enim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me milites: & dico huic, Proficiscere, & proficiscitur, & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.
10 *Hæc* autem cum audisset Jesus, iratus est; & dixit iis qui sequebantur, Amen dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.
11 Dico autem vobis, multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo & Isaaco & Jacobo in regno cœlorum.
12 Filios vero regni ejectum iri in tenebras illas exteras; illic erit fletus & stridor dentium.
13 Et dixit Jesus Centurioni, Abi, & ut credidisti, fiat tibi. Sanatusque est puer ejus eo ipso momento.
14 Et cum venisset Jesus domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem;
15 Tetigitque manum ejus, & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit eis.
16 Cum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo, omnesque male habentes sanavit:
17 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Ipse invaletudines nostras accepit, & morbos portavit.
18 Cum vidisset autem Jesus turbam multam circum sese, jussit ut abiretur in ulteriorem *ripam*.
19 Et cum accessisset quidam Scriba, dixit ei, Magister, sequar te quocunque abieris.
20 Tunc dicit ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.
21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei, Domine, permitte mihi primum abire, & sepelire patrem meum.
22 Jesus autem dixit ei, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.
23 Ipsum autem ingressum in navigium, secuti sunt eum discipuli ejus.
24 Et ecce concussio magna facta est in mari, adeo ut

ut navis operiretur fluctibus: ipse vero dormiebat.
25 Et accedentes discipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, serva nos, perimus.
26 *Ipse* vero dixit eis, Quid timidi estis, o exigua fide præditi? Tunc experrectus objurgavit ventos & mare: & facta est tranquillitas magna.
27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes, Qualis est iste, quod venti quoque & mare auscultant ei?
28 Et cum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, sævi valde, adeo ut non valeret quisquam præterire per viam illam.
29 Et ecce clamarunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jesu fili Dei? venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?
30 Erat autem longe ab eis grex porcorum multorum pascens.
31 Dæmones vero precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.
32 Et ait eis, Abite. Illi vero egressi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.
33 Pastores autem fugerunt: & cum abiissent in urbem, renunciarunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.
34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & cum vidissent eum, rogarunt ut digrederetur à finibus suis.

CAP. IX.

Christus peccata & paralysin solvit, Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.
2 Et ecce, obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: cumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili; remissa sunt tibi peccata tua.
3 Et ecce, quidam è Scribis dicebant apud se, Iste blasphemat.
4 Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis mala in cordibus vestris?
5 Utrum enim est facilius, dicere, Remissa sunt tibi peccata, an dicere, Surge & ambula?
6 Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.
7 Tunc *ille* surrexit, abiitque domum suam.
8 Turba vero cum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et cum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam
sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & di-
xit ei, Sequere me. Atque is surgens secutus est eum.
10 Et ecce factum est cum Jesus accumberet domi
illius, ecce, multi publicani & peccatores qui vene-
rant, simul accubuerunt cum Jesu & discipulis ejus.
11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt
discipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatori-
bus edit doctor ille vester?
12 Jesus autem cum *hoc* audisset, dixit eis, Iis qui
valent non est opus medico, sed iis qui male *se* habent.
13 Ite vero & discite quid sit: Miserationem volo,
& non sacrificium: non enim veni vocatum justos, sed
peccatores ad resipiscentiam.
14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes,
Quare nos & Pharisæi multum jejunamus, discipuli
vero tui non jejunant?
15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lu-
gere quamdiu cum eis est sponsus? aderunt autem dies
cum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.
16 Nullus autem indit panniculum novum in vesti-
mentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit
aliquid ex illo vestimento, & fit pejor fissura.
17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres:
alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur,
tum utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in u-
tres recentes, & utraque conservantur.
18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus
synagogæ venit, & adoravit eum, dicens, Filia mea
modo defuncta est: sed veni & impone manum tuam
super eam, & vivet.
19 Tunc surgens Jesus secutus est eum, & discipu-
li ejus.
20 Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à
duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam
vestimenti illius.
21 Dicebat enim apud se, Si solum tetigero vesti-
mentum ejus, liberabor.
22 Jesus vero conversus & intuitus eam, dixit, Con-
fide filia: fides tua te liberavit. Et liberata fuit mu-
lier ab eo momento.
23 Et cum venisset Jesus domum præfecti *synago-
gæ*, vidissetque tibicines & turbam tumultuantem,
24 Dicit eis, Recedite: non enim mortua est puel-
la, sed dormit. Et deridebant eum.
25 Cum autem fuisset ejecta turba, ingressus pre-
hendit manum ejus: & surrexit adolescentula.
26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.
27 Cumque digrederetur illinc Jesus, secuti sunt e-
um duo cæci, clamantes, & dicentes, Miserere nostri,
fili David.
28 Cum autem venisset domum, adierunt eum cæci,
illi

illi, & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere?
Dicunt ei, Etiam, Domine.
29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum
fidem vestram fiat vobis.
30 Et aperti sunt oculi eorum: & graviter inter-
minatus est eis Jesus, dicens, Videte nemo sciat.
31 At illi egressi sparserunt ejus famam in tota illa
regione.
32 Ipsis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei
hominem mutum, dæmoniacum.
33 Et ejecto dæmonio locutus est mutus: & mira-
ta est turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam
in Israele.
34 Pharisæi vero dicebant, Per principem dæmo-
niorum ejicit dæmonia.
35 Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos, docens
in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni,
& sanans quemvis morbum & quemvis languorem in
populo.
36 Cum vidisset autem turbam commiseratione in-
tima commotus est super eis, quod essent dissipati &
disjecti quasi oves non habentes pastorem.
37 Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis
multa, operarii autem pauci.
38 Rogate igitur Dominum messis ut emittat ope-
rarios in messem suam.

CAP. X.

Vocatio duodecim Apostolorum, illorumque persecutio, consolatio & summaria instructio.

TUnc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis
potestatem adversus spiritus impuros, ut ejicerent
eos, & sanarent omnem morbum & omnem languo-
rem.
2 Porro duodecim Apostolorum nomina sunt hæc:
Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater
ejus, Jacobus filius Zebedæi, & Johannes frater ejus;
3 Philippus, & Bartholomæus; Thomas, & Mat-
thæus ille publicanus: Jacobus *filius* Alphæi, &
Lebbæus cognominatus Thaddæus:
4 Simon Cananites, & Judas Iscariotes, qui etiam
prodidit eum.
5 Hos duodecim misit Jesus, & addidit eis manda-
ta, dicens, In viam Gentium ne abeatis, & in urbem
Samaritanorum ne ingrediamini:
6 Sed proficiscimini potius ad oves perditas domus
Israelis.
7 Ite facientes vero proclamate, dicentes, Appro-
pinquavit regnum cœlorum.
8 Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos susci-
tate, dæmonia ejicite: dono accepistis, dono date.
9 Ne comparate aurum, neque argentum, neque
æs in zonis vestris:

10 Neque

10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque soleas, neque baculum: nam dignus est operarius alimento suo.

11 In quamcunque vero urbem aut vicum introieritis, exquirite quis in ea sit dignus: & illic manete usquedum exeatis.

12 Introeuntes autem domum, salutate eam.

13 Et si quidem fuerit domus digna, venito pax vestra super eam: sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.

14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.

15 Amen dico vobis, Tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii quam urbis illius.

16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: estote igitur prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.

17 Cavete vero ab hominibus: tradent enim vos in consessus, & in conventibus suis flagellabunt vos.

18 Sed & ad præsides ac reges ducemini mea causa, *ut hoc sit* eis & Gentibus testimonium.

19 Sed cum tradent vos, ne estote soliciti quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis illo momento quid loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri *is est* qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium, & insurgent liberi in parentes, & morte mulctandos eos curabunt.

22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verum qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

23 Cum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, Nequaquam obieritis urbes Israelis, quin venerit Filius hominis.

24 Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum.

25 Sufficiat discipulo ut sit sicut doctor ipsius: & ut servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias Beelzebulem vocarunt, quanto magis domesticos ejus?

26 Itaque ne nos timete: nihil enim est opertum, quod non sit retegendum; & nihil occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in solariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare: sed timete potius eum qui potest & animam & corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passerculi assario veneunt, & unus

ex eis non cadet in terram sine Patre verstro?
30 Vestri vero etiam capilli capitis omnes nume-
rati sunt.
31 Ne igitur timete: vos multis passerculis præ-
statis.
32 Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus,
agnoscam &.ego eum coram Patre meo qui est in
cœlis.
33 Quisquis autem abnegaverit me coram homini-
bus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui est in
cœlis.
34 Ne existimate me venisse immissurum pacem in
terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.
35 Nam veni facturus ut dissideat filius à patre suo,
& filia à matre sua, & nurus à socru sua.
36 Et inimici hominis *erunt qui sunt* domestici
ipsius.
37 Qui amat patrem aut matrem supra me, non est
me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me,
non est me dignus.
38 Et qui non accipit crucem suam, ac pone me se-
quitur, non est me dignus.
39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui
perdiderit animam suam mea causa, inveniet eam.
40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit,
recipit eum qui misit me.
41 Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mer-
cedem Prophetæ accipiet: & qui recipit justum no-
mine justi, mercedem justi accipiet.
42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis
poculum frigidæ solum, nomine discipuli, Amen dico
vobis, non perdiderit mercedem suam.

CAP. XI.

Legatio Johannis ad Christum, Christique concio legalis & evangelica.

ET factum est, cum finem fecisset Jesus præcipien-
di duodecim discipulis suis, ut digressus illinc do-
ceret, & prædicaret in urbibus eorum.
2 Johannes autem cum audisset in vinculis opera
Christi, missis duobus ex discipulis suis,
3 Dixit ei, Tune is es qui venturus erat, an alium
expectabimus?
4 Et respondens Jesus dixit ei, Ite & renunciate
Johanni quæ auditis & videtis:
5 Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, lepro-
si mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, &
pauperibus evangelizatur.
6 Et beatus est qui non fuerit offensus in me.
7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ
de Johanne: Quid exiistis in desertum spectaturi?
arundinem quæ agitetur à vento?
8 Sed quid exiistis visuri? hominem mollibus ve-
stibus

stibus amictum ? ecce qui gerunt molles vestes in
domibus regum sunt.
9 Sed quid exiistis visuri ? prophetam ? certe dico
vobis etiam amplius quam prophetam.
10 Iste enim est de quo scriptum est. Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit
viam tuam coram te.
11 Amen dico vobis, Non est suscitatus inter genitos è mulieribus quisquam major Johanne Baptista
sed qui est minimus in regno cœlorum, major eo est.
12 Porro à diebus Johannis Baptistæ usq; nunc regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiunt illud,
13 Nam omnes Prophetæ & ipsa Lex usque ad Johannem prophetarunt.
14 Et, si vultis *hoc* recipere, ipse est Elias ille qui
venturus erat.
15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
16 Sed cui assimilabo gentem istam ? Similis est
puerulis qui sedent in foris, & acclamant sodalibus
suis,
17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non saltastis : lamentati sumus vobis, & non planxistis.
18 Venit enim Johannes nec edens nec bibens, &
aiunt, Dæmonium habet.
19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt,
Ecce homo edax & vini potor, publicanorum amicus
& peccatorum. Sed justificata est sapientia à filiis suis.
20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates in
quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quod
non resipuissent, *dicens*,
21 Væ tibi Corazin, væ tibi Bethsaida : nam si Tyri
& Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud
vos: olim cum sacco & cinere *sedentes* resipuissent :
22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii quam vestra.
23 Et tu Capernaum, quæ es usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris : nam si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent
usque ad hodiernum diem.
24 Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii quam tua.
25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quod
hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus : &
ea retexeris infantibus.
26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.
27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo : & nemo
novit Filium nisi Pater, neque Patrem quisquam novit
nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius retegere.
28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati,
& ego faciam ut requiescatis.
29 Attollite jugum meum in vos, & discite à me
quod

quod mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.
30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAP, XII.

Quid Sabbato & Sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici nisi digito Dei: & bonum esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.

ILlo tempore ibat Jesus sabbato per sata: discipuli vero ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas, & edere.
2 Pharisæi vero, cum *hoc* vidissent, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbato.
3 Ipse autem dixit eis, Non legistis quid fecerit David, cum esuriret ipse, & qui erant cum eo?
4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositios ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis qui cum eo erant, sed Sacerdotibus solis?
5 Aut non legistis in Lege, sabbatis Sacerdotes in templo sabbatum profanare, & inculpabiles esse?
6 Dico autem vobis, *quendam* templo majorem hic esse.
7 Quod si nossetis quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnassetis inculpabiles.
8 Nam Dominus est etiam sabbati Filius hominis.
9 Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.
10 Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam & interrogarunt eum, dicentes, Licetne sabbatis *quempiam* sanare? ut accusarent eum.
11 Ipse vero dixit eis, Quis erit ex vobis qui habeat ovem unam, &, si ea inciderit sabbato in foveam, non apprehendat eam & erigat?
12 Quantum autem homo præstat ovi? Itaque licet sabbatis benefacere.
13 Tunc dixit homini illi, Protende manum tuam. Et *is* extendit: estque restituta sana ut altera.
14 Pharisæi vero egressi ceperunt consilium adversus eum, ut eum perderent.
15 Jesus autem cum *hoc* novisset, secessit illinc, secutaque est eum turba multa, sanavitque eos omnes.
16 Et interminatus est eis ne se manifestum facerent:
17 Ut impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, dicentem,
18 Ecce servus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquiescit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus annunciabit.
19 Non litigabit, neque clamitabit, neque audiet quisquam in plateis vocem *ejus*.
20 Arundinem quassatam non confringet, & linum
fumi-

fumigans non exstinguet, usquedum protulerit ad victoriam judicium.

21 Et in ejus nomine Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmoniacus cæcus & mutus: & sanavit eum, adeo ut qui cæcus ac mutus *fuerat*, & loqueretur & videret.

23 Et obstupuit tota turba, dicebatque, Nonne iste est filius ille Davidis ?

24 Pharisæi vero, cum hæc audissent, dicebant, Iste non ejicit dæmonia nisi per Beelzebulem principem dæmoniorum.

25 Jesus autem, cum sciret cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese vastatur: & omnis urbs aut domus dissidens adversus seipsam, non stabit.

26 Sed si Satanas Satanam ejicit, adversus seipsum dissidet: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et, si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo potest aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primo vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet ?

30 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non cogit mecum, spargit.

31 Propterea dico vobis, Quodvis peccatum & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia vero in Spiritum non remittetur hominibus.

32 Et quisquis locutus fuerit adversus Filium hominis, remittetur ei: quisquis autem fuerit locutus adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem, nam è fructu arbor cognoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo possitis bona loqui, cum sitis mali? Nam ex redundantia cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis, Quodcunque verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidam è Scribis ac Pharisæis, dicentes, Præceptor, velimus ex te signum videre.

39 Ipse vero respondens, dixit eis, Gens mala & adulterina signum requirit, sed signum non dabitur ei

nisi

nisi signum illud Jonæ prophetæ.
40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies &
tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres
dies & tres noctes.
41 Ninevitæ resurgent in judicio cum gente ista, &
condemnabunt eam: quod ipsi resipuerint ad præco-
nium Jonæ: & ecce, plus quam Jonas *est* in hoc loco.
42 Regina Austri surget in judicio cum gente ista,
& condemnabit eam: quod venerit à terminis terræ
ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quam
Solomon *est* in hoc loco.
43 Cæterum, cum impurus spiritus exierit à quopi-
am, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non
invenit.
44 Tunc dicit, Revertar domum meam, unde exi-
vi. Et cum venit, invenit *eam* vacantem, verram &
ornatam.
45 Tunc abit & accipit secum septem alios spiri-
tus pejores quam ipse *sit*, & ingressi habitant illic, fit-
que ultima conditio hominis illius deterior priore:
ita etiam erit genti isti malæ.
46 Cum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, ma-
ter & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus
colloquium.
47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres
tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.
48 Ipse vero respondens dixit illi qui *hoc* ei dixe-
rat, Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei?
49 Et protensa manu sua in discipulos suos, dixit
Ecce, mater mea, & fratres mei?
50 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus
qui est in cœlis, is est meus frater, & soror, & mater.

CAP. XIII.

*Concio Christi complexa parabolam de semine, & se-
ptem alias. Despicitur Jesus à cognatis.*

Illo vero die egressus Jesus domo sedit apud mare.
2 Et coacta est ad eum turba multa, adeo ut navi-
gium ingressus sederet: tota autem turba in littore
adstabat.
3 Et locutus est eis multa per parabolas, dicens,
Ecce *quidam* sator exiit ad serendum.
4 Et cum is seminaret, alia quidem ceciderunt se-
cundum viam: & venerunt volucres, & devorave-
runt ea.
5 Alia vero ceciderunt in petrosa, ubi non habe-
bant terram multam: & statim exorta sunt, propterea
quod non habebant profundam terram.
6 Sole autem exorto, ardore tacta sunt, & propterea
quod non habebant radicem, exaruerunt.
7 Alia vero ceciderunt in spinas: & ascenderunt
spinæ, & suffocarunt ea.
8 Alia vero ceciderunt in terram bonam, & edide-
runt

runt fructum, aliud quidem centena, aliud vero sexagena, aliud vero tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc accedentes discipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipse vero respondens, dixit eis, Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.

12 Quisquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quisquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipsis prophetia Esaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Crassum factum est enim cor populi hujus. & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & se convertant, & sanem eos.

16 Vestri vero beati sunt oculi, quod videant: & aures vestræ, quod audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi prophetæ & justi desiderarunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui seminat.

19 Quoties quispiam audit sermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod satum est in corde ipsius: is est qui secundum viam semen excepit.

20 Qui vero in petrosa semen excepit, is est qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in sese, sed temporarius est: ortaque compressione vel persecutione propter sermonem, statim offenditur.

22 Qui vero in spinas semen excepit, is est qui sermonem audit: sed solicitudo seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem, qui fit fructus expers.

23 Qui vero in terram bonam excepit semen, is est qui sermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius sexagena, alius vero tricena.

24 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Cum vero germinasset herba, & fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem servi patris-familias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen sevisti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille vero dixit eis, Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis simul cum eis triticum.

30 Sinite utraque simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea: triticum vero cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum quispiam sevit in agro suo:

32 Quod minimum quidem est omnium seminum: cum autem excreverit, maximum est olerum, & arborescit: adeo ut veniant volucres cœli & nidulentur in ramis ipsius.

33 Aliam parabolam locutus est eis, *dicens*, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

34 Hæc omnia locutus est Jesus per parabolas ad turbam: & absque parabola nihil locutus est eis:

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentem, Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à jacto mundi fundamento.

36 Tunc dimissa turba venit domum Jesus, & adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipse vero respondens dixit eis, Qui seminat bonum semen, est Filius hominis:

38 Ager autem, est mundus: bonum vero semen, sunt filii regni: zizania vero, sunt filii illius Mali.

39 Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus: messis vero, consummatio seculi est: messores autem, Angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania & igni exuruntur: ita erit in consummatione seculi hujus.

41 Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgressioni legis,

42 Projicientque eos in fornacem ignis: illic erit fletus & stridorque dentium.

43 Tunc justi effulgebunt ut sol in regno Patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Rursus simile est regnum cœlorum thesauro occultato in agro: quem nactus quispiam occuluit, & præ gaudio quod accipit ex eo, subducit *sese*, & omnia quæ habet vendit, emitque agrum illum.

45 Rursus simile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.

46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.

47 Rursum simile est regnum cœlorum sagenæ jactæ in mare, & quæ res cujusvis generis coegit.
48 Quam impletam piscatores subduxerunt in littus: & sedentes quæ bona erant in vasa collegerunt, quæ vero putria extra abjecerunt.
49 Ita erit in consummatione seculi: prodibunt Angeli, & segregabunt malos è medio justorum:
50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus & stridor dentium.
51 Dicit eis Jesus, intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Domine.
52 Ipse vero dixit eis, Propterea omnis Scriba edoctus in regno cœlorum similis est cuipiam patrifamilias qui profert è thesauro suo nova & vetera.
53 Et factum est cum finisset Jesus parabolas istas, ut solveret illinc.
54 Et cum venisset in patriam suam, docuit eos in Synagoga eorum: *adeo* ut percellerentur ac dicerent, Unde huic sapientia ista & virtutes?
55 Nonne iste est ille fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joses & Simon & Judas?
56 Et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt? unde igitur isti hæc omnia?
57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis, Non est Propheta inhonoratus nisi in patria sua & domo sua.
58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAP. XIV.

Herodis de Jesu judicium: quare Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum quinque panum: fide firmantur fluctus.

Illo tempore audivit Herodes Tetrarcha famam *de* Jesu.
2 Et dixit pueris suis, Iste est Johannes ille Baptista: ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.
3 Nam Herodes prehensum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.
4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.
5 Et cum cuperet eum occidere, timuerat turbam, quod eum haberent ut prophetam.
6 Cum autem agerentur natalitia Herodis, saltaverat filia Herodiadis in medio: & placuerat Herodi.
7 Unde cum jurejurando spoponderat *se* daturum ei quicquid petiisset,
8 Illa vero producta à matre sua, Da mihi, inquit, hic in patina caput Johannis Baptistæ.
9 Et contristatus fuerat rex: sed propter jusjurandum

dum

dum, & eos qui simul accumbebant, jusserat dari.
10 Ut misso *carnifice* decollaverat Johannem in
carcere.
11 Et allatum fuerat caput ejus in patina, datumque
puellæ, & *ipsa* obtulerat illud matri suæ.
12 Et cum accessissent discipuli ejus, sustulerant
corpus illius, illudque sepelierant: venerantque &
renunciaverant Jesu.
13 *Hæc* igitur cum audisset Jesus, secessit illinc è
navigio in desertum locum privatim: & cum *hoc* au-
disset turba, pedibus secuta est eum ab urbibus.
14 Et egressus Jesus vidit multam turbam, & com-
miseratione intima commotus est erga eos, sanavitque
eorum ægrotos.
15 Cum autem serum diei esset, adierunt eum disci-
puli ejus, dicentes, Desertus est locus, & tempus jam
præteriit: dimitte turbam, ut abeuntes in vicos e-
mant sibi escas.
16 Jesus autem dixit eis, Non habent necesse abire:
date eis vos quo vescantur.
17 Ipsi vero dicunt ei, Non habemus hic nisi quin-
que panes, & duos pisces.
18 Ipse autem dixit, Afferte mihi eos huc.
19 Et jussa turba per herbas discumbere, acceptis
quinque illis panibus ac duobus piscibus, suspiciens in
cœlum benedixit: & cum fregisset, dedit discipulis
panes, discipuli vero turbæ.
20 Et comederunt omnes & saturati sunt: sustule-
runtque quod superfuerat fragmentorum, duodecim
cophinos plenos.
21 Qui autem ederant fuere viri quasi quinquies
mille, absque mulieribus ac puerulis.
22 Et statim adegit Jesus discipulos suos inscende-
re in navigium, & præire sibi in ripam alteram, dum
dimitteret turbam.
23 Dimissa igitur turba ascendit in montem priva-
tim ad orandum. Cum autem serum diei esset, solus e-
rat illic.
24 Navigium vero jam in medio maris erat, vexa-
tum à fluctibus. Nam ventus erat contrarius.
25 Quarta autem noctis vigilia abiit ad eos Jesus,
ambulans super mare.
26 Et eo viso super mare ambulante, discipuli tur-
bati sunt, dicentes, Spectrum est: & præ metu cla-
marunt.
27 Sed statim locutus est eis Jesus, dicens, Confidite:
ego sum, ne timete.
28 Respondens autem ei Petrus dixit, Domine, si
tu es, jube me ad te venire super aquas.
29 Ipse vero dixit, Veni. Et cum descendisset è na-
vigio Petrus, ambulavit super aquas ut veniret ad
eum.

30 Videns autem ventum validum, timuit: & cu-
cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva m
31 Statim vero Jesus, extenta manu, apprehend
eum, dicitque ei, Exigua fide prædite, quid dubitasti
32 Et cum ipsi essent ingressi navigium, pacat
fuit ventus.
33 Qui autem erant in navigio, venientes adora-
runt eum, dicentes, Vere Dei filius es.
34 Et cum trajecissent, venerunt in terram Genn
saret.
35 Et cum agnovissent eum viri loci illius, mi
runt in totam circumjacentem illam regionem: & o
tulerunt ei omnes male affectos.
36 Et precabantur eum ut solum tangerent fimbr
am pallii ipsius, & quotquot tetigerunt liberati sunt

CAP. XV.

Incusantur Apostoli de non lavatis manibus. Quid p
luat hominem. Historia Chananææ; septem pan
cum piscibus.

TUnc quidam *qui* Hierosolymis *advenerant* Scrib
& Pharisæi adierunt Jesum, dicentes,
2 Quare discipuli tui transgrediuntur tradition
Seniorum? non enim lavant manus suas cum edu
panem.
3 At ille respondens dixit eis, Quare & vos tra
gredimini mandatum Dei per traditionem vestram?
4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora patrem
um & matrem, &, Qui maledixerit patri aut ma
morte moriatur.
5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri
matri, Donum *est*, quocunque à me juvari posses,
sons erit: & nequaquam honoraverit patrem suum
matrem suam.
6 Et irritum fecistis mandatum Dei per tradit
nem vestram.
7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esaias,
cens,
8 Appropinquat mihi populus hic ore suo, & lab
me honorat: cor autem eorum procul abest à me.
9 Sed frustra me colunt, docentes doctrinas *q*
sunt mandata hominum.
10 Et advocata turba dixit eis, Audite & intel
gite.
11 Non quod ingreditur in os, hoc polluit hom
nem, sed quod egreditur ex ore, hoc polluit homine
12 Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei, N
sti Pharisæos audito isto sermone offensos fuisse?
13 Ipse vero respondens dixit, Omnis planta qu
non plantavit Pater ille meus cœlestis, eradicabitur.
14 Omittite illos: duces sunt cœci cœcorum, qu
si cœcus cœcum per viam duxerit, ambo in fove
cadent.

15 Respondens autem Petrus dixit ei, Edissere nobis parabolam istam.
16 Jesus autem dixit, Adhuc & vos intelligentia caretis?
17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?
18 Quæ autem proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.
19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta
20 Hæc sunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.
21 Et egressus illinc Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis.
22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egressa, clamitavit dicens ei, Miserere mei, Domine, fili David: Filia mea male à dæmonio vexatur.
23 Ille vero non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus rogarunt eum, dicentes, Dimitte eam: nam clamat post nos.
24 Ipse vero respondens dixit, Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israelis.
25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens, Domine, succurre mihi.
26 Ipse vero respondens dixit, non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.
27 Ipsa autem dixit, Etiam, Domine: etenim catelli vescuntur micis quæ cadunt è mensa dominorum suorum.
28 Tunc respondens Jesus dixit ei, O mulier, magna *est* fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.
29 Et digressus illinc Jesus venit juxta mare Galilææ: & cum ascendisset in montem, sedit illic.
30 Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cœcos, mutos, mancos, & alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jesu, & sanavit eos:
31 *Adeo* ut turba mirata sit, cum videret mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cœcos videntes: & glorificarunt Deum Israelis.
32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit, Commoveor misericordia erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.
33 Tunc dicunt ei discipuli ejus, Unde nobis in deserto tot panes ut saturemus turbam tantam?
34 Dicit igitur eis Jesus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos pisciculos.
35 Tunc jussit turbam discumbere humi.
36 Et acceptis septem illis panibus ac piscibus, cum gratias egisset fregit, deditq; discipulis suis; discipuli vero turbæ.

37 Comederuntque omnes & ſaturati ſunt: & ſuſtu-
lerunt quod ſuperfuerat fragmentorum, ſeptem ſportas
plenas.
38 Erant autem qui comederant, quater mille viri,
abſque mulieribus & puerulis.
39 Tunc dimiſſa turba, inſcendit in navigium, ve-
nitque in fines Magdala.

CAP. XVI.

Cavendum à fermento Phariſæorum. Confeſſio Petri. Petra & claves Eccleſiæ. Abnegatio ſui, & crux, quam neceſſariæ.

ET cum acceſſiſſent Phariſæi & Sadducæi, tentan-
tes rogarunt eum ut ſignum è cœlo ſibi oſten-
deret.
2 Ipſe vero reſpondens dixit eis, Quando ſerum eſt
diei, dicitis, Serenitas *erit*: rubet enim cœlum.
3 Et mane, Hodie *erit* tempeſtas: rubet enim cœ-
lum triſte. Hypocritæ, faciem quidem cœli noſtis
diſcernere, ſigna vero temporum illorum non poteſtis?
4 Gens mala & adulterina ſignum requirit: ſed ſi-
gnum non dabitur ei, niſi ſignum illud Jonæ Prophe-
tæ. Et relictis ipſis abiit.
5 Et cum veniſſent diſcipuli ejus in ulteriorem ri-
pam, obliti fuerant ſumere panes.
6 Jeſus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento
Phariſæorum & Sadducæorum.
7 Ipſi vero diſceptabant inter ſe, dicentes. Panes
non ſumſimus.
8 *Id* autem cum noſſet Jeſus, dixit eis Quid diſcep-
tatis inter vos, exigua fide præditi, quod panes non
ſumſiſtis?
9 Non animadvertitis, neque meminiſtis quinque
illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophi-
nos acceperitis?
10 Neq; ſeptem illos panes quater mille *hominum*
& quot ſportas acceperitis?
11 Quomodo non animadvertitis me non dixiſſe
vobis de pane, ut caveretis à fermento Phariſæorum &
Sadducæorum?
12 Tunc intellexerunt eum non dixiſſe ut caverent
à fermento panis, ſed à fermento doctrinæ Phariſæo-
rum & Sadducæorum.
13 Cum veniſſet autem Jeſus in partes Cæſareæ *quæ
dicitur* Philippi, interrogavit diſcipulos ſuos, dicens,
Quemnam eſſe dicunt homines, Filium hominis?
14 Illi vero dixerunt, Alii quidem Johannem Ba-
ptiſtam, alii vero Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum
ex Prophetis.
15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis eſſe?
16 Reſpondens vero Simon Petrus dixit, Tu es
Chriſtus Filius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus dixit ei, Beatus es Simon
Bar Jona: quia caro & sanguis *hæc* non retexit tibi,
sed Pater meus qui est in cœlis.
18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc
petram ædificabo meam ecclesiam: & portæ infero-
rum non superabunt eam.
19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quic-
quid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis: & quic-
quid solveris in terra, erit solutum in cœlis.
20 Tunc interdixit discipulis suis ut nemini di-
cerent se esse Jesum illum Christum.
21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis
suis oportere se abire Hierosolymam, & multa pati à
Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, &
occidi, & tertio die suscitari.
22 Et prehensum eum Petrus cœpit objurgare, di-
cens, Propitius tibi esto, Domine: nequaquam erit
tibi hoc.
23 At ille sese convertens dixit Petro Abscede à me
Satana, offendiculo es mihi, nam non sapis quæ *sunt*
Dei, sed quæ *sunt* hominum.
24 Tunc Jesus dixit discipulis suis, Si quis vult po-
ne me venire, abdicet semetipsum, & attollat crucem
suam, ac sequatur me.
25 Quisquis enim voluerit animam suam servare,
perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam
mea causa, inveniet eam.
26 Quid enim prodest cuipiam si totum mundum
lucratus fuerit, anima vero sua mulctetur? aut quam
dabit quispiam compensationem animæ suæ?
27 Futurum est enim ut Filius hominis veniat cum
gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet u-
nicuique secundum facta ipsius.
28 Amen dico vobis, sunt quidam ex his qui hic ad-
stant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum
viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

CAP. XVII.

Transformatio Christi. Elias quis. Quæ vis fidei. Christus prædicit passionem suam, & tributum solvit.

SExta vero post die assumit Jesus Petrum ac Jaco-
bum & Johannem fratrem ejus, & subducit eos
privatim in montem sublimem:
2 Transformatusque est coram eis, & fulsit facies
ejus ut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba ut
lux.
3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses & Elias, cum eo
colloquentes.
4 Respondens autem Petrus dixit Jesu, Domine,
bonum est nos hic esse: si vis faciamus hic tria taber-
nacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.
5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbra-
vit eos: & ecce vox è nube, dicens, Hic est filius ille
meus,

meus,dilectus ille in quo acquiesco : ipsum audite.
6 Et cum *hæc* audissent discipuli, ceciderunt in fa-
ciem suam, & timuerunt vehementer.
7 Tunc accedens Jesus tetigit eos,dixitque,Surgi-
te & ne timete.
8 Sublatis autem oculis suis neminem viderunt,ni-
Jesum solum.
9 Et cum descenderent de monte,mandavit eis Je-
sus,dicens, Nemini dixeritis quod vidistis, usquequ
Filius hominis à mortuis resurgat.
10 Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicen-
tes,Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias pri
mum veniat ?
11 Jesus autem respondens dixit eis, Elias quidem
veniet primum & restituet omnia :
12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non
agnoverunt,sed fecerunt ei quæcunque voluerunt, it
futurum est ut & Filius hominis patiatur ab eis.
13 Tunc intellexerunt discipuli *eum* de Johanne
Baptista *hæc* ipsis dixisse.
14 Et cum venisset ad turbam, adiit eum quidam
procidens ei ad genua;
15 Et dicens,Domine, miserere filii mei, quoniam
lunaticus est,& male afficitur:nam sæpe cadit in igne
& sæpe in aquam.
16 Et obtuli eum discipulis tuis,nec potuerunt eum
sanare.
17 Respondens autem Jesus dixit,O natio incredu-
la & perversa, quousque tandem ero vobiscum ? quo-
usque tandem tolerabo vos ? adducite mihi eum huc.
18 Et increpavit dæmonium Jesus ; exiitque illud
ab eo, & sanatus est puer ab illo momento.
19 Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixe-
runt,Quare nos non potuimus illud ejicere ?
20 Jesus autem dixit eis, Propter incredulitatem
vestram : amen quippe dico vobis, si habeatis fidem
quantulum *est* granum sinapis , dicetis huic monti,
Transgreditor hinc illuc ; & demigrabit : & nihil
impossibile vobis erit.
21 Hoc vero genus *dæmoniorum* non egreditur nisi
per precationem & jejunium.
22 Versantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Je-
sus, Futurum est ut Filius hominis tradatur in manus
hominum.
23 Et trucidabunt eum, sed tertio die suscitabitur.
Et contristati sunt vehementer.
24 Cum autem venissent Capernaum , venerunt
ad Petrum qui didrachma accipiunt : dixeruntque,
Præceptor vester non solvit didrachma ?
25 Dicit, Etiam. Et cum ingressus fuisset domum,
prævenit eum Jesus,dicens,Quid tibi videtur,Simon?
Reges terræ à quibus accipiunt tributa sive censum ? à
filiis suis, an ab alienis?

26 Di-

26 Dicit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Jesus, Nempe igitur liberi sunt filii.

27 Sed ne offendiculo simus eis, profectus ad mare, mitte hamum; & eum piscem qui ascenderit primus, tolle: & aperto ore ejus invenies staterem: acceptum illum da eis pro me & pro te.

CAP. XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur: instituitur disciplina Ecclesiastica.

EO ipso tempore adierunt Jesum discipuli, dicentes, Quisnam maximus est in regno cœlorum?

2 Et cum advocasset puerulum Jesus, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit, Amen dico vobis, nisi vos converteritis, & fiatis ut puerули, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.

4 Quisquis igitur summiserit sese sicut *est* puerulus iste, is est maximus ille in regno cœlorum.

5 Et quisquis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.

6 Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mundo ab offendiculis: necesse est enim ut eveniant offendicula, veruntamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si vero manus tua vel pes tuus facit ut tu offendas, exscinde ea, & abjice abs te: bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut mancum *potius* quam duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.

9 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi luscum ingredi in vitam *potius* quam duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis istis: dico enim vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* intueri faciem Patris mei qui in cœlis est.

11 Venit enim Filius hominis, ut servet quod perierat.

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex iis, nonne relictis ipsis nonaginta novem, profectus in montes, quærit eam quæ aberraverat?

13 Quod si acciderit ut inveniat eam, amen dico vobis, gaudet super ea magis quam super illis nonaginta novem quæ non aberrarant.

14 Ita non vult Pater vester qui in cœlis est ut pereat ullus ex parvis istis.

15 Si vero peccaverit in te frater tuus, ito, & argue

gue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin vero te non audierit, assume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium testium confirmetur res tota.

17 Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quod si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut Ethnicus & publicanus quispiam.

18 Amen dico vobis, Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo.

19 Rursum dico vobis, Si duo ex vobis consenserint in terra de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum.

21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* usque septies?

22 Dicit ei Jesus, Non dico tibi, Usque septies; sed Usque septuagies septies.

23 Propterea simile est regnum cœlorum regi qui voluit conferre rationem cum servis suis.

24 Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Cum autem is non posset *hæc* reddere, jussit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.

26 Procidens ergo servus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversum me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intima commiseratione Dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28 Egressus vero servus ille invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & prehensum eum suffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergo conservus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversum me, & omnia reddam tibi.

30 Ille vero noluit: sed abiens conjecit eum in carcerem, quousque redderet debitum.

31 Cum autem vidissent conservi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer, & cum venissent declarerunt domino suo quæ facta fuerant.

32 Tunc eo advocato dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisi tibi quia precatus es me:

33 Nonne oportuit & te misereri conservi tui, ut & ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, usquequo redderet id omne quod sibi debebatur.

35 Ita

35 Ita & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi
remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

CAP. XIX.

Jus divortii: distinguuntur Eunuchi: acceptantur puerulı: quid ad vitam promoveat, & quid impediat.

ET factum est, cum finisset Jesus sermones istos, ut solveret è Galilæa, & venit in fines Judææ, secus Jordanem.
2 Et secuta est eum turba multa, sanavitque eos illic.
3 Tunc adierunt eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei, Licetne homini dimittere uxorem suam quavis ex causa?
4 Ille vero respondens dixit eis, Non legistis Opificem ab initio fecisse masculum & fœminam?
5 Et dixisse, Propterea derelinquet homo patrem & matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *fuerant*, erunt una caro?
6 Itaque non amplius sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.
7 Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit dare libellum discessionis, & eam dimittere?
8 Dicit eis, Moses pro duritia cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: cæterum à principio non fuit ita.
9 Dico autem vobis, Quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.
10 Dicunt ei discipuli ejus, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.
11 Ipse vero dixit eis, Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed *ii* quibus datum.
12 Sunt enim eunuchi qui ex matris utero nati sunt ita: & sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum. Qui potest capax esse *hujus rei*, capiat.
13 Tunc oblati sunt ei pueruli, ut manus eis imponeret, & precaretur: discipuli autem objurgarunt eos.
14 Jesus autem ait, Omitte istos puerulos, & ne prohibite eos ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.
15 Et cum imposuisset eis manus, profectus est illinc.
16 Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?
17 Ipse vero dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serva mandata.
18 Dicit ei, Quæ? Jesus autem dixit, Non occides, Non mœchaberis, Non furaberis, Non dices falsum testimonium.

19 Honora patrem & matrem, & Diliges proximum tuum ut teipsum.
20 Dicit ei adolescens ille, Omnia hæc observavi à juventute mea: quo adhuc deficior?
21 Ait ei Jesus, Si vis perfectus esse, abi, vende quæ tibi suppetunt & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.
22 Cum audisset autem adolescens ille hunc sermonem, abiit tristitia affectus: habebat enim bona multa.
23 Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, dives difficulter introibit in regnum cœlorum.
24 Rursum vero dico vobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum Dei introire.
25 *His* autem auditis discipuli ejus perculsi sunt valde, dicentes, Quis ergo potest servari?
26 Intuitus autem *eos* Jesus dixit eis, Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.
27 Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?
28 Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.
29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causa nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.
30 Multi autem primi, erunt ultimi; & ultimi, primi.

CAP. XX.

Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio emodatur, & cæci duo sanantur.

Simile enim est regnum cœlorum patrifamilias, qui exit cum prima luce ad conducendos operarios *quos mitteret* in vineam suam.
2 Pactus autem cum operariis denario in diem misit eos in vineam suam.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos:
4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam, & quodcunque justum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam & nonam horam, fecit itidem.
6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos; ac dicit eis, Cur hic statis totum diem otiosi?
7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit, Dicit eis,

Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum
accipietis.
8 Cum autem serum diei esset, dicit dominus vi-
neæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mer-
cedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.
9 Et cum venissent qui circa undecimam horam
conducti fuerant, acceperunt singuli denarium.
10 Cum venissent autem primi, existimarunt se plus
esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli
denarium.
11 Sed cum accepissent murmurabant adversus pa-
tremfamilias.
12 Dicentes, Isti ultimi unam horam *opus* fecerunt,
& eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus
diei, & æstum.
13 Ipse vero respondens dixit uni eorum, Amice,
non facio tibi injuriam: nonne denario pactus es me-
cum?
14 Tolle quod tuum est, & abi. Volo autem huic
ultimo dare ut & tibi.
15 Annon licet mihi quod volo facere in meis *rebus*?
an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?
16 Sic ultimi erunt primi; & primi, ultimi: multi
enim sunt vocati, pauci vero electi.
17 Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumsit duo-
decim discipulos suos privatim in via, & dixit eis.
18 Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius homi-
nis tradetur primariis Sacerdotibus ac Scribis, & con-
demnabunt eum morte;
19 Tradentque eum gentibus, ut illudant, & fla-
gellent, & crucifigant: sed tertia die resurget.
20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi
cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.
21 Ipse vero dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic ut sede-
ant isti duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alter
ad sinistram, in regno tuo.
22 Respondens autem Jesus dixit, Nescitis quid
petatis: potestis bibere poculum quod ego bibiturus
sum, & baptismate quo ego baptizor baptizari? Dicunt
ei, Possumus.
23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis
& baptismate quo ego baptizor baptizabimini: sedere
autem ad dexteram meam & sinistram meam non est
meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est à Patre
meo.
24 Et cum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt
de duobus fratribus.
25 Jesus autem cum eos advocasset, ait, Scitis prin-
cipes Gentium in eas dominari, & magnates potesta-
tem exercere in eas.
26 Verum non ita erit inter vos: sed quicunq; vo-
luerit inter vos magnus fieri, esto vester minister.

27 Et quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus.

28 Sicut filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, detque animam suam *in* redemtionis pretium pro multis.

29 Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, secuta est eum turba multa.

30 Et ecce, duo cœci sedentes apud viam, cum audissent Jesum præterire, clamarunt, dicentes, Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.

31 Turba autem objurgabat eos ut silerent: illi vero magis clamabant, dicentes, Miserere nostri, Domine, Fili Davidis,

32 Et cum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait, Quid vultis faciam vobis?

33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34 Commiseratione autem intima commotus Jesus tetigit oculos eorum: & statim visum receperunt oculi eorum, & *ipsi* secuti sunt eum.

CAP. XXI.

Pompa regalis Christi asina vecti & læto Hosanna excepti. Quis vere dicendus facere quod pater vult.

Et cum appropinquassent Hierosolymis, & venissent Bethphagen ad montem Olearum, tunc Jesus misit duos discipulos,

2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam & pullum cum ea: solventes *eos* adducite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Domino his opus est: statim autem mittet eos.

4 Hoc autem totum factum est ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem,

5 Dicite filiæ Sion, Ecce, rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.

6 Profecti autem sunt discipuli, feceruntque sicut imperarat eis Jesus.

7 Et adduxerunt asinam & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocarunt *ipsum* super ea.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii vero cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via.

9 Porro turba, quæ præibat, & quæ sequebatur, clamabat, dicens, Hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna *O qui es in cœlis* altissimis.

10 Et cum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, Quis est hic?

11 Turba autem dicebat, Hic est Jesus ille Propheta: ortus Nazaretha *urbe* Galilææ.

12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejicit omnes qui vendebant & qui emebant in templo mensasque

ſaſque nummulariorum, & cathedras vendentium co-
lumbas ſubvertit:
13 Et dixit eis, Scriptum eſt, Domus mea, domus
precationis vocabitur: at vos feciſtis eam ſpeluncam
latronum.
14 Tunc venerunt ad eum cœci & claudi in tem-
plo, & ſanavit eos.
15 Cum vidiſſent autem primarii Sacerdotes &
Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes
in templo, & dicentes, Hoſanna filio David, indignati
ſunt.
16 Et dixerunt ei, Audis quid iſti dicant? Jeſus au-
tem dixit eis, Etiam: nunquam legiſtis, Ex ore in-
fantium & lactantium perfeciſti laudem?
17 Et eis relictis abiit Bethaniam extra urbem, &
diverſatus eſt illic.
18 Mane autem rediens in urbem, eſuriit.
19 Et cum vidiſſet ficum quandam apud viam, ve-
nit ad eam, & nihil invenit in ea niſi folia ſolum:
tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus naſcitor in æ-
ternum. Et exaruit illico ficus.
20 Cum igitur hoc vidiſſent diſcipuli, mirati ſunt,
dicentes, Quomodo illico exaruit ficus?
21 Reſpondens autem Jeſus ait eis, Amen dico vo-
bis, ſi habueritis fidem neque addubitaveritis, non ſo-
lum hoc *quod factum eſt* ficui, facietis, verum etiam ſi
monti iſti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare,
fiet.
22 Et quæcunque precando petieritis, ſi crediderì-
tis, accipietis.
23 Cum autem veniſſet in templum, primarii Sa-
cerdotes & ſeniores populi eum docentem adierunt,
dicentes, Qua authoritate facis iſta? & quis tibi dedit
iſtam authoritatem?
24 Reſpondens vero Jeſus dixit eis, Interrogabo vos
& ego rem quandam: quam ſi dixeritis mihi, dicam
& ego vobis qua autoritate iſta faciam.
25 Baptiſma Johannis unde erat? è cœlo, an ex ho-
minibus? At illi ratiocinabantur apud ſe, dicentes, Si
dixerimus, e cœlo: dicet nobis, Quare ergo non cre-
didiſtis ei?
26 Sin autem dixerimus, Ex hominibus, timemus
turbam: omnes enim habent Johannem ut Prophe-
tam.
27 Et reſpondentes Jeſu dixerunt, Neſcimus. Ait eis
& ipſe, Nec ego vobis dicam qua autoritate iſta fa-
ciam.
28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat
duos filios: & accedens ad priorem, dixit, Fili abi,
hodie operare in vinea mea.
29 Ille vero reſpondens ait, Nolo: ſed poſtea cum
reſipuiſſet abiit,

30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem. Is
vero respondens ait, Ego *abeo*, domine. Sed non abiit.
31 Uter è duobus fecit quod voluit *ejus* pater? Di-
cunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis,
publicani & meretrices praeeunt vobis in regnum
Dei.
32 Venit enim ad vos Johannes via justitiae, & non
credidistis ei: publicani vero & meretrices credide-
runt ei. Vos autem qui *hoc* vidistis non resipuistis po-
stea ut ei crederetis.
33 Aliam parabolam audite, Fuit quidam paterfa-
milias qui plantavit vineam, & sepem circumposuit ei,
foditque in ea torcular, aedificavit turrim, & elocavit
eam agricolis: ac peregre profectus est.
34 Cum autem tempus fructuum appropinquasset,
misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perci-
perent.
35 Agricolae vero, captis ejus servis, alium quidem
ceciderunt, alium vero trucidarunt, alium autem la-
pidarunt.
36 Rursum misit alios servos plures prioribus, &
fecerunt eis itidem.
37 Postremo autem misit ad eos filium suum, dicens,
Reverebuntur filium meum.
38 Agricolae vero viso filio dixerunt inter se, Iste
est haeres, adeste, trucidemus eum, & obtineamus hae-
reditatem ejus.
39 Et captum eum ejecerunt extra vineam, & tru-
cidarunt.
40 Cum igitur venerit Dominus vineae, quid faciet
agricolis illis?
41 Dicunt ei, Malos ipsos male perdet: & vineam
suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum
temporibus suis.
42 Dicit eis Jesus, Nunquam legistis in Scripturis,
Quem lapidem reprobarunt aedificantes, is factus est
caput anguli: à Domino factum est istud, & est mira-
bile in oculis nostris?
43 Propterea dico vobis, Tolletur à vobis regnum
Dei, & dabitur genti quae ferat ejus fructus.
44 Porro qui ceciderit ad lapidem istum, confrin-
getur: super quem vero ceciderit, dissipabit eum.
45 Et cum audissent primarii Sacerdotes Pharisaei
parabolas ejus, cognoverunt *hæc* de se dici.
46 Et cum studerent eum prehendere, timuerunt
turbam, quoniam ut prophetam eum habebat.

CAP. XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quaestiones de censu Caesaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messias quis.

Tunc respondens Jesus, rursum loqutus est eis per
parabolas dicens,

2 Si-

2 Simile est regnum cœlorum cuidam regi qui fe-
cit nuptias filio suo:
3 Et misit servos suos qui vocarent vocatos ad nup-
tias: sed noluerunt venire.
4 Rursus misit alios servos, dicens, Dicite vocatis,
Ecce, prandium meum paravi, tauri mei & altilia ma-
ctata sunt, & omnia parata: adeste ad nuptias.
5 Illi autem cum *hoc* neglexissent, abierunt, alius
quidem in agrum suum, alius vero ad mercaturam
suam.
6 Reliqui vero prehensos servos ejus contumeliis
affecerunt & trucidarunt.
7 Rex autem cum *hoc* audisset, iratus est: & missis
copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum
incendit.
8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt,
sed qui vocati fuerant, non erant digni.
9 Ite ergo ad compita viarum, & quotcunque inve-
neritis, vocate ad nuptias.
10 Et egressi servi illi in vias, congregarunt omnes
quos invenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ
sunt nuptiæ convivis.
11 Ingressus autem rex ut spectaret convivas, vidit
illic quendam non indutum veste nuptiali.
12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introisti non
habens vestem nuptialem? At illi os occlusum est.
13 Tunc dicit rex ministris, Ligatis pedibus & ma-
nibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas:
illic erit fletus & stridor dentium.
14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
15 Tunc profecti Pharisæi consilium ceperunt ut
illaquearent eum in sermone.
16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum He-
rodianis, dicentes, Præceptor, scimus te veracem esse,
& viam Dei in veritate docere, nec quenquam curare:
non enim respicis ad personam hominum.
17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum
dare Cæsari, an non?
18 Cognita autem Jesus malitia eorum, ait, Quid
me tentatis hypocritæ?
19 Ostendite mihi numisma census. Ipsi vero obtu-
lerunt ei denarium.
20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscri-
ptio?
21 Dicunt ei, Cæsaris. Tunc dicit eis, Reddite
ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei,
Deo.
22 Cum igitur *hoc* audissent, mirati sunt: & omisso
eo abierunt.
23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt
non esse resurrectionem, & interrogarunt eum,
24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mor-
tuus

tuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.
25 Fuerunt autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta obiit: & cum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.
26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem.
27 Post omnes autem mortua est & mulier.
28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.
29 Respondens autem Jesus dixit eis, Erratis, neque Scripturas scientes, neque potentiam Dei.
30 Nam in resurrectione neque uxores ducunt, neq; nuptum dantur: sed sunt ut Angeli Dei in cœlo.
31 De resurrectione vero mortuorum non legistis quod vobis dictum est à Deo, dicente,
32 Ego sum Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi? Deus non est mortuorum, sed viventium.
33 Et cum *hoc* audisset turba, perculsa est super doctrina ipsius.
34 Pharisæi vero, cum *eum* audissent os occlusisse Sadducæis, coacti sunt in unum:
35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipsis Legis interpres, tentans eum & dicens,
36 Præceptor, quod est mandatum magnum in Lege?
37 Jesus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua.
38 Istud est primum & magnum mandatum.
39 Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum ut teipsum.
40 Ab istis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.
41 Coactis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,
42 Dicens, Quid vobis videtur de Christo illo? cujus filius est? Dicunt ei, Davidis.
43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens,
44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?
46 Et nemo poterat ei respondere quicquam: neq; ausus fuit quisquam ab illo die amplius illum interrogare.

CAP.

CAP. XXIII.

Doctrina & vita Pharisæorum graphice à Christo depicta.

TUnc Jesus locutus est turbæ & discipulis suis,
2 Dicens, In cathedra Mosis sedent Scribæ &
Pharisæi :
3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut servetis, servate
& facite : sed secundum opera eorum ne facite: dicunt
enim, & non faciunt.
4 Ligant enim onera gravia difficiliaque portatu, &
imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt
ea movere.
5 Omnia vero opera sua faciunt ut spectentur ab hominibus
: dilatant enim phylacteria sua, & producunt
fimbrias palliorum suorum,
6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primos
consessus in conventibus ;
7 Et in foris salutationes, & vocari ab hominibus,
Rabbi, Rabbi.
8 Vos autem ne vocemini Rabbi : unus est enim
Doctor vester, *nempe* Christus : Omnes autem vos fratres
estis.
9 Et patrem vestrum ne *quenquam* vocate in terra :
unus est enim Pater vester qui in cœlis est.
10 Nec vocemini doctores : unus enim vester est
Doctor, *nempe* Christus.
11 Sed qui maximus est vestrum, sit minister vester.
12 Porro qui sese extollet, deprimetur : & qui sese
deprimit, extolletur.
13 Sed væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ,
quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus :
vos enim non introitis, nec introeuntes sinitis introire.
14 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam
exeditis domos viduarum, idque in speciem utentes
longis precibus : propterea auferetis graviorem condemnationem.
15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam
circumitis mare & terram, ut faciatis unum proselytum
: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ
duplo magis quam vos *sitis*.
16 Væ vobis, duces cœci, qui dicitis, Quisquis juraverit
per templum, nihil est : quicunque autem juraverit
per aurum templi, reus est.
17 Stulti & cœci, utrum enim majus est aurum, an
templum quod sanctificat aurum ?
18 Et, Quisquis juraverit per altare, nihil est: quicunque
autem juraverit per donum quod est super
ipsum, reus est.
19 Fatui ac cœci, utrum enim majus est, munus, an
altare quod sanctificat munus ?

20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipsum & per omnia quæ super illud sunt.

21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipsum & per eum qui habitat in eo.

22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei & per eum qui sedet super ipsum.

23 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum & cuminum, & omittitis quæ graviora sunt Legis, judicium & misericordiam ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cœci, qui percolatis culicem: camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem *illa* plena sunt rapina & intemperantia.

26 Pharisæe cœce, purga primum quod est intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra est purum fiat.

27 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ extra quidem apparent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum omnique immunditie.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,

30 Et dicitis, Si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde prophetarum.

31 Itaque testamini adversus vosmet ipsos, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea ecce, ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis; & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus effusus super terram à sanguine Abel justi usq; ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, Venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix prophetarum, & lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico

39 Dico enim vobis, Nequaquam me videbitis ab
hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus qui venit
in nomine Domini.

CAP. XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter & finis hujus seculi.

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt
discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificia templi.
2 Jesus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia?
Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super la-
pidem, qui non dissolvatur.
3 Sedente autem eo in monte Olearum, adierunt
eum discipuli privatim, dicentes, Dic nobis, quando
hæc erunt, & quod *erit* signum adventus tui, & con-
summationis seculi.
4 Et respondens Jesus dixit eis, Videte ne quis vos
seducat.
5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, E-
go sum Christus ille, multosque seducent.
6 Futurum est autem ut audiatis bella & rumores
bellorum: videte ne turbemini; oportet enim omnia
hæc fieri, sed nondum erit finis.
7 Insurget enim gens in gentem, & regnum in re-
gnum: & erunt fames, & pestilentiæ, & terræ motus
singulis locis.
8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum
partus.
9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos:
& eritis exosi omnibus gentibus propter nomen me-
um.
10 Et tunc offendentur multi: & alius alium pro-
det, & odio habebit alius alium.
11 Et multi pseudoprophetæ exorientur, ac sedu-
cent multos.
12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refriges-
cet charitas multorum.
13 Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.
14 Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto
terrarum orbe, ut sit testimonio omnibus gentibus: &
tunc veniet finis.
15 Cum ergo videritis abominationem illam vasta-
tricem, quæ dicta est per Danielem prophetam, posi-
tam in loco sancto: (qui legit, animadvertat)
16 Tunc qui in Judæa *fuerint*, fugiant in montes.
17 Qui in solario, non descendat ut sumat quicquam
è domo suo.
18 Et qui in agro, non revertatur retro ut sumat ve-
stimenta sua.
19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos
dies.
20 Orate vero ne fiat fuga vestra hyeme, neque
sabbato.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non
fuit à principio mundi ad hoc usque tempus: neque
unquam fiet.
22 Et nisi ducurtati fuissent dies illi, periret omnis
caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi.
23 Tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic Christus,
aut hic, ne credite,
24 Excitabuntur enim pseudochristi & pseudopro-
phetæ, & edent signa magna & miracula; ita ut sedu-
cant (si fieri possit) etiam electos.
25 Ecce, prædixi vobis.
26 Itaque si dixerint vobis, Ecce, in deserto est, ne
egredimini: Ecce, in conclavibus, ne credite.
27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet us-
que in occidentem, ita etiam erit adventus Filii ho-
minis.
28 Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congre-
gabuntur aquilæ.
29 Statim autem post compressionem dierum illo-
rum sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem su-
um, & stellæ cadent è cœlo, & potestates cœlorum con-
cutientur.
30 Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo, &
tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium
hominis venientem in nubibus cœli cum potentia &
gloria multa.
31 *Is* vero mittet Angelos suos cum tubæ voce mag-
na, & cogent electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum
extremo ad eorum extremum.
32 A ficu autem discite parabolam: Cum jam ramus
ejus tener fit, & folia germinant, nostis prope esse æ-
statem.
33 Ita & vos, cum videritis hæc omnia, scitote *illum*
prope esse *&* ad fores.
34 Amen dico vobis, nequaquam præterierit ætas
hæc, usquedum omnia ista facta sint.
35 Cœlum & terra præteribunt: sermones autem
mei nequaquam præteribunt.
36 De die autem illo & hora nemo scit, ne Angeli
quidem cœlorum: sed pater meus solus.
37 Sicut autem *erant* dies Noe, ita erit & adventus
Filii hominis.
38 Sicut enim diebus qui præcesserunt diluvium
edebant & bibebant, uxores ducebant & nuptum da-
bant, ad eum usque diem quo ingressus est Noe in
arcam;
39 Nec agnoverunt diluvium usquedum venisset &
sustulisset omnes? ita erit & adventus Filii hominis.
40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & al-
ter relinquetur.
41 Duæ molentes in pistrino: una accipietur, & al-
tera relinquetur.

42 Vi-

42 Vigilate ergo ; nescitis enim qua hora Dominus
vester venturus sit.
43 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua
vigilia fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi
domum suam.
44 Propterea & vos estote parati: quia qua hora non
putatis Filius hominis venturus est.
45 Quis igitur est fidelis servus & prudens, quem
præfecit dominus famulitio suo, ut det illis alimentum
in tempore?
46 Beatus servus ille quem, cum venerit dominus
ejus, invenerit ita facientem.
47 Amen dico vobis, omnibus quæ sibi suppetunt
præficiet eum.
48 Quod si dixerit servus ille malus in corde suo,
Differt dominus meus adventum ;
49 Cœperitque verberare conservos, quinetiam e-
dere & bibere cum ebriis:
50 Veniet dominus servi illius die quo non exspe-
ctat, & qua hora non novit.
51 Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum
hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium.

CAP. XXV.

Decem virgines, talenta, & processus ultimi judicii.

TUnc erit simile regnum cœlorum decem virgini-
bus, quæ sumptis lampadibus suis exierunt in
occursum sponsi.
2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque
fatuæ.
3 Quæ erant fatuæ, sumptis lampadibus suis non ce-
perant oleum secum:
4 Prudentes vero ceperant oleum in vasis suis unà
cum suis lampadibus.
5 Morante autem sponso, nictarunt omnes, ac dor-
mierunt.
6 Media vero nocte clamor ortus est *dicentium*,
Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.
7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adorna-
runt lampades suas.
8 Fatuæ vero prudentibus dixerunt, Date nobis ex
oleo vestro: quia lampades nostræ exstinguuntur.
9 Responderunt autem prudentes illæ, dicentes,
Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis: ite vero
potius ad eos qui vendunt, & ipsæ vobis emite.
10 Cum autem abirent emptum, venit sponsus: &
quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias:
clausaque est janua.
11 Postea vero veniunt & reliquæ virgines, dicen-
tes, Domine, domine, aperi nobis.
12 Ipse vero respondens ait, Amen dico vobis, non
novi vos.
13 Vigilate itaque ; quia neque illum diem neque
illam

illam horam scitis, qua filius hominis veniet.
14 *Ita* enim *est* ut *cum* quispiam peregre proficiscens vocavit servos suos & tradidit eis quæ sibi suppetebant:
15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum; unicuique secundum ipsius facultatem: & peregre profectus est statim.
16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis, & fecit altera quinque talenta.
17 Itidem & qui duo acceperat; lucratus est & ipse altera duo.
18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini sui.
19 Post multum vero tempus venit dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.
20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens, Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.
21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.
22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi: ecce, alia duo lucratus sum ex iis.
23 Ait ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.
24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui metas ubi non sevisti, & inde cogas ubi non sparsisti:
25 Itaque timens abii & occultavi talentum tuum in terra; ecce, habes quod tuum est.
26 Respondens autem Dominus ejus dixit ei, Serve male & ignave, sciebas me metere ubi non sevi, & inde cogere ubi non sparsi.
27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego cum venissem recepissem meum cum fœnore.
28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.
29 (Omni enim qui habet dabitur, & *is* exuberabit: qui vero non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.)
30 Et inutilem servum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus & stridor dentium.
31 Cum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes sancti Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ.
32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis.
33 Et statuet oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.
34 Tunc

34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram ipſius *erunt*,
Adeſte, benedicti Patris mei, poſſidete regnum para-
tum vobis à jacto mundi fundamento.
35 Eſurivi enim, & dediſtis mihi *quo* veſcerer : ſi-
tivi, & dediſtis mihi potum : hoſpes eram, & collegi-
ſtis me :
36 Nudus, & amiciviſtis me : ægrotavi, & inviſi-
ſtis me : in carcere eram, & veniſtis ad me.
37 Tunc reſpondebunt ei juſti, dicentes, Domine
quando te vidimus eſurientem, & aluimus? aut ſitien-
tem, & dedimus tibi potum ?
38 Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegi-
mus te ? aut nudum, & amicivimus ?
39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere,
& venimus ad te ?
40 Et reſpondens Rex dicit eis, Amen dico vobis,
quatenus id feciſtis uni ex iſtis fratribus meis mini-
mis, mihi feciſtis.
41 Tunc dicet etiam iis qui ad ſiniſtram *erunt*, Ex-
ecrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus eſt
diabolo & angelis ejus.
42 Eſurivi enim, & non dediſtis mihi *quo* veſcerer:
ſitivi, & non dediſtis mihi potum :
43 Hoſpes eram, & non collegiſtis me : nudus, &
non amiciviſtis me : ægrotus, & in carcere *eram*, &
non viſitaſtis me.
44 Tunc ipſi quoque reſpondebunt ei, dicentes, Do-
mine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem,
aut hoſpitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere,
& non miniſtravimus tibi ?
45 Tunc reſpondebit eis dicens, Amen dico vobis,
quatenus *id* non feciſtis uni ex iſtis minimis, nec mihi
feciſtis.
46 Et abibunt iſti ad ſupplicium æternum: juſti vero
ad vitam æternam.

CAP. XXVI.

Προπάθεια Chriſti & inſtitutio S. Cœnæ.

ET factum eſt cum finiſſet Jeſus omnes iſtos ſermo-
nes, dixit diſcipulis ſuis,
2 Scitis poſt biduum Paſcha fore, & Filius hominis
producitur ut crucifigatur.
3 Tunc coacti ſunt primarii Sacerdotes & Scribæ
& Seniores populi in aulam Pontificis maximi qui
dicebatur Caiaphas.
4 Et ſimul conſultarunt ut Jeſum dolo prehende-
rent, & trucidarent.
5 Dicebant autem, Non in feſto, ne tumultus fiat in
populo.
6 Cum autem Jeſus eſſet in Bethania in domo Si-
monis leproſi,
7 Venerat ad eum mulier habens alabaſtrum un-
guenti

guenti gravis precii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.
8 *Hæc* autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quorsum perditio hæc?
9 Potuit enim istud unguentum vænire magno, & dari pauperibus.
10 Cum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.
11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: me vero non semper habebitis.
12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit, corpori meo, ad funerandum me fecit.
13 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo etiam quod hæc fecit dicetur ad memoriam ipsius.
14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes,
15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Ipsi vero appenderunt ei triginta argenteos *nummos*.
16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.
17 Primo autem *die* azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?
18 Ipse vero dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit, Tempus meum prope est; apud te faciam Pascha cum discipulis meis.
19 Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.
20 Cum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.
21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrum me prodet.
22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere, Num ego *is* sum, Domine?
23 Ipse vero respondens ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodet.
24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.
25 Respondens autem Judas, qui prodebat eum, dixit, Num ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.
26 Edentibuus autem eis, Jesus cum accepisset panem, & benedixisset, fregit *eum* deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum.
27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.
28 Hoc est enim sanguis meus Novi fœderis qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore
ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum cum ipsum
bibam vobiscum novum in regno Patris mei.
30 Et cum hymnum cecinissent, exierunt in mon-
tem Olearum.
31 Tunc dicit eis Jesus: Omnes vos ista nocte of-
fendemini in me: scriptum est enim, Percutiam pa-
storem, & dispergentur oves gregis.
32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis
in Galilæam.
33 Respondens vero Petrus dixit ei, Etiamsi omnes
offendantur in te, ego nunquam offendar.
34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, ista nocte ante-
quam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.
35 Dicit ei Petrus, Etiamsi oportuerit me mori tecũ,
non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerũt.
36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur
Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hic usquequo
profectus precatus fuero illic.
37 Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœ-
pit contristari, & gravissime angi.
38 Tunc dicit ei Jesus, Undequaque tristis est ani-
ma mea usq; ad mortem: manete hic, & vigilate mecũ.
39 Et progressus paululum, procidit in faciem su-
am, precans & dicens, Pater mi, si possibile est, abeat
à me poculũ istud verũtamen non ut ego volo, sed ut tu.
40 Tunc venit ad discipulos & reperit eos dormi-
entes: & dicit Petro, Itane non potuistis unam ho-
ram vigilare mecum?
41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem:
spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.
42 Rursum secundo abiit, & precatus est, dicens,
Pater mi, si non potest hoc poculum abire à me quin
bibam ipsum, fiat voluntas tua.
43 Et cum venisset reperit eos rursum dormientes:
erant enim oculi eorum gravati.
44 Et relictis eis, rursum abiit: & precatus est ter-
tio, eundem sermonem locutus.
45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dor-
mite quod superest, & requiescite: ecce, appropin-
quavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus
peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce, appropinquavit qui me
prodit.
47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duo-
decim venit, & cum eo turba multa cum gladiis &
fustibus, à primariis Sacerdotibus & Senioribus po-
puli.
48 Is vero qui prodebat eum, dederat eis signum,
dicens, Quem osculatus fuero is est, prehendite eum.
49 Itaque statim cum venisset ad Jesum, dixit, Ave
Rabbi. Et deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tu
accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehe
derunt eum.
51 Et ecce, unus ex iis qui *erant* cum Jesu, exte
manu distrinxit gladium suum: & percusso servo Po
tificis maximi, abstulit auriculam ejus.
52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in l
cum suum: quicunque enim acceperint gladium, gl
dio peribunt.
53 An putas me non posse nunc precari Patrem m
um, qui huc sistat mihi plures quam duodecim leg
nes Angelorum?
54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ, *quæ dic*
sic oportere fieri?
55 In illa hora dixit Jesus turbæ: Ut adversus l
tronem exivistis cum gladiis & fustibus, ut comp
henderetis me? quotidie apud vos sedebam docens
templo, nec prehendistis me.
56 Hoc autem totum factum est ut implerent
Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes re
cto eo, fugerunt.
57 Illi vero prehensum Jesum abduxerunt ad C
apham Pontificem maximum, ubi Scribæ & Senio
coacti erant.
58 Petrus autem sequebatur eum è longinquo u
in aulam Pontificis maximi, & ingressus intro, se
bat cum ministris, ut videret finem.
59 Primarii vero Sacerdotes & Seniores & to
consessus quærebant falsum testimonium contra Je
ut eum morte afficerent;
60 Et non invenerunt: etiam cum multi falsi
stes accessissent, non invenerunt. Postremo vero
venientes duo falsi testes,
61 Dixerunt, Iste dixit, Possum destruere templ
Dei, & triduo ipsum ædificare.
62 Et cum exurrexisset Pontifex maximus dixit
Nihil respondes? quid *est quod* isti adversum te test
cantur?
63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex m
ximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem, ut di
nobis an tu sis Christus ille Filius Dei.
64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti; quinetiam dico
bis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sed
tem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem in nu
bus cœli.
65 Tunc Pontifex maximus dirupit vestimenta
dicens, Blasphemavit: quid amplius egemus testib
ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.
66 Quid vobis videtur? ipsi vero respondentes
xerunt, Tenetur mortis pœna.
67 Tunc inspuerunt in faciem ejus, & colapho
inflixerunt: alii vero bacillis eum ceciderunt,

68 Dicentes, Vaticinare nobis, Christe, quis sit qui
te percussit.
69 Petrus autem sedebat extra in aula: & accessit
ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jesu Galilæo
eras.
70 Ipse vero negavit coram omnibus, dicens, Nescio
quid dicas.
71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit
alia *ancilla*: & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum
Jesu Nazareno.
72 Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens*,
Non novi hominem.
73 Paulo post autem accesserunt qui adstabant, &
dixerunt Petro, Vere & tu ex ipsis es: nam & locutio
tua te manifestum facit.
74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens*,
Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.
75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat
ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.
Et egressus extra, flevit amare.

CAP. XXVII.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

MAne autem cum esset, consilium ceperunt omnes
primarii Sacerdotes & Seniores populi adversus
Jesum, ut eum morte afficerent.
2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt
Pontio Pilato præsidi.
3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, cum vidisset
eum damnatum esse, pœnitens retulit triginta argenteos
nummos, ad primarios Sacerdotes & Seniores.
4 Dicens, Peccavi, prodito sanguine innoxio. At
illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.
5 Ipse vero projectis *illis nummis* argenteis in templum,
secessit: & profectus strangulavit *sese*.
6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis
argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corban;
quoniam pretium sanguinis est.
7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum
figuli, ad sepulturam hospitum,
8 Quapropter vocatus est ager ille, ager Sanguinis,
usque in hodiernum diem.
9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam
Prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta
nummos argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus
fuit à filiis Israel,
10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli,
sicut injunxit mihi Dominus.)
11 Jesus autem stetit coram præside; & interrogavit
eum præses, dicens, Tune es rex ille Judæorum?
Ait autem ei Jesus, Tu dicis.
12 Et cum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus
& Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam mul-
adversum te testificentur?
14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ita ut mi-
raretur præses valde.
15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ
dimittere unum vinctum, quem voluissent.
16 Habebant vero tunc vinctum insignem, qui di-
cebatur Barabbas.
17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum
vultis dimittam vobis? Barabban, an Jesum qui dici-
tur Christus?
18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent
eum.
19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum ux-
ejus, dicens, Nihil tibi rei *sit* cum justo illo: multa e-
nim passa sum hodie in somnio propter eum.
20 Primarii vero Sacerdotes & Seniores persuase-
runt turbæ ut peteret Barabban, Jesum vero perdere-
21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum e du-
obus illis vultis ut vobis dimittam? Ipsi vero dixerunt,
Barabban.
22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu qui
dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.
23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit? A
illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.
24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed ma-
jorem tumultum fieri, accepta aqua abluit manus co-
ram turba, dicens, Innoxius ego sum à sanguine huj
justi: vos videritis.
25 Et respondens universus populus dixit, Sangu
ejus super nos & super filios nostros.
26 Tunc dimisit eis Barabban: Jesum autem cu
flagellasset, tradidit ut crucifigeretur.
27 Tunc milites præsidis, cum abduxissent Jesu
in prætorium, coegerunt ad eum universam coho
tem.
28 Et cum exuissent eum, circumposuerunt ei chl-
mydem coccineam.
29 Et coronam è spinis contextam imposuerunt ej
capiti, & arundinem in dextram ejus: & genu an
eum submisso, illudebant ei, dicentes, Ave, rex J
dæorum.
30 Et cum inspuissent in eum, ceperunt arundine
istam, & verberabant caput ejus.
31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum ch
myde, indueruntque vestimentis suis: & abduxeru
eum ut crucifigerent.
32 Exeuntes autem invenerunt quendam Cyren
um, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut att
leret crucem ejus.
33 Et cum venissent in locum qui dicitur Golg
tha, quod est calvariæ locus,

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & cum gustasset noluit bibere.
35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes: ut impleretur quod dictum est à propheta, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.
36 Et sedentes servabant eum illic.
37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS REX ILLE JUDÆORUM.
38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.
39 Qui vero præteribant conviciabantur ei, moventes capita sua,
40 Et dicentes, Tu, qui destruis templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si filius Dei es, descendito è cruce.
41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant,
42 Alios servavit, seipsum non potest servare: si rex Israelis est, descendat nunc è cruce, & credemus ei.
43 Confidit in Deo; eruat ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum.
44 Idipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam.
46 Circiter vero horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est, Deus mi, Deus mi, cur deseruisti me?
47 Quidam autem illic stantium cum *hoc* audissent dicebant, Eliam vocat iste.
48 Et statim currens quidam ex eis, cum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.
49 Reliqui vero dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servaturus eum.
50 Jesus autem cum rursum clamasset voce magna, emisit spiritum.
51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt.
52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt.
53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus introierunt in sanctam urbem, & apparuerant multis.
54 Centurio vero & qui cum eo servabant Jesum, viso terræ motu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, Vere filius Dei erat iste.
55 Erant autem illic mulieres multæ è longinquo spe-

spectantes, quæ secutæ fuerant Jesum à Galilæa, mi-
strantes ei.
56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria ma-
ter Jacobi & Jose, & mater filiorum Zebedæi.
57 Cum autem serum diei esset, venit homo dives
Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipu-
lus fuerat Jesu:
58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pi-
latus jussit reddi corpus.
59 Et Josephus, cum accepisset corpus, involvit il-
lud sindone pura;
60 Posuitque in monumento suo novo quod exci-
derat in petra: & advoluto saxo magno ad ostium monu-
menti, abiit.
61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera il-
la Maria, sedentes contra sepulcrum.
62 Postero autem die, qui est post Parasceuen, co-
acti sunt primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pila-
tum,
63 Dicentes, Domine, meminimus planum illum
dixisse cum adhuc viveret, Tertio post die suscitabor.
64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem ter-
tium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & fu-
rentur eum, dicantque populo, Suscitatus est è mortu-
is: & erit ultimus error pejor priore.
65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abi-
te, munite sicut scitis.
66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, ob-
signato lapide, cum custodia.

CAP. XXVIII.

*Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici insti-
tutio, & Apostolatus inauguratio.*

EXtremo autem Sabbato, cum lucesceret in primum
diem hebdomadis, venit Maria Magdalene & alte-
ra illa Maria, ut spectarent sepulcrum.
2 Et ecce, terræ motus factus est magnus. Angelus
enim domini cum descendisset è coelo, accessit & re-
volvit saxum ab ostio, sedebatque super illud
3 Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum
ejus album sicut nix.
4 Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore, &
facti sunt sicut mortui.
5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus,
Vos *vero* ne timete; scio enim vos Jesum crucifixum
quærere.
6 Non est hic; resurrexit enim, prout dixit. Adeste,
videte locum ubi jacebat Dominus.
7 Et cito profectæ dicite discipulis ejus eum resur-
rexisse à mortuis. Et ecce præit vobis in Galilæam:
illic eum videbitis: ecce dixi vobis.
8 Tunc egressæ cito à monumento cum timore &
gaudio

gaudio magno, currebant, ut renunciarent discipulis
ejus.
9 Ut autem proficiscebantur ut *hoc* renunciarent
discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens, Avete.
Illæ vero accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, &
adoraverunt eum.
10 Tunc ait eis Jesus, Ne timete: abite, renuncia-
te fratribus meis ut abeant in Galilæam; illic me vi-
debunt.
11 Euntibus autem ipsis, ecce quidam è custodia
venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacer-
dotibus omnia quæ facta fuerant.
12 Ipsi vero congregati cum Senioribus, consilioq;
capto, nummos multos dederunt militibus.
13 Dicentes, Dicite, Discipuli ejus nocte venerunt,
& eum furati sunt, nobis dormientibus.
14 Quod si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos
persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.
15 Ipsi vero accepta pecunia fecerunt sicut erant
edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos usque
ad hodiernum diem.
16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in
Galilæam, in montem ubi constituerat eis Jesus.
17 Et cum vidissent eum, adoraverunt eum: qui-
dam autem dubitaverunt.
18 Et cum accessisset *ad eos* Jesus, locutus est eis
dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in
terra.
19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes
eos in nomen Patris & Filii & Spiritus sancti,
20 Docentes eos servare omnia quæ mandavi vo-
bis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque
ad consummationem seculi. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAP. I.

*Johannis ministerium, victus & vestitus; Christique in-
vestitura per baptismum & probat per tentationem.
Evangelii prædicatio, Discipulorum vocatio & mi-
racula.*

PRincipium Evangelii Jesu Christi Filii Dei.
2 Ut scriptum est in prophetis, Ecce, ego
mitto nuncium illum meum ante faciem tuam,
qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domin
complanate semitas ejus.
4 Baptizabat Johannes in deserto, & prædicab
baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccato
rum.
5 Et exibat ad eum omnis Judaica regio ac Hiero
solymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordan
flumine, confitentes peccata sua.
6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum,
zona coriacea circa lumbos suos: & edebat locustas
mel sylvestre:
7 Et prædicabat, dicens, Venit pone me qui valid
or me est, cujus non sum dignus qui incurvatus solva
corrigiam solearum.
8 Ego quidem baptizavi vos aqua, ipse vero bapti
zabit vos Spiritu sancto.
9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, cum venisse
Nazaretha *urbe* Galilææ, baptizatus sit in Jordane
Johanne.
10 Et *is* statim ascendens ex aqua vidit findi cœlos
& Spiritum quasi columbam descendere super eum.
11 Et vox exstitit è cœlis, Tu es filius ille meus di
lectus, in quo acquiesco.
12 Statimque Spiritus eum expellit in desertum.
13 Et fuit illic in deserto dies quadraginta, tentatu
eum Satana: eratque cum feris: & angeli ministra
bant ei.
14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custo
diam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangeli
um regni Dei,
15 Et dicens, Expletũ est tempus, & appropinqua
vit regnum Dei: resipiscite, & credite Evangelio.
16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Si
monem & Andream fratrem ejus, jacientes rete in
mare, (erant enim piscatares.)
17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut fi
tis piscatores hominum.
18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, secuti sunt
eum.
19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum
filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui & ipsi
in navigio sarciebant retia:
20 Statimque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo
Zebedæo in navigio cum mercenariis, secuti sunt
eum:
21 Et ingrediuntur Capernaum: statimque sab
bato ingressus Jesus in synagogam, docebat.
22 Et percellebantur super doctrina ejus: doce
bat enim eos ut autoritatem habens, & non u
Scribæ.
23 Fuit autem in synagoga eorum quidam in quo e
rat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Di-

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu Nazarene? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.
25 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ex eo.
26 Tunc, cum discerpsisset eum spiritus impurus, & clamasset voce magna, exiit ex eo.
27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuo quærerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc, quod per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?
28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.
29 Et statim è synagoga egressi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.
30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.
31 Tunc accedens erexit eam prehensa manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.
32 Cum autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes male affectos & dæmoniacos.
33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.
34 Et sanavit multos male affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non sinebat dicere dæmonia quod ipsum nossent.
35 Et mane, valde multa nocte cum surrexisset, exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.
36 Et prosecuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.
37 Et cum invenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt.
38 Tunc dicit eis. Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem, ad hoc enim sum egressus.
39 Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa: & dæmonia ejiciebat.
40 Venitque ad eum leprosus precans eum, eique ad genua procidens, ac dicens ei, Si velis, potes me purgare.
41 Jesus autem commiseratione intima commotus, extensa manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo: purgator.
42 Et cum *hæc* dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.
43 Et graviter interminatus ei *Jesus*, statim ablegavit eum:
44 Dixitque ei, Vide *ut* nemini quicquam dicas: sed abi, ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tui quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.
45 Ille vero egressus cœpit prædicare multa & rem divulgare, ita ut jam non posset Jesus manifeste introi-

re in civitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAP. X.

Christus simul paralysin & peccata solvit. Mattheum vocat, discipulosque excusat neglecti jejunii & sabbati.

ET rursus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.

2 Statimque coacti sunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos* ne ea quidem *loca* quæ erant ad ostium: & loquebatur eis sermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur.

4 Et cum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci* in quo erat, eoque perfosso, *funibus* demiserunt grabbatum in quo paralyticus jacebat.

5 Cum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remissa sunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam ex Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,

7 Quid iste ita loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

8 Et cum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita ratiocinari apud se, dixit eis, Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius, dicere paralytico, Remissa sunt tibi peccata: an dicere, Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciatis filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra (ait paralytico)

11 Tibi dico, Surge, & attolle grabbatum tuum & abi domum tuam.

12 Tunc *ille* statim surrexit, sublatoque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et cum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* sedentem ad telonium: dixitque ei, Sequere me. Et is surgens secutus est eum.

15 Et factum est ut cum Jesus accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discubuerunt cum Jesu & discipulis ejus: erant enim multi, & secuti fuerant eum.

16 Cumque Scribæ ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid *est* quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et cum *hoc* audisset Jesus, dicit eis, Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui male *se* habent:

non

non veni ut vocarem justos, sed peccatores ad resipi-
scentiam.
18 Discipuli autem Johannis ac Pharisæorum jeju-
nabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli
Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem disci-
puli non jejunant?
19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami,
quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu
habent secum sponsum, non possunt jejunare.
20 Venient autem dies cum sublatus erit ab eis
sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.
21 Sed nemo panniculum impexum insuit vesti-
mento veteri: alioquin illud ipsius supplementum no-
vum tollit *aliquid* ex vetere *vestimento*, & fit pejor
fissura.
22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres:
alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum
novum in utres recentes injiciendum est.
23 Factum est autem ut ipse præteririt sabbato per
sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere
spicas.
24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt
sabbato quod non licet?
25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis quid fecerit
David cum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo
erant?
26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar
Pontifice maximo, & panes propositititios ederit, quos
non licet edere nisi sacerdotibus, & dederit etiam iis
qui secum erant?
27 Dixit etiam eis, Sabbatum propter hominem fa-
ctum est, non homo propter sabbatum:
28 Itaq; Filius hominis est etiam sabbati dominus.

CAP. III.

Jus sabbati. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia; & quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: eratque illic qui-
dam arefactam manum habens:
2 Et observabant an sabbato sanaturus esset eum, ut
ipsum accusarent.
3 Tunc ait homini habenti manum arefactam, Sur-
ge in medium.
4 Eis autem dixit, Licet sabbato benefacere, an
malefacere *cuipiam?* hominem servare, aut trucidare?
ipsi vero silebant.
5 Et cum circumspexisset eos cum ira, simul dolens
quod occalluisset cor eorum, dicit homini. Extende
manum tuam. Et *is* extendit: restitutaque est manus
ejus sana ut altera.
6 Tunc egressi Pharisæi, statim cum Herodianis
consilium inierunt adversus eum, ut eum perderent.
7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare:
&

& magna multitudo secuta est eum à Galilæa, & à Judæa,
8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa, & *regione quæ est* trans Jordanem: & qui circa Tyrum & Sidonem *habitabant* magna multitudine, cum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.
9 Ipse autem dixit discipulis suis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.
10 Multos enim sanaverat, adeo ut inciderent in eum ut ipsum tangerent quotquot tenebantur flagellis.
11 Et Spiritus impuri cum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes, Tu es Filius ille Dei.
12 Ipse vero multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.
13 Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.
14 Et constituit duodecim ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium*;
15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia:
16 Primum Simonem: (cui imposuit nomen Petrum,)
17 Et Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui)
18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten,
19 Et Judam Iscarioten, qui & prodidit eum, veneruntque domum.
20 Convenit autem rursum turba, adeo ut ne capere quidem cibum possent.
21 Et cum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt ut prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.
22 Scribæ vero qui Hierosolymis descenderant, dicebant. Certe habet Beelzebulem; & certe per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.
23 Cum autem eos advocasset, dixit eis per parabolas. Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?
24 Neque si regnum adversus sese dissideat, potest stare regnum illud.
25 Neque si domus contra semetipsum dissideat, potest stare domus illa:
26 *Sic* quoque si Satanas insurrexit & dissidet adversus semetipsum, stare non potest, sed finem habet.
27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primo validum illum vinxerit: & tunc domum ejus diripiet.
28 Amen

28 Amen dico vobis, quævis peccata remittentur
filiis hominum, & blasphemiæ quibuscunque blasphe-
marint:
29 Sed quicunque blasphemarit in Spiritum san-
ctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur
æterno judicio.
30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.
31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris stan-
tes miserunt ad eum, & eum vocarunt.
32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* vero dixe-
runt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quæ-
runt te.
33 Tunc respondit eis, dicens, Quæ est mater mea,
aut fratres mei?
34 Et cum circumspexisset in circuitu eos qui cir-
cumsedebant, ait, Ecce, mater mea, & fratres mei.
35 Quicunque enim fecerit quod Deus vult, is est
frater meus, & soror mea, & mater.

CAP. IV.

*Parabola seminantis, ejusdemque expositio, & naviga-
tio periculosa.*

ET rursus cœpit docere apud mare: & coacta est
ad eum turba multa adeo ut ipse navigium ingres-
sus sederet in mari, tota autem turba apud mare in ter-
ra erat.
2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque
eis in doctrina sua,
3 Audite, Ecce, *quidam* sator exiit satum.
4 Et factum est inter serendum, aliud quidem ce-
cidit secundum viam: veneruntque volucres cœli, &
devoraverunt illud.
5 Aliud vero cecidit in petrosa, ubi non habebat
terram multam: & statim exortum est, propterea quod
non habebat profundam terram:
6 Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea
quod non habebat radicem, exaruit.
7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ,
ac suffocarunt illud, & fructum non edidit.
8 Et aliud cecidit in terram bonam, edititque fru-
ctum assurgentem ac crescentem: & tulit aliud trice-
na, & aliud sexagena, & aliud centena.
9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum,
audiat.
10 Cum autem esset solus, interrogarunt eum qui
circum eum erant cum duodecim, de parabola.
11 Et dixit eis, Vobis datum est nosse mysterium re-
gni Dei: iis autem qui foris sunt, per parabolas omnia
ista fiunt:
12 Ut videntes videant, & non cernant: & audien-
tes audiant, & non intelligant: nequando *se* conver-
tant, & remittantur eis peccata.
13 Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam?

& quomodo omnes parabolas cognoscetis?
14 Sator ille sermonem serit.
15 Isti autem sunt qui juxta viam *semen excipiunt*,
in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam
audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem
qui seminatus fuerat in cordibus eorum.
16 Et isti sunt similiter qui in petrosa semen excipi-
unt: qui *videlicet* cum audirent sermonem, statim cum
gaudio excipiunt eum:
17 Et non habent radicem in sese, sed temporarii
sunt: deinde orta afflictione aut persecutione propter
sermonem, statim offenduntur.
18 Hi sunt autem qui in spinas semen excipiunt, hi
sunt, *inquam*, qui sermonem audiunt:
19 Sed solicitudines seculi hujus, & fallacia diviti-
arum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *versantur*,
introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructus
expers.
20 Hi sunt vero qui in terram bonam semen exce-
perunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt:
& fructum ferunt, aliud tricena, aliud sexagena, aliud
centena *grana*.
21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut subter mo-
dium ponatur, aut subter lectum? nonne ut candelabro
imponatur?
22 Non est enim quicquam occultum quod non sit
manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, sed
oportet ut in apertum veniat.
23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.
24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: qua
mensura metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis
qui auditis.
25 Qui enim habet dabitur ei: & qui non habet,
etiam quod habet, tolletur ab eo.
26 Item dicebat, Ita est regnum Dei ut si quispiam
jaciat semen in terram,
27 Et dormiat, & exurgat nocte ac die: & semen
germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.
28 Sponte enim terra fructum fert, primum herbam,
deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica:
29 Cum autem prodiderit *sese* fructus, statim mittit
messores, quoniam adest messis.
30 Dicebat etiam, Cui *rei* assimilaverimus regnum
Dei? aut qua collatione contulerimus illud?
31 Velut granum sinapis: quod cum seritur in ter-
ra, minimum est omnium seminum quæ in terra
sunt:
32 Sed cum satum fuerit, assurgit, & fit maximum
omnium olerum: editque ramos magnos, ita ut possint
sub ejus umbra volucres cœli nidulari.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis ser-
monem *Evangelii*, prout poterant audire.

34 Absque

34 Absque parabola vero non loquebatur eis priva-
tim autem discipulis suis explicabat omnia.
35 Dixit autem eis die illo, cum serum *diei* esset,
Transeamus in ulteriorem *ripam*.
36 Dimissa igitur turba acceperunt eum ut erat in
navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.
37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus ru-
ebant in navigium, ita ut jam impleretur.
38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens:
tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister, non
est tibi curæ quod perimus?
39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque
mari, Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est
tranquillitas magna.
40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis? quomodo
fidem non habetis?
41 Et timuerunt timore magno, dicebatque alius ad
alium, Quisnam iste est, quod etiam ventus & mare au-
scultent ei.

CAP. V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regio-
nem Gadarenorum.
2 Egresso autem ipsi è navigio statim occurrit è
monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:
3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne
catenis quidem quisquam poterat eum vincire:
4 Propterea quod sæpe pedicis & catenis vinctus
fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedi-
cæ contritæ: neque quisquam potuerat eum do-
mare.
5 Et per omne *tempus* erat die ac nocte in monti-
bus & in monumentis clamans, & concidens seipsum
lapidibus.
6 Cum vidisset autem Jesum procul, cucurrit & ad-
oravit eum.
7 Et clamans voce magna dixit, Quid mihi tecum,
Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te *per* Deum ne me tor-
queas.
8 (Dicebat enim ei *Jesus*, Exi spiritus impure ex
isto homine)
9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est*? Et
respondit dicens, Legio mihi nomen *est*: quia multi
sumus.
10 Et multum precabatur eum ne ipsos mitteret ex-
tra illam regionem.
11 Erat autem illic apud montes grex porcorum
magnus pascens.
12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicen-
tes, Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.
13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi vero spiri-
tus

tus illi impuri introierunt in porcos: & ruit ille gr
è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis milli
& suffocati sunt in mari.

14 Qui vero pascebant porcos fugerunt, & renu
ciarunt in urbem & in agros. Et *illi* egressi sunt ut v
derent quid illud esset quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum q
fuerat dæmoniacus sedentem ac vestitum & sanæ me
tis, eum *inquam* qui habuerat Legionem: & tim
erunt.

16 Et qui *id* viderant narraverunt eis quomodo
ctum esset cum dæmoniaco, & de porcis.

17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex fin
bus ipsorum.

18 Ipso vero ingresso in navigium, rogabat eum il
le qui fuerat dæmoniacus ut esset cum ipso.

19 Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi do
mum tuam ad tuos, & eis renuncia quanta tibi Domi
nus præstiterit, & quod misertus sit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapo
quanta ipsi fecisset Jesus; & omnes mirabantur.

21 Et cum Jesus rursum trajecisset navigio in ult
riorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: eratq
apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, no
mine Jairus: & cum vidisset eum, accidit ad pede
ejus;

23 Et multum precabatur eum, dicens, Filiola me
in extremum adducta est: *rogo* ut venias, & impona
ei manus, ut servetur & vivat.

24 Abiit igitur *Jesus* cum eo: & sequebatur eu
turba multa, & comprimebant eum.

25 Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione san
guinis *ab* annis duodecim,

26 Fueratque multa perpessa à multis medicis, &
impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potiu
in deterius venerat,

27 Cum audisset de Jesu, venit in turba à tergo, &
tetigit vestimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero
servabor.

29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus; & sensit
corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus cum apud se cognovisset vi
illam quæ ex seipso prodierat, conversus in turba, di
xit, Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te
comprimentem, & dicis, Quis me tetigit?

32 *Ipse* vero circumspiciebat ut videret eam qu
hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, cum sciret quod
in se factum fuerat, venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitq
ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te ſervavit: abi cum pace, & eſto ſana ex flagello tuo.
35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto ſynagogæ, dicentes, Filia tua mortua eſt: quid amplius vexas Magiſtrum?
36 Jeſus autem, ſtatim ut audit hunc ſermonem qui dicebatur, dicit præfecto ſynagogæ, Ne metue, ſolummodo crede.
37 Neque permiſit ut ſe quiſquam una ſequeretur niſi Petrus & Jacobus & Johannes frater Jacobi.
38 Venit igitur domum præfecti ſynagogæ, & tumultum conſpicit, flentes & ejulantes multum.
39 Et ingreſſus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non eſt mortua, ſed dormit:
40 Et deridebant eum. Ipſe vero, ejectis omnibus, aſſumit patrem & matrem puellæ, & eos qui ſecum erant, & ingreditur *eo* ubi erat puella jacens.
41 Prehenſaque manu puellæ, dicit *ei*, Talitha cumi: quod eſt, ſi interpreteris, Puella (tibi dico) ſurge.
42 Et ſtatim ſurrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim, & obſtupuerunt ſtupore magno.
43 *Ipſe* vero multum imperavit eis ne quis id reſciret: dixitque ut daretur puellæ quo veſceretur.

CAP. VI.

Prædicans Chriſtus in patria contemnitur. Mittuntur Apoſtoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus ſaturatur ingens populus.

ET egreſſus eſt illinc, venitque in patriam ſuam: & ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus.
2 Cumque adveniſſet ſabbatum, cœpit in ſynagoga docere: multique audientes percellebantur, dicentes, Unde huic iſta? & quæ eſt hæc ſapientia quæ data eſt ei, quod etiam virtutes tales per manus ejus edantur?
3 Nonne iſte eſt faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi & Joſæ & Judæ & Simonis? nonne & ſorores ejus hic ſunt apud nos? & offendebantur in ipſo.
4 Dicebat autem eis Jeſus, Non eſt propheta inhonoratus niſi in patria ſua, & inter cognatos, & domi ſuæ.
5 Neque potuit illic virtutem ullam edere, niſi *quod* cum paucis ægrotis impoſuiſſet manus, ſanavit *eos*:
6 Mirabaturque propter incredulitatem eorum: & circuibat vicos in orbem, docens.
7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitque eos mittere binos: deditque eis poteſtatem *adverſus* ſpiritus impuros.
8 Et præcepit eis ut nihil ſumerent ad iter, niſi virgam tantum, non peram, non panem, non æs in zona:

9 Sed

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis ; & ne induerentur binis tunicis.
10 Et dicebat eis, Ubicunque introieritis domum, illic manete, usquedum exeatis illinc.
11 Et quicunque non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illic, excutite pulverem qui subest pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversus eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorũ *conditio* aut Gomorrhorum in die judicii quam urbis illius.
12 Egredi igitur *illi* proclamabant ut resipiscerent *homines*.
13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantque oleo multos ægrotos, & sanabant *eos*.
14 Audivit autem *hæc* rex Herodes, (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.
15 Alii dicebant, Elias est. Alii vero dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.
16 Cum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.
17 Ipse enim Herodes missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem.
18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.
19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare : nec poterat.
20 Herodes enim metuebat Johannem, sciens eum *esse* virum justum ac sanctum, & observabat eum, audituque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.
21 Cum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis ac chiliarchis & primariis Galilææ :
22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltasset, placuissetque Herodi & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me quodcunque volueris, & dabo tibi.
23 Juravitque ei, Quodcunque à me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.
24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa vero dixit, Caput Johannis Baptistæ.
25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.
26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen*, propter jusjurandum & eos qui simul accumbebant, eam aspernari.
27 Et statim rex misso spiculatore imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille

28 Ille vero abiit;ac decollavit eum in carcere: at-
tulitque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, &
puella dedit illud matri suæ.
29 Cumque *hoc* audissent discipuli ejus,venerunt,&
sustulerunt cadaver ejus,& posuerunt in monumento.
30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & an-
nunciaverunt ei omnia,& quæ egerant, & quæ docu-
erant
31 Et dixit eis, Venite vos seorsum in desertum lo-
cum, & requiescite paululum.Erant enim multi veni-
entes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis
vacabat.
32 Abierunt igitur in desertum locum navigio se-
orsum.
33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt
eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus con-
currerunt illuc,præveneruntque eos, & convenerunt
ad eum.
34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, &
commiseratione intima commotus est super eis,quoni-
am erant ut oves non habentes pastorem:cœpitque eos
docere multa.
35 Cum autem jam multus dies esset, adierunt eum
discipuli ejus dicentes, Desertus est locus iste, & jam
multus dies est:
36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes a-
gros ac vicos emant sibi panes:nam quo vescantur non
habent.
37 At ille respondens dixit eis, Date vos ipsis quo
vescantur. Tunc dicunt ei, *Num* profecti emerimus
ducentis denariis panes, & dederimus eis quo ve-
scantur?
38 Ipse vero dixit eis,Quot panes habetis? abite &
videte. Et *illi* re cognita, dixerunt, Quinque,& duos
pisces.
39 Tunc imperavit eis ut facerent discumbere om-
nes per convivia super viridi gramine.
40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *par-
tim* centeni & *partim* quinquageni.
41 Et acceptis quinque illis panibus,ac duobus il-
lis piscibus, cum suspexisset in cœlum, benedixit, ac
fregit panes, deditque discipulis suis ut illis apponé-
rent: & duos pisces partitus est omnibus.
42 Comederuntque omnes, & saturati sunt.
43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophi-
nos plenos, & ex piscibus.
44 Erant autem qui comederant quasi quinquies
mille viri.
45 Et statim coegit discipulos suos inscendere na-
vigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethsaidæ op-
positam, dum ipse dimitteret turbam.
46 Et cum amandasset eos,abiit in montem ad pre-
candum. 47 Cum

47 Cum autem serum diei adesset, erat navigium in
medio mari, & ipse solus in terra.
48 Viditque eos vexatos in navigio provehendo:
(erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam
vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare:
volebatque eos præterire.
49 Illi vero viso eo ambulante super mare, putarunt
spectrum esse: & exclamaverunt:
50 (Omnes enim videbant eum, & turbati sunt)
sed statim locutus est cum eis, & dixit, Confidite, ego
sum, ne timete.
51 Tunc ascendit ad eos in navigium, quievitque
ventus: & ipsi multo magis apud sese obstupescebant,
& mirabantur.
52 Non enim intellexerant quod factum fuerat illis
panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.
53 Et cum trajecissent venerunt in terram Genesa-
ret, & appulerunt.
54 Tunc ipsis egressis navigio, statim agnito eo,
55 Percursa tota illa circumjacente regione, homi-
nes loci illius cœperunt in grabbatis male affectos cir-
cumferre ubi audiebant eum esse.
56 Et quocunque introiisset in vicos aut urbes, aut
agros, in foris ponebant ægrotos: & precabantur eum
ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent: & quotquot
tangebant eum, servabantur.

CAP. VII.

Præpostera Pharisæorum religio. Chananææ fides Surdus mutus sanatur.

Tunc coguntur ad eum Pharisæi, & quidam ex
Scribis, qui venerant Hierosolymis:
2 Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus pol-
lutis manibus (id est, illotis) edere panem, conque-
sti sunt.
3 Nam Pharisæi & omnes Judæi, nisi pugno lave-
rint manus, non edunt, tenentes traditionem Senio-
rum.
4 Et à foro venientes nisi loti fuerint non edunt. Et
alia multa sunt quæ acceperunt tenenda, nempe lotio-
nes poculorum, & sextariorum, & æramentorum, &
lectorum.
5 Deinde interrogarunt eum Pharisæi & Scribæ,
Quare discipuli tui non ambulant secundum tradi-
tionem Seniorum, sed illotis manibus edunt pa-
nem?
6 Ille vero respondens dixit eis, Bene certe prophe-
tavit Esaias de vobis hypocritis: ut scriptum est, Po-
pulus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul
abest à me.
7 Frustra vero me colunt, docentes doctrinas quæ
sunt mandata hominum.
8 Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem ho-
minum

minum, lotiones sextariorum & poculorum: aliaqs similia hujusmodi multa facitis.
9 Præterea dixit eis. *Sane* belle aboletis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.
10 Moses enim dixit, Honora patrem tuum & matrem tuam, & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur:
11 Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri vel matri, Corban (id est, donum) *est* quocunque à me juvari posses, *insons erit*;
12 Nec permittitis amplius eum quicquam præstare patri suo aut matri suæ;
13 Irritum facientes sermonem Dei traditione vestra quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.
14 Advocata etiam tota turba, dixit eis. Audite me omnes, & attendite.
15 Nihil est extra hominem quod ingrediens in eum possit eum polluere; sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt quæ polluunt hominem.
16 Si quis habet aures ad audiendum audiat.
17 Et cum introisset domum *digressus* à turba, interrogarunt eum discipuli ejus de parabola.
18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentia caretis? non intelligitis quicquid extrinsecus ingreditur in hominem, non posse eum polluere?
19 Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem: & in latrinam abit, purgans omnes escas.
20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.
21 Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur: adulteria, scortationes, cædes,
22 Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.
23 Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.
24 Et illinc surgens abiit in confinia Tyri ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere.
25 Cum enim de eo audisset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:
26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum ut dæmonium ejiceret ex filia sua.
27 Jesus autem dixit ei, Sine prius saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.
28 Ipsa vero respondit, & dixit ei, Etiam, Domine: sed enim catelli edunt sub mensa ex micis puerorum.
29 Tunc dixit ei, Propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filia tua.
30 Cum

30 Cum autem *illa* abiisset domum suam, invenit dæmonium exisse, & filiam projectam super lectum.
31 Tunc regressus è finibus Tyri ac Sidonis venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.
32 Et offerunt ei surdum difficulter loquentem: & precantur eum ut imponat ei manum.
33 *Ipse* vero cum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & cum spuisset, tetigit linguam ejus.
34 Et cum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitq; ei, Ephphatha, quod est, Adaperitor.
35 Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur recte.
36 Et interdixit eis ne cui dicerent, sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multo magis *hoc* prædicabant:
37 Et supra modum percellebantur, dicentes, Bene omnia fecit: facit ut & surdi audiant, & muti loquantur.

CAP. VIII.

Miraculum septem panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio Satanam esse qui animam servare suadet.

Diebus illis, cum multa omnino turba esset, nec haberent quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis, dixit eis,
2 Intima misericordia commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me, nec habent quo vescantur.
3 Quod si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.
4 Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hic satiare panibus in deserto?
5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi vero dixerunt, Septem.
6 Tunc denunciavit turbæ ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, cum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.
7 Habebant autem pisciculos paucos: & cum benedixisset, dixit ut hos etiam apponerent.
8 Comederunt autem & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum quæ superfuerant, septem sportas.
9 Erant autem qui comederant, quasi quater mille: dimisitque eos.
10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.
11 Prodierunt autem Pharisæi, cœperuntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo, ipsum tentando.
12 Ipse vero cum alte ingemuisset spiritu suo dixit:
Cur

Cur gens ista signum requirit? Amen dico vobis, si
dabitur isti genti signum.
13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit
in ulteriorem *ripam*.
14 Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, &
panem non nisi unum habebant secum in navigio.
15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, cavete, à fer-
mento Pharisæorum, & fermento Herodis.
16 Disceptabant igitur alii adversus alios, dicentes,
Panes non habemus.
17 *Id* autem cum nosset Jesus, dixit eis, Quid disce-
ptatis quod panes non habetis? nondum animum ad-
vertitis, nec intelligentia præditi estis? adhuc stupi-
dum habetis cor vestrum.
18 Cum oculos habeatis non cernitis? & cum aures
habeatis, non auditis? neque memores estis?
19 Cum quinque illos panes fregi illis quinquies
mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Di-
cunt ei, Duodecim.
20 Cum autem septem illos *panes* illis quater mille,
quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi vero di-
xerunt, Septem.
21 Tunc dixit eis, Quomodo *hæc* non intelligitis?
22 Venit autem Bethsaidan: & obtulerunt ei cœcum,
& precati sunt eum ut ipsum tangeret.
23 Tunc prehensa manu cœci, eduxit eum extra vi-
cum: & cum inspuisset in oculos ejus, imposuissetque
ei manus, interrogavit eum ecquid videret.
24 Qui cum suspexisset, dixit, Video homines instar
arborum ambulantes.
25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fe-
citque ut *denuo* oculos attolleret: & restitutus fuit, vi-
ditque procul & dilucide omnes.
26 Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens, Ne-
que in vicum illum ingreditor, neque *hæc* dicito cui-
quam in vico.
27 Egressus est autem Jesus ac discipuli ejus in vi-
cos Cæsareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in via in-
terrogavit discipulos suos, dicens eis, Quemnam esse
me dicunt homines?
28 Illi vero responderunt, Johannem Baptistam: &
alii, Eliam: alii vero, unum ex prophetis.
29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem quem me dicitis
esse? Respondens vero Petrus dicit ei, Tu es ille
Christus.
30 Tunc interminatus est ut nulli *id* dicerent de se.
31 Et cœpit eos docere quod oporteret Filium ho-
minis multa pati, & reprobari à Senioribus & prima-
riis Sacerdotibus ac Scribis, & trucidari, & tribus post
diebus resurgere.
32 Et aperte eum sermonem loquebatur. Tunc pre-
hensum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipse

33 Ipse verò conversus, & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens, Abscede à me Satana: nam non sapis quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.

34 Et cum advocasset turbam cum discipulis suis, dixit eis, Quicunque vult pone me venire abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.

35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causa mea & Evangelii, is servabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiam si lucratus fuerit mundum totum, & anima sua mulctetur?

37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente ista adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAP. IX.

Transfiguratio Christi. Quis Elias sit. Spiritus mutus ejicitur. Discipuli exemplo pueruli de prioritate instruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis qui hic astant, qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei venisse cum potentia.

2 Sexto verò post die assumit Jesus Petrum & Jacobum & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsum solos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et vestimenta ejus facta sunt coruscantia, candida valde ut nix, qualia non potest fullo in terra dealbare.

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et extitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repente cum circumspexissent, non amplius viderunt quenquam, nisi solum Jesum secum.

9 Cum verò descenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuo quærentes, quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogarunt eum dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse verò respondens dixit eis, Elias quidem postquam prius venerit, restituet omnia: sed ut scriptu-

est

est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro
nihilo habeatur.
13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *istos* ei fe-
cisse quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.
14 Et cum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam
multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.
15 Et statim tota turba viso eo expavit & accurren-
tes salutaverunt eum.
16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini
inter vos?
17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister,
adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum:
18 Qui ubicunque eum corripuerit, lacerat eum:
ipse vero spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit.
Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potu-
erunt.
19 Ipse vero respondens ei dixit, O natio incredu-
la, quousque apud vos ero: quousque tolerabo vos?
adducite eum ad me.
20 Illum igitur adduxerunt ad eum, & eo conspecto,
statim spiritus discerpsit illum: & *ille* cum cecidisset
in terram, volutabat sese spumans.
21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum
temporis est quod hoc accidit ei? Ipse vero ait, Ab in-
fante.
22 Et sæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas,
ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis,
intima misericordia commotus erga nos.
23 Jesus autem dixit ei, Si potes hoc credere, omnia
fieri possunt credenti.
24 Pater vero pueri statim clamans cum lacrymis
dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.
25 Cum vidisset autem Jesus turbam simul accurre-
re, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, *Tu*
spiritus mute & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, &
ne amplius ingreditor in eum.
26 Et cum clamasset *spiritus*, multumque discerpsis-
set eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo
ut multi dicerent, Certe mortuus est.
27 Jesus vero prehensa manu ejus erexit eum: &
ille surrexit.
28 Cum autem esset ingressus domum, discipuli e-
jus interrogarunt eum privatim, Cur nos non potui-
mus *spiritum* illum ejicere?
29 *Ipse* vero dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nul-
la re potest exire nisi precatione & jejunio.
30 Et illinc egressi, una iter faciebant per Galilæ-
am: nec volebat ut quisquam *id* sciret.
31 Docebat enim discipulos suos & dicebat eis, Fili-
us hominis traditur in manus hominum, qui trucida-
bunt eum: sed trucidatus, tertio die resurget.
32 Ipsi vero ignorabant hoc dictum, & timebant
eum interrogare.

 33 Ve-

33 Venit igitur Capernaumum: & cum venis
domum, interrogavit eos, Quid in via inter vos dis
ptabatis?
34 Ipsi vero siluerunt: nam alii adversus alios di
seruerant in via, quis *esset futurus ipsorum* maximus,
35 Et cum consedisset, vocavit duodecim illos,
dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium u
mus, & omnium minister.
36 Et acceptum puerulum statuit in medio eoru
eoque in ulnas recepto, dixit eis,
37 Quisquis unum ex talibus puerulis excep
meo nomine, me excipit; & quicunque me excep
non me excipit, sed eum qui misit me.
38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præcep
vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæ
nia, quia non sequitur nos: & prohibuimus eum,
non sequitur nos.
39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus e
est qui edat virtutem per nomen meum, & possit
male loqui de me,
40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.
41 Quisquis enim potum dederit vobis poculu
quæ in nomine meo, *id est*, quod sitis Christi, A
dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam
42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis
qui credunt in me, bonum esset ei potius si circum
neretur saxum molare circa collum ejus, & proji
tur in mare.
43 Quod si manus tua facit ut tu offendas, absci
eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum, p
quam duas manus habentem abire in gehennam, *id*
in ignem illum inextinctum:
44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis no
stinguitur.
45 Et si pes tuus facit ut tu offendas, abscinde
bonum est tibi ingredi in vitam claudum, *potius*
duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*
ignem inextinctum:
46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis no
stinguitur.
47 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue
bonum est tibi introire in regnum Dei luscum,
us quam duos oculos habentem projici in gehe
ignis:
48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis no
stinguitur.
49 Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis o
sale salietur.
50 Bonus est sal: si vero sal insulsus fuerit, qu
ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & p
habete alii cum aliis.

CAP. X.

Jus repudii, parvulorum prærogativa, difficultas divitum salvandorum, petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus venit in fines Judææ per oram
Jordanis: & convenit rursum turba ad eum: &, ut
consueverat, rursum docebat eos.
2 Tunc accedentes Pharisæi interrogarunt eum, an
liceret viro uxorem dimittere; tentantes eum.
3 Ipse vero respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?
4 ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem.*
5 Tunc respondens Jesus dixit eis, Pro duritia cordis vestri scripsit vobis mandatum illud.
6 A principio vero creationis masculum & feminam fecit Deus.
7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.
8 Et qui duo *fuerant,* erunt caro una. Itaque non
sunt amplius duo, sed una caro.
9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.
10 Et domi rursum discipuli ejus eadem de re interrogarunt eum.
11 *Ipse* vero dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem
suam, & duxerit aliam, mœchatur adversus eam.
12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit
alteri, mœchatur.
13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret eos:
discipuli vero objurgabant eos qui offerebant.
14 Quod cum vidisset Jesus, indignatus est, & dixit
eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos:
talium enim est regnum Dei.
15 Amen dico vobis, Quicunque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.
16 Et cum accepisset eos in ulnas, impositis in eos
manibus, benedixit eis.
17 Egrediente autem ipso *ut sese daret* in viam, quidam, cum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam
æternam possideam?
18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.
19 Mandata nosti; Ne mœchator, Ne occidito, Ne
furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quenquam,* Honora patrem tuum & matrem.
20 Ille vero respondens dixit ei, Magister, hæc
omnia observavi à juventute mea.
21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit
ei, Unum te deficit: abi, quæcunque habes vende, &
da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & veni,
sequere me, sublata *in humeros* cruce.
22 Ille vero mœstus factus propter hunc sermonem,

abiit contristatus: habebat enim possessiones multa
23 Et cum circumspexisset Jesus, dicit discipuli
suis, Quam difficulter qui opes habent in regnum De
introibunt?
24 Discipuli vero expaverunt ad hos sermones ipsi
us. Jesus autem rursum respondens dixit eis, Filii
quam difficile est eos qui confidunt opibus in regnu
Dei introire?
25 Facilius est camelum per foramen acus transire
quam divitem in regnum Dei introire.
26 Illi vero amplius percellebantur, dicentes int
se, Et quis potest servari?
27 Intuitus autem eos Jesus dicit, Apud homin
hoc fieri non potest, sed non apud Deum: nam omn
fieri possunt apud Deum.
28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquim
omnia, & secuti sumus te,
29 Respondens autem Jesus ait, Amen dico vobi
nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut so
res, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut libero
aut agros, mea causa & Evangelii,
30 Quin accipiat centuplicia nunc isto tempore, do
mos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, &
gros, cum persecutionibus, & in seculo venturo vit
æternam.
31 Multi autem primi, erunt ultimi: & ultim
primi.
32 Erant autem in via ascendentes Hierosolyma:
præibat eis Jesus, & expavescebant & *eum* sequen
terrebantur. Ipse vero assumptis rursum duodecim,
lis cœpit dicere quæ sibi erant eventura,
33 *Dicens*, Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Fil
us hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scr
bis: & condemnabunt eum morte, tradentque e
Gentibus.
34 Et *ipsi* illudent ei, & flagellabunt eum, & i
spuent in eum, & trucidabunt eum: sed tertia die r
surget.
35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes
lii Zebedæi, dicentes, Magister, velimus ut quicqu
petierimus præstes nobis.
36 Ipse vero dixit eis, Quid me vultis vobis p
stare?
37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis ut unus ad de
teram tuam & alter ad sinistram tuam sedeamus
gloria tua:
38 Jesus autem dixit eis, Nescitis quid petatis, po
stis bibere poculum quod ego bibo, & baptismo q
ego baptizor, baptizari?
39 Ipsi vero dixerunt ei, Possumus. Jesus aut
dixit eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibeti
& baptismate quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sed ſedere ad dexteram meam & ad ſiniſtram meam,non eſt meum dare, ſed *dabitur* quibus paratū eſt.
41 Et cum *hæc* audiſſent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Johanne.
42 Jeſus autem cum eos advocaſſet, dixit eis, Scitis eos qui cenſentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates poteſtatem habere in eas.
43 Verum non ita erit inter vos: ſed quicunq; voluerit fieri magnus inter vos, ſit miniſter veſter.
44 Et quicunque voluerit ex vobis fieri primus, ſit omnium ſervus.
45 Nam & Filius hominis non venit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut miniſtraret, & daret animam ſuam redemptionis pretium pro multis.
46 Tunc veniunt Hiericho: eoque egrediente ab Hiericho, ac diſcipulis ejus, & turba multa, filius Timæi Bartimæus cœcus ſedebat apud viam mendicans.
47 Et cum audiſſet ipſum eſſe Jeſum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis, Jeſu miſerere mei.
48 Objurgabant autem eum multi ut ſileret: ille vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miſerere mei
49 Tunc Jeſus cum ſubſtitiſſet, juſſit eum vocari. Vocant igitur cœcum, dicentes ei, Confide, ſurge: vocat te.
50 Ipſe vero abjecto pallio ſuo cum ſurrexiſſet, venit ad Jeſum,
51 Et reſpondens dixit ei Jeſus, Quid Vis tibi faciam? cœcus autem ait ei, Rabboni, ut viſum recipiam.
52 Jeſus autem dixit ei, Abi, fides tua te ſervavit. Statim igitur recepit viſum, & ſequebatur Jeſum in illo itinere.

CAP. XI.

Chriſtus ingreditur Hieroſolymam, ejicit templo vendentes & ementes, vim fidei prædicat, & quæſtione de Baptiſmo Johannis Sacerdotum os obturat.

CUm autem appropinquaret Hieroſolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Olearum, mittit duos è diſcipulis ſuis,
2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vobis eſt ex adverſo & ſtatim ut ingrediemini in eum invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum ſedit: ſolvite eum & adducite.
3 Quod ſi quis vobis dixerit: Cur hoc facitis? dicite, Quoniam eo opus eſt Domino: & eum ſtatim huc mittet.
4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad oſtium foris in bivio: & ſolverunt eum.
5 Tunc quidam eorum qui illic adſtabant, dixerunt eis, Quid facitis qui ſolvitis pullum?
6 Ipſi vero dixerunt eis prout mandarat Jeſus: & illi dimiſerunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerun
ei pallia sua, & insedit ei.
8 Multi vero pallia sua straverunt per viam: alii au-
tem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant i
viam.
9 Et qui præibant, quique sequebantur, clamaban
dicentes, Hosanna, benedictus qui venit in nomin
Domini.
10 Benedictum regnum patris nostri David, quo
venit in nomine Domini: hosanna *O qui es* in *cælis* a
tissimis.
11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & i
templum: cumque circumspexisset omnia, & vespe
jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodeci
12 Et postero die cum exiissent Bethania, esuriit.
13 Cumque procul vidisset ficum habentem foli
venit *visurus* videlicet num inveniret aliquid in ea:
cum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non eni
erat tempus ficuum.
14 Tunc respondens Jesus dixit ficui, Ne ampli
ex te in seculum quisquam fructum comedat. Et *h*
audierunt discipuli ejus.
15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus J
sus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & e
mebant in templo, & mensas nummulariorum, & c
thedras vendentium columbas subvertit.
16 Nec sinebat ut quisquam deportaret vas per te
plum.
17 Et docebat dicens eis, Nonne scriptum est, D
mum meam domum precationis vocatum iri ab omn
bus Gentibus? vos autem eam fecistis speluncam l
tronum.
18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdote
& quærebant quomodo eum perderent; timebant eni
eum, quia tota turba percellebatur super doctrin
ipsius.
19 Cum vero vespera advenisset, egressus est Je
extra urbem.
20 Et mane iter facientes prope ficum, videru
eam exaruisse radicitus.
21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecc
ficus illa cui imprecatus es, exaruit.
22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem De
23 Amen enim dico vobis, Quicunque dixerit mo
ti huic, Tolle te & projice te in mare, nec addubit
verit in corde suo, sed crediderit futura quæ dicit, f
ei quicquid dixerit.
24 Propterea dico vobis, Quæcunque precantes p
titis, credite vos accepturos: & erunt vobis.
25 Et cum adstiteritis precantes, remittite si qu
habetis adversus aliquem: ut & Pater ille vester q
in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.

26 Nam si vos non remiseritis, nec Pater ille vester
qui in cœlis *est* remittet offensas vestras.
27 Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & cum ipse
ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sa-
cerdotes & Scribæ & Seniores:
28 Et dicunt ei, Qua autoritate ista facis? & quis
tibi dedit autoritatem illam, ut hæc facias?
29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo
vos & ego rem quandam. Respondete igitur mihi, &
dicam vobis qua autoritate hæc faciam.
30 Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus?
respondete mihi.
31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes, Si di-
xerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?
32 Sed si dicamus, Ex hominibus: timemus popu-
lum, omnes enim sentiebant de Johanne, eum vere
Prophetam fuisse.
33 Tunc respondentes dicunt Jesu, Nescimus. Et
Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis qua
autoritate hæc faciam.

CAP. XII.

*De lapide ab ædificatoribus reprobato, similitudine vi-
neæ, de tributo, de resurrectione mortuorum, de legis
summa, filio Davidis & vidua paupercula.*

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam planta-
vit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum,
& ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac per-
egre profectus est:
2 Misitque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab
agricolis acciperet ex fructu vineæ.
3 Illi vero captum eum ceciderunt, ac remiserunt
inanem.
4 Et rursum misit ad eos alium servum, *& illi* huic
quoque lapidato caput comminuerunt, & remiserunt
dedecoratum.
5 Et rursum alium misit: & illum trucidarunt,
multosque alios, hos quidem cædentes, illos vero truci-
dantes.
6 Cum ergo unum adhuc haberet filium suum dile-
ctum, misit etiam illum ultimum ad eos, dicens, Re-
verebuntur filium meum.
7 Illi vero agricolæ dixerunt inter se, Iste est hæ-
res, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.
8 Et captum eum trucidarunt, & ejecerunt extra vi-
neam.
9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet & per-
det agricolas, & dabit vineam aliis.
10 Ne hanc quidem Scripturam legistis, Quem la-
pidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput est
anguli:
11 A Domino factum est istud, & est mirabile in o-
culis nostris.

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt
turbam: norant enim eum adversus ipsos illam parabolam dixisse, itaque omisso eo abierunt.
13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis & Herodianis ut eum irretirent captum sermone.
14 Illi vero cum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quenquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?
15 Ipse vero, cum sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? proferte mihi denarium, ut videam.
16 Illi vero protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi vero dixerunt ei, Cæsaris.
17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.
18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogarunt eum, dicentes,
19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus sit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.
20 Septem ergo fratres fuerunt; ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.
21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem,
22 Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.
23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.
24 Tunc respondens Jesus dixit eis, Nonne propterea erratis quod non sciatis Scripturas, neque potentiam Dei?
25 Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli qui in cœlis *sunt*.
26 De mortuis vero, quod suscitandi sint, non legistis in libro Mosis quomodo in rubo locutus sit ei Deus, dicens, Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi?
27 Non est Deus *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: vos ergo multum erratis.
28 Et cum accessisset quidam è Scribis qui audierat eos disceptantes, & sciebat eum bene illis respondisse, interrogavit eum *dicens*, Quod est primum omnium mandatum?
29 Jesus autem respondit ei, Primum omnium mandatorum *est*, Audi, Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est.

30 Dili-

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione
tua,& ex totis viribus tuis,hoc est primum mandatum.
31 Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges proxi-
mum tuum ut teipsum, majus istis aliud mandatum
non est,
32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, Præceptor,in
veritate dixisti : nam unus est Deus, nec alius est præ-
ter eum :
33 Et diligere eum ex toto corde,& ex tota intelli-
gentia,& ex tota anima, & ex totis viribus ; ac dili-
gere proximum ut seipsum, plus est quam omnia holo
cautomata & sacrificia.
34 Tunc Jesus cum vidisset eum cordate respondis-
se, dixit ei, Non longe es a regno Dei. Et nemo am-
plius audebat eum interrogare.
35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo,
Quomodo dicunt Scribæ Christũ esse filium Davidis ?
36 Nam ipse David dixit per Spiritum sanctum,Di-
xit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam,
usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tu-
orum.
37 Ipse ergo David dicit eum Dominum: unde igi-
tur filius ejus est? Et multa turba audiebat eũ libenter.
38 *Ipse* autem dicebat eis in doctrina sua, Cavete à
Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in
foris,
39 Primosque consessus in conventibus, & primos
accubitus in cœnis ;
40 Qui devorant domos viduarum, & in speciem
utuntur longis precibus : isti auferent gravius judi-
cium.
41 Et cum sedisset Jesus ex adverso gazophylacii,
spectabat quomodo turba immitteret æs in gazophyla-
cium : multi igitur divites injiciebant multa.
42 Et cum venisset quædam vidua pauper, injecit
minuta *aerola* duo, quod est quadrans.
43 Tunc *ille*, cum advocasset discipulos suos,dixit eis,
Amen dico vobis,vidua hæc pauper plus immisit quam
omnes *alii* qui miserunt *pecuniam* in gazophylacium.
44 Nam omnes ex eo quod ipsis redundat immise-
runt : hæc vero è penuria sua immisit omnia quæ ha-
bebat, totum *nempe* victum suum.

CAP. XIII.

*Consummatio hujus seculi figuratur per excidium Hi-
erosolymorum.*

CUm autem egrederetur è templo, dixit ei quidam
è discipulis ejus, Præceptor,vide quales lapides,&
qualia *ista sint* ædificia.
2 Tunc Jesus respondens dixit ei, Vides ista magna
ædificia? non relinquetur lapis super lapidem qui non
dissolvatur.

3 Et cum sederet in monte Olearum ex advers
templi, interrogarunt eum privatim Petrus & Jacob
& Johannes & Andreas.
4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum eri
quando futurum est ut hæc omnia finem habeant.
5 Jesus autem eis respondens cœpit dicere, Vide
ne quis vos seducat.
6 Multi enim venient sub nomine meo, dicent
Ego sum *Christus*: multosque seducent.
7 Cum autem audieritis bella & rumores bellorum
ne turbemini: oportet enim *ista* fieri, at nondum er
finis.
8 Surget enim gens in gentem, & regnum in re
num; eruntque terræ motus singulis locis, & erunt f
mes ac turbæ.
9 Principia *erunt* dolorum *partus* ista: sed cave
vos vobis ipsis: tradent enim vos in consessus & co
ventus: cædemini, & coram præsidibus ac regibus
stemini propter me, *ut hoc sit* testimonio adversus eo
10 Et apud omnes gentes oportet primum prædic
ri Evangelium.
11 Cum autem vos tradendo duxerint, ne ante solic
ti estote quid dicturi sitis, neque meditamini: sed qui
quid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini
non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus sanct
12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pa
filium: & insurgent liberi adversus parentes, & e
curabunt morte mulctandos.
13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum
sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.
14 Cum autem videritis abominationem illam v
statricem, quæ dicta est à Daniele Propheta, posit
ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc q
fuerint in Judæa, fugiant in montes.
15 Qui vero *fuerit* in solario, ne descendat domu
nec ingrediatur ut quicquam sumat è domo sua.
16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro ut
mat pallium suum.
17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per il
dies.
18 Orate vero ne fiat fuga vestra hyeme.
19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis ea n
fuit à principio rerum conditarum quas condidit D
us, usque ad hoc tempus, neque fiet.
20 Et nisi Dominus decurtasset dies illos, omnis c
ro periret: sed propter electos quos elegit decurta
dies illos.
21 Tunc autem si quis dixerit, Ecce hic Christ
vel, ecce illic, ne credite.
22 Surgent enim pseudochristi & pseudopropheta
& edent signa ac miracula ad seducendum, si fieri po
sit, etiam electos.
23

23 Vos autem cavete. Ecce, prædixi vobis omnia.
24 Cæterum per illos dies, post afflictionem illam,
sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.
25 Et stellæ cœli excident, & potestates quæ in cœlis *sunt* concutientur.
26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in
nubibus cum potentia multa & gloria.
27 *Ipse* vero tunc mittet Angelos suos, & suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque
ad extremum cœli.
28 A ficu vero discite parabolam. Cum ramus ejus
jam tener sit, & germinet folia, nostis prope esse æstatem:
29 Ita & vos, cum hæc videritis fieri, scitote, *illum*
prope esse ad fores.
30 Amen dico vobis, nequaquam prætererit hæc
ætas usquedum facta sint hæc omnia.
31 Cœlum & terra præteribunt, sermones autem
mei nequaquam præteribunt.
32 Sed de die illo ac hora nemo scit, ne Angeli quidem qui in cœlo sunt, neque ipse Filius, sed Pater.
33 Cavete, vigilate, & orate: nescitis enim quando
tempus illud sit futurum.
34 *Nam filius hominis ita est* ut quispiam qui peregre abiens relicta domo sua, dataq; servis suis potestate,
ac suo cuiq; opere, janitori mandavit ut vigilaret.
35 Vigilate igitur: (nescitis enim quando dominus
domus veniet, vespere, an media nocte, an in gallicinio, an mane)
36 Ne cum repente venerit, inveniat vos dormientes.
37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

CAP. XIV.

Christi propassio.

ERat autem Pascha, & Azyma duobus post diebus,
& quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo prehensum trucidarent.
2 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus sit populi.
3 Cum autem *Jesus* esset apud Bethaniam in domo
Simonis Leprosi, accumbente eo, venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii,
& confracto alabastro effuderat ei in caput.
4 Quidam autem indignabantur apud sese, & dicebant, Quorsum perditio ista unguenti facta est?
5 Nam poterat hoc vænire amplius quam trecentis
denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.
6 Jesus autem ait, Omittite eam: quid ei molestiam
exhibetis? bonum opus operata est erga me.
7 Semper enim pauperes habetis vobiscum & quandocunque volueritis, potestis eis benefacere: me vero
non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere
meum corpus ad funerationem.
9 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit
Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista
fecit dicetur in memoriam ipsius.
10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex *illis* duodecim,
abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.
11 Illi vero *eo* audito gavisi sunt: & polliciti sunt se
pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo op-
portune eum proderet.
12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha
mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis ut pro-
fecti paremus ut edas pascha?
13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis,
Abite in urbem, & occurret quidam bajulans ampho-
ram aquæ, sequimini eum:
14 Et quocunque introierit, dicite patrifamilias,
Præceptor dicit, Ubi est diversorium ubi pascha cum
discipulis meis edam?
15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum
stratum, paratum: illic parate nobis *pascha*.
16 Abierunt igitur discipuli ejus, veneruntque in
civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: &
paraverunt pascha.
17 Et cum serum *diei* esset venit cum duodecim.
18 Cumque discubuissent, & ederent, ait Jesus, A-
men dico vobis, unus ex vobis prodet me qui edit
mecum.
19 Ipsi vero cœperunt contristari & ei dicere sigil-
latim, Num ego? & alius, Num ego?
20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duo-
decim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me*
prodet.
21 Filius quidem hominis abit prout scriptum est de
eo: sed væ homini illi per quem filius hominis prodi-
tur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.
22 Et edentibus ipsis, cum accepisset Jesus panem,
& benedixisset, fregit, deditque eis, & ait, Accipite,
edite: Hoc est corpus meum.
23 Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit eis:
& biberunt ex eo omnes.
24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus novi illius fœ-
deris, qui pro multis effunditur.
25 Amen dico vobis, non bibam amplius ex fructu
vitis usque ad diem illum cum ipsum bibam novum in
regno Dei.
26 Et cum hymnum cecinissent, exierunt in mon-
tem Olearum.
27 Tunc dixit eis Jesus, Omnes offendemini in me
nocte ista. Nam scriptum est, Percutiam pastorem, &
dispergentur oves.
28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in
Galilæam.

29 Petrus

29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.
30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte ista, priusquam bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.
31 At ille multo magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.
32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usque dum precatus fuero.
33 Et assumit Petrum & Jacobum & Johannem secum, cœpitque expavescere, & gravissime angi.
34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.
35 Progressusque paululum, procidit in terram: & oravit ut, si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.
36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me illud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.
37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?
38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus *est*, sed caro infirma.
39 Et cum rursum abiisset, precatus est eundem sermonem locutus.
40 Reversus autem invenit eos rursum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque sciebant quid ei responderent.
41 Et venit tertio, dicitque eis, Dormite quod superest, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce traditur Filius hominis in manus peccatorum.
42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.
43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus à primariis Sacerdotibus & Scribis & Senioribus.
44 Dederat autem eis iste qui eum tradebat commune inter ipsos signum, dicens, Quemcunque osculatus fuero, is est; prehendite eum, & abducite tuto.
45 Cum igitur venisset, statim accedens ad eum dixit ei, Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum.
46 Illi vero injectis in eum manibus prehenderunt eum.
47 Quidam autem ex iis qui adstabant stricto gladio percussit servum Pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.
48 Respondens autem Jesus dixit eis, Ut adversus latronem exiistis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec
prehendiftis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.
50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.
51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amictus
sindone super nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.
52 Ipse vero derelicta sindone, nudus effugit ab
illis.
53 Tunc abduxerunt Jesum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.
54 Petrus autem e longinquo secutus est eum intro
usque in aulam Pontificis maximi: & considebat cum
ministris, & calefaciebat *se'se* ad ignem.
55 Primarii vero Sacerdotes & totus consessus quærebant testimonium adversus Jesum, ut eum morte
mulctarent, nec inveniebant.
56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversus eum: sed non erant paria ipsorum testimonia.
57 Tunc quidam surrexerunt, & falsa testati sunt
adversus eum, dicentes,
58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam
templum hoc quod est manibus factum, & intra triduum absque manibus factum aliud ædificabo.
59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.
60 Tunc Pontifex maximus, cum assurrexisset in
medium, interrogavit Jesum, dicens, Non respondes
quicquam? quid *illud est quod* isti adversum te testificantur?
61 Ipse vero silebat, & nihil respondit. Rursum
Pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, Tu*ne*
es ille Christus filius illius Benedicti?
62 Jesus autem dixit, Ego sum: & videbitis Filium
hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.
63 Pontifex maximus vero disruptis vestibus suis,
dixit, Quid adhuc nobis opus est testibus?
64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Illi
vero omnes contra eum judicarunt, ipsum teneri mortis pœna.
65 Et cœperunt quidam inspuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei,
Vaticinare, ministri vero bacillorum ictibus eum cædebant.
66 Cum vero Petrus esset in aula inferius, venit
quædam ex ancillis Pontificis maximi:
67 Et cum vidisset Petrum se calefacientem, intuita in eum, dixit, Et tu cum Nazareno Jesu eras.
68 Ipse vero negavit, dicens, Non novi *illum*, neq;
scio quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum, &
gallus vocem emisit.
69 Tunc ancilla cum rursus vidisset eum, cœpit
dicere

dicere iis qui astabant, Hic est *unus* ex ipsis.
70 Ipse vero rursum negavit, & rursus paulo post
qui astabant dixerunt Petro, Vere ex ipsis es: etenim
Galilæus es, & locutio tua similis est.
71 Ipse autem cœpit execrari & jurare, *dicens*, Non
novi hominem istum quem dicitis,
72 Tunc secundo gallus vocem emisit, & recordatus
est Petrus verborum quæ dixerat ei Jesus, Priusquam
gallus vocem bis miserit, ter me abnegabis. Et cum
se proripuisset, flevit.

CAP. XV.

Christi paßio, mors & sepultura.

STatim autem, inane consilio inito, summi Sacerdo-
tes cum Senioribus & Scribis, totusque consessus,
vinctum Jesum abduxerunt, tradiderruntque Pilato.
2 Et interrogavit eum Pilatus, Tun*e* es ille rex Ju-
dæorum? Ipse vero respondens dixit ei, Tu dicis.
3 Et accusabant eum primarii Sacerdotes de multis.
4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens,
Non respondes quicquam? ecce quam multa adversus
te testificantur.
5 Jesus autem nihil amplius respondit, adeo ut mi-
raretur Pilatus.
6 Cæterum singulis festis dimittebat eis unum ex
vinctis, quemcunque postulassent.
7 Erat vero quidam qui dicebatur Barabbas, vinctus
cum seditionis sociis, qui cædem per seditionem fe-
cerant.
8 Et vociferans turba cœpit petere *ut faceret* prout
semper ipsis fecerat.
9 Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimit-
tam vobis regem illum Judæorum?
10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fu-
isse à primariis Sacerdotibus)
11 Primarii vero Sacerdotes concitarunt turbam ut
potius Barabbam ipsis dimitteret.
12 Tum Pilatus respondens, rursum dixit eis, Quid
ergo vultis faciā isto quem dicitis regem Judæorum?
13 Ipsi vero rursum clamaverunt, Crucifige eum.
14 Pilatus autem dicebat eis, Enimvero quid mali
fecit? illi autem amplius clamaverunt, Crucifige
eum.
15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit
eis Barabbam, & Jesum flagellatum tradidit ut cruci-
figeretur.
16 Milites vero adduxerunt eum intra aulam, id est
prætorium, & convocaverunt totam cohortem:
17 Et induerunt eum purpura, & circumposuerunt
ei plexam coronam spineam:
18 Et cœperunt eum salutare, *dicentes*, Ave, Rex
Judæorum.
19 Et verberabant ejus caput calamo, & inspuebant

in eum, ac summissis genibus adorabant eum.
20 Cum autem illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxeruntque ut crucifigerent eum.
21 Præterea angariarunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.
22 Duxeruntque eum in locum Golgotha: quod est, si interpreteris, Calvariæ locus.
23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse vero non sumpsit.
24 Cumque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jacta sorte super ea, quis quid tolleret.
25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eũ.
26 Eratque inscriptio criminis ipsius inscripta *his verbis*, REX ILLE JUDÆORUM.
27 Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad sinistram ejus.
28 Et impleta est Scriptura quæ dicit, Et cum sceleratis numeratus est.
29 Qui vero præteribant convitiabantur ei, moventes capita sua, & dicentes, Vah, *Tu* qui destruis templum, & triduo ædificas:
30 Serva teipsum, & descende de cruce.
31 Similiter autem & primarii Sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum Scribis, Alios servavit, seipsum servare non potest.
32 Christus ille Rex Israelis descendat nunc è cruce, ut videamus & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo probris afficiebant eum.
33 Cum vero advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam regionem usque ad horam nonam.
34 Et hora nona clamavit Jesus voce magna, dicens, Eloi, Eloi, lamma sabachthani? quod est, si quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti?
35 Et quidam adstantium cum audissent, dicebant, Ecce, Eliam vocat.
36 Cucurrit autem quidam, & impleta spongia aceto, & arundini circumposita dedit ei potum, dicens, Sinite: videamus an veniat Elias ad eum detrahendũ.
37 Jesus vero emissa voce magna, expiravit.
38 Et aulæum templi fissum est in duas partes, à summo usque ad imum.
39 Cum vidisset autem Centurio, qui adstabat ipsi ex adverso, eum ita emisso clamore expirasse, dixit, Vere homo ille Filius erat Dei.
40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Jose mater, & Salome:
41 Quæ etiam cum esset in Galilæa, secutæ fuerant eum, & ministraverant ei: aliæque multæ quæ simul cum eo ascenderant Hierosolyma.

42 Cum autem serum *diei* jam esset, (quoniam erat
Parasceve, hoc est ante sabbatum)
43 Veniens Josephus Arimathæensis, honoratus Se-
nator, qui & ipse expectabat regnum Dei, fidenti ani-
mo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.
44 Pilatus autem miratus est si jam mortuus esset: &
advocato Centurione, interrogavit eum an jamdudum
mortuus fuisset.
45 Et *re* cognita ex Centurione, donavit corpus Jo-
sepho.
46 Is autem emit sindonem, & detractum eum in-
volvit sindone: deposuitque in monumento quod erat
excisum è petra: & advolvit saxum ad ostium monu-
menti.
47 Maria Magdalene vero & Maria *mater* Jose spe-
ctabant ubi ponaretur.

CAP. XVI.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi institutio, & ascensio in cœlum.

ET exacto intercedente Sabbato Maria Magdalene
& Maria Jacobi *mater* & Salome emerant aromata,
ut venientes ungerent eum.
2 Et valde mane, primo die hebdomadis, veniunt
ad monumentum, exorto sole.
3 Dicebantque inter sese, Quis avolvet nobis saxum
ab ostio monumenti?
4 Intuitæ vero conspiciunt saxum esse avolutum:
nam erat magnum valde.
5 Ingressæ igitur in monumentum, viderunt juve-
nem sedentem ad dexteram amictum stola candida:
& expaverunt.
6 Ipse vero dixit eis, Ne expavescite: Jesum quæ-
ritis Nazarenum illum qui fuit crucifixus: suscitatus
est, non est hic: ecce locus ubi posuerant eum.
7 Sed abite, dicite discipulis ejus & Petro, *ipsum*
præire vobis in Galilæam: illic eum videbitis, prout
dixit vobis.
8 Tunc digressæ cito fugerunt à monumento; tene-
bat enim eas tremor & stupor, neque cuiquam quic-
quam dicebant: timebant enim.
9 Cum autem resurrexisset Jesus, mane, primo die
hebdomadis, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex
qua ejecerat septem dæmonia.
10 Illa profecta annunciavit iis qui cum ipso fue-
rant, lugentibus ac flentibus.
11 Illi vero cum audissent eum vivere, & conspe-
ctum fuisse ab ea, non crediderunt,
12 Postea autem duobus ex ipsis ambulantibus ap-
paruit alia forma, cum rus proficiscerentur.
13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis; *qui*
ne illis quidem crediderunt.
14 Postremo vero una sedentibus ipsis undecim
con-

conspicuum sese præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem; eo quod iis qui ipsum conspexerant suscitatum non credidissent.
15 Et dixit eis, Profecti in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.
16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur; qui vero non crediderit, condemnabitur.
17 Signa autem eos quo crediderint hæc consequentur: per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:
18 Serpentes tollent: & si quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt
19 Dominus igitur, postquam locutus fuisset eis, sursum receptus est in cœlū, & sedit ad dexteram Dei.
20 Illi vero profecti prædicarunt ubique, Domino cooperante, & sermonem *eorum* confirmante per signa subsequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAP. I.

Historia parentum Johannis, ejusque nativitatis & functionis: Annuntiatur conceptio Christi. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

QUoniam multi aggressi sunt componere narrationem earum rerum quarum plena fides nobis facta est,
2 Prout tradiderunt nobis qui à principio spectatores ipsi & ministri fuerunt sermonis;
3 Visum est etiam mihi, omnia alte *repetita* penitus assecuto, ordine *illa* ad te scribere, præstantissime Theophile;
4 Ut agnoscas earum rerum veritatem quas auditione accepisti.
5 FUit diebus Herodis illius Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, ex classe Abiæ: uxor vero ipsius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeta.
6 Erant autem justi ambo in conspectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & constitutionibus Domini inculpate.
7 Nec erat eis proles, eo quod esset Elisabeta sterilis, & ambo provecti jam essent ætate.
8 Factum

8 Factum est autem ut cum is sacerdotio fungeretur
in ordine suæ classis ante Deum.
9 Secundum ritum functionis sacerdotalis, sortitus
sit *munus* suffitus faciendi, ingrediendo in templum
Domini.
10 Tota vero multitudo populi foris precabatur
tempore suffitus.
11 Visus autem est ei Angelus Domini, stans ad dexteram altaris suffitus.
12 Et Zacharias *eo* viso turbatus est, & timor incidit in eum.
13 Dixit autem ei Angelus, Ne time, Zacharia;
nam exaudita est deprecatio tua, uxorque tua Elisabeta
gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.
14 Et *is* erit tibi gaudio & exultationi, multique
super ejus nativitate gaudebunt.
15 Erit enim magnus in conspectu Domini: & vinum siceramque non bibet: & spiritu sancto implebitur etiam a ventre matris suæ:
16 Multosque filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.
17 Nam ipse præcedet in conspectu ejus cum spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios,
& rebelles ad prudentiam justorum: ut paret Domino
populum instructum.
18 Tunc dixit Zacharias Angelo, quo *argumento*
illud noscam? ego enim sum senex, & uxor mea provecta est ætate.
19 Et respondens Angelus dixit ei, Ego sum Gabriel qui adsto in conspectu Dei; missusque sum ut te
alloquar, & hæc tibi læta nunciem.
20 Et ecce, silebis, nec loqui poteris *ad eum* usque
diem quo hæc fiant: eo quod non credidisti sermonibus meis, qui implebuntur tempore suo.
21 Erat autem populus expectans Zachariam; &
mirabantur quod is tardaret in templo.
22 *Ille* vero egressus non poterat eis loqui: & agnoverunt eum visionem vidisse in templo. Nam ipse innuebat eis: permansitque mutus.
23 Et factum est, ut impleti sunt dies ministerii
ipsius, abiit domum suam.
23 Post illos autem dies concepit Elisabeta uxor ejus: & occultavit se menses quinque, dicens,
25 Nempe ita mihi fecit Dominus diebus quibus
me intuitus est, *ut* auferret probrum illud meum inter
homines.
26 Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à
Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,
27 Ad virginem desponsam viro cui nomen erat Josephus, ex domo Davidis: nomen autem virginis *erat*
Maria.
28 Ingressus igitur Angelus ad eam, dixit, Ave gratis

tis dilecta: Dominus tecum *est*: benedicta tu inter mulieres.

29 Illa vero cum *eum* vidisset, perturbata est super ejus sermone, & cogitabat qualis esset salutatio ista.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time Maria: es enim in gratia apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, dabitq; ei Dominus Deus sedem Davidis patris ipsius.

33 Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?

35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te: propterea *id* etiam quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce, Elisabeta cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus ipsi quæ vocabatur sterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non possit.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et abiit ab ea Angelus.

39 Surgens vero Maria per eos dies, profecta est in montanam *regionem* cum festinatione in urbem Juda.

40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.

41 Et factum est, ut audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeta.

42 Exclamavitque voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut extitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exultans in utero meo.

45 Et beata *est* quæ credidit: nam perficientur ea quæ dicta sunt ei a Domino.

46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominū,

47 Et exultat spiritus meus super Deo servatore meo

48 Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49 Quia magnifice mecum egit potens ille, cujus sanctum *est* nomen:

50 Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes e thronis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.

54 Sus-

54 Suscepit Israelem puerum suum, ut memor esset
misericordiæ.
55 (Prout locutus est patribus nostris, *nimirum* A-
brahamo, & semini ejus) in æternum.
56 Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres:
& *postea* revertit domum suum.
57 Elisabetæ vero completum est tempus ad parien-
dum ; & peperit filium.
58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum
magnifica misericordia sua usum esse erga eam : & ei
gratulabantur.
59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circum-
cidendum puerulum. Vocabant autem eum ex nomine
patris ipsius, Zachariam.
60 Sed respondens mater ejus ait, Nequaquam: sed
vocabitur Johannes.
61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tua
qui vocetur isto nomine.
62 Innuebant autem patri ejus qui vellet eum vocari
63 Isque postulata tabella scripsit, dicens, Johannes
est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.
64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus:
& loquebatur benedicens Deo.
65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum :
& in tota montana regione Judææ divulgata sunt
omnia verba ista.
66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt *ea* in cor-
de suo, dicentes, Quisnam puerulus hic erit? Manus
autem Domini erat cum eo.
67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu
sancto: prophetavitque, dicens,
68 Benedictus Dominus Deus Israelis quod inviserit
& redemerit populum suum.
69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis
pueri sui :
70 Prout locutus est per os sanctorum, qui à seculo
fuerunt, Prophetarum suorum,
71 *Fore ut nos* servaret ex inimicis nostris, & è ma-
nu omnium qui oderunt nos.
72 Ut uteretur misericordia erga patres nostros, ac
memor esset fœderis sui sancti.
73 Et jurisjurandi quod juravit Abrahamo patri
nostro, *nimirum se* daturum nobis,
74 Ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum li-
berati, serviamus ipsi.
75 Cum sanctitate & justitia, in ipsius conspectu,
cunctis vitæ nostræ diebus.
76 Tu vero puerule, Propheta Altissimi vocaberis:
præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus,
77 Et des cognitionem salutis populo ejus, per re-
missionem peccatorum ipsorum,
78 Ex intima misericordia Dei nostri, qua invisit
nos is qui prodit ex alto :

79 Ut

79 Ut appareat iis qui in tenebris & umbra mortis
positi sunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
80 Ipse autem puerulus crescebat & corroborabatur
Spiritu: fuitque in desertis ad eum usque diem quo se
ostenderet apud Israelem.

CAP. II.

Nativitas Christi quomodo facta & patefacta, ejusque circumcisio: Purificatio Mariæ: Canticum Simeonis: concio Annæ, & Christi pueri cum doctoribus συζήτησις.

FActum est autem diebus illis, ut prodiret edictum
à Cæsare Augusto, ut describeretur totus terrarum
orbis.
2 (Hæc descriptio prima facta est præsidente Syriæ
Cyrenio)
3 Ibant igitur omnes ut describerentur, in suam
quisque urbem.
4 Ascendit autem etiam Josephus à Galilæa ex urbe
Nazareta, in Judæam, in urbem Davidis quæ vocatur
Bethlehema, propterea quod erat ex domo & familia
Davidis:
5 Ut describeretur cum Maria desponsa sibi uxore,
quæ erat prægnans.
6 Factum est autem cum essent illinc, ut expleren-
tur dies ad pariendum.
7 Peperit igitur filium suum primogenitum, & fa-
sciis eum involvit, reclinavitque eum in præsepi: eo
quod non erat eis locus in diversorio.
8 Erant autem pastores in eadem regione excuban-
tes, & agentes vigilias noctis super gregem suum.
9 Et ecce, Angelus Domini supervenit ipsis, & glo-
ria Domini circumfulsit eos: & timuerunt timore
magno.
10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete: ecce enim
evangelizo vobis gaudium magnum quod erit toti po-
pulo:
11 *Nempe* natum esse vobis hodie Servatorem, qui
est Christus Dominus, in urbe Davidis.
12 Hoc autem vobis signum *erit*, Invenietis infan-
tem fasciis involutum, jacentem in præsepi.
13 Et repente adfuit cum Angelo multitudo exerci-
tuum cœlestium, laudantium Deum, & dicentium.
14 Gloria in *cœlis* altissimis Deo, & terra pax, in
homines benevolentia.
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in
cœlum, tunc pastores illi dicerent alii ad alios, Eamus
sane Bethlehemam usque, & videamus factum istud
quod Dominus notum fecit nobis.
16 Venerunt igitur festinantes, & invenerunt
Mariam & Josephum, & infantem jacentem in præ-
sepi.

17 *Eo* autem viso, divulgaverunt *id* quod dictum
fuerat ipsis de puerulo illo.
18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt ea quæ ipsis
dicta fuerant a pastoribus illis.
19 Maria vero ista omnia conservabat, conferens *ea*
in corde suo.
20 Reversi sunt autem pastores, glorificantes &
laudantes Deum super omnibus quæ audierant & vide-
rant, prout ipsis dictum fuerat.
21 Et cum advenisset dies octavus ad circumciden-
dum puerulum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod
vocatum fuerat ab Angelo priusquam ipse in utero
conciperetur.
22 Et cum impleti fuissent dies purgationis Mariæ,
secundum legem Mosis, abduxerunt eum Hierosoly-
mam, ut sisterent eum Domino.
23 (Prout scriptum est in lege Domini, Omnis
masculus primogenitus sanctus Domino erit)
24 Et ut darent oblationem, secundum *id* quod di-
ctum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos
columbarum.
25 Et ecce, quidam erat Hierosolymis cui nomen
Simeon: *eratque* homo iste justus ac religiosus, expe-
ctans consolationem Israel; & Spiritus sanctus erat
super eum.
26 Fueratque ipsi divinitus nunciatum à Spiritu
sancto, *ipsum* non visurum mortem priusquam vidis-
set Christum illum Domini.
27 Is igitur venit impulsore Spiritu in templum. Et
cum introducerent puerulum Jesum parentes, ut ejus
causa facerent quod ex Lege consuetum erat,
28 Tunc ipse recepit eum in ulnas suas, & benedi-
xit Deo, & dixit:
29 Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum
verbum tuum, cum pace:
30 Quia viderunt oculi mei salutem tuam,
31 Quam parasti in oculis omnium populorum:
32 Lumen detegendum gentibus, & gloriam populi
tui Israelis.
33 Josephus autem & mater ejus mirabantur super
iis quæ dicebantur de eo.
34 Et benedixit eis Simeon, dixitque Mariæ matri
ejus, Ecce positus est iste casui & resurrectioni multo-
rum in Israel, & in signum cui contradicatur:
35 (Quin & tuam ipsius animam trajiciet gladius)
ut detegantur ex multis cordibus cogitationes.
36 Erat etiam *quædam* Anna Prophetissa, filia Pha-
nuelis ex tribu Aseris; provecta in multam ætatem,
postquã vixisset cũ viro annos septem à virginitate sua
37 Et *cum esset* vidua quasi annorum octoginta qua-
tuor, non abscedebat à templo jejuniis ac deprecatio-
nibus colens *Deum*, noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipso momento cum supervenisset,
vicissim palam agnoscebat Dominum, & loquebatur
de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hie-
rosolymis.
39 At *illi* ut perfecerunt omnia secundum Legem
Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Na-
zaretam.
40 Puerulus autem crescebat, & corroborabatur
Spiritu implebaturque sapientia: & Dei gratia erat
super eum.
41 Ibant vero parentes ejus quotannis Hierosoly-
mam in festo Paschæ.
42 Cum igitur factus esset annorum duodecim, ipsi-
que ascendissent Hierosolymam secundum morem il-
lius festi.
43 Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis,
substiterat puer Jesus Hierosolymis: & hoc nescivit
Josephus nec mater ejus.
44 Existimantes autem eum esse in comitatu ierunt
viam *unius* diei, & requirebant eum inter cognatos &
inter notas.
45 Et cum eum non invenissent, reversi sunt Hie-
rosolymam quærentes eum.
46 Et factum est triduo post, ut invenirent eum in
templo, sedentem in medio Magistrorum, & audientem
eos, & eos interrogantem.
47 Percellebantur autem omnes qui eum audie-
bant, super intelligentia & responsis ejus.
48 Et eo viso facti fuerunt *parentes ejus* attoniti: &
dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis?
ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.
49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me?
an nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei
sunt?
50 Sed ipsi non intellexerunt verba quæ ipsis fuerat
locutus.
51 Descendit autem cum eis venitque Nazaretam:
& erat eis subjectus. Et mater ejus conservabat verba
hæc omnia in corde suo.
52 Jesus vero proficiebat sapientia, & statura, ac
gratia apud Deum & homines.

CAP. III.

Ministerium Johannis, ejusque de Christo testimonium, ejus incarceratio & mors, nec non baptismus & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæ-
saris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrar-
cha Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre te-
trarcha Ituræa & Trachonitidis regionis, & Lysania
Abilenes tetrarcha,
2 Sub Pontificibus maximis Anna & Caiapha, fa-
ctum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ fili-
um in deserto.

3 Venit

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacen-
tem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad
remissionem peccatorum:
4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophe-
tæ, dicentis, Vox vociferantis in deserto, Parate viam
Domini, complanate semitas ejus.
5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis
deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* recta, & aspe-
ræ viæ *fient* planæ.
6 Videbitque omnis caro salutem Dei.
7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab
ipso, Progenies viperarum, quis præmonstrabit vobis
ut fugeretis à futura ira?
8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, &
ne cœperitis dicere apud vos ipsos, Patrem habemus
Abrahamum: dico enim vobis, Posse Deum etiam ex
lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.
9 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posi-
ta est: omnis ergo arbor non ferens fructum bonum,
exscinditur, & in ignem abjicitur.
10 Et interrogavit eum turba, dicens, Quid igitur
faciemus?
11 Respondens autem dixit eis, Qui habet duas tu-
nicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, simi-
liter faciat.
12 Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur:
& dixerunt ei, Magister, quid faciemus?
13 Ipse vero dixit eis, Nihil amplius quam quod
constitutum est vobis, exigite.
14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicen-
tes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem con-
cutite, neque dolo opprimite: & contenti estote sti-
pendiis vestris.
15 Expectante autem populo, & cogitantibus omni-
bus in cordibus suis de Iohanne, numnam ipse esset
Christus ille;
16 Respondit Iohannes, dicens omnibus, Ego qui-
dem baptizo vos aqua: sed venit qui validior me est,
cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum:
ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni.
17 Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui per-
purgabit aream suam, & congregabit triticum in hor-
reum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.
18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat
populo.
19 Herodes autem tetrarcha, cum argueretur ab eo
de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deq; omni-
bus sceleribus quæ ipse patrarat.
20 Adjecit & hoc supra omnia, quod inclusit Iohan-
nem in carcere.
21 Factũ est autẽ eum baptizaretur omnis populus,
& Iesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cœlum:

22 Et descenderet Spiritus sanctus corporea spe
tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo ex
ret, dicens, Tu es Filius ille meus dilectus ille, in
acquiesco.
23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi anno
triginta, filius (ut existimabatur) Josephi *filii* He
24 *Filii* Matthati, *filii* Levi *filii* Melchi, *filii* Jan
filii Josephi,
25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amosi, *filii* Naumi,
Esli, *filii* Naggæ,
26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathiæ, *filii* Semei, *filii*
sephi, *filii* Judæ,
27 *Filii* Johannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis,
Salathielis, *filii* Neri,
28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* El
dami, *filii* Eris,
29 *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* M
thati, *filii* Levi,
30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Josephi, *filii*
nami, *filii* Eliacimi.
31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani *filii* Mattathæ,
Nathanis, *filii* Davidis,
32 *Filii* Jessæ, *filii* Obedis, *filii* Boosi, *filii* Sa
nis, *filii* Naassonis,
33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Esromi,
Pharesi, *filii* Judæ,
34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaaci, *filii* Abrahami, *filii* T
ræ, *filii* Naachoris,
35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci,
Heberis, *filii* Salæ.
36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii*
mechi.
37 *Filii* Mathusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis
Mahalaleelis, *filii* Cainani,
38 *Filii* Henosi, *filii* Sethi, *filii* Adami, *qui fuit*

CAP. IV.

Jejunium Christi quadragesimale, monomachia
cum diabolo, & concio inter populares, & mira

JEsus autem plenus Spiritusancto revertit à Jord
& factus est ab *eodem* spiritu in desertum.
2 Dies quadraginta tentante *eum* diabolo. Nec
quicquam per illos dies, sed iis finitis postea esur
3 Tum dixit ei diabolus, Si filius es Dei, dic is
pidi ut fiat panis.
4 Et respondit ei Jesus, dicens, Scriptum est,
pane solo vivet homo, sed quovis verbo Dei.
5 Tunc cum subduxisset eum diabolus in mon
sublimem, ostendit ei omnia regna terræ puncto
poris.
6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo potestatem hanc
versam, & gloriam illorum *regnorum*: nam mihi
dita est, & cuicunque voluero do eam.

7 Ita

7 Itaque si tu adoraveris me, erunt tua omnia.
8 Respondens autem Jesus dixit ei, Abscede à me
Satana, scriptum est enim, Adorabis Dominum Deum
tuum, & eum solum coles.
9 Tum duxit eum Hierosolymam, & eum statuit su-
pra pinnas templi: & dixit ei, Si tu filius Dei es, de-
jice teipsum hinc deorsum.
10 Scriptum est enim, Angelis suis præcipiet de te,
ut custodiant te:
11 Et in manus attollent te, nequando impingas ad
lapidem pedem tuum.
12 Respondens autem Jesus dixit ei, Dictum est,
Non tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et finita omni tentatione, diabolus abscessit ab
eo ad tempus.
14 Reversus est autem Jesus cum virtute Spiritus in
Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacen-
tem regionem.
15 Et ipse docebat in synagogis eorum, omnibus
ipsum glorificantibus.
16 Venit igitur Nazaretam, ubi fuerat nutritus: &
intravit, ut consueverat, die Sabbati in synagogam: &
surrexit ut legeret.
17 Tunc datus est ei liber Esaiæ Prophetæ: cumq;
explicuisset librū, invenit locū *in* quo scriptum erat;
18 Spiritus Domini super me, propterea quod unxit
me, ut evangelizem pauperibus misit me, ut medear
contritis corde, ut prædicem captivis dimissionem, &
cœcis visus recuperationem, ut confractos emittam in
libertatem:
19 Ut prædicem annum Domini acceptum.
20 Et complicatum librum cum reddidisset mini-
stro, sedit: & omnium in synagoga oculi erant intenti
in eum.
21 Cœpit autem eis dicere, Certe hodie impleta est
hæc Scriptura audientibus vobis.
22 Et omnes testimonium ei dabant, ac mirabantur
super sermonibus *plenis* gratia, procedentibus ex
ore ipsius, dicebantque, Nonne iste est filius ille Jo-
sephi?
23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc pro-
verbium, Medice, cura teipsum: quæcunque audivi-
mus facta fuisse in urbe Capernaumo, fac etiam hic in
patria tua.
24 Dixit autem, Amen dico vobis, nemo Propheta
acceptus est in patria sua.
25 Sed in veritate dico vobis, Multæ viduæ e-
rant diebus Eliæ in Israele, quando clausum fuit cœ-
lum ad tres annos & sex menses, *adeo* ut fuerit fame
magna per totam regionem:
26 Et ad nullam illarum missus est Elias, sed Sare-
ptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in Israele sub Elisæo Pr
pheta: & nullus eorum purificatus est, Sed Naaman
Syrus.
28 Tum repleti sunt omnes excandescentia in syn
goga, hæc audientes.
29 Et cum surrexissent, ejecerunt eum extra u
bem: & duxerunt eum usque ad supercilium mont
super quem urbs ipsorum erat ædificata, ut præcipi
rent eum.
30 Ipse vero cum transisset per medios ipsos, pro
fectus est.
31 Et descendit Capernaumum urbem Galilææ, ib
que docebat eos sabbatis.
32 Et percellebantur super doctrina ejus: erat en
sermo ipsius cum autoritate.
33 Erat autem in synagoga quidam habens spiritu
dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magn
34 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Iesu Nazare
venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimiru*
Sanctus ille Dei.
35 Et objurgavit eum Iesus, dicens, Obmutesce,
exi ab eo. Tum dæmonium, projecto illo in mediu
exiit ex eo, nihilque ei nocuit.
36 Et obortus est pavor in omnibus: & colloqu
bantur alii cum aliis, dicentes, Quid hoc rei est, qu
cum autoritate ac potestate imperat impuris spirit
bus, & exeunt?
37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum ci
cumjacentis regionis.
38 Egressus autem Iesus è synagoga introivit dom
Simonis: socrus vero Simonis detinebatur feb
magna: & rogaverunt eum pro illa.
39 Tunc *ipse* astans supra eam, objurgavit febre
& *febris* eam dimisit; *illa* vero cum illico surrexiss
ministravit eis.
40 Occidente autem sole, omnes qui habebant i
firmos morbis variis, ducebant ipsos ad eum; ille ve
unicuique ipsorum impositis manibus, sanavit eos.
41 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, c
mantia ac dicentia, Certe tu es Christus ille Filius i
Dei. Sed *ipse* objurgans non sinebat ea loqui, quo
scirent ipsum esse Christum illum.
42 Orto autem die egressus profectus est in dese
tum locum, & turba quærebat eum, veneruntque u
ad ipsum, & retinebant eum ne ab ipsis discederet.
43 Ille vero dixit eis, Certe etiam aliis urbibus
portet me evangelizare regnum Dei: nam ad h
missus sum.
44 Et prædicabat in synagogis Galilææ.

CAP. V.

Christus docet è navigio, & per capturam piscium attrahit Petrum, Jacobum & Johannem simul paralysin & peccata solvit: vocat Levi publicanum: excusat suos discipulos à jejunio.

FActum est autem, cum turba incumberet ei audiendi verbi Dei causa, ipse stabat apud lacum Genezaret:
2 Viditque duo navigia quæ ad lacum erant: piscatores vero cum ex iis descendissent, abluebant retia.
3 Ingressus autem in unum istorum navigiorum, quod erat Simonis, rogavit eum ut à terra proveheret paululum; cumque consedisset, docebat turbam ex navigio.
4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & demittite retia vestra ad capturam.
5 Tum respondens Simon ait ei, Magister, cum per totam noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus; tamen ex tuo jussu demittam rete.
6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem magnam: dirumpebantur autem rete eorum.
7 Et innuerunt consortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & sibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves, ita ut pene mergerentur.
8 Cum autem *hæc* vidisset Simon Petrus, accidit ad genua Jesu, dicens, Discede à me, nam homo peccator sum, Domine.
9 Pavor enim occuparat eum & omnes qui cum eo *erant* super captura piscium quam comprehenderant:
10 Similiter autem & Jacobum & Johannem filios Zebedæi, qui erant socii Simoni. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.
11 *Illi* autem cum subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, secuti sunt eum.
12 Et ecce factum est, ut cum esset in quadam urbe, tum *adveniret* quidam plenus lepra; ac viso Jesu procidens in faciem, deprecaretur eum, dicens, Domine, si velis, potes me purificare.
13 *Jesus* autem extensa manu tetigit eum, dicens, Volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.
14 Ipse vero mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tui, prout imperavit Moses, ut *hoc sit* eis testimonio.
15 Dimanabant autem eo magis sermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.
16 Ipse autem secedens, erat in desertis, & orabat.
17 Et factum est quodam die, cum ipse doceret, sede-

sederentque Pharisæi ac Legis doctores, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis: & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos:
18 Tunc ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus: & studebant eum inferre, & ponere in ipsius conspectu.
19 Et cum non invenissent qua ipsum inferrent, propter turbam, ascenderunt in solarium, & perfosso testaceo pavimento, demiserunt eum cum lectulo in medium ante Jesum.
20 Qui fide eorum visa, dixit, Heus tu, remissa sunt tibi peccata tua.
21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Pharisæi, dicentes, Quis est iste qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata nisi solus Deus?
22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?
23 Utrum est facilius? dicere, Remissa sunt tibi peccata; aut dicere, Surge & ambula?
24 Ut autem sciatis Filium hominis autoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, Surge, & sublato in *humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.
25 *Is* autem illico surgens in eorum conspectu, sublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domum suam glorificans Deum.
26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum: & repleti sunt metu, dicentes, Certe vidimus inopinata hodie.
27 Posthæc vero exiit, & conspexit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.
28 Et *ille* derelictis omnibus surrexit, & secutus est eum.
29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accumbebant.
30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?
31 Et respondens Jesus dixit eis, Non opus est iis qui sani sunt, medico, sed iis qui male *se* habent.
32 Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.
33 Ipsi vero dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebro, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum, tui vero edunt & bibunt?
34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35 Venient autem dies cum tolletur ab eis sponsus:
tunc jejunabunt illis diebus.
36 Dicebat autem eis etiam parabolam, nemo Pan-
niculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus:
alioqui & illud novum findit *vetus* & veteri non con-
venit panniculus *sumptus* ex novo.
37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres:
alioqui disrumpet vinum novum utres, & ipsum ef-
fundetur, & utres peribunt.
38 Sed vinum novum in utres recentes injicien-
dum est: & utraque conservantur.
39 Et nemo qui biberit vetus, statim vult novum:
dicit enim, Vetus utilius est.

CAP. VI.

Συζήτησις de sabbato. Electio & recensio Apostolorum. Concio de beatitudine & contra, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis & hypocrisi.

Factum est vero ut sabbato altero primo pertran-
siret per sata. Vellebant autem discipuli spicas,
edebantque, confricantes manibus.
2 Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur
facitis quod non licet facere sabbatis?
3 Tunc respondens Jesus dixit eis, Ne hoc quidem
legistis quod fecit David cum esuriret ipse & qui cum
eo erant?
4 Quomodo introierit domum Dei, & panes pro-
positios sumpserit, ederitque ac dederit etiam iis qui
secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci nisi solis
Sacerdotibus?
5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam
sabbati.
6 Factum est vero etiam alio sabbato ut ipse in-
grederetur in synagogam, ac doceret. Erat autem
ibi quidam cujus manus dextera erat arida.
7 Observabant autem eum Scribæ ac Pharisæi an
sabbato sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusa-
tionem *adversus* eum.
8 At ipse norat cogitationes eorum: & dixit homini
illi qui habebat manum aridam, Surge, & asta in me-
dio. Ille vero surgens astitit.
9 Dixit igitur eis Jesus, Interrogabo vos quiddam,
Licet sabbatis benefacere, an malefacere *cuipiam*?
hominem servare, an perdere?
10 Et cum eos omnes circumspexisset, ait homini,
Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & re-
stituta est manus ejus sana sicut altera.
11 Ipsi autem repleti sunt amentia: & colloque-
bantur alii cum aliis, quidnam facerent Jesu.
12 Factum est autem illis diebus, abiit in montem
ad orandum, & pernoctavit *illic* in precatione Dei.

13 Et cum dies ortus esset, advocavit discipu-
suos, & cum ex ipsis elegisset duodecim, quos & Apo-
stolos nominavit:
14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Pe-
trum, & Andream fratrem ejus, Iacobum & Iohan-
nem, Philippum & Bartholomæum,
15 Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi *fili-*
um, & Simonem qui vocatur Zelotes,
16 Iudam Iacobi *fratrem*, & Iudam Iscarioten, qui
etiam fuit proditor:)
17 Et descendens cum eis, substitit in loco cam-
pestri: turbaque discipulorum ejus, & multitudo ma-
gna plebis ex tota Iudæa & Hierusalem, & à mariti-
ma *regione* Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent
eum & sanarentur ab infirmitatibus suis:
18 Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sa-
nabantur.
19 Et tota turba studebat eum tangere: quia vi-
ab eo prodibat, & sanabat omnes.
20 Ipse verò sublatis oculis suis in discipulos, di-
cebat, Beati *estis* pauperes: quia vestrum est regnum
Dei.
21 Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Be-
ati qui nunc fletis: quia ridebitis.
22 Beati eritis cum vos oderint homines, & sepa-
raverint vos, & conviciis affecerint *vos*, & nomen
vestrum ut improbum abjecerint, propter Filium ho-
minis.
23 Gaudete illo die, & salite. Ecce enim merces
vestra multa *est* in cœlis: nam itidem faciebant Pro-
phetis patres eorum.
24 Sed væ vobis divitibus: nam perceptum habe-
tis solatium vestrum.
25 Væ vobis qui impleti estis: nam esurietis. Væ
vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.
26 Væ vobis cum bene vobis dixerint omnes homi-
nes: nam itidem faciebant pseudoprophetis patres
eorum.
27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos
vestros: benefacite iis qui vos oderunt,
28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro
infestantibus vos.
29 Et qui tibi ceciderit maxillam, præbe & alte-
ram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam tunicam
ne prohibeto.
30 Cuivis autem petenti abs te da: & ab eo qui
tollit *res* tuas ne repetito.
31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos
etiam facite eis similiter.
32 Quod si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vo-
bis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à qui-
bus diliguntur.

33 Et si benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.
34 Et si mutuum dederitis iis à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.
35 Imo diligite inimicos vestros, & *iis* benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos & malos.
36 Estote ergo misericordes, prout & Pater vester misericors est,
37 Ne judicate, & non judicamini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini:
38 Date, & dabitur vobis; mensuram *inquam* bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem enim mensura qua metimini, contra metietur vobis.
39 Dicebat autem eis parabolam, Num potest cœcus cœco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?
40 Non est discipulus supra magistrum suum: sed quisquis *erit* perfectus *discipulus*, erit ut magister.
41 Quid autem aspicis festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine, ejiciam festucam quæ in oculo tuo est: cum ipse trabem quæ est in oculo tuo non respicias? Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo; & tunc despicies ut ejicias festucam quæ est in oculo fratris tui.
43 Non est arbor bona quæ ferat fructum malum, neque arbor mala quæ ferat fructum bonum.
44 Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque e rubo vindemiant uvam.
45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex exundantia enim cordis loquitur os ejus.
46 Quid autem vocatis me, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?
47 Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, præmonstrabo vobis cui similis sit.
48 Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, statuitque fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illisum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.
49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit,

similis est cuipiam qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento, cui illisum est flumen: itaque statim cecidit, fuitque ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Christus servum Centurionis sanat & filium viduæ resuscitat, legatos Johannis excipit, edit miracula & peccata remittit.

Cum autem finivisset omnia verba sua audiente populo, ingressus est Capernaumum.

2 Centurionis vero cujusdam servus male affectus moribundus erat, qui erat ipsi pretiosus.

3 *Is* vero cum audivisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret & servaret servum suum.

4 Isti autem cum venissent ad Jesum, precati sunt eum studiose, dicentes, Certe dignus est cui hoc præbeas.

5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ædificavit nobis.

6 Jesus ergo ibat cum eis: & cum jam non longe abesset ab illa domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei, Domine, ne vexator: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas.

7 Ideo ne meipsum quidem sum dignum arbitratus qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.

8 Etenim, ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; & dico huic, Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus dixit turbæ quæ ipsum sequebatur, Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est *die* sequenti ut proficisceretur in civitatem quæ vocatur Nain: proficiscebantur autem cum eo discipuli ejus multi, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri suæ, & ipsi *quidem* viduæ: turbaque civitatis multa erat cum ea.

13 Dominus vero ipsam intuitus, intima misericordia commotus est super ea, & dixit, Ne fleto.

14 Cumque accessisset tetigit loculum: (qui vero portabant, substiterunt) & dixit, Adolescens, tibi dico, Surge.

15 Tunc resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri suæ.

16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum,

Deum, dicentes, Certe Propheta magnus suscitatus
est inter nos; &, Certe Deus respexit populum
suum.
17 Pervenitque iste de eo sermo in totam Judæam,
& in totam regionem circumjacentem.
18 Et annunciarunt Johanni discipuli ipsius de his
omnibus: qui advocatos duos quosdam è discipulis
suis.
19 Misit ad Jesum, dicens, Tune is es qui venturus
erat, an alium exspectabimus?
20 Cum igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt,
Johannes Baptista misit nos ad te, dicens, Tune is es
qui venturus erat, an alium exspectabimus?
21 Eadem autem hora multo sanavit à morbis &
flagellis & spiritibus improbis: & cœcis multis visum
gratificatus est.
22 Et respondens Jesus dixit eis, Profecti annunciate
Johanni quæ vidistis & audistis: cœcos visum
recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos
audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.
23 Beatus est autem quicunque non fuerit offensus
in me.
24 Et cum abiissent nuncii Johannis, cœpit de Johanne
dicere ad turbam, Quid existis in desertum
spectaturi? arundinem à vento agitatam?
25 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus
amictum? ecce, qui vestitu magnifico utuntur
& in luxu versantur, sunt in palatiis regiis.
26 Sed quid existis visuri? Prophetam? certe dico
vobis, etiam amplius quam Prophetam.
27 Hic est de quo scriptum est, Ecce, mitto nuncium
meum ante faciem tuam, qui apparabit viam
tuam coram te.
28 Nam dico vobis, Inter genitos ex mulieribus,
nullus est major propheta Johanne Baptista: sed qui
minimus est in regno Dei, major est eo.
29 Et *eo* audito, totus populus & publicani justificarunt
Deum, baptizati baptismo Johannis.
30 Pharisæi vero & Legis interpretes consilium
Dei aspernati sunt adversus semetipsos non baptizati
ab eo.
31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo assimilabo
homines gentis istius? & cui rei similes sunt?
32 Similes sunt puerulis sedentibus in foro; &
qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis
tibiis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non
flevistis.
33 Venit enim Johannes Baptista, neque edens
panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium
habet.
34 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicitis

tis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publica-
norum ac peccatorum.
35 Sed justificata est sapientia à filiis suis omnibus.
36 Rogavit autem eum quidam ex Pharisæis ut
secum ederet: itaque ingressus domum Pharisæi,
discubuit.
37 Et ecce, mulier, quæ fuerat in urbe peccatrix,
cum cognovisset eum accumbere in domo Pharisæi,
allato alabastro unguenti.
38 Et stans apud pedes ejus retro, flens cœpit la-
crymis rigare pedes ejus, & capillis capitis sui ex-
tergebat,& deosculabatur pedes ejus, & illo unguen-
to ungebat.
39 Cum autem id vidisset Pharisæus qui vocaverat
eum,dixit apud se, Hic, si esset Propheta, nosset uti-
que quæ & qualis sit ea mulier quæ tangit ipsum:
quod *videlicet* sit peccatrix.
40 Tunc respondens Jesus dixit ei, Simon, habeo
quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magister, dic.
41 Duo debitores, *inquit Jesus*, erant cuidam cre-
ditori: unus debebat denarios quingentos, alter vero
quinquaginta:
42 Cum autem illi non essent solvendo, gratifica-
tus est *debitum* utrisque. Horum igitur dic uter eum
plus diliget?
43 Respondens vero Simon dixit, *Iste*, præsumo,
cui plus gratificatus est. At ille dixit ei, Recte ju-
dicasti.
44 Et conversus ad mulierem dixit Simoni, Cer-
nis hanc mulierem? ingressus sum domum tuam,
aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacry-
mis rigavit pedes meos, & capillis capitis suis ex-
tersit.
45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo
ingressa est, non intermisit deosculari pedes meos.
46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem un-
guento unxit pedes meos.
47 Cujus rei gratia, dico tibi, remissa esse multa
illa ipsius peccata: nam dilexit multum: cui autem
paululum remittitur, paululum diligit.
48 Dixit autem ei, Remissa sunt tibi peccata.
49 Et cœperunt qui simul accumbebant dicere
apud se, Quis est hic qui etiam peccata remittit?
50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te
servavit: vade cum pace.

CAP. VIII.

Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine & de lucerna: item quatuor miracula.

ET factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppi-
datim & vicatim prædicans & Evangelizans
regnum Dei,& duodecim illi *erant* cum eo:
2 Et quædam mulieres quas sanaverat à spiritibus
impro-

improbis & morbis; *nempe* Maria, quæ vocabatur
Magdalene, ex qua septem dæmonia exierant,
3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, &
Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis
quæ sibi suppetebant.
4 Cum autem multa turba conveniret, & qui in
singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit
per parabolam,
5 Quidam sator exiit ut sereret semen suum: & in-
ter serendum aliud cecidit secundum viam, & con-
culcatum est, & volucres cœli exederunt illud:
6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit,
quia non habebat humorem:
7 Et aliud cecidit inter spinas; & simul enatæ
spinæ suffocarunt illud:
8 Et aliud cecidit in terram bonam; & cum ena-
tum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens
clamabat, Qui habet aures ad audiendum audiat.
9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicen-
tes, quæ esset ista parabola.
10 Ipse vero dixit *eis*, Vobis datum est nosse myste-
ria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*,
ut videntes non videant, & audientes non intelli-
gunt.
11 Est autem hæc parabola: Semen illud est ser-
mo Dei:
12 Qui autem secundum viam *semen excipiunt*, ii
sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit
sermonem è corde eorum, ne, postquam crediderint,
serventur.
13 Qui vero in petram, *ii sunt* qui cum audierunt,
cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices
non habent, qui ad tempus credunt, & tempore ten-
tationis abscedunt.
14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audi-
erunt: sed profecti, à solicitudinibus & divitiis ac
voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.
15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt
qui in corde honesto ac bono auditum sermonem re-
tinent, & fructum adferunt per tolerantiam.
16 Nemo porro, qui lucernam accenderit operit
eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro im-
ponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.
17 Non est enim *quicquam* occultum quod non sit
futurum manifestum: nec celatum, quod non sit fu-
turum ut innotescat, & veniat in apertum.
18 Videte ergo quomodo audiatis: quisquis enim
habet, dabitur ei, & quicunque non habet, etiam
quod videtur habere tolletur ab eo.
19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus,
& non poterant eum convenire propter turbam.
20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*,
Mater

Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te
videre.
21 Ipse vero respondens dixit, Mater mea, & fra-
tres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum
præstant.
22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrede-
retur in navigium, ac discipuli ejus, & diceret eis,
Transeamus in ulteriorem ripam lacus. Provecti sunt
igitur.
23 Navigantibus autem eis sopitus est: & descen-
dit turbo venti in lacum: & complebantur ac peri-
clitabantur.
24 Accedentes autem expergefecerunt eum, di-
centes, Præceptor, præceptor, perimus. Ipse vero
experrectus objurgavit ventum ac fluctuationem a-
quæ: & cessaverunt, factaque est tranquillitas.
25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra? Metuen-
tes autem mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam
iste est, ut ventis quoque & aquæ imperet, & auscul-
tent ei?
26 Et navigarunt in regionem Gadarenorum, quæ
est in opposita ripa Galilææ.
27 Ipsi autem egresso in terram, occurrit ex urbe
vir quidam qui habebat dæmonia à temporibus mul-
tis, & vestimento non induebatur, neque in *ulla* domo
manebat, sed in monumentis.
28 *Is* ergo cum vidisset Jesum, & exclamasset, ac-
cidit ei *ad pedes*, & voce magna dixit, Quid mihi te-
cum, Jesu Fili Dei altissimi? rogo te ne me torqueas.
29 Mandabat enim illi spiritui impuro ut exiret
ab eo homine, nam à multo tempore corripuerat eum:
itaque vinctus *ille* catenis & pedicis, custodiebatur:
sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in de-
serta.
30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens, Quod
tibi nomen est? Ipse vero dixit, Legio. Nam dæmo-
nia multa ingressa erant in eum.
31 Et rogabant eum ne imperaret sibi ut abirent in
abyssum.
32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pa-
scentium in monte: & rogabant eum *dæmonia* ut sibi
permitteret in illos ingredi. Et permisit eis.
33 Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa
sunt in porcos: & grex ille ruit è præcipitio in la-
cum, & suffocatus est.
34 Cum autem pastores vidissent quod factum fue-
rat, fugerunt: & profecti annunciarunt in urbem &
in agros.
35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat:
veneruntque ad Jesum, & invenerunt hominem illum
à quo dæmonia exierant vestitum, ac sanæ mentis, ad
pedes Jesu: & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam ii qui viderant, quomodo liberatus fuisset qui fuerat dæmoniacus.
37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur: ipse autem ingressus navigium reversus est.
38 Deprecatus est autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens,
39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta sibi præstitisset Jesus.
40 Factum est autem ut cum revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes exspectabant eum.
41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum ut ingrederetur domum suam,
42 Quoniam erat ei unigenita filia quasi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum vero turba coarctabat eum.
43 Mulier autem quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari;
44 Cum accessisset à tergo, tetigit fimbriam pallii ipsius: & illico substitit fluxio sanguinis ejus.
45 Tunc ait Jesus, Quis *est* qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit & opprimit, & dicis, Quis *est* qui me tetigit?
46 Jesus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiisse.
47 Videns autem mulier illa se non latuisse, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conspectu totius populi quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illico.
48 Ipse vero dixit ei, Confide, filia; fides tua te servavit: vade cum pace.
49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei, Mortua est filia tua: ne vexa Magistrum.
50 Jesu autem *hoc* audito, respondit ei, Ne metue, crede solummodo, & servabitur:
51 Ingressus vero domum, non permisit ingredi quenquam, nisi Petrum & Jacobum & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.
52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipse vero dixit, Ne flete: non est mortua, sed dormit.
53 Et deridebant eum, quod scirent esse mortuam.
54 Ipse vero ejectis foras omnibus & prehensa manu ejus, clamavit dicens, Puella surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico:
& *ipse* imperavit ut ei daretur quod ederet.
56 Et perculsi fuerunt parentes ejus: ipse vero
mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAP. IIX.

Commißio & mißio duodecim Apostolorum. Miraculum quinq; panum & duorum piscium. Quid vulgus & quid Apostoli de Christo senserint. Præmonet Christus de morte & resurrectione sua, transfiguratur, dæmoniacum sanat, contentionem de primatu reprimit, zelum inconsideratum redarguit, sequi se volentes instruit.

Convocatis autem *Jesus* duodecim discipulis suis,
dedit eis vim & potestatem in omnia dæmonia
& morbos sanandi.
2 Misitque eos ut prædicarent regnum Dei, & sanarent infirmos.
3 Et dixit eis, Nihil sumite ad iter, neque virgas,
neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque
binas tunicas habete.
4 Et in quamcunque domum intraveritis, illic
manete, & illinc exite.
5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex
urbe illa, etiam pulverem à pedibus vestris excutite,
ut hoc sit testimonium adversus eos.
6 Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes & sanantes *morbos* ubique.
7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, propterea quod dicebatur à
quibusdam Johannem suscitatum esse è mortuis:
8 A quibusdam vero, Eliam apparuisse: ab aliis
autem, Prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.
9 Nunc ait Herodes, Johannem ego decollavi:
quis est autem iste de quo ego talia audio? & studebat eum videre.
10 Reversi autem Apostoli narraverunt ei quæcunque fecerant: & *ipse* assumptis illis, secessit privatim in locum desertem urbis quæ vocatur Bethsaida.
11 Quod cum cognovisset turba, secuta est eum:
ipse autem excepit eos, & loquebatur eis de regno
Dei: & eos quibus sanatione opus erat sanabat.
12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes
duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant & inveniant cibaria: nam hic in loco deserto
sumus.
13 *Ipse* vero dixit eis, Date ipsis vos quod edant.
Ipsi vero dixerunt, Non sunt nobis plus quam quinq;
panes & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic
populo escas.
14 Aderant enim quasi viri quinquies mille. Ait
autem

autem discipulis suis, Facite ut discumbant per singulos quinquagenos in discubitus quinquageni,
15 *Ipsi* igitur ita fecerunt, & discubuerunt omnes.
16 *Ipse* vero acceptis quinque illis panibus & duobus piscibus, suspiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit deditque discipulis ut apponerent turbæ.
17 Ederunt igitur omnes illi, & saturati sunt: & sublatum est quod superfuit ipsis fragmentorum, cophini duodecim.
18 Et factum est ut cum ipse seorsum oraret, erant una cum eo discipuli: quos interrogavit, dicens, Quemnam esse me dicit turba?
19 Ipsi autem respondentes dixerunt, Iohannem Baptistam: alii autem, Eliam: alii vero Prophetam quempiam ex antiquis resurrexisse.
20 Dixit autem eis, Vos vero quem me esse dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.
21 Ipse vero interminatus eis, mandavit nulli hoc dicerent:
22 Dicens, Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus Sacerdotum, & Scribis; & interimi, & tertia die suscitari.
23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet seipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.
24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis vero perdiderit animam suam mea causa, is servabit eam.
25 Quid enim prodeit cuipiam si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, sive suiipsius exitio mulctetur?
26 Quem enim puduerit mei ac meorum sermonum, ejus pudebit Filium hominis quando venerit cum gloria sua & Patris, sanctorumque Angelorum.
27 Dico autem vobis vere, Sunt quidam ex iis qui hic astant, qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei.
28 Factum est autem, cum post hæc verba quasi dies octo *intercessissent*, ut assumptis Petro & Johanne & Jacobo, ascenderet in montem ad orandum.
29 Facta est autem inter orandum species faciei ipsius alia, & vestitus ejus albus ac refulgens.
30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moses & Elias;
31 Qui visi cum gloria, dicebant ipsius exitum, quo futurum erat ut defungeretur in Hierusalem.
32 Petrus vero & qui cum ipso erant, gravati erant somno: cum autem evigilassent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.
33 Et factum est cum illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nos hic

hic esse: atque *adeo* faciamus tria tabernacula, unum
tibi, & unum Mosi, & unum Eliæ, nesciens quid
diceret.
34 Hæc autem ipso dicente exstitit nubes quæ in-
umbravit illos: metuerunt autem dum illi ingrede-
rentur in nubem.
35 Et vox exstitit è nube, dicens, Hic est filius ille
meus, dilectus ille, ipsum audite.
36 Et postquam vox illa exstitisset, inventus est
Jesus solus: ipsi autem siluerunt, & nulli annuncia-
runt per id tempus quicquam eorum quæ viderant.
37 Factum est autem sequente die, ut cum ipsi de-
scendissent è monte, occurreret ei turba multa.
38 Et ecce quidam è turba vociferatus est, dicens,
Magister, deprecor te, respice ad filium meum: nam
unigenitus est mihi.
39 Et ecce, spiritus apprehendit eum, & *ipse* re-
pente clamat, & *spiritus* discerpit eum spumantem,
& vix abscedit ab eo, conterens eum.
40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum eji-
cerent: sed non potuerunt.
41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula
& perversa, quousque tandem ero apud vos, & suffe-
ram vos? Adduc filium tuum huc.
42 Cum autem adhuc accederet, allisit eum dæ-
monium, & discerpsit: Objurgavit autem Jesus spiri-
tum impurum, & sanavit puerum: & reddidit eum
patri suo.
43 Percellebantur igitur omnes supra magnifica
Dei virtute: omnibus vero mirantibus super omnibus
quæ faciebat, dixit discipulis suis,
44 Reponite vos in aures vestras sermones istos:
futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus
hominum.
45 Ipsi vero ignorabant dictum istud, eratque ipsis
occultum, adeo ut illud non sentirent; & metuebant
eum interrogare de hoc dicto.
46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eo-
rum maximus.
47 Jesus vero visa cogitatione cordis ipsorum, ac-
ceptum puerulum statuit apud se:
48 Et dixit eis, Quicunque exceperit puerulum
hunc nomine meo, me excipit: & quicunque me
exceperit, excipit eum qui me misit: nam qui mini-
mus est inter vos, is erit magnus.
49 Respondens autem Johannes ait, Magister,
vidimus quendam sub nomine tuo ejicientem dæ-
monia, & prohibuimus eum, quia *te* non sequitur
nobiscum.
50 Et dixit ei Jesus, Ne prohibete *illum*: qui enim
non est adversum nos, pro nobis est.
51 Factum est autem, interim dum compleretur
tem-

tempus quo sursum reciperetur, tum ipse faciem suam
direxit ad eundum Hierosolymam.
52 Misitque nuncios ante faciem suam: qui pro-
fecti ingressi sunt in vicum Samaritanorum, ut para-
rent ei *hospitium.*
53 Sed *illi* non receperunt eum, quod facies ejus
esset proficiscentis Hierosolymam:
54 Cum autem hoc vidissent ejus discipuli Jacobus
& Johannes, dixerunt, Domine, vis dicamus ut ignis
descendat è cœlo, & consumat eos, ut etiam Elias
fecit?
55 Sed conversus Jesus objurgavit eos, dicens, Ne-
scitis qualis spiritus vos sitis.
56 Filius enim hominis non venit ut perderet ani-
mas hominum, sed ut servaret. Abierunt igitur in
alium vicum.
57 Factum est autem ut proficiscentibus ipsis, qui-
dam in via dixerit ei, Sequar te quocunque ieris,
Domine.
58 Dixit autem ei Jesus, Vulpes habent lustra, &
volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet
ubi caput reclinet.
59 Dixit vero ad alium *quendam*, Sequere me. At
ille dixit, Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac
sepeliam patrem meum.
60 Dixit autem ei Jesus, Sine ut mortui sepeli-
ant mortuos suos: Tu vero profectus annuncia re-
gnum Dei.
61 Dixit autem etiam alius, Sequar te, Domine:
sed permitte mihi prius ut valedicam iis qui sunt
domi meæ.
62 Ait autem ei Jesus, Nemo qui manu sua admota
aratro, respexerit ad ea quæ retro *sunt*, appositus est
ad regnum Dei.

CAP. X.

*Septuaginta discipuli adjunguntur duodecim Aposto-
lis, & Væ urbibus infidelibus denunciatur. Quis
proximus & quæ diversa studia Marthæ & Mariæ.*

POst hæc autem designavit Dominus etiam alios
discipulos septuaginta, misitque eos binos ante fa-
ciem suam in omnem urbem & locum quo futurum
erat ut ipse veniret.
2 Dicebat igitur eis, Messis quidem multa, sed ope-
rarii pauci: deprecamini ergo dominum messis ut
emittat operarios in messem suam.
3 Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium
luporum.
4 Ne portate crumenam, neque peram, neque so-
leas: & neminem in via salutaveritis.
5 In quamcunque domum ingrediemini, primum
dicite, Pax *esto* huic domui.
6 Quod si fuerit illic quispiam filius pacis, requi-
escet

efcet fuper eum pax veftra: fin minus, ad vos revertetur.
7 Manete autem in ea ipfa domo, edentes & bibentes quæ ab ipfis *appofita fuerint* : dignus enim eft operarius mercede fua. Ne egredimini è domo in domum.
8 Sed & in quamcunque urbem ingreffi fueritis,& exceperint vos, edite quæ apponuntur vobis.
9 Et fanate infirmos qui in ea fuerint,& dicite eis, Appropinquavit ad vos regnum Dei.
10 In quamcunque autem urbem ingreffi fueritis, & non exceperint vos, egreffi in plateas ejus dicite,
11 Et jam pulverem qui adhæfit nobis ex urbe veftra, vobis abftergimus: tamen hoc fcitote, appropinquaffe ad vos regnum Dei.
12 Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo tolerabiliorem fore quam urbis illius.
13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethfaida: nam fi in Tyro & Sidone editæ fuiffent virtutes quæ editæ funt apud vos, olim cum facco & cinere fedentes refipuiffent.
14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio quam veftra.
15 Et tu Capernaum quæ ufque ad cœlum elata es, ufque ad inferos deprimeris.
16 Qui vos audit, me audit: & qui vos afpernatur, me afpernatur. qui vero me afpernatur, afpernatur eum qui mifit me.
17 Reverfi funt autem feptuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia fubjiciuntur nobis per nomen tuum.
18 *Ipfe* autem dixit eis, Spectabam Satanam, ut fulgur, è cœlo cadentem.
19 Ecce, do vobis poteftatem calcandi ferpentes & fcorpiones, & fupra omnem vim inimici: & nihil vos lædet,
20 Sed de eo ne gaudete quod fpiritus vobis fubjiciantur: gaudete vero potius quod nomina veftra fcripta funt in cœlis.
21 Eo ipfo momento exultavit Jefus in fpiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris fapientibus & intelligentibus; & detexeris ea infantibus: etiam Pater, quia ita libuit tibi.
22 Omnia mihi tradita funt à Patre meo: & nemo novit quis fit Filius, nifi Pater, & quis fit Pater, nifi Filius, & cuicunque voluerit Filius *eum* revelare.
23 Et converfus ad difcipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.
24 Dico enim vobis, multos prophetas & reges cupiviffe videre quæ vos videtis, nec vidiffe; & audire quæ auditis, nec audiffe.

25 Tum

25 Tum ecce, quidam Legis interpres surrexit,
tentans eum, & dicens, Magister, quid faciendo, vitam
æternam possidebo?
26 At ille dixit ei, In Lege quid scriptum est? quo-
modo legis?
27 Ille vero respondens dixit, Diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &
ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: &
proximum tuum ut teipsum.
28 Tum *ipse* dixit ei, Recte respondisti: hoc fac,
& vives.
29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit Jesu,
Et quis est meus proximus?
30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus dixit,
Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & in-
cidit in latrones, qui exspoliato eo & plagis impositis
abierunt, *eo* seminece relicto.
31 Casu autem sacerdos quidam descendit per ean-
dem viam: qui viso eo, ex adverso præteriit.
32 Similiter & Levita, cum venisset eo & illum
vidisset, præteriit ex adverso.
33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit
eo, & ipso conspecto, misericordia intima commotus
est.
34 Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens
oleum ac vinum: & ipsum impositum suo jumento;
duxit in diversorium, & ejus curam egit.
35 Postero autem die abiens, prolatos duos dena-
rios dedit hospiti, & dixit ei, Curam ipsius age: &
quodcunque præterea insumpseris, ego cum redibo,
reddam tibi.
36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus
fuisse illi qui incidit in latrones?
37 Ille autem dixit, Is qui usus est misericordia erga
eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.
38 Factum est vero inter eundum, ut ipse ingrede-
retur in quendam vicum: mulier autem quædam Mar-
tha nomine excepit eum domum suam.
39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ
etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermo-
nem.
40 Martha vero distrahebatur circa frequens mini-
sterium: superveniens igitur ait, Domine, non est
tibi curæ quod soror mea dereliquit me ut sola mini-
strem? dic ergo ei ut me vicissim adjuvet.
41 Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Mar-
tha, solicita es & fatagis de multis:
42 Atqui uno opus est. Maria vero bonam partem
elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

Christus docet orare. Dæmonium mutum ejicit, docet qui sint beati, quod signum improbis datur, & quomodo

judicium

lucidum fiat corpus ; à Pharisæo invitatus, externam sanctimoniæ larvam increpat.

ET factum est, ut cum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos.
2 Dixit autem eis, Cum oratis, dicite, PATER
noster qui *es* in cœlis, sanctificetur nomen tuum : veniat regnum tuum : fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra.
3 Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.
4 Et remitte nobis peccata nostra : nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.
5 Dixit etiam eis, Quis vestrum habebit amicum, & proficiscetur ad eum media nocte, & dicet ei, Amice, da mihi mutuo tres panes ;
6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam ei :
7 Et ille intus respondens dicat, Ne mihi molestias præbe: jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili : non possum surgere & dare tibi.
8 Dico vobis, etiamsi non dederit ei experrectus, eo quod amicus ejus sit : at certe propter importunitatem ejus experrectus dabit ei quotquot sunt ei opus.
9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis : quærite, & invenietis : pulsate, & aperietur vobis.
10 Quisquis enim petit, accipit ; & qui quærit, invenit ; & pulsanti aperietur.
11 Ecquis autem ex vobis pater, *si* filius *ab eo* petierit panem, lapidem ei dabit ? aut si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem ?
12 Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium ?
13 Si vos igitur qui mali estis, nostis bona dona dare liberis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus ab ipso ?
14 Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum : factum est autem, egresso dæmonio, locutus est ille mutus, & mirata est turba.
15 Quidam vero ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.
16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.
17 Ipse vero cum nosset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese, vastatur : & domus adversus sese *dissidens* cadit.
18 Quod si etiam Satanas adversus seipsum dissidet quomodo stabit regnum ejus ? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.
19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt ? propterea ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe
antevertens pervenit ad vos regnum Dei.
21 Cum validus quispiam armatus custodit aulam
suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:
22 Postquam vero quispiam eo validior superveni-
ens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit qua con-
fidebat, & spolia ejus distribuit.
23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui
non congregat mecum, spargit.
24 Cum impurus spiritus exierit à quopiam, transit
per arida loca, quærens requiem: & non inveniens,
dicit, Revertar domum meam unde exivi.
25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.
26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spi-
ritus improbiores quam sit ipse, & ingressi habitant
illic: fitque ultima conditio hominis illius deterior
priore.
27 Factum est autem cum hæc diceret, attollens
vocem quædam mulier è turba, dixit ei, Beatus venter
qui te portavit, & ubera quæ suxisti.
28 Ipse autem dixit, Imo vero beati qui audiunt
sermonem Dei, & eum observant.
29 Cum autem turba aggregaretur apud eum, cœ-
pit dicere, Gens ista improba est: signum requirit;
sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ
Prophetæ.
30 Nam prout fuit Jonas signum Ninevitis, ita
etiam erit Filius hominis isti genti.
31 Regina Austri surget in judicio cum viris gen-
tis hujus, & condemnabit eos: quod venerit ab ulti-
mis terris ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce,
plus quam Solomon *est* hoc in loco.
32 Viri Ninevitæ exurgent in judicio cum gente
ista, & condemnabunt eam: quod ad præconium Jonæ
resipuerint: & ecce plus quam Jonas *est* hoc in loco.
33 Nullus vero si lucernam accenderit in occulto
loco ponit *eam*, neque subter modium, sed in cande-
labrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.
34 Lucerna corporis est oculus: cum igitur ocu-
lus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum
lucidum erit: cum vero malus fuerit, etiam corpus
tuum tenebrosum erit.
35 Considera ergo num lumen quod in te est, te-
nebræ sint.
36 Itaque si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non
habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum
totum, ut cum lucerna fulgore te illustrat.
37 Cum autem *hæc* locutus esset, rogavit eum qui-
dam Pharisæus ut pranderet apud se. Ingressus igi-
tur recubuit.
38 Pharisæus vero cum *hoc* vidisset, admiratus est
eum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi
exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed
quod intra vos est, plenum est rapina & improbitate.
40 Desipientes, nonne qui fecit quod foris est, etiam
id quod intus est fecit?
41 Imo ea quæ penes vos sunt date *in* elemosy-
nam: & ecce, omnia erunt vobis munda.
42 Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis men-
tham & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judi-
cium & charitatem Dei, hæc autem oportuit facere,
& illa non omittere.
43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum con-
sessum in conventibus, & salutationes in foris.
44 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui
estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nesci-
unt ii qui super *ea* ambulant.
45 Respondens autem quidam ex Legis interpre-
tibus, ait ei, Magister, cum hæc dicis, etiam nos affi-
cis injuria.
46 Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis inter-
pretibus, quoniam oneratis homines oneribus diffi-
cilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non
attingitis onera.
47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Pro-
phetarum, patres autem vestri interemerunt eos.
48 Nempe testimonio vestro ultro consentitis factis
patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos intere-
merunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.
49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam
ad eos Prophetas & Apostolos, & ex ipsis *quosdam* in-
teriment, & *quosdam* expellent:
50 Ut à gente ista requiratur sanguis omnium
Prophetarum effusus a jacto mundi fundamento,
51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ,
qui periit inter altare & ædem: profecto, dico vobis,
requiretur ab hac gente.
52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustu-
listis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos
qui introibant prohibuistis.
53 Cum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ
& Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum alli-
cere ad loquendum de multis.
54 Insidiantes ei, & cupide venantes aliquid ex
ipsius ore, ut eum accusarent.

CAP. XII.

Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia & solicitudine terrenorum dehortatur jubetque ad regni sui præcursoria attendere.

INterea cum aggregata esset permulta turba adeo ut
alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis su-
is, Imprimis cavete vobis à fermento Pharisæorum,
quod est hypocrisis.

2 Nihil

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur: &
nihil occultum, quod non innotescat.
3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce au-
dientur: & quod in aurem locuti estis in conclavi-
bus, prædicabitur in solariis.
4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis*
ab iis qui interimunt corpus, & postea non habent
quod amplius faciant:
5 Præmonstrabo autem vobis quem metuatis: me-
tuite eum qui postquam interemit, autoritatem habet
conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc
metuite.
6 Nonne quinque passerculi veneunt assariis duo-
bus? & *tamen* unus ex iis non est in oblivione in
conspectu Dei?
7 Quinetiam capilli capitis vestri omnes numerati
sunt, ne igitur metuite: multis passerculis præstatis.
8 Dico autem vobis, Quisquis me agnoverit co-
ram hominibus, Filius quoque hominis agnoscet eum
coram Angelis Dei.
9 Qui vero me abnegaverit in conspectu homi-
num, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.
10 Et quisquis locutus fuerit adversus Filium ho-
minis, ei remittetur; ei vero qui adversus Spiritum
sanctum blasphemaverit, non remittetur ei.
11 Cum autem adduxerint vos ad synagogas & ad
magistratus ac potestates, ne soliciti estote quomodo
aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis:
12 Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso mo-
mento, quæ oporteat dicere.
13 Dixit autem ei quidam è turba, Magister, dic
fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.
14 Ipse vero dixit ei, Heus tu, quis me vobis ju-
dicem aut partitorem præfecit?
15 Dixit igitur eis, Videte & cavete ab avaritia:
nec enim cujusquam vita ex iis quæ ipsi suppetunt, in
eo sita est ut redundet.
16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Ho-
minis cujusdam divitis exuberarat regio:
17 Itaque ratiocinabatur apud se, dicens, Quid fa-
ciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.
18 Et dixit, Hoc faciam: destruam horrea mea,
& majora ædificabo: & illic cogam omnes proven-
tus meos, & bona mea:
19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa
bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe,
oblectare.
20 Dixit autem ei Deus, Desipiens, hac nocte ani-
mam tuam repetunt abs te: quæ vero parasti cujus
erunt?
21 Ita *est* qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo
dives.

22 Dixit autem discipulis suis, Propterea dico
bis, ne soliciti estote de anima vestra, quid esuri
neque de corpore, qua re sitis induendi.
23 Anima plus est quam alimentum, & co
quam indumentum.
24 Considerate corvos neque serere neque mete
quibus non est cella neque horreum, & *tamen* D
alit eos: quanto vos præstatis volucribus?
25 Quis autem ex vobis solicite cogitando po
apponere ad staturam suam cubitum unum?
26 Itaque si ne rem quidem minimam *præstare*
testis, quid de reliquis illis estis soliciti?
27 Considerate lilia, quomodo crescant: non
tigantur neque nent, dico autem vobis, ne Solo
nem quidem in omni gloria sua amictum fuisse
unum illorum.
28 Quod si herbam quæ hodie est in agro, &
in clibanum immittitur, Deus ita circumvestit, qu
magis vos, exigua fide præditi?
29 Vos igitur ne quærite quid esuri sitis, & q
bibituri: & ne suspenso animo estote.
30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt:
ter autem vester novit vos istis indigere.
31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc om
adjicientur vobis.
32 Ne metue, parve grex iste: nam libuit P
vestro dare vobis regnum illud.
33 Vendite quæ habetis, & date eleemosynam:
rate vobis crumenas quæ non veterascunt, the
rum in cœlis qui nunquam deficiat, quo fur non
propinquat, *&* *ubi* tinea non corrumpit.
34 Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor
strum erit.
35 Sint lumbi vestri succincti, & *vestræ* luce
ardentes:
36 Et similes *estote* vos iis qui exspectant qu
dominus suis regressurus sit à nuptiis, ut cum ve
rit ac pulsaverit, statim aperiant ei.
37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus i
nerit vigilantes. Amen dico vobis, præcinget se
faciet ut discumbant, & accedens ministrabit eis.
38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia
gilia venerit, atque ita invenerit, beati sunt servi i
39 Hoc autem scitote, si sciret paterfamilias
hora fur venturus sit, vigilaret, nec sineret pe
domum suam.
40 Et vos igitur estote parati: quia qua hora
putatis Filius hominis veniet.
41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis d
istam parabolam, an etiam omnibus?
42 Dixit autem Dominus, Quisnam est fidus
pensator ac prudens, quem dominus constituet

ra famulitium suum, ut tempore præstituto det de-
mensum?
43 Beatus servus ille, quem, cum venerit dominus,
invenerit ita facientem.
44 Vere dico vobis, Supra omnia quæ sibi suppe-
tunt præficiet eum.
45 Quod si dixerit servus ille in corde suo, Tardat
dominus meus adventum: cœperitque cædere servos
& ancillas, & edere & bibere & inebriari:
46 Veniet dominus servi illius eo die quo *ipsum*
non exspectat, & ea hora quam non novit: & separa-
bit eum, partemque cum incredulis ei statuet.
47 Ille autem servus qui novit voluntatem domini
sui, & neque *se* comparavit, neque fecit ex ejus volun-
tate, cædetur multis *plagis*:
48 Qui vero non novit & fecit digna plagis, cæ-
detur *plagis* paucis. Porro cuicunque multum datum
fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem deposi-
tum fuerit multum, amplius reposcetur ab eo.
49 Ignem veni missurus in terram, & quid volo si
jam accensus est?
50 Sed baptismo oportet me baptizari, & quomodo
constringor usquequo *hoc* perficiatur?
51 Putatis me advenisse pacem daturum in terra?
non, dico vobis, imo dissidium.
52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in una do-
mo dissidentes, tres adversus duos, & duo adver-
sus tres.
53 Dissidebit pater adversus filium, & filius adver-
sus patrem: mater adversus filiam, & filia adversus
matrem: socrus adversus nurum suam, & nurus ad-
versus socrum suam.
54 Dicebat autem etiam turbæ, Cum videritis nu-
bem exorientem ab Occasu, statim dicitis, Imber ve-
nit: & ita fit.
55 Et cum Austrum flantem, dicitis, Æstus erit:
& fit *æstus*.
56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli nostis explo-
rare: hoc autem *præstitutum* tempus qui fit ut non
exploretis?
57 Cur autem & per vos ipsos non discernitis quod
justum est?
58 Enimvero dum abis cum adversario tuo
ad magistratum, da operam in via ut libere-
ris ab eo: ne pertrahat te ad judicem, & ju-
dex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in
carcerem.
59 Dico tibi, non exibis illinc usquequo ultimum
etiam minutum reddideris.

CAP. XIII.

*Exemplis & similitudine ad resipiscentiam exhortatio.
Mulier sabbato sanatur. Parabola grani sinapis, &*

fermenti Salvandi difficultas, & luctus Christi s
per Hierusalem.

ADfuerunt autem eo ipso tempore quidam annu
ciantes ei de Galilæis, quorum sanguinem Pil
tus miscuerat cum ipsorum sacrificiis.
2 Et respondens Jesus dixit eis, Putabis hos Ga
læos præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, qu
talia passi sint?
3 Nequaquam, dico vobis: imo nisi resipiscati
omnes itidem peribitis.
4 Aut illi decem & octo, supra quos cecidit tu
ris in Siloam,& quos interemit, putatis debitores fu
isse præ omnibus hominibus qui habitabant Hier
solymis?
5 Nequaquam, dico vobis: imo nisi resipiscati
omnes similiter peribitis.
6 Dixit autem hanc parabolam,Ficum habebat qu
dam plantatam in vinea sua:& venit quærens fructu
in ea, neque invenit.
7 Dixit autem vinitori, Ecce,anni tres sunt *ex q*
venio quærens fructum in ficu ista, & non invenio
exscinde eam: quorsum etiam terram inutilem re
dit?
8 Ille vero respondens dixit ei, Domine, sine ea
etiam hoc anno, usquequo fodero circum eam, & m
sero stercus:
9 Et si quidem tulerit fructum, *sines:* sin min
postea exscindes eam.
10 Docebat autem in quadam synagoga Sabbato.
11 Et ecce, mulier adfuit, habens spiritum inf
mitatis *ab* annis decem & octo: eratque incurva, n
prorsus *sese* poterat surrigere.
12 Ipsam autem Jesus visam advocavit, & dixit e
Mulier, soluta es ab infirmitate tua.
13 Et imposuit ei manus: & illico surrecta est,
glorificabat Deum.
14 Respondens autem præfectus synagogæ, in
gnans quod Sabbato sanasset Jesus, dixit turbæ, S
dies sunt quibus oportet operari: his ergo *diebus* ve
te & curamini, & non die Sabbati.
15 Respondit ergo ei Dominus,& dixit,Hypocri
unusquisque vestrum Sabbato nonne solvit bov
suum aut asinum à præsepi, & abducit aquatum?
16 Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxe
Satanas, ecce decem & octo annos, non oportuit
vinculo isto solvi die sabbati?
17 Et cum hæc diceret, pudefiebant omnes qui
opponebant ei: tota vero turba gaudebat super om
bus illis præclaris rebus quæ fiebant ab eo.
18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei simile est regnu
Dei, & cui illud assimilabo?
19 Simile est grano sinapis, quod acceptum

piam misit in hortum suum: & crevit & evasit in ar-
borem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in
ejus ramis.
20 Et rursum dixit, Cui *rei* assimilabo regnum Dei?
21 Simile est fermento quod acceptum mulier in-
didit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.
22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, do-
cens, & iter faciens Hierosolymam.
23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci
sunt qui serventur? Ipse vero dixit eis,
24 Contendite intrare per angustam portam: quia
multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt:
25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & oc-
cluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare
ostium, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis: qui
respondens dicet vobis, Nescio vos unde sitis.
26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu
& bibimus, & in plateis nostris docuisti.
27 Et dicet, Dico vobis, Nescio unde vos sitis:
abscedite à me omnes qui datis operam injustitiæ.
28 Illic erit fletus & stridor dentium, cum videritis
Abrahamum & Isaacum & Jacobum & omnes Pro-
phetas in regno Dei, vos autem ejici foras.
29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occiden-
te, & Borea & Austro: & discumbent in regno Dei.
30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt
primi qui erunt ultimi.
31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, di-
centes, Exi & abi hinc: nam Herodes vult te in-
terimere,
32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce,
ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie &
cras: tertia autem die consummabor.
33 Veruntamen oportet me hodie & cras, & peren-
die iter facere: quia non contingit ut Propheta pe-
reat extra Hierusalem.
34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Pro-
phetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties vo-
lui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina
pullitiem suam sub alas, & noluistis?
35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta.
Amen autem dico vobis, Non videbitis me usquedum
venerit *tempus* cum dicatis, Benedictus qui venit in
nomine Domini.

CAP. XIV.

*Sanatio Hydropici sabbato: Sermones convivales Chri-
sti, ejusque premonitio ad sui imitatores.*

ET factum est, ut cum venisset domum cujusdam
ex primoribus Pharisæis sabbato ad edendum pa-
nem, ipsi observarent eum.
2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.
3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpreti-
bus

bus & Pharisæis in hæc verba, Licetne curare sab-
bato?
4 Ipsi vero tacuerunt. Tum ipse prehensum eum
sanavit, & dimisit.
5 Et respondens eis, dixit, Quis vestrum, *si ipsius*
asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet
eum die sabbati?
6 Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.
7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant,
attendens quomodo primos accubitus eligerent, di-
cens eis,
8 Cum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne dis-
cumbito primo loco: ne forte honoratior te sit vo-
catus ab eo:
9 Et is qui te & illum vocavit veniens dicat tibi,
Da huic locum: & tunc incipias cum ignominia ul-
timum locum tenere.
10 Sed cum vocatus fueris, vade discubitum in
ultimum locum, ut cum venerit qui te vocavit, dicat
tibi, Amice, ascende altius: tunc erit tibi gloria in
conspectu eorum qui tecum discumbunt.
11 Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se
depresserit, extolletur.
12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipse voca-
tus, Cum feceris prandium aut cœnam, ne vocato ami-
cos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neq;
vicinos divites: nequando & ipsi te vicissim vocent,
ac retribuatur tibi gratia.
13 Sed cum facis epulum, voca mendicos, man-
cos, claudos, cæcos:
14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam re-*
tribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione
justorum.
15 Hæc autem cum audisset quidam ex iis qui si-
mul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edet panem in
regno Dei.
16 Ipse autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam
magnam, & vocavit multos:
17 Misitque servum suum hora cœnæ, ut diceret
vocatis, Venite, quia jam parata sunt omnia.
18 Et omnes cœperunt uno *ore se* excusare, Pri-
mus dixit ei, Agrum emi, & necesse habeo exire, &
eum inspicere: rogo te, habe me excusatum.
19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & pro-
ficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excu-
satum.
20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propterea non
possum venire.
21 Cum igitur servus ille advenisset, annunciavit
ista Domino suo, Tum iratus paterfamilias dixit servo
suo, Exi cito in plateas, & vicos urbis, mendicos ac
mancos claudosque & cœcos huc introducito.

22 Et

22 Et ait servus, Domine, factum est ut imperasti,
adhuc locus est.
23 Tunc ait Dominus servo, Abi ad vias & sepes,
coge ingredi, ut impleatur domus mea.
24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum
qui vocati fuerant gustaturum cœnam meam.
25 Ibat autem turba multa cum eo: & conversus
dixit eis,
26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum &
matrem, & uxorem & liberos, & fratres & sorores,
atque adeo etiam animam suam, non potest meus esse
discipulus.
27 Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur
me, non potest meus esse discipulus.
28 Quis enim ex vobis, si velit turrim ædificare,
non prius considens computat sumptum, an habeat
quæ ad *ejus* perfectionem *requiruntur*?
29 Ut ne postquam statuerit fundamentum, & ne-
quiverit eam perficere, omnes qui spectarint incipi-
ant illi illudere,
30 Dicentes, Homo iste cœpit ædificare, & nequi-
vit *ædificium* perficere.
31 Aut quis rex proficiscens ut committat prælium
adversus alterum regem, non prius consultat consi-
dens, an possit cum decem millibus occurrere illi qui
cum viginti millibus venit adversus ipsum?
32 Alioquin, cum adhuc ille procul est, legatione
missa, rogat ea quæ ad pacem spectant.
33 Sic ergo quisquis vestrum non valedicit omni-
bus bonis suis, non potest meus esse discipulus.
34 Bonus est sal: si vero sal infatuatus fuerit, quo
condietur?
35 Neque ad terram, neque ad sterquilinium appo-
situs est: foras eum abjiciunt. Qui habet aures ad
audiendum, audiat.

CAP. XV.

Tres parabolæ, de ove & drachma perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes Publicani &
peccatores ut eum audirent.
2 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes,
Iste peccatores recipit, & edit cum eis.
3 Ipse vero locutus est ad eos hanc parabolam, di-
cens.
4 Quis ex vobis, si habeat centem oves, & perdide-
rit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta no-
vem in deserto, & abit ad eam quæ periit, usquedum
eam nactus erit:
5 Et *eam* nactus imponit in humeros suos gaudens:
6 Veniensque domum convocat amicos & vicinos,
dicens eis, Gratulamini mihi: nam inveni ovem me-
am quæ perierat?

7 Dico vobis, ita fore gaudium in cœlo super u
peccatore resipiscente, *magis* quam super nonagin
novem justis, quibus non-opus est resipiscentia.
8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, si
perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam
& verrit domum, quæritque accurate, usquequo *eam*
invenerit?
9 Et *eam* nacta, convocat amicas ac vicinas, dicens
Gratulamini mihi: nam inveni drachmam quam per
dideram.
10 Ita dico vobis, gaudium est in conspectu Ange
lorum Dei super uno peccatore resipiscente.
11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:
12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi par
tem substantiæ *ad me* attinentem. *Ille* igitur divis
eis facultates.
13 Post dies autem non multos, congregatis omni
bus, junior ille filius peregre profectus est in regio
nem longinquam: & illic dissipavit substantiam su
am, profuse vivendo.
14 Cum autem omnia ipse consumpsisset orta est fa
mes valida in regione illa: & ipse cœpit *victu* defic
15 Abiit igitur & adhæsit uni ex civibus regionis
illius: qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.
16 Et desiderabat implere ventrem suum siliqui
quas edebant porci: & nemo ei dabat.
17 Cum autem ad se rediisset, dixit, Quot merce
narii patris mei redundant panibus, ego vero fam
pereo!
18 Surgens proficiscar ad patrem meum, & dicam
ei, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu:
19 Neque amplius sum dignus vocari filius tuus: fa
me ut unum ex mercenariis tuis.
20 Surgens igitur contendit ad patrem suum. Cum
autem adhuc longe abesset, vidit eum pater ipsius, &
intima misericordia motus est: & accurrens incidit
in collum ejus, & deosculatus est eum.
21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum
& in tuo conspectu, neque dignus sum amplius vocari
filius tuus.
22 Dixit vero pater ad servos suos, Proferte stolam
illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum
in manum ejus, & soleas in pedes:
23 Et adductum vitulum illum saginatum mactate,
& edentes oblectemur;
24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit;
perieratque, & inventus est. Cœperunt igitur sese ob-
lectare.
25 Erat autem filius ille ipsius senior ruri: qui ut ve-
niens appropinquavit domui, audivit concentum &
choros.
26 Et vocatum unum ex pueris percontatus est quid
istud esset.

27 Is vero dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum illum saginatum: quod valentem illum receperit.
28 Indignatus est autem *ille*, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus, advocabat eum.
29 Ipse vero respondens dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer:
30 Sed cum filius iste tuus, qui abligurivit victum tuum cum meretricibus, venit, mactasti ei vitulum illum saginatum.
31 Ipse vero dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.
32 Exhilarari vero & gaudere oportebat, quod frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est.

CAP. XVI.

Parabola dispensatoris iniqui; divortium; dives epulo & Lazarus.

Dixit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi suppetebant.
2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Quid istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris amplius esse dispensator.
3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, cum Dominus meus auferat à me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.
4 Novi quid sim facturus, ut cum amotus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.
5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?
6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede cito, & scribe quinquaginta.
7 Deinde alii dixit, Tu vero quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.
8 Et laudavit Dominus ille dispensatorem injustum, quod prudenter fecisset. Certe filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.
9 *Sic* etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.
10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est: & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.
11 Itaque si in fallaci mamona fideles non fuistis, verum *mamonem* quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum
est quis dabit vobis?
13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut
enim unum odio habebit, & alterum diliget; aut uni
adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo
servire & mamonæ.
14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui
erant avari: & sannis eum excipiebant.
15 Tunc dixit eis, Vos ii estis qui justificatis vos-
ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda
vestra: quia quod apud homines sublime est, abomi-
natio est in conspectu Dei.
16 Lex & Prophetæ usque ad Johannem: ab eo tem-
pore regnum Dei evangelizatur, & quivis in illud vi
perrumpit.
17 Facilius est autem cœlum & terram præterire,
quam Legis unum apicem excidere.
18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram du-
cit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœ-
chatur.
19 Cæterum quidam erat dives, qui induebatur
purpura & bysso, & sese oblectabat quotidie splendide.
20 Erat vero quidam mendicus nomine Lazarus, qui
projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus,
21 Et desiderans saturari micis quæ cadebant è men-
sa divitis: sed & canes veniebant ac lingebant ejus
ulcera.
22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & as-
portaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus
est vero etiam dives, ac sepultus est.
23 Et apud inferos sublatis oculis suis, cum esset in
tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum
in sinu ejus.
24 Tum ipse clamans dixit, Pater Abrahame, mise-
rere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum di-
gitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam:
quoniam crucior in ista flamma.
25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona
tua recepisse in vita tua, & Lazarum similiter mala:
nunc autem hic solamen recipit, tu vero cruciaris.
26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens
constitutus est, ut ii qui volunt hinc transire ad vos,
non possint, neque istinc huc transire.
27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur, pater, ut eum
mittas domum patris mei.
28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur
eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.
29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophe-
tas: audiant eos.
30 Ille verò dixit, Non, pater Abrahame: sed si quis
è mortuis abierit ad eos resipiscent.
31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophe-

tas non audiunt, ne ſiquidem quiſpiam ex mortuis reſurgat perſuadebuntur.

CAP. XVII.

Scandalum vitandum: ignoſcentia commendata: decem leproſi ſanati: Regnum Dei quomodo veniet, & quo mundi ſtatu apparebit Filius hominis.

Ait autem diſcipulis, Contingere non poteſt ut non eveniant offendicula: ſed væ illi per quem eveniunt.
2 Expedit ei ſi mola aſinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potius* quam ut ſit offendiculo uni ex parvis iſtis.
3 Cavete vobis. Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & ſi reſipuerit, remitte ei.
4 Et, ſi ſepties *in* die peccaverit in te, & ſepties *in* die revertatur ad te, dicens, Reſipui: remittes ei.
5 Tunc dixerunt Apoſtoli Domino, Adde nobis fidē.
6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum *eſt* granum ſinapis, diceretis huic ſycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.
7 Quis autem veſtrum habet ſervum arantem, aut paſcentem, qui regreſſo ab agro, dicat ſtatim, Accede, & recumbe?
8 Imo nonne dicet ei, Para quod cœnem, & præcinctus miniſtra mihi uſquedum edero ac bibero: & poſtea edito tu & bibito?
9 Num gratiam habet ſervo illi quia fecit quæ ipſi edicta fuerant? non puto.
10 Ita & vos cum feceritis omnia quæ edicta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus: nam quod debuimus facere, fecimus.
11 Et factum eſt, inter eundem Hieroſolymam, ut ipſe tranſiret per mediam Samariam & Galilæam.
12 Cum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt procul;
13 Et ſuſtulerunt vocem, dicentes, Jeſu magiſter, miſerere noſtri.
14 Qui cum *eos* vidiſſet, dixit eis, Profecti oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt ut inter eundum purificati ſint.
15 Unus autem ex ipſis ut vidit ſe ſanatum eſſe, revertit, glorificans Deum voce magna.
16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: eratque iſte Samaritanus.
17 Reſpondens autem Jeſus dixit, Nonne decem *illi* purificati ſunt? novem autem illi ubi *ſunt?*
18 Non ſunt reperti qui redierunt, ut retribuerent gloriam Deo niſi alienigena iſte.
19 Et dixit ei, Surge & abi: fides tua te ſervavit.
20 Interrogatus autem à Phariſæis quando venturum eſſet regnum Dei, reſpondit eis, & dixit, Non veniet regnum Dei ita ut obſervari poſſit:

21 Neque dicent, Ecce hic, aut, Ecce illic : ecce
enim, regnum Dei intus habetis.
22 Dixit autem discipulis, Veniet tempus cum de-
siderabitis videre unum ex diebus Filii hominis : nec
videbitis.
23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut, Ecce illic : *sed*
ne abito, neque prosequimini.
24 Nam sicut fulgur, coruscans ex *una* regione quæ
sub cœlo est, in *alteram* quæ sub cœlo est splendet: ita
erit & Filius hominis die suo.
25 Sed prius oportet eum multa pati, & reprobari à
gente ista.
26 Et prout factum est in diebus Noe, ita erit eti-
am diebus Filii hominis :
27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur
nuptum, ad eum usq; diem quo introiit Noe in arcam :
venitque diluvium, & perdidit omnes.
28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot : ede-
bant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædi-
ficabant.
29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni &
sulphure è cœlo, & omnes perdidit.
30 Secundum hæc erit dies quo Filius hominis de-
tegetur.
31 In illo die qui fuerit in solario, & vasa ejus in
ipsa domo, ne descendat ad ea tollenda: & qui in agro,
similiter non revertatur retrorsum :
32 Memineritis uxoris Lot.
33 Quicunque studuerit animam suam servare, per-
det eam: & quicunq; eam perdiderit, vivificabit eam.
34 Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto uno :
unus accipietur, & alter relinquetur.
35 Duæ erunt molentes simul : una accipietur, &
altera relinquetur.
36 Duo erunt in agro : unus accipietur, & alter re-
linquetur.
37 Tunc respondentes dicunt ei, Ubi, Domine ?
Ipse vero dixit eis, Ubi corpus, illuc congregabuntur
aquilæ.

CAP. XVIII.

Exemplo viduæ & publicani commendantur assiduitas & humilitas orationis. Pueruli à Christo amplectuntur. Terrentur qui pecunias possident, & consolantur qui omnia reliquerunt.

Dixit autem eis etiam parabolam *huc spectantem*,
quod oporteret ipsos semper orare, nec seg-
nes esse,
2 Dicens, Judex quidam erat in quadam urbe qui
Deum non timebat, nec quenquam reverebatur :
3 Erat autem in illa urbe quædam vidua, quæ venit
ad eum, dicens, Vindica me ab adversario meo.
4 Ille autem noluit per *multum* tempus postea vero
dixit

dixit apud se, Etsi Deum non timeo, nec quenquam
reverecor :
5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista,
vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.
6 Ait autem Dominus, Audite quid judex ille inju-
stus dicat :
7 Deus autem non vindicabit electos suos vocife-
rantes ad ipsum die ac nocte, etiamsi iram cohibeat su-
per ipsis ?
8 Dico vobis, Vindicabit eos cito. Veruntamen
Filius hominis cum venerit, num reperturus est fidem
in terra ?
9 Dixit autem etiam quibusdam qui sibi persuase-
rant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, pa-
rabolam istam :
10 Homines duo ascenderunt in templum ad oran-
dum ; unus Pharisæus, & alter Publicanus.
11 Pharisæus consistens seorsum hæc oravit, Deus,
gratias ago tibi quod non sim ut reliqui homines, ra-
paces, injusti, mœchi ; vel etiam ut iste Publicanus.
12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcunque pos-
sideo.
13 Publicanus autem procul stans nolebat vel ocu-
los in cœlum attollere : sed cædebat pectus suum, di-
cens, Deus, placator mihi peccatori.
14 Dico vobis, descendit iste justificatus domum su-
am *potius* quam ille : quia quicunque se extollit, de-
primetur, & qui sese deprimit, extolletur.
15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos
tangeret : cum autem hoc vidissent discipuli, objurga-
runt eos.
16 Jesus vero cum puerulos advocasset, dixit, Sinite
puerulos venire ad me, & eos non prohibete : talium
est enim regnum Dei.
17 Amen dico vobis, quicunque non exceperit reg-
nũ Dei tanquã puerulus, nequaquam introibit in illud.
18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus,
dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam
possidebo ?
19 Dixit autem ei Jesus, Cur me dicis bonum ? ne-
mo bonus nisi unus, *nempe* Deus.
20 Præcepta nosti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne
furare, Ne falsum testimonium dicito. Honora pa-
trem tuum & matrem tuam.
21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juven-
tute mea.
22 Jesus vero his auditis dixit ei, Adhuc unum tibi
deest : omnia quæ habes vende, & distribue paupe-
ribus, & habebis thesaurum in cœlo : & adesdum se-
quere me.
23 At ille, his auditis, valde tristis factus est : nam
dives erat valde.

24 Cum

24 Cum autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit, Quam difficile qui pecunias habent introibunt in regnum Dei?

25 Facilius est enim camelum per foramen acus intrare, quam divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui vero *istud* audierant, dixerunt, Et quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Ipse vero dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causa,

30 Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Jesus autem assumptis illis duodecim, dixit eis, Ecce, ascendimus Hierosolymā & perficientur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertia resurget.

34 Ipsi vero nihil horum intellexerunt: erantque ista verba ipsis occulta, nec cognoverũt quæ dicebãtur

35 Factum est autem ut dum ipse appropinquaret Jericho, cœcus quidam sederet apud viam, mendicans.

36 Cum igitur *is* audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei, Jesum Nazarenum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens, Jesu, fili Davidis, miserere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut sileret: ipse vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

40 Jesus autem cum substitisset, jussit eum adduci ad se: & cum is appropinquasset, interrogavit eum,

41 Dicens. Quid tibi vis faciam? Ille vero dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illico igitur visum recipit, ac sequebatur eum glorificans Deum: & totus populus, cum *hoc* vidisset, tribuit laudem Deo.

CAP. XIX.

Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lacrymæ, & zelus erga domum Dei.

JEsus autem ingressus Jericho, transibat:

2 Et ecce, quidam, nomine vocatus Zacchæus, & qui magister erat publicanorum, & is dives erat.

3 Stu-

3 Studebatque videre quis esset Jesus: nec poterat
præ turba, quod statura parvus esset:
4 Præcurrens igitur ascendit in sycomorum, ut eum
videret: quoniam futurum erat ut illac transiret.
5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus
vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, festinans descende:
hodie enim domi tuæ oportet me manere.
6 Tum is festinans descendit, & excepit eũ gaudens
7 Et omnes cum hoc vidissent murmurabant, di-
centes eum ingressum esse ad hominem peccatorem
ut *ibi* diversaretur.
8 Adstans autem Zacchæus dixit Domino, Ecce, di-
midium bonorum meorum, Domine, do pauperibus:
& si quid cuipiam per calumniam eripui, reddo qua-
druplum.
9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui
contigit, eo quod ipse quoque est filius Abrahami.
10 Venit enim Filius hominis ut quærat & servet
quod perierat.
11 Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit pa-
rabolam, eo quod esset prope Hierosolymam, & quod
putarent fore ut illico regnum Dei appareret.
12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est
in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac
reverteretur.
13 Vocatis autem decem servis suis dedit eis decem
minas, & dixit eis, Negotiamini, donec veniam.
14 Cives autem ejus oderant eum, miseruntque le-
gationem post eum, dicentes, Nolumus hunc regnare
super nos.
15 Et factum est cum is rediisset, accepto regno,
jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuni-
am: ut cognosceret quis quid negotiando confecisset.
16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua
decem lucrifecit.
17 *Ille* autem ait ei, Bene *est*, serve bone: quia in
minimo fuisti fidelis, habebat potestatẽ in decẽ urbes.
18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confe-
cit quinque minas.
19 *Ille* vero & isti dixit, Tu quoq; præesto quinq;
urbibus.
20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce, mina tua
quam habui sepositam in sudario:
21 Metui enim te, quod homo sis austerus: aufers
quod non deposuisti, & tollis quod non seminasti.
22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te judicabo, serve
male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam
quod non deposui, & metam quod non seminavi:
23 Quare igitur non dedisti pecuniã meam ad men-
sam & ego veniens cum fœnore ipsam exegissem?
24 Et adstantibus dixit, Tollite ab eo minam, & da-
te ei qui decem minas habet.
25 Illi

25 *Illi* vero dixerunt ei, Domine, habet decē minas,
26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis, Omni habenti
dabitur: ei vero qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.
27 Quinetiam meos illos inimicos, qui noluerunt
me regnare supra se, adducite huc, & jugulate corā me.
28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.
29 Et factum est cum appropinquasset Bethphagæ
Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos
è discipulis suis,
30 Dicens, Abite in vicum qui est ex adverso: in
quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.
31 Et si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic
dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.
32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout
eis dixerat.
33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis,
domini ejus, Quare solvitis pullum?
34 Ipsi vero dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.
35 Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et palliis suis
pullo injectis, imposuerunt Jesum.
36 Eunte autem ipso substernebant pallia sua in via.
37 Et cum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum
gaudentium laudare Deum voce magna de omnibus
quas viderant virtutibus,
38 Dicentes, Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.
39 Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.
40 Ipse vero respondens dixit eis, Dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaturos.
41 Et ut appropinquavit, visa urbe, flevit super ea,
42 Dicens, Si vel tu nosses hoc saltem tuo die quæ
ad pacem tuam *pertinent*. Sed *ea* nunc occulta sunt
oculis tuis.
43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, &
constringent undique:
44 Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neque
relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non
noveris præstitutum hoc tempus visitationis tuæ.
45 Et ingressus in templus, cœpit ejicere eos qui
vendebant in eo & emebant,
46 Dicens eis, Scriptum est, Domus mea domus
precationis est: vos autem fecistis eam speluncam
latronum.
47 Et docebat quotidie in templo. Primarii vero
Sacerdotes & Scribæ & primores plebis studebant eum
perdere:

48 Nec inveniebant quid facerent: totus enim po-
pulus pendebat ab ipso cum eum audiebat.

CAP. XX.

De Baptismo Johannis: de operariis in vineam missis: de tributo: de resurrectione, & filio Davidis.

ET factum est quodam dierum illorum, ut cum ipse
doceret populum in templo, & evangelizaret, su-
pervenerint primarii Sacerdotes & Scribæ cum Seni-
oribus,
2 Et allocuti sint eum, dicentes, Dic nobis qua au-
toritate ista facias, aut quis ille sit qui dedit tibi istam
autoritatem.
3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos &
ego quiddam. Dicite igitur mihi,
4 Baptismus Johannis è cœlo erat, an ex homini-
bus?
5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes, Si dixe-
rimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?
6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus: tota plebs
lapidabit nos: persuasa enim est, Johannem Prophe-
tam fuisse.
7 Responderunt igitur se nescire unde *esset*.
8 Tunc Jesus dixit eis, Ne ego dicam vobis qua au-
toritate hæc faciam.
9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc,
Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis:
& peregre absuit multum temporis.
10 Sed præstituto tempore misit servum ad agrico-
las illos, ut sibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ au-
tem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.
11 *Ille* vero perrexit, & alterum servum misit: at
ipsi hunc quoque cæsum & contumeliis affectum able-
gaverunt inanem.
12 Et perrexit mittere tertium: at illi & istum vul-
neratum ejecerunt.
13 Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam? mit-
tam filium illum meum dilectum: utique cum hunc
viderint, reverebuntur.
14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se,
dicentes, Iste est hæres: venite, interimamus eum, ut
nostra fiat hæreditas.
15 Et ejectum eum extra vineam interemerunt.
Quid ergo faciet eis dominus vineæ?
16 Veniet & perdet agricolas istos, & dabit vineam
aliis. *Hoc* autem cum audissent, dixerunt, Absit.
17 Ille vero intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod
scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædifican-
tes, is factus est caput anguli?
18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, con-
fringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit
eum.
19 Et studuerunt primarii Sacerdotes & Scribæ in-
jicere

jicere in eum manus ea ipsa hora, sed metuerunt plebem: cognoverant enim *eum* adversus ipsos dixisse similitudinem istam.
20 Itaque observantes *eum* miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut carperent ejus sermonem, tradituri eum imperio & potestati Præsidis.
21 Qui interrogaverunt eum, dicentes, Præceptor, scimus te recte dicere & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere:
22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?
23 Animadversa autem eorum calliditate, dixit eis, Quid me tentatis?
24 Ostendite mihi denarium; cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes autem dixerunt, Cæsaris.
25 Tum dixit eis, Reddite igitur quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ *sunt* Dei, Deo.
26 Itaque nequiverunt ejus verba capere coram plebe: & mirati super ejus responso siluerunt.
27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogarunt eum,
28 Dicentes, Magister, Moses scripsit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.
29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus accepta uxore mortuus est sine liberis.
30 Accepit igitur eam secundus, *qui* & ipse mortuus est sine liberis.
31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.
32 Post omnes autem mortua est mulier.
33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.
34 Tunc respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:
35 Qui vero digni habiti fuerint qui ævum illud consequantur, & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:
36 Nec enim mori possunt amplius: pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis.
37 Mortuos autem suscitatum iri, etiam Moses indicavit in rubo, cum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci, & Deum Jacobi.
38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum *Deus:* omnes enim vivunt ei.
39 Respondentes autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.
40 Nec amplius audebant eum quicquã interrogare.
41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?

42 Et

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit
Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam,
43 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum
pedum tuorum.
44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo
filius ejus est?
45 Audiente vero toto populo dixit discipulis suis,
46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolati,
& amant salutationes in foris, ac primos consessus in
conventibus, & primos accubitus in cœnis.
47 Qui exedunt domos viduarum, & in speciem
precibus longis utuntur: isti recipient gravius judicium.

CAP. XXI.

Viduæ super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem & finis seculi.

RESpiciens vero vidit divites immittentes dona
sua in gazophylacium.
2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam
immittentem illuc minuta *æreola* duo.
3 Et dixit, Vere dico vobis, vidua hæc pauper immisit
amplius quam omnes.
4 Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat immiserunt
quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria
sua totum victum quem habebat.
5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulcris
lapidibus ac donariis ornatum esset, dixit.
6 Hæccine spectatis? venient dies quibus non relinquetur
lapis super lapidem qui non destruatur.
7 Interrogaverunt autem eum, dicentes, Magister,
quando hæc erunt? & quod *erit* signum quando futura
sint ista?
8 Ipse vero dixit, Videte ne seducamini: multi
enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum
Christus: & tempus illud præstitutum appropinquat.
Ne igitur sequimini eos.
9 Cum vero audieritis bella & exagitationes, ne
consternamini: oportet enim ista primum fieri, sed
non statim *erit* finis.
10 Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum
in regnum:
11 Et magni terræmotus erunt singulis locis, & fames
ac pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo
magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus &
vos persequentur, tradentes in conventus & carceres,
adductos ad reges ac præsides, propter nomen
meum.
13 *Hæc* autem cedent vobis testimonio.
14 Habete igitur *hoc* repositum in cordibus vestris,
non præmeditari defensionem.
15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam cui non
pote-

poterunt contradicere neque obsistere omnes qui se
vobis opponent.
16 Prodemini autem etiam à parentibus & fratri-
bus & cognatis & amicis: & morte mulctandos cura-
bunt *aliquos* ex vobis:
17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.
18 Sed pilus capitis vestri non peribit.
19 Per tolerantiam vestram possidete animas ve-
stras.
20 Cum autem videritis Hierosolymam cingi ab ex-
ercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem
ejus.
21 Tunc qui in Judæa sunt fugiant in montes: &
qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingre-
diantur in eam.
22 Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia
quæ scripta sunt.
23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus,
erit enim necessitas magna in hac regione, & ira in
populo isto.
24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in om-
nes gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, us-
quequo impleantur præstituta illa tempora Gentium.
25 Tunc erunt signa in sole & luna & stellis: &
in terra anxietas Gentium in consilii inopia, resonan-
te mari & salo:
26 Exanimatis hominibus præ metu & exspecta-
tione *malorum* eorum supervenientium in orbem
terrarum: nam potestates cœlorum concutientur.
27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in
nube cum potentia & gloria multa.
28 Cum autem hæc fieri incipient, sursum aspicite
& attollite capita vestra, quoniam appropinquat re-
demptio vestri.
29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*. Videte fi-
cum & omnes arbores:
30 Cum jam emiserint *folia*, *vos eas* cernentes, per
vos ipsos agnoscitis jam prope esse æstatem:
31 Ita & vos, cum videritis hæc fieri, agnoscite
prope esse regnum Dei.
32 Amen dico vobis, Nequaquam prætererit hæc
ætas quousque *hæc* omnia facta fuerint.
33 Cœlum & terra præteribunt; verba autem mea
nequaquam præteribunt.
34 Cavete autem vobis nequando graventur corda
vestra crapula & ebrietate, & solicitudinibus hujus
vitæ: & repente vobis superveniat dies ille.
35 Nam ut laqueus, invadet in omnes qui habitant
in superficie totius terræ.
36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes ut
digni habeamini qui effugiatis ista omnia quæ futura
sunt, & consistatis ante Filium hominis.
37 Doce-

37 Docebat autem interdiu in templo: noctu vero
exiens pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.
38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut
eum audiret in templo.

CAP. XXII.

Proditio Judæ. Institutio cœnæ Professio Christi. Petri zelus, lapsus & resipiscentia. Christi de se confessio.

APpropinquabat autem festum azymorum, quod dicitur Pascha:
2 Et quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem.
3 Introiit autem Satanas in Judam cognominatum Iscariotem, qui erat è numero *illorum* duodecim.
4 Abiens igitur collocutus est cum primariis Sacerdotibus ac præfectis *templo*, quomodo ipsis eum proderet.
5 Qui gavisi sunt: & pacti sunt *se* daturos ei pecuniam
6 *Ipse* vero spospondit: quærebatque opportunitatem eum ipsis tradendi absque turba.
7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari pascha.
8 Misit igitur Petrum & Johannem, dicens, Profecti parate nobis pascha ut edamus.
9 Ipsi vero dixerunt ei, Ubi vis paremus *illud?*
10 At ille dixit eis, Ecce, postquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: sequimini eum domum illam in quam ingreditur.
11 Et dicite patrifamilias illius domus, Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis edam?
12 Tunc ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate *pascha*.
13 Profecti vero invenerunt omnia prout dixerat eis: & paraverunt pascha.
14 Cum autem adesset *constitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
15 Et dixit eis, Desiderio desideravi hoc pascha edere vobiscum, antequam ego patiar.
16 Dico enim vobis me non amplius esurum ex eo, usquequo completum fuerit in regno Dei.
17 Et accepto poculo, cum gratias egisset, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipsis.
18 Dico enim vobis me non bibiturum ex fructu vitis, usquequo regnum Dei venerit.
19 Et acceptum panem, cum gratias egisset, fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.
20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cœnasset

nasset, dicens, Hoc poculum *est* Novum illud pactum
per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.
21 Cæterum ecce manus ejus qui me prodit, me-
cum *est* in mensa.
22 Et Filius quidem hominis, prout definitum est,
abit: veruntamen væ homini illi per quem proditur.
23 Tunc ipsi cœperunt mutuo quærere inter se de
hac re; ecquis nimirum ex ipsis esset hoc facturus.
24 Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos,
quis eorum videretur esse maximus.
25 Ipse vero dixit eis, Reges gentium dominan-
tur eis, & qui autoritatem habent in eas, benefici vo-
cantur.
26 Vos autem non ita *estote*; sed qui maximus est
inter vos, esto sicut qui minimus est: & qui ductor
est, sicut qui ministrat.
27 Nam uter major est, qui accumbit, an qui mi-
nistrat? nonne qui discumbit? At ego sum inter vos
ut qui ministrat.
28 Vos autem ii estis qui permansistis mecum in
tentationibus meis.
29 Ego vero paciscor vobis, prout pactus est mihi
Pater meus, regnum,
30 Ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo,
& sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus
Israel.
31 Dixit etiam Dominus, Simon, Simon ecce, Sa-
tanas appetit vos quos ventilaret sicut triticum:
32 Sed ego deprecatus sum pro te, ne deficiat fides
tua: tu igitur aliquando cum te converteris stabili
fratres tuos.
33 Ipse vero dixit ei, Domine, tecum paratus sum
& in carcerem & ad mortem proficisci.
34 At ille dixit ei, Dico tibi, Petre, nequaquam
emittet vocem hodie gallus priusquam ter neges quod
tu me noveris.
35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absque cru-
mena & pera & soleis, num quid defuit vobis? ipsi
vero dixerunt, Nihil.
36 Dixit ergo eis, At nunc, qui crumenam habet,
tollat *eam*, similiter & peram: & qui non habet, ven-
dat pallium suum, & emat gladium.
37 Dico enim vobis, adhuc oportere scriptum istud
in me perfici; istud, *inquam*, Et cum sceleratis nu-
meratus est. Nam ea quæ *scripta sunt* de me, finem
habent.
38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hic,
Ipse vero dixit eis, Satis est.
39 Et egressus, profectus est ex more in montem
Olearum: secuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.
40 Cum vero pervenisset ad eum locum, dixit eis,
Orate ne intraretis in tentationem.

41 Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidis, positisque genibus oravit,
42 Dicens, Pater, si velles transferre poculum hoc à me! veruntamen non mea voluntas sed tua fiat.
43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo corroborans eum.
44 Et *ipse* constitutus in angore, intentius orabat. Erat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.
45 Et cum surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.
46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introeatis in tentationem.
47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.
48 Jesus autem dixit ei, Juda, osculo Filium illum hominis prodis?
49 Videntes autem ii qui circa ipsum *erant* quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemusne gladio?
50 Et quidam ex ipsis percussit servum Pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dexteram.
51 Respondens autem Jesus dixit, Sinite hucusque. Et tacta illius auricula, sanavit eum.
52 Dixit autem Jesus iis qui adversus ipsum venerant, *nempe* primariis Sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus, *Siccine* ut adversus latronem existis cum gladiis ac fustibus?
53 Cum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.
54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum Pontificis maximi. Petrus vero sequebatur è longinquo.
55 Cumque accendissent ignem in medio aulæ, atque una consedissent, sedit & Petrus inter eos.
56 Cum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.
57 Ipse vero abnegavit eum, dicens, Mulier, non novi eum.
58 Et paulo post alius videns eum, dixit, Et tu ex ipsis es. Petrus vero ait, Heus tu, non sum.
59 Et interposita quasi hora una, alius quidam *id* asseverabat, dicens, Vere & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.
60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico, adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.
61 Tum conversus Dominus intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi. Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flevit amare,
63 Ii vero qui una tenebant Jesum, illudebant ei,
cædentes *eum* :
64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes, Vaticinare quis sit qui te percussit.
65 Et alia multa convicantes dicebant in eum.
66 Et ut ortus est dies congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum,
67 Dicentes, Num tu es ille Christus ? dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis :
68 Quod si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque *me* absolvetis.
69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.
70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse vero dixit eis, Vos dicitis : nam *is* ego sum.
71 At illi dixerunt, Quid amplius egemus testimonio ? ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAP. XXIII.

Christus ab Herode illusus & à Pilato damnatus crucifigitur, crucifixus deridetur & moritur, mortuus sepelitur.

TUnc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.
2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes, Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo se Christum, *id est*, regem esse.
3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens *Tune* es Rex ille Judæorum ? Ipse vero respondens ei dixit, Tu dicis.
4 Ait vero Pilatus ad primarios Sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine.
5 At illi invalescebant, dicentes, Concitat populum, docens per universam Judæam, exorsus à Galilæa huc usque.
6 Pilatus vero, audita Galilæa, interrogavit num homo iste Galilæus esset.
7 Et cum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.
8 Herodes autem viso Jesu gavisus est valde : nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eo quod audivisset multa de eo : & speraret se signum aliquod visurum ab eo fieri.
9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.
10 Adstabant autem primarii Sacerdotes & Scribæ, magna contentione eum accusantes.
11 Herodes autem cum militibus suis, cum eum

pro

pro nihilo habuisset, & illusisset ei, amictum veste
splendida remisit ad Pilatum.
12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes
eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.
13 Pilatus vero, convocatis primariis Sacerdotibus
& primoribus ac populo,
14 Dixit eis, Obtulistis mihi nunc hominem, tanquam
avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu
quæstione habita, nullam noxam inveni in
homine isto ex iis de quibus accusatis eum.
15 Sed neque Herodes quidem: nam remisi vos ad
illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.
16 Castigatum ergo eum dimittam.
17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis
festis unum *quempiam*:
18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens,
Tolle illum, dimitte vero nobis Barabbam:
19 Qui erat propter seditionem quandam & cædem
factam in urbe, conjectus in carcerem.
20 Rursus ergo Pilatus allocutus est *eos*, volens dimittere
Jesum.
21 Ipsi vero reclamabant, dicentes, Crucifige, crucifige
eum.
22 Ille autem tertio dixit eis, Quid enim iste mali
fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum
ergo eum dimittam.
23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut
ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac
primariorum Sacerdotum.
24 Tum Pilatus secundum eos judicavit ut fieret
quod ipsi petebant.
25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem
& cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petiebant:
Jesum vero tradidit illi eorum voluntati.
26 Cum igitur abducerent eum, prehenso Simone
quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei
crucem ferendam pone Jesum.
27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi
& mulierum: quæ & plangebant & lamentabantur
eum.
28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierusalem,
ne flete de me, verum de vobis ipsis flete, &
de liberis vestris:
29 Nam ecce venient dies quibus dicent, Beatæ
steriles, & uteri qui non genuerunt, & ubera quæ non
lactaverunt.
30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos;
& collibus, Operite nos.
31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido
quid fiet?
32 Ducebantur autem etiam alii duo, iique facinorosi,
cum eo interimendi.

33 Cum igitur venissent in locum qui vocatur Cal-
varia, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos:
unum ad dexteram, alterum ad sinistram.
34 Iesus autem dicebat, Pater, remitte *hos* ipsis,
nesciunt enim quid faciant. Partientes vero vesti-
menta ejus, jecerunt sortem.
35 Et stabat populus spectans: sannis autem ex-
cipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, A-
lios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus
electus ille Dei.
36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes,
& acetum ei offerentes,
37 Dicentesque, Si tu es Rex ille Judæorum, ser-
va temetipsum.
38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum
literis Græcis & Romanis & Hebraicis, HIC EST
REX ILLE JUDÆORUM.
39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, con-
viciabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & teipsum
& nos serva.
40 Respondens autem alter objurgavit eum, dicens,
Ne Deum quidem tu times, cum in eadem sis damna-
tione?
41 Et nos quidem juste: (nam digna factis recipi-
mus) iste vero nihil indecens fecit.
42 Dixitque Iesu, Domine, memento mei cum
veneris in regnum tuum.
43 Tum dixit ei Iesus, Amen, dico tibi, Hodie
mecum eris in paradiso.
44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ
sunt in tota regione usque ad horam nonam.
45 Et obtenebratus est sol, & aulæum templi fis-
sum est medium.
46 Cumque clamasset voce magna Iesus ait, Pater,
In manus tuas depono spiritum meum. Et cum hoc
dixisset, exspiravit.
47 Cum vidisset autem Centurio quod factum fu-
erat, glorificavit Deum, dicens, Vere hic homo
justus erat.
48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum
accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pecto-
ra sua revertebatur.
49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & muli-
eres quæ erant eum una secutæ à Galilæa, videntes
ista.
50 Tum ecce quidam nomine Josephus, senator,
bonus ac justus:
51 Qui non assensus fuerat consilio ac facto eorum,
ortus Arimathæa civitate Judæorum: qui & ipse ex-
spectabat regnum Dei.
52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Iesu.
53 Et detractum illud involvit sindone, posuitque
illud

illud in monumento quod erat in ſaxo inciſum, in quo
nondum quiſquam poſitus fuerat.
54 Porro dies erat paraſceues, & ſabbatum ſucce-
debat.
55 Subſecutæ etiam mulieres quæ cum eo vene-
rant ex Galilæa, ſpectarunt monumentum, & quo-
modo poſitum eſſet corpus ejus.
56 Reverſæ vero paraverunt aromata & unguenta:
ac ſabbato quidem quieverunt, ſecundum præceptum.

CAP. XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus: colloquium Emmaunticum: Christi aſſumptio in cœlum.

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo
iverunt ad monumentum, ferentes quæ parave-
rant aromata: & nonnullæ cum ipſis.
2 Invenerunt autem ſaxum avolutum à monu-
mento.
3 Et ingreſſæ non invenerunt corpus Domini Jeſu.
4 Et factum eſt ut dum in ea re hæſitarent, tum
ecce, duo viri ſupervenerint eis, induti veſtibus ful-
gurantibus:
5 Cum autem expavefactæ inclinarent faciem in
terram, dixerunt eis, Quid inter mortuos quæritis
eum qui vivit?
6 Non eſt hic, ſed ſuſcitatus eſt: mementote, ut
locutus ſit vobis cum adhuc in Galilæa eſſet,
7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus
hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio re-
ſurgere.
8 Recordatæ ſunt igitur verborum illius.
9 Et reverſæ a monumento annunciaverunt hæc
omnia illis undecim, & reliquis omnibus.
10 Erant autem Maria Magdalene, & Johanna, &
Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipſis, quæ hæc
dicebant Apoſtolis.
11 Sed viſa ſunt apud eos quaſi deliramentum verba
ipſarum, neque crediderunt eis.
12 Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumen-
tum: & cum ſe inclinaſſet, cernit lintea ſola *illic* ja-
centia: abiitque apud ſemetipſum mirans factum.
13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipſo die in vicum
diſtantem ſtadiis ſexaginta ab Hieruſalem, cui *viso*
nomen *eſt* Emmaus:
14 Et colloquebantur inter ſe de iſtis omnibus quæ
evenerant.
15 Et factum eſt ut dum colloquerentur, & *ſe* mu-
tuo rogitarent, ipſe Jeſus accederet, & una iter face-
ret cum ipſis.
16 Oculi autem eorum retinebantur ne ipſum
agnoſcerent.
17 Dixit autem eis, Qui ſunt hi ſermones quos con-
fertis inter vos ambulantes: & *quid* eſtis tetrico vultu?

18 Respondens autem alter, cui nomen Cleophas dixit ei, Tu solus commoraris Hierosolymæ, & non nosti quæ in eo facta sunt his diebus?
19 Ipse vero dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei, Quæ *facta sunt* Jesu Nazaræo, qui fuit Propheta, potens reipsa & verbis, coram Deo & toto populo.
20 Quomodo eum tradiderunt principes Sacerdotum & primores nostri ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem sperabamus illum esse qui redempturus esset Israelem: atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc facta sunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculo venerunt ad monumentum:
23 Et non invento ejus corpore venerunt dicentes se etiam apparitionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.
24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobiscum, ad monumentum; & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipsum vero non viderunt.
25 Tum ipse dixit eis, O amentes & tardi corde ad credendum omnibus quæ locuti sunt Prophetæ.
26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?
27 Et exorsus à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de se *scripta erant.*
28 Appropinquarunt igitur vico in quem proficiscebantur, & ipse simulabat se longius ire.
29 Sed *ipsi* adegerunt eum dicentes, Mane nobiscum: quoniam advesperascit, & inclinavit dies. Ingressus est igitur ut maneret cum eis.
30 Et factum est cum discubuisset cum eis, sumpto pane benedixit, & fractum dedit eis.
31 Adaperti sunt autem oculi eorum & agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.
32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor nostrum ardebat in nobis dum loqueretur nobis in via, & dum adaperiret nobis scripturas?
33 Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipsis erant.
34 *Et* qui dicebant, Suscitatus est Dominus vere, & conspectus est Simoni.
35 Tum ipsi exposuerunt *eis* quæ *gesta erant* in via, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis.
36 Hæc autem ipsis loquentibus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis.
37 Consternati vero & expavefacti putabant se spiritum conspicere.
38 Tunc dixit eis, Quid turbati estis, & quare disceptationes subeunt corda vestra?

39 Vid[e]

39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego
ipse sum: contrectate me, & videte nam spiritus car-
nem & ossa non habet, sicut me conspicitis habere.
40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus ac pe-
des.
41 Adhuc autem ipsis non credentibus præ gau-
dio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculentum
aliquid?
42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi, & ali-
quid ex favio apiario.
43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum conspectu:
44 Dixitque eis, Hi sunt sermones quos locutus
sum vobis cum adhuc essem vobiscum, oportere imple-
ri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophe-
tis, & Psalmis de me.
45 Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent
scripturas.
46 Et dixit eis, Ita scriptum est, & ita oportuit
Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die:
47 Et prædicari ejus nomine resipiscentiam ac re-
missionem peccatorum apud omnes Gentes, incipi-
endo ab urbe Hierosolymorum.
48 Vos autem estis horum testes.
49 Et ecce, ego emittam promissum Patris mei in
vos: vos autem residete Hierosolymis usquequo indu-
amini virtute ex alto.
50 Eduxit autem eos foras ad Bethaniam usque;
& sublatis manibus suis, benedixit eis.
51 Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, dis-
junctus ab eis sursum ferretur in cœlum,
52 Ipsi autem adorato eo reversi sunt Hierosoly-
mam cum gaudio magno.
53 Erantque omni *tempore* in templo, laudantes &
benedicentes Deo. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOHANNEM.

CAP. I.

Verbum caro factum: testimonium Johannis de Christo: vocatio quatuor discipulorum: scala cœli.

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat
apud Deum, eratque ille Sermo Deus.
2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.
3 Omnia per hunc *Sermonem* facta sunt, &
absque eo factum est nihil quod factum sit.

 4 In

4 In ipso vita erat, & vita erat Lux illa hominum:
5 Et Lux ista in tenebris lucet, sed tenebræ eam
non comprehenderunt.
6 Exstitit homo missus à Deo, cui nomen Jo-
hannes:
7 Is venit ad *dandum* testimonium, *id est*, ut testa-
retur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.
8 Non erat ille Lux illa, sed *missus fuit* ut testa-
retur de illa Luce.
9 *Hic* erat Lux illa vera quæ illuminat omnem ho-
minem venientem in mundum.
10 In mundo erat, & mundus per eum factus est,
sed mundus eum non agnovit.
11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.
12 Quotquot autem eum exceperunt, dedit eis hoc
jus ut Filii Dei sint facti, *nempe* iis qui credunt in
nomen ejus:
13 Qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis,
neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.
14 Et Sermo ille factus est Caro, & commoratus
est inter nos, (& spectavimus gloriam ejus, gloriam,
inquam, ut unigeniti *egressi* à Patre) plenus gratia
ac veritatis.
15 Johannes testatus est de eo, & clamavit dicens,
Hic est de quo dicebam, *Is* qui pone me venit, ante-
positus est mihi: quia prior me erat.
16 Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus, &
gratiam pro gratia.
17 Nam Lex illa per Mosen data est: gratia & ve-
ritas per Jesum Christum præstita est.
18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Fi-
lius qui est in sinu Patris, ille *nobis* exposuit.
19 Hoc etiam est testimonium Johannis, quando
miserunt Judæi Hierosolymis Sacerdotes & Levitas,
ut interrogarent eum, quisnam ipse esset.
20 Et professus est, neque negavit: professus est,
inquam, se non esse Christum illum.
21 Tunc interrogaverunt eum, Quid ergo es? Tu-
ne es Elias? *Ipse vero* dixit, Non sum. *Et illi*, Es tu
Propheta ille? Qui respondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut responsum demus
iis qui miserunt nos: quid dicis de teipso?
23 Ait, Ego *sum* vox vociferantis in deserto,
Complanate viam Domini, prout dixit Esaias Pro-
pheta.
24 Qui vero missi fuerant, erant ex Pharisæis.
25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur
ergo baptizas, si tu non es Christus ille, neque Elias,
neque Propheta ille?
26 Respondit eis Johannes dicens, Ego baptizo
aqua: sed in medio vestrum stat quem vos non nostis.
27 Hic ille est qui pone me venit, qui mihi ante-
positus

positus est: cujus solearum ego non sum dignus qui
solvam corrigiam.
28 Hæc Bethabaræ facta sunt secus Iordanem, ubi
Iohannes baptizabat.
29 Postero die cernit Iohannes Iesum venientem
ad se, & ait, Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum
mundi.
30 Hic est de quo dicebam, Pone me venit vir qui
antepositus est mihi, quia prior me erat,
31 At ego non noveram eum: sed ut manifestus
fiat Israeli, propterea veni ego baptizans aqua.
32 Tum, *inquam*, testatus est Iohannes, dicens,
Conspexi Spiritum descendentem quasi columbam è
cœlo, *qui* etiam mansit super eum.
33 Et ego non noveram eum, sed qui misit me ut
baptizarem aqua, ille mihi dixerat, Super quem videris
Spiritum descendentem, ac manentem super eum,
hic est qui baptizat Spiritu sancto.
34 Ego igitur vidi, & testor hunc esse Filium illum
Dei.
35 Postero die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis
ejus duo;
36 Et intuitus Iesum ambulantem, dixit, Ecce
Agnus ille Dei.
37 Audierunt autem eum duo illi discipuli loquentem,
& secuti sunt Iesum.
38 Conversus vero Iesus, & conspicatus eos sequentes
se, dicit eis,
39 Quid quæritis? Illi vero dixerunt ei, Rabbi
(quod dicitur, si interpreteris, Magister) ubi moraris?
40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt videruntque
ubi moraretur: & apud eum manserunt diem illum,
hora enim erat quasi decima.
41 Erat Andreas frater Simonis Petri unus ex
duobus qui audierant *illa* ex Iohanne, & secuti fuerant
eum.
42 Invenit hic prior fratrem suum Simonem, &
dixit ei, Invenimus Messiam illum, quod est, si interpreteris,
Christus ille.
43 Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum
Iesus dixit, Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas,
quod *est*, si interpreteris, Petra.
44 Postero die voluit Iesus abire in Galilæam: invenit
autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.
45 Erat vero Philippus ex Bethsaida, civitate Andreæ
& Petri.
46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei,
Invenimus *illum* de quo scripsit Moses in Lege, &
Prophetæ, *nempe* Iesum filium illum Iosephi, illum
ex *urbe* Nazaretha.
47 Tum dixit ei Nathanael, Ex *urbe* Nazaretha
potest

potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni
& vide.
48 Vidit Jesus Nathanaelem venientem ad se, &
dixit de eo, Ecce vere Israelita in quo dolus non
est.
49 Dixit ei Nathanael, Unde me nosti? Respondit
Jesus, & dixit ei, Priusquam te Philippus vocaret, cum
esses subter ficum, videbam te.
50 Respondit Nathanael, & dixit ei, Rabbi, tu es
ille Filius dei, tu es ille Rex Israel.
51 Respondit Jesus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vi-
di te sub ficu, credis? majora istis videbis.
52 Praeterea dixit ei, Amen amen dico vobis, Ab
hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos
Dei ascendentes ac descendentes super Filium ho-
minis.

CAP. II.

Nuptiæ in Cana Galilææ: reformatio templi: corpus Christi, templum mysticum.

Die autem tertio nuptiæ factæ sunt in Cana *oppido*
Galilææ: eratque mater Jesu illic.
2 Vocatus est autem etiam Jesus ac discipuli ejus
ad nuptias illas.
3 Et cum defecisset vinum, mater Jesu dixit ei, Vi-
num non habent.
4 Dicit ei Jesus, Quid mihi tecum *rei est*, mulier?
nondum venit hora illa mea.
5 Dicit ejus mater ministris, Quodcunque dixerit
vobis facite.
6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secun-
dum purificationem Judæorum, capientes singulæ
amphoras binas aut ternas.
7 Dicit eis Jesus, Implete has hydrias aqua; Im-
pleverunt eas igitur usque ad summum.
8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte archi-
triclino. Obtulerunt igitur.
9 Ut autem gustavit architriclinus aquam illam
quæ facta fuerat vinum, (nesciebat autem unde esset:
sed ministri sciebant qui hauserant aquam) vocat
sponsum architriclinus,
10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum
apponunt, & postquam *convivæ* affatim biberunt
tunc id quod minus bonum est: tu *vero* servasti bo-
num vinum usque adhuc.
11 Hoc initium signorum fecit Jesus in Cana *op-
pido* Galilææ, & manifestam fecit gloriam suam: &
crediderunt in eum discipuli ejus.
12 Postea descendit Capernaumum ipse & mater,
& fratres & discipuli ejus: manseruntque illic non
multos dies:
13 Nam prope erat Pascha Judæorum, ascendit igi-
tur Jesus Hierosolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum & ovi-
um & columbarum, & nummularios sedentes.
15 Factoque flagello è funiculis, omnes ejecit è
templo, & oves & boves, & argentariorum nummu-
los effudit, mensasque subvertit:
16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite
hinc ista: ne facite domum Patris mei, domum
mercatus.
17 Recordati sunt autem ejus discipuli, scriptum
esse, Zelus domus tuæ exedit nos.
18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei,
Quod signum ostendis nobis quod ista facis?
19 Respondit Jesus & dixit eis, Destruite templum
hoc, & intra triduum excitabo illud.
20 Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & sex an-
nis ædificatum est templum istud, & tu intra triduum
illud excitabis?
21 At ille loquebatur de templo corporis sui.
22 Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, re-
cordati sunt ejus discipuli quod hoc sibi dixisset, &
crediderunt Scripturæ, & sermoni quem Jesus di-
xerat.
23 Cum autem esset Hierosolymis in Pascha, in
festo, multi crediderunt in nomen ejus, spectantes
signa quæ edebat.
24 Ipse autem Jesus non credebat eis semetipsum,
eo quod nosset omnes:
25 Nec opus esset ut quisquam ei testaretur de ho-
mine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. III.

*Dialogus inter Nicodemum & Christum: compen-
dium evangelii propositum, expositum & obsigna-
tum.*

ERat autem quidam ex Pharisæis, cui nomen *erat*
Nicodemus, ex primoribus Judæorum:
2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi,
scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim po-
test hæc signa edere quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.
3 Respondit Jesus & dixit ei: Amen amen dico
tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre
regnum Dei.
4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam
nasci qui sit senex? num potest in uterum matris suæ
secundo introire, & nasci?
5 Respondit Jesus, Amen amen dico tibi, nisi quis
fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non potest introire
in regnum Dei.
6 Quod genitum est ex carne, caro est: & quod
genitum est ex Spiritu, spiritus est.
7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum
gigni.
8 Ventus quo vult spirat, & sonum ejus audis, sed

nescis unde veniat & quo vadat: ita est quisquis genitus est è Spiritu.
9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?
10 Respondit Iesus & dixit ei, Tu es magister Israelis, & hæc non nosti?
11 Amen amen dico tibi, quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur: sed testimonium nostrum non recipitis,
12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia credetis?
13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hominis qui est in cœlo.
14 Prout autem Moses extulit serpentem in deserto ita extolli oportet Filium hominis:
15 Ut quisquis credet in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.
16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum illum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.
17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut damnet mundum, sed ut servetur mundus per eum.
18 Qui credit in eum, non condemnatur: qui vero non credit, jam condemnatus est: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.
19 Hæc est autem condemnatio, quod Lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potius tenebras quam Lucem: quia sunt eorum mala opera.
20 Quisquis enim quæ mala sunt agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius:
21 Qui vero dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifesta fiant opera ipsius, quod secundum Deum facta fuerint.
22 Postea venit Iesus & discipuli ejus in Iudææ territorium: & illic educabatur cum eis, & baptizabat.
23 Baptizabat autem etiam Iohannes in Ænon prope Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur.
24 Nondum enim conjectus fuerat Iohannes in carcerem.
25 Orta est igitur quæstio *quibusdam* ex discipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione.
26 Veneruntque ad Iohannem & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Iordanis, cui tu testimonium dedisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.
27 Respondit Iohannes & dixit, Homo non potest recipere quicquam nisi fuerit ei datum è cœlo.
28 Vos ipsi mihi testes estis me dixisse, Non sum ego Christus, sed missus sum *qui apparerem* coram eo.
29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem
sponsi

ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter
vocem ſponſi, hoc ergo gaudium meum impletum
eſt.
30 Illum oportet creſcere, me vero minui.
31 Qui ſuperne venit, ſupra omnes eſt: qui à terra
eſt, & terrenus eſt, & terrena loquitur: qui è cœlo
venit, ſupra omnes eſt.
32 Et quod vidit & audivit, hoc teſtatur: ſed teſti-
monium ejus nemo recipit.
33 Qui recipit ejus teſtimonium, is obſignavit De-
um veracem eſſe.
34 Nam *is demum* quem miſit Deus, verba Dei lo-
quitur. non enim *huic* admetitur Deus ſpiritum.
35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in ma-
num.
36 Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui
vero non aſſentitur Filio, non videbit vitam, ſed ira
Dei manet ſuper eum.

CAP. IV.

Colloquium Chriſti cum Samaritana, ejuſque fructus. Regii filius ſanatur.

Ut ergo cognovit Dominus Phariſæos audiſſe
ipſum plures diſcipulos facere & baptizare quam
Iohannem.
2 (Quanquam Ieſus ipſe non baptizabat, ſed diſci-
puli ejus)
3 Reliquit Iudæam & abiit rurſum in Galilæam.
4 Oportebat autem eum tranſire per Samariam.
5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar,
juxta prædium quod dedit Iacobus Ioſepho filio ſuo.
6 Erat autem ibi fons Iacobi. Ieſus ergo fatigatus
ex itinere, ita ſedit ad fontem: hora *enim* erat quaſi
ſexta.
7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit
ei Ieſus, Da mihi potum.
8 Nam diſcipuli ejus abierant in urbem ut cibos e-
merent.
9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo
tu Iudæus cum ſis, potum à me poſcis quæ ſum mu-
lier Samaritana? (non enim utuntur Iudæi Sama-
ritanis.)
10 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si noſſes donum il-
lud Dei, & quis ſit ille qui dicit tibi, Da mihi potum,
tu petiiſſes ab eo; & dediſſet tibi aquam vivam.
11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias ha-
bes, & puteus profundus eſt: unde ergo habes aquam
illam vivam?
12 Num tu major es patre noſtro Iacobo, qui dedit
nobis hunc puteum, ex quo ipſe bibit, & filii ejus &
ejus pecora?
13 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Quiſquis bibit ex
aqua iſta ſitiet rurſus:

14 Quiſ-

14 Quisquis autem biberit ex aqua illa quam ego ei dabo, non sitiet in æternum: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier & dixit ei, Non habeo virum, Dicit ei Jesus, Bene dixisti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam esse.

20 Patres nostri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hierosolymis esse locum illum ubi oporteat adorare.

21 Dicit ei Jesus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc neque Hierosolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus: quia salus ex Judæis est.

23 Sed venit tempus, & nunc est, cum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: etenim Pater tales quærit qui ipsum adorent.

24 Deus est Spiritus: & qui adorant eum, oportet ut Spiritu ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Messiam venturum (qui dicitur Christus,) cum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jesus, Ego *is* sum, qui loquor tibi.

27 Interea vero venerunt ejus discipuli, & mirati sunt quod cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus.

29 Venite, videte hominem qui dixit mihi quæcunque feci: num iste est Christus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quendam, quem vos non nostis.

33 Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jesus, Esca mea est exequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre *spatium* superest, & messis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones: nam albæ jam sunt ad messem.

36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat

gregat fructum in vitam æternam : ut & qui seminat,
simul gaudeat, & qui metit.
37 Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est qui
seminat, & alius qui metit.
38 Ego misi vos ad *id* metendum in quo vos non la-
boratis : alii laboraverunt, & vos in labores eorum
introistis.
39 Ex urbe autem illa multi Samaritanorum credi-
derunt in eum propter sermonē mulieris illius, testan-
tis, *ac dicentis*, Certe dixit mihi omnia quæ feci.
40 Cum ergo venissent ad eum Samaritani, rogarūt
eum ut apud ipsos maneret : & mansit ibi duos dies.
41 Ac multo plures crediderunt propter sermonem
ipsius.
42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter
tuos sermones credimus : ipsi enim audivimus, & sci-
mus hunc esse vere Servatorem illum mundi, Chri-
stum.
43 Duobus autem post diebus exiit inde, & abiit in
Galilæam.
44 Ipse enim Jesus testatus fuerat, Prophetam in sua
patria honorem non habere.
45 Cum ergo venisset in Galilæam, exceperunt
eum Galilæi, cum omnia vidissent quæ fecerat Hiero-
solymis in festo : nam & ipsi venerant ad festum.
46 Venit igitur Jesus rursum Cana *oppidum* Gali-
lææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in *urbe*
Capernaumo regius quidā, cujus filius infirmus erat.
47 Is cum audisset Jesum venisse ex Judæa in Gali-
læam, abiit ad eum, & eum rogavit ut descenderet ac
sanaret suum filium : erat enim moribundus.
48 Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa & prodigia vide-
ritis, non credetis.
49 Dicit ei regius ille, Domine, descende priusquam
moriatur puerulus meus.
50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit
homo sermoni quem dixerat ei Jesus: & profectus est.
51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei,
& annunciaverunt dicentes, Filius tuus vivit.
52 Percontatus est ergo ab eis horam qua melius
habuerat : & dixerunt ei, Heri *circiter* horam septi-
mam dimisit eum febris.
53 Agnovit ergo pater *id factum esse* illa ipsa hora
qua dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit, & credidit ipse,
ac domus ejus tota.
54 Hoc rursus *id est* secundum signum edidit Jesus,
cum venisset ex Judæa in Galilæam.

CAP. V.

Paralyticus ad piscinam: autoritas & officium Christi: resurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.

POst hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus
Hierosolymam.

2 Est

2 Est autem Hierosolymis ad *portam* pecuariam pi-
scina quæ nominatur Hebraice Bethesda, quinq; por-
ticus habens.
3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæ-
corū, claudorum, aridorum, expectantiū aquæ motum.
4 Angelus enim descendebat præstituto tempore in
piscinam, & turbabat aquam: itaque qui primus in-
gressus erat post aquæ turbationem, sanus fiebat à quo-
cunque detineretur morbo.
5 Erat autem quidam illic tricesimum octavum an-
num agens in infirmitate.
6 Hunc cum vidisset Iesus jacentem, & cognovisset
eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei,
Cupis sanus fieri?
7 Respondit ei infirmus ille, Domine, non habeo
qui cum turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam:
sed interim dum ego venio, alius ante me descendit.
8 Dicit ei Iesus, Surge, attolle grabatum tuum, &
ambula.
9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit
grabatum suum, & ambulabat, erat autem Sabbatum
die illo.
10 Iudæi ergo dicebant ei qui curatus fuerat, Sab-
batum est; non licet tibi attollere grabatum.
11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi di-
xit, Attolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit
tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?
13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset:
Iesus enim evaserat è turba quæ erat in illo loco.
14 Postea invenit eum Iesus in templo, & dixit ei,
Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut nequid
deterius tibi fiat.
15 Abiit homo ille, & nunciavit Iudæis Iesum esse
à quo sanatus fuerat.
16 Ac propterea persequebantur Iudæi Iesum, & stu-
debant eum interimere, quod ista fecisset Sabbato.
17 Iesus autem respondit eis, Pater meus usque ad-
huc operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis studebant eum Iudæi
interimere, quia non solum solvisset Sabbatum, sed
& Deum dixisset patrem suum, parem se faciens
Deo.
19 Respondit ergo Iesus, & dixit eis, Amen amen
dico vobis, non potest Filius à semetipso operari, *id est*
nisi viderit Patrem operantem: quæcunque enim ille
facit, hæc etiam Filius pariter facit.
20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei
quæ facit: & opera istis majora ostendet ei, ut vos mi-
remini.
21 Sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat,
ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater judicat quenquam,sed omne ju-
dicium dedit Filio :
23 Ut omnes honorent Filium prout honorant Pa-
trem : qui non honorat Filium,non honorat Patrem,
ut qui miserit eum.
24 Amen amen dico vobis, qui sermonem meum
audit,& credit ei qui misit me, habet vitam æternam,
& in condemnationem non veniet: sed transivit à
morte in vitam.
25 Amen amen dico vobis,adventat tempus,& nunc
est, cum mortui audient vocem Filii Dei: & qui audi-
erint, vivent.
26 Sicut enim Pater habet vitam in seipso,sic dedit
& Filio habere vitam in seipso.
27 Et autoritatem ei dedit etiam judicium exercen-
di, quatenus Filius hominis est.
28 Ne hoc miramini : nam veniet hora qua omnes
qui in monumentis sunt, audient vocem ejus.
29 Et prodibũt qui bona fecerint in resurrectionem
vitæ: qui vero mala egerint, in resurrectionem con-
demnationis.
30 Non possum ego à meipso facere quicquam:
prout audio judico:& judicium meum justum est: quia
non quæro voluntatem meam,sed voluntatem ejus qui
misit me, *id est*, Patris.
31 Si ego testor de meipso, testimonium meum non
est firmum.
32 Alius est qui testatur de me, & scio firmum esse
testimonium quod testatur de me.
33 Vos misistis ad Iohannem, & *is* testimonium de-
dit veritati.
34 Ego autem ab homine testimonium non capto:
sed hæc dico ut vos servemini.
35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem
voluistis ad momentum exultare ejus luce.
36 At ego testimonium habeo majus *testimonio* Io-
hannis : opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea con-
summem,ipsa,*inquam*, opera quæ ego facio, testantur
de me quod Pater miserit me.
37 Et qui misit me Pater, ipse testatus est de me.
Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem e-
jus vidistis.
38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manen-
tem : quia quem misit ille, huic vos non creditis.
39 Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis
in ipsis vitam æternam habere : & illæ sunt quæ te-
stantur de me.
40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.
41 Gloriam ab hominibus non capto.
42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in
vobis.
43 Ego veni nomine Patris mei,nec recipitis me :

si venerit alius nomine suo, illum recipie-
tis.
44 Quomodo vos potestis credere, cum gloriam alii
ab aliis captetis, & gloriam illam quæ à solo Deo pro-
ficiscitur non quæratis?
45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem: est
qui accuset vos, Moses, in quo vos speratis.
46 Si enim crederetis Mosi, crederetis mihi: nam
ille de me sic scripsit.
47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo
verbis meis credetis?

CAP. VI.

Duo Christi miracula, & concio de pane & aqua vitæ, & quomodo excepta.

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est*
Tiberiadis.
2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant e-
jus signa quæ edebat in infirmis.
3 Subiit vero in montem Jesus, & ibi sedit cum dis-
cipulis suis.
4 Prope autem erat Pascha, festum Judæorum.
5 Cum ergo sustulisset oculos Jesus, & conspexisset
multam turbam ad se venire, dicit Philippo, Unde
ememus panes ut edant isti?
6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sci-
ebat quid esset facturus.)
7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum
panes non suffecerint eis, ut singuli eorum paululum
quiddam accipiant.
8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempe* Andreas
frater Simonis Petri.
9 Est hic puerulus quidam, qui habet quinque pa-
nes hordeaceos & duos pisciculos; sed hæc quid sunt
inter tam multos?
10 Dixit autem Jesus, Facite ut homines recumbant.
Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt
ergo viri illi numero quasi quinquies mille.
11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis
distribuit discipulis, discipuli vero accumbentibus:
similiter etiam ex pisciculis illis quantum volebant.
12 Ut autem expleti sunt, dixit *Jesus* discipulis suis,
Congregate quæ superfuerunt fragmenta, ne quid per-
eat.
13 Congregarunt ergo, & impleverunt duodecim
cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordea-
ceis, quæ superfuerant iis qui comederant.
14 Illi ergo cum vidissent signum quod Jesus edide-
rat, dicebant, Hic est vere Propheta ille qui venturus
erat in mundum.
15 Jesus ergo cum nosset venturos, & se abrepturos
ut facerent se regem, secessit rursus in montem solus
ipse.

16 Ut autem serum *dici* factum est, descenderunt
discipuli ejus ad mare.
17 Et egressi navigium, ibant trans mare Caper-
naumum versus: jam autem erant tenebræ, nec vene-
rat ad eos Jesus
18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.
19 Provecti vero quasi stadia viginti quinque aut
triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare, &
appropinquantem navi, & timuerunt.
20 Ille vero dixit eis, Ego sum, ne metuite.
21 Cupide ergo receperunt eum in navigium: & sta-
tim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.
22 Postero die turba quæ substiterat eis mare, cum
vidisset illic non fuisse aliud navigium nisi unū illud
in quod ingressi fuerat discipuli ejus, & Jesum non
introisse cum discipulis suis in navigium, sed solos e-
jus discipulos abiisse:
23 (Alia vero navigiola Tiberiade venerunt prope
locum illum ubi ederant panem, posteaquam gratias
egisset Dominus:)
24 Cum igitur *inquam* vidisset turba Jesum illic
non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in
navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jesum.
25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi,
quando huc pervenisti?
26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen amen dico
vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia e-
distis panes illos & saturati estis.
27 Operemini non cibo qui perit, sed cibo illi qui
permanet in vitam æternam, quem Filius hominis da-
bit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.
28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut opere-
mur operibus Dei.
29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus
Dei, ut credatis in *eum* quem ille misit.
30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu signum edis, ut
videamus & credamus tibi? quid operaris?
31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto il-
lo: sicut scriptum est, Panem è cœlo dedit eis quem
ederent.
32 Dixit ergo eis Jesus, Amen dico vobis, nequa-
quam Moses dedit vobis panem illum cœlestem: sed
Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.
33 Panis enim ille Dei is est qui de cœlo descen-
dit, & dat vitam mundo.
34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper pa-
nem istum.
35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ:
qui venit ad me, nequaquam esuriet: & qui credit in
me, non sitiet unquam.
36 Sed dixi vobis, certe & vidistis me, & non cre-
ditis.

37 Quic-

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me nequaquam ejecerim foras:
38 Quia descendi e cœlo ut exequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.
39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illum in ultimo illo die.
40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.
41 Murmurabant ergo Judæi de eo quia dixerat, Ego sum panis ille qui è cœlo descendit.
42 Et dicebant, Nonne iste est ille Iesus, filius ille Iosephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, E cœlo descendi.
43 Respondit ergo Iesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.
44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.
45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre & didicit venit ad me.
46 Non quod Patrem viderit quisquam nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.
47 Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.
48 Ego sum panis ille vitæ.
49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.
50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo non moriatur.
51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.
52 Pugnabant ergo Iudæi alii adversus alios, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?
53 Dixit ergo eis Iesus, Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.
54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo ille die.
55 Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.
56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.
57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ita* etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me.

58 Hic

58 Hic eſt panis ille qui de cœlo deſcendit: non
prout ederunt Patres veſtri manna,& mortui ſunt,qui
ederit hunc panem, vivet in æternum.
59 Hæc dixit in ſynagoga, cum doceret in *urbe* Ca-
pernaumo.
60 Multi ergo ex diſcipulis ejus *his* auditis dixe-
runt. Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire?
61 Sciens autem Jeſus apud ſe diſcipulos ſuos de
hoc murmurare,dixit eis,Hoccine vos offendit?
62 *Quid* ſi igitur ſpectaveritis Filium hominis a-
ſcendentem eo ubi erat prius?
63 Spiritus eſt id quod vivificat, caro non prodeſt
quicquam: verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus ſunt
& vita ſunt.
64 Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt:ſcie-
bat enim à principio Jeſus quinam eſſent qui non cre-
debant, & quis eum proditurus eſſet.
65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem poſ-
ſe venire ad me niſi fuerit ei datum à Patre meo.
66 Ex eo *tempore* multi diſcipulorum ejus pedem
retulerunt: nec amplius cum eo verſabantur.
67 Dixit ergo Jeſus duodecim illis,Num & vos vul-
tis abire?
68 Reſpondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad
quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:
69 Et nos credidimus & ſcimus te eſſe Chriſtum il-
lum Filium Dei viventis.
70 Reſpondit ei Jeſus, Nonne ego vos duodecim
elegi? & *tamen* unus ex vobis eſt diabolus.
71 Loquebatur autem de Juda Simonis *filio* Iſcari-
ota; futurum enim erat ut hic proderet eum,cum eſſet
unus ex illis duodecim.

CAP. VII.

*Chriſtus non cum affinibus ſed clam profectus ad Fe-
ſtum, docet in templo. Varia feruntur de eo judicia,
& diſsident qui eum comprehendere volebant.*

VErſabatur autem Ieſus poſt hæc in Galilæa: nole-
bat enim in Judæa verſari,quia ſtudebant eum Ju-
dæi interimere.
2 Prope autem erat feſtum Judæorum Scenopegia.
3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere
hinc,& vade in Judæam, ut tui quoque diſcipuli ſpe-
ctent opera tua quæ facis.
4 Nemo enim occulte facit aliquid, & quærit ipſe
celebris eſſe: ſi hæc facis,manifeſta teipſum mundo.
5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Ieſus, Præſtitutum illud tempus
meum nondum adeſt: præſtitutum autem illud tem-
pus veſtrum ſemper eſt paratum.
7 Non poteſt mundus vos odiſſe: me autem odit,
quoniam ego teſtor de eo, opera ejus mala eſſe.
8 Vos aſcendite ad hos dies feſtos: ego nondum
aſcendo

ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.
9 Hæc autem cum eis dixisset, mansit in Galilæa.
10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed velut occulte.
11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille.
12 Et mussitatio multa erat in turba de eo, alii quidem dicebant Vir bonus est: alii vero dicebant, Non: sed turbam seducit.
13 Nullus tamen libere loquebatur de eo, propter metum Judæorum.
14 Festo autem illo jam medio, ascendit Jesus in templum, ac docebat.
15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo ille literas novit, cum *eas* non didicerit?
16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.
17 Si quis voluerit quod ille vult, facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.
18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.
19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?
20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes, quis te studet interimere?
21 Respondit Jesus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.
22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quod ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbato circumciditis hominem.
23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini quod totum hominem sanum fecerim Sabbato?
24 Ne judicate secundum vultum, sed justum illud judicium ferre.
25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nonne hic est quem student interimere?
26 At ecce, libere loquitur, & nihil ei dicunt: numnam vero cognoverunt primores hunc vere esse Christum illum?
27 Sed novimus unde hic sit: cum autem venerit iste Christus, nemo cogniturus est unde sit.
28 Clamabat ergo Jesus in templo, docens & dicens, Et me nostis, & unde sim nostis: & meipso non veni, sed est verax qui misit me, quem vos non nostis.
29 Ego vero novi eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.
30 Studebant ergo eum prehendere: sed nemo injecit in eum manũ, quia nondũ venerat hora illa ipsius.
31 Multi

31 Multi vero ex turba crediderunt in eum, & dicebant, Christus cum venerit, num signa plura edet iis quæ iste edidit?

32 Audierunt Pharisæi turbam ista murmurantem de eo, & miserunt Pharisæi ac primarii Sacerdotes ministros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jesus, Adhuc paulisper ero vobiscum: deinde abibo ad eum qui me misit.

34 Quæretis me nec invenietis: & ubi ego ero, eo vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter sese, Quonam est iste profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui dispersi sunt inter Græcos profecturus est, & Græcos docturus?

36 Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego ero, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno festi stetit Jesus, & clamavit, dicens, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus, quia Jesus nondum erat glorificatus.)

40 Multi ergo è turba cum audissent hunc sermonem, dicebant, Vere hic est Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic est Christus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæa veniet ille Christus?

42 Nonne Scriptura dicit, ex semine Davidis, & ex *vico* Bethlehema ubi erat David, venturum illum Christum?

43 Dissidium ergo ortum est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant eum prehendere, sed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad primarios sacerdotes & Pharisæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxistis eum?

46 Responderunt ministri, Nunquam ita locutus est homo ut homo iste.

47 Responderunt ergo eis Pharisæi, Num & vos seducti estis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit Legem, execrabilis est.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, cum unus esset ex illis.

51 Num Lex nostra condemnat quempiam, nisi prius ex ipso audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Responderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæ-

us es? ſcrutare & ſcito ex Galilæa Prophetam non fuiſſe ſuſcitatum.
53 Et profectus eſt unuſquiſque domum ſuam.

CAP. VIII.

Chriſtus adulteræ peccata remittit, teſtatur de ſeipſo & de Patre, & quis ſemen Abrahæ, & quis liber dicendus.

JEſus autem profectus eſt in montem Olearum.
2 Et diluculo rurſus adſuit in templo, & totus populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.
3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & cum ſtatuiſſent eam in medio,
4 Dicunt ei, Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo facto, cum mœcharetur:
5 In Lege vero Moſes præcepit nobis ut tales lapidentur: tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut poſſent eum accuſare. Jeſus autem incurvatus deorſum, digito ſcribebat in terra.
7 Cum autem perſeverarent eum interrogare, ſeſe ſurrigens dixit ad eos, Qui veſtrum immunis eſt a peccato, primus in eam jaciat lapidem.
8 Et rurſum incurvatus deorſum, ſcribebat in terra.
9 Ipſi vero cum *hæc* audiviſſent, & à conſcientia redarguerentur, ſingulatim alius poſt alium exierant, initio facto à ſenioribus uſque ad ultimos: & derelictus eſt ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans.
10 Jeſus autem ſeſe ſurrigens, & nemine conſpecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? nemo te condemnavit?
11 Ipſa vero dixit. Nemo, Domine, Dixit autem ei Jeſus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.
12 Rurſum ergo Jeſus eis locutus eſt, dicens, Ego ſum lux illa mundi: qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.
13 Phariſæi autem dixerunt ei, Tu de teipſo teſtaris, teſtimonium tuum non eſt firmum.
14 Reſpondit Jeſus & dixit eis, Etiamſi ego teſtor de meipſo, firmum eſt teſtimonium meum: quia ſcio unde venerim, & quo vadam: vos autem neſcitis unde venerim, & quo vadam.
15 Vos ſecundum carnem judicatis, ego non judico quenquam.
16 Quod ſi etiam judicarem ego, judicium meum firmum eſſet: quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me Pater.
17 Sed & in Lege veſtra ſcriptum eſt, duorum hominum teſtimonium firmum eſſe.
18 Ego *is* ſum qui teſtor de meipſo, & teſtatur de me qui miſit me Pater.
19 Dicebant ergo ei, Ubi eſt tuus ille Pater? Reſpondit

ſpondit Jeſus, Neque me noſtis, neque Patrem meum:
ſi me noſſetis, Patrem quoque meum noſſetis.
20 Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylacio, do-
cens in templo:& nemo prehendit eum, quia nondum
venerat illa ipſius hora.
21 Dixit ergo iterum eis Jeſus, Ego vado, & quæ-
retis me,& in hoc peccato veſtro moriemini: quo ego
vado, vos non poteſtis venire.
22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet ſeipſum,
qui dicat, Quo ego vado, vos non poteſtis venire?
23 Tunc dixit eis, Vos inferne eſtis, ego ſum ſuper-
ne: vos ex hoc mundo eſtis, ego non ſum ex hoc
mundo:
24 Ideo vobis dixi, vos morituros in peccatis veſtris.
Nam niſi credideritis me *eum* eſſe, moriemini in pec-
catis veſtris.
25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Je-
ſus, *Id* quod à principio dico vobis.
26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem:
ſed qui me miſit, verax eſt: & ego quæ audivi ab eo,
hæc loquor mundo.
27 Non cognoverunt ſe de Patre *hæc* ipſis dicere.
28 Dixit ergo eis Jeſus, Cum ſuſtuleritis Filium ho-
minis, tunc agnoſcetis me eum eſſe, & à meipſo nihil
facere, ſed prout docuit me Pater hæc loqui.
29 Nam qui me miſit, mecum eſt: non reliquit me
ſolum Pater, quia ego quæ placent ipſi facio ſemper.
30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Jeſus iis Judæis qui crediderant
ipſi, Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli
mei eritis.
32 Et cognoſcetis Veritatem, & Veritas vos in li-
bertatem vindicabit.
33 Reſponderunt ei, Semen Abrahami ſumus, neq;
cuiquam ſervivimus unquam: quomodo tu dicis, vos
in libertatem vindicabimini?
34 Reſpondit eis Jeſus, Amen amen dico vobis,
Quiſquis operam dat peccato, ſervus eſt peccati.
35 Servus autem non manet in domo perpetuo: fi-
lius manet perpetuo.
36 Itaque ſi vos Filius in libertatem vindicarit, ve-
re liberi eritis.
37 Scio vos ſemen Abrahami eſſe; ſed ſtudetis me
interimere, quia ſermo ille meus non habet locum a-
pud vos.
38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos
facitis quod vidiſtis apud patrem veſtrum.
39 Reſponderunt & dixerunt ei, Pater noſter Abra-
hamus eſt. Dicit eis Jeſus, Si filii Abrahami eſſetis,
opera Abrahami faceretis.
40 Nunc autem ſtudetis me interimere, hominem
qui veritatem vobis locutus ſum, quam audivi à Deo:
hoc Abrahamus non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Itaque dixerunt
ei, Nos ex scortatione non sumus geniti: unum patrem
habemus, *nempe* Deum.
42 Dixit ergo eis Jesus, Si Deus pater vester esset,
diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adsum; nec
enim à meipso veni, sed ille me misit.
43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis?
nempe quoniam non potestis audire sermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo estis, & cupiditates patris
vestri vultis exequi. Ille fuit homicida à principio, &
in veritate non persistit: non est enim veritas in eo.
Quotiescunque loquitur mendacium, de suo loquitur,
quia mendax est, & pater ille mendacii.
45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non credi-
tis mihi.
46 Quis ex vobis arguit me de peccato? si verita-
tem dico, quare vos non creditis mihi?
47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos
non auditis, quia ex Deo non estis.
48 Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne
bene dicimus te Samaritanum esse, & dæmonium ha-
bere?
49 Respondit Jesus, Ego dæmonium non habeo sed
honoro Patrem meum, & vos contumelia afficitis me.
50 Ego vero non quæro gloriam meam: est qui quæ-
rat & judicet.
51 Amen amen dico vobis: siquis sermonem meum
observaverit, mortem non conspiciet in æternum?
52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæ-
monium habere. Abrahamus mortuus est, & Prophe-
tæ: & tu dicis, Siquis sermonem meum servaverit,
non gustabit mortem in æternum.
53 Num tu major es patre illo nostro Abrahamo, qui
mortuus est? etiam Prophetæ mortui sunt: quem tu
teipsum facis?
54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum, glo-
ria mea nihil est: Pater ille meus, is est qui glorificat
me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.
55 Sed non nostis eum: ego vero ipsum novi: & si
dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestri,
id est, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.
56 Abrahamus pater ille vester gestivit videre diem
istum meum, & vidit, ac gavisus est.
57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos
nondum habes, & Abrahamum vidisti?
58 Dixit eis Jesus, Amen amen dico vobis, prius-
quam Abrahamus existeret, ego sum
59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum:
Jesus autem occultavit se, & exivit è templo, cū transi-
visset per medios ipsos: & ita præteriit.

CAP.

CAP. IX.

Cœci à Christo sanati historia.

PRætergrediens autem vidit quendam cœcum à na-
tivitate:
2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus, dicentes,
Rabbi, quis peccavit, iste, an parentes ejus, ut cœcus
nasceretur?
3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque pa-
rentes ejus, *ut cœcus nasceretur*: sed *cœcus natus est*
ut opera Dei manifesta fierent in eo.
4 Oportet me vacare operibus ejus qui misit me do-
nec dies est: veniet nox cum nemo potest operari.
5 Quamdiu fuero in mundo, Lux sum mundi.
6 Hoc cum dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex
sputo, & illevit lutum oculis cœci illius:
7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam,
quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & abluit
oculos, rediitque videns.
8 Vicini ergo, & qui prius conspexerant eum cœ-
cum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & men-
dicabat?
9 Alii dicebant, Certe hic est: alii vero, Certe si-
milis est ei. Ille *vero* dicebat, Certe ego is sum.
10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi
oculi?
11 Respondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Je-
sus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mi-
hi, Vade ad piscinam Siloam & ablue *oculos*. Ut autem
abii, & ablui *oculos*, vidi.
12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.
13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum, *inquam*, qui
olim cœcus fuerat.
14 Erat autem Sabbatum cum lutum faceeret Jesus,
& aperiret oculos ejus.
15 Rursus ergo interrogarunt eum etiam Pharisæi
quomodo videndi facultatem esset adeptus. Ille vero
dixit eis, Lutum imposuit oculis meis, & ablui *oculos*,
& video.
16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam, Homo iste
non est à Deo: nam Sabbatum non observat. Alii di-
cebant, Quomodo potest quispiam peccator talia signa
edere? Et dissidium erat inter eos.
17 Rursus dicunt cœco, Tu quid dicis de ipso, quod
aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certe Prophe-
ta est.
18 Non crediderunt ergo Judæi de eo quod cœcus
fuisset, & videndi facultatem esset adeptus, usquequo
vocarunt ejus parentes; ejus, *inquam*, qui videndi fa-
cultatem fuerat adeptus.
19 Et interrogaverunt eos, dicentes, Hiccine est
filius ille vester, quem vos dicitis cœcum natum esse?
Quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus & dixerunt, Sc
mus hunc esse filium illum nostrum, & cœcum nat
esse :
21 Quomodo vero nunc videat, nescimus : aut qu
ejus aperuerit oculos, nos nescimus : ipse ætatem h
bet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur.
22 Hæc dixerunt parentes ejus, quod metuerent J
dæos : jam enim constituerant Judæi ut siquis eu
profiteretur esse Christum, synagoga moveretur,
23 Propterea parentes ejus dixerunt, Ætatem h
bet, ipsum interrogate.
24 Secundo ergo vocarunt hominem qui fuerat cœ
cus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo; nos hunc h
minem scimus peccatorem esse.
25 Respondit igitur ille & dixit, An peccator s
nescio : unum scio, me cum cœcus fuerim, nunc v
dere.
26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi ? qu
modo aperuit oculos tuos ?
27 Respondit eis, Jam vobis dixi, & non audivisti
cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ips
discipuli ?
28 Itaque conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu disc
pulus illius es, nos autem Mosis discipuli sumus.
29 Nos scimus Deum esse locutum Mosi: hic aut
unde sit nescimus.
30 Respondit ille, & dixit eis, At enim istud mir
est, quod vos nesciatis unde sit, & *tamen* aperuit m
oculos.
31 Scimus autem quod Deus peccatores non au
at : sed siquis Dei cultor est, & facit quod ille vult,
hunc audit.
32 Abseculo non est auditum aliquem aperuisse
culos ejus qui cœcus natus fuerit.
33 Nisi esset hic à Deo, non posset *tale* quicqu
facere.
34 Responderunt & dixerunt ei, Tu in pecc
natus es totus, & tu doces nos ? Et ejecerunt e
foras.
35 Audivit Jesus eum ejectum foras: & cum na
dixit ei, Tune credis in Filium Dei ?
36 Respondit ille & dixit, Quis est, Domine,
credam in eum ?
37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est
loquitur tecum.
38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eu
39 At dixit Jesus, Ad judicium *exercendum* eg
hunc mundum veni : ut qui non vident, videant, &
vident, cœci fiant.
40 Audierunt autem hæc quidam ex Pharisæis
cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos c
sumus?

41 Di

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis
peccatum; nunc vero dicitis, Videmus: itaque peccatum vestrum manet.

CAP. X.

Christus distinguens verum Pastorem à mercenario, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Judæis odium & calumnias.

AMen amen dico vobis, qui non ingreditur per ostium in caulam ovium, sed ascendit aliunde, ille
fur est & latro.
2 Qui vero ingreditur per ostium, pastor est ovium.
3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt:
& suas oves vocat nominatim, & educit eas.
4 Cumque suas oves emiserit, antegreditur eas: &
oves eum sequuntur, quia norunt vocem ejus.
5 Alienum autem nequaquam sequuntur, sed fugient ab eo: quia non norunt vocem alienorum.
6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus: Illi vero non
cognoverunt quænam illa essent quæ loquebatur eis.
7 Jesus ergo rursum dixit eis, Amen amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.
8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones, sed oves non auscultarunt eos.
9 Ego sum illud ostium: per me si quis introierit,
servabitur: & ingredietur & egredietur, & pascua inveniet.
10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abundent.
11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor animam
suam deponit pro ovibus,
12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus
non sunt oves propriæ, spectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit, & dispergit ovile.
13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est,
& non est illi cura ovium.
14 Ego sum pastor ille bonus, & agnosco meas, &
agnoscor à meis.
15 Prout novit me Pater, *ita* & ego novi Patrem, &
animam meam depono pro ovibus.
16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere: nam vocem
meam audient: Fietque unus grex, & unus pastor.
17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam ut eam rursus assumam.
18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per
meipsum: autoritatem habeo deponendi eam, & autoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum
accepi à Patre meo.
19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judæos
propter istos sermones,

 20 Dice-

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet,
& insanit ; quid eum auditis ?
21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci:
num dæmonium potest cœcorum oculos aperire ?
22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hy-
ems erat.
23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solo-
monis.
24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei,
Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus
ille, dic nobis aperte.
25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis:
opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testan-
tur de me.
26 Sed vos non creditis : non enim estis ex ovibus
illis meis, sicut dixi vobis.
27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas
agnosco, & sequuntur me :
28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in
æternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea.
29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major om-
nibus est : neque quisquam potest eas eripere è manu
Patris mei.
30 Ego & Pater unum sumus.
31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judæi ut eum
lapidarent.
32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi
vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me
lapidatis ?
33 Responderunt ei Judæi, dicentes, Ob bonum o-
pus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia
tu, homo cum sis, facis teipsum Deum.
34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in Lege
vestra, Ego dixi, Dii estis ?
35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est,
& non potest solvi Scriptura.
36 *Mene*, quem Pater sanctificavit & misit in mun-
dū, vos dicitis blasphemare, quia dixi Filius Dei sum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere
mihi.
38 Si vero *illa* facio, etiamsi mihi non credatis
operibus *tamen* credite: ut cognoscatis & credatis Pa-
trem in me esse, & me in eo.
39 Rursus ergo studebant eum prehendere : sed e-
ivit ex eorum manu.
40 Abiitque rursus ad trajectum Jordanis in eum
locum ubi primum fuerat Johannes cum baptizans,
mansitque illic.
41 Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Jo-
hannes quidem signum nullum edidit: quæcunque au-
tem de isto dixit vera erant.
42 Et multi illic crediderunt in eum.

CA

CAP. XI.

Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur. Caiaphas inscius vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam *nomine* Lazarus, à Bethania ex vico Mariæ & Marthæ sororis ipsius.
2 (Maria autem ea erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmus erat.)
3 Miserunt ergo sorores ejus ad ipsum, dicentes, Domine, ecce, *is* quem amas, est infirmus.
4 Jesus autem *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non est *immissa* ad mortem, sed pro Dei gloria, ut per eum *morbum* glorificetur Filius Dei.
5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus, & Lazarum.
6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem mansit duos dies in eo loco ubi erat:
7 Deinde postea dixit discipulis, Eamus in Judæam rursus.
8 Dicunt ei discipuli, Rabbi, modo studebant te Judæi lapidare, & rursum illuc abis?
9 Respondit Jesus, Nonne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulet interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit:
10 Si quis autem ambulet nocte, impingit: quia lux ei non adest.
11 Hæc ait: & postea dixit eis, Lazarus, amicus ille noster, dormit: sed proficiscor ut à somno excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli ejus, Domine, si dormit, servabitur.
13 Hoc autem dixerat Jesus de ipsius morte: at illi putarunt eum de dormitione somni dicere.
14 Tunc ergo Jesus dixit eis aperte, Lazarus mortuus est,
15 Et gaudeo propter vos (ut credatis) me illic non fuisse: sed eamus ad eum.
16 Dixit autem Thomas, qui dicitur Didymus, condiscipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.
17 Venit ergo Jesus, & invenit eum quartum jam diem in monumento agere.
18 Erat autem Bethania prope Hierosolymam fere stadiis quindecim:
19 Multi ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eas quæ cum ipsis erant, ut consolarentur eas de fratre suo.
20 Martha ergo ut audivit Jesum venire, occurrit ei: Maria vero domi sedebat.
21 Dixit autem Martha Jesu, Domine, si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus:
22 Sed & nunc scio fore ut quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jesus, Resurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha, Scio resurrecturum in resurre-
ctione ultimo illo die.
25 Dixit ei Jesus, Ego sum resurrectio & vita: qui
credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet:
26 Et quisquis vivit, & credit in me, non morietur
in æternum. Credis hoc?
27 Ait illi, Etiam, Domine, ego credo te esse Chri-
stum illum Filium illum Dei, qui in mundum ventu-
rus erat.
28 Et cum hæc dixisset, abiit, & clam vocavit Ma-
riam sororem suam, dicens, Magister adest, & te
vocat.
29 Illa ut audivit, surgit cito, & venit ad eum.
30 (Nondum autem venerat Jesus in vicum: sed e-
rat in eo loco ubi occurrerat ei Martha.)
31 Judæi ergo qui domi erant cum ea, & consola-
bantur eam, cum vidissent Mariam cito surrexisse, &
exiisse, secuti sunt eam, dicentes, Certe abit ad monu-
mentum, ut illic fleat.
32 Maria vero cum venisset eo ubi erat Jesus, viso
eo, accidit ad ejus pedes, dicens ei, Domine, si fuisses
hic, non esset mortuus frater meus.
33 Jesus autem ut vidit eam flentem, & Judæos, qui
una venerant cum ea, flentes, infremuit spiritu, & tur-
bavit seipsum;
34 Et dixit, Ubi posuistis eum? Dicunt ei, Domi-
ne, veni & vide.
35 Lacrymatus est Jesus.
36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat
eum.
37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, non poterat
hic qui aperuit oculos cœci, facere ut & iste non mo-
reretur?
38 Jesus ergo rursum fremens apud seipsum, venit
ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis erat ei
impositus.
39 Ait Jesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha, so-
ror ejus qui mortuus fuerat, Domine, jam olet: quatuor
enim dierum est.
40 Dicit ei Jesus, Nonne dixi tibi fore, si credide-
ris, ut videas gloriam Dei?
41 Sustulerunt ergo lapidem è *loco* ubi mortuus ille
fuerat positus. Jesus autem sustulit sursum oculos, &
dixit, Pater, gratias ago tibi quod me audieris.
42 Ego vero sciebam me semper à te audiri: sed
propter turbam circumstantem *hoc* dixi, ut credant te
à te missum esse.
43 Et cum hæc dixisset, clamavit voce magna, La-
zare, adesdum foras.
44 Tum qui fuerat mortuus, prodiit pedes & manus
vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario erat obvin-

ctus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & sinite abire.
45 Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam,
& spectarant quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex eis adierunt ad Pharisæos, &
dixerunt eis quæ fecerat Jesus.
47 Coegerunt ergo primarii Sacerdotes & Pharisæi
concilium, & dicebant, Quid agemus? nam hic homo
multa signa edit.
48 Si omittamus eum ita, omnes ei credent: venientque
Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum
gentem.
49 Unus autem ex ipsis, Caiaphas, Pontifex maximus
anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis:
50 Nec cogitatis conducere nobis ut unus homo
moriatur pro populo, & tota gens non pereat.
51 Hoc autem ex semetipso non dixit: sed cum esset
Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore ut Jesus
pro gente moreretur:
52 Nec tantum pro ea gente, sed ut etiam filios Dei
dispersos congregaret in unum.
53 Ab illo ergo die consultabant una ut interimerent
eum.
54 Jesus ergo palam amplius non ambulabat inter
Judæos? sed abiit illinc in regionem quæ est prope
desertum, in urbem quæ dicitur Ephraim: & illuc
commorabatur cum discipulis suis.
55 Prope autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt
multi Hierosolymam ex illa regione ante Pascha,
ut purificarent se.
56 Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum
aliis in templo stantes, Quid videtur vobis: *an* venturus
non est ad festum?
57 Dederunt autem primarii Sacerdotes & Pharisæi
præceptum, ut si quis nosset ubi esset, indicaret, ut
prehenderent eum.

CAP. XII.

Christus à Maria ungitur. Hierosolymam ingreditur, & tristatur.

JEsus ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam,
ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem
suscitaverat ex mortuis.
2 Fecerunt igitur ei cœnam istic, & Martha ministrabat:
Lazarus autem unus erat ex iis qui simul discumbebant
cum eo.
3 Maria vero accepta libra unguenti nardi liquidæ
multi pretii unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis
suis: domus autem impleta est odore unguenti.
4 Dixit ergo quidam ex discipulis ejus, *nempe* Judas
Simonis *filius*, Iscariotes, qui erat eum proditurus,
5 Quare hoc unguentum non væniit trecentis denariis
& datum est pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quod pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea quæ
immittebantur portabat.
7 Dixit ergo Jesus, Omitte eam, in diem funerationis meæ asservavit istud.
8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me
vero non semper habetis.
9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic
esse: & venerunt non propter Jesum tantum, sed etiam
ut Lazarum viderent, quem excitarat a mortuis.
10 Consultarunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:
11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, &
credebant in Jesum.
12 Postero die turba multa quæ venerat ad diem festum, cum audissent Jesum venire Hierosolymam.
13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei
obviam, & clamabant, Hosanna, Benedictus qui venit
in nomine Domini, Rex ille Israelis.
14 Nactus autem Jesus asellum, insedit ei, sicut
scriptum est:
15 Ne metue, filia Sionis: ecce, Rex ille tuus venit insidens pullo asinæ.
16 Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primo: sed cum glorificatus esset Jesus, tunc recordati
sunt hæc scripta de eo, & sese hæc illi præstitisse.
17 Testabatur vero turba quæ erat cum eo, quod
Lazarum vocasset è monumento, & suscitasset eum ex
mortuis.
18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat
eum edidisse hoc signum.
19 Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtisne nos
nihil proficere? ecce, mundus eum secutus est.
20 Erant autem quidam Græci ex iis, qui ascendunt
ut adorent in festo.
21 Isti vero venerunt ad Philippum qui *erat* à Bethsaida *urbe* Galilææ, & rogarunt eum, dicentes, Domine, vellemus Jesum videre.
22 Venit Philippus & dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dicunt Jesu.
23 Jesus autem respondit eis, dicens, Venit hora illa glorificandi Filii hominis.
24 Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti
ceciderit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum
manet: si vero mortuum fuerit, multum fructum
adfert.
25 Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit
animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.
26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego
fuero, illic & minister meus erit, & siquis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27 Nunc anima mea turbata est: & quid dicam ?
Pater, libera me ab hac hora: sed propterea veni in
horam hanc.
28 Pater glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è
cœlo, *dicens*, Et glorificavi, & rursus glorificabo.
29 Turba ergo quæ adstabat & audierat, dicebat
tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus ei locu-
tus est.
30 Respondit Jesus & dixit, Non propter me hæc
vox extitit, sed propter vos.
31 Nunc judicium adest mundi hujus: nunc prin-
ceps ille mundi hujus ejicietur foras.
32 Et ego si sublatus fuero è terra,omnes traham ad
meipsum.
33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte fu-
turum erat ut moreretur)
34 Respondit ei turba, Nos audivimus ex Lege,
Christum manere in æternum: quomodo igitur tu di-
cis oportere tolli Filium hominis ? quis est iste Filius
hominis ?
35 Dixit igitur eis Jesus,Adhuc parvo tempore lux
vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos te-
nebræ deprehendant, nam qui ambulat in tenebris
nescit quo vadat.
36 Dum lucem habetis,credite in lucem,ut filii lu-
cis fiatis.Hæc locutus est Jesus: & cum abiisset, oc-
cultavit se ab eis.
37 Cum autem tot signa coram eis edidisset, non
credebant in eum:
38 Ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem di-
xit,Domine,quis credidit sermoni nostro? & brachi-
um Domini cui detectum est?
39 Propterea non poterant credere, quia iterum
dixit Esaias,
40 Excæcavit oculos eorum,& obduravit corda eo-
rum: ne videant oculis,& sint intelligentes corde,&
sese convertant, & sanem eos,
41 Hæc dixit Esaias,quando vidit gloriam ejus, &
locutus est de eo.
42 Veruntamen etiam ex primoribus multi credide-
runt in eum: sed propter Pharisæos *hoc* non profite-
bantur, ne synagoga moverentur.
43 Dilexerunt enim gloriam hominum potius quam
gloriam Dei.
44 Jesus autem clamavit & dixit,Qui credit in me,
non credit in me, sed in eum qui misit me.
45 Et qui conspicit me,conspicit eum qui misit me,
46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in
me in tenebris non maneat,
47 Si quis autem audierit verba mea, & non credi-
derit, ego non damno ipsum. Non enim veni ut da-
mnem mundum, sed ut servem mundum.

48 Qui aspernatur me,nec recipit verba mea,habet
qui condemnet ipsum : sermo quem locutus sum, ille
damnabit eum ultimo illo die.
49 Quia ego ex meipso non sum locutus:sed qui mi-
sit me Pater, ipse mihi præcepit quid dicam & quid
loquar.
50 Et scio præceptum ejus vitam æternam esse.
Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ita
loquor.

CAP. XIII.

*Christus lavat pedes Apostolorum, notat proditorem,
prædicit lapsum Petri.*

ANte festum autem diem Paschæ, sciens Jesus ve-
nisse horam illam digrediendi ex hoc mundo ad
Patrem,cum dilexisset suos illos qui erant in mundo,
usque ad finem dilexit eos.
2 Et cœna peracta,(cum diabolus jam immisisset in
cor Judæ *filii* Simonis Iscariotæ, ut proderet eum)
3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus,
& se à Deo prodiisse, & ad Deum abire :
4 Surgit à cœna, & deponit pallium : acceptoque
linteo, præcinxit se.
5 Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare
pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præ-
cinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum:qui dixit ei, Do-
mine, tu mihi lavas pedes?
7 Respondit Jesus & dixit ei, Quod ego facio, tu
nescis nunc, cognosces autem postea.
8 Dicit ei Petrus,Non lavabis meos pedes in æter-
num. Respondit ei Jesus,Nisi lavero te,nihil mecum
habebis commune.
9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solum pe-
des meos, sed etiam manus & caput.
10 Dicit ei Jesus,Ei qui lotus est, non opus est nisi
ut pedes lavet,sed est mundus totus:& vos mundi estis,
sed non omnes,
11 Norat enim eum à quo prodebatur : propterea
dixit, Non omnes estis mundi.
12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium
suum recepisset,rursum recubuit, & dixit eis, Nostis-
ne quid fecerim vobis?
13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magister ac Domine;
& bene dicitis : sum enim.
14 Itaque si ego lavi pedes vestros Dominus & Præ-
ceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.
15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego fe-
ci vobis, *ita* & vos faciatis.
16 Amen amen dico vobis, Servus non est major
Domino suo, neque legatus major eo à quo missus est.
17 Si hæc noveritis, beati eritis, si ea feceritis.
18 Non de omnibus vobis loquor : ego scio quos
ele-

elegerim: ſed *oportet* impleatur Scriptura, Qui edit
mecum panem, ſuſtulit adverſum me calcem ſuum.
19 Jam nunc dico vobis priuſquam fiat, ut cum fa-
ctum fuerit, credatis me *eum* eſſe.
20 Amen amen dico vobis,quando aliquem miſero,
quiſquis *eum* recipit,me recipit: qui vero me recipit,
recipit eum qui me miſit.
21 Cum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu, &
teſtatus eſt,dixitque,Amen amen dico vobis, unus ex
vobis prodet me.
22 Diſcipuli ergo aſpiciebant alii ad alios, incerti
de quo diceret.
23 Erat autem quidam ex diſcipulis Jeſu recumbens
in ſinu ipſius, *nimirum* is quem diligebat Jeſus.
24 Innuit ergo huic Simon Petrus *ut* percontare-
tur quiſnam eſſet de quo diceret.
25 Ille vero,cum ſeſe inclinaſſet in pectus Jeſu,di-
cit ei, Domine, quis eſt?
26 Reſpondet Jeſus, Ille eſt cui ego intinctam offu-
lam dedero.Et cum intinxiſſet offulam,dedit Judæ *fi-
lio* Simonis Iſcariotæ.
27 Et poſt *ſumptam* offulam, tunc ingreſſus eſt in
illum Satanas. Dicit igitur ei Jeſus, Quod facis,mox
facito.
28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat
quorſum ei dixiſſet.
29 Quidam enim putabant, quoniam marſupium
habebat Judas, Jeſum ei dixiſſe, Eme quibus opus eſt
nobis ad feſtum: aut egenis ut aliquid daret.
30 Ille igitur accepta offula,ſtatim exivit: erat au-
tem nox.
31 Cum ergo exiviſſet, dicit Jeſus, Nunc glorifi-
catus eſt Filius hominis,& Deus glorificatus in eo.
32 Quod ſi Deus glorificatus eſt in eo,Deus quoque
glorificabit eum in ſeſe, & ſtatim glorificabit eum.
33 Filioli,adhuc pauliſper vobiſcum ſum. Quæretis
me: ſed ſicut dixi Judæis,quo ego vado, vos non po-
teſtis venire: *ita* & vobis nunc dico.
34 Præceptum novum do vobis, Ut alii alios dili-
gatis: ſicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis
alii alios.
35 Ex hoc omnes cognoſcent vos eſſe diſcipulos
meos, ſi charitatem habueritis alii in alios.
36 Dicit ei Simon Petrus,Domine, quo abis? Re-
ſpondit ei Jeſus,Quo abeo,non potes me nunc ſequi:
poſtea vero ſequeris me.
37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non poſſum te
ſequi nunc? animam meam pro te deponam.
38 Reſpondit ei Jeſus,Animam tuam pro me depo-
nes? amen amen dico tibi, non emittet vocem gallus
donec ter me abnegaveris.

CAP.

CAP. XIV.

Christus via, vita, veritas, promittit Spiritum Sanctum, ejusque officium describit.

NE turbator cor vestrum: creditis in Deum; etiam in me credite.
2 In domo Patris mei habitationes multæ sunt: alioqui dixissem vobis.
3 Proficiscor paraturus vobis locum: & cum profectus fuero, & paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad meipsum: ut ubi ero ego, & vos sitis.
4 Et quo ego abeam scitis, & viam scitis.
5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo abeas: quomodo igitur possumus viam scire?
6 Dicit ei Jesus, Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem nisi per me.
7 Si nossetis me, Patrem etiam meum nossetis & jam nunc nostis eum, & vidistis eum.
8 Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.
9 Dicit ei Jesus, Tantum temporis vobiscum sum, & non nostis me? Philippe, qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igitur tu dicis, Ostende nobis Patrem?
10 Non credis me in Patre, & Patrem in me esse? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor: sed Pater qui in me manet, ipse facit opera.
11 Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minus, propter ipsa opera credite mihi.
12 Amen amen dico vobis, qui credit in me opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora illis faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiscor.
13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in filio.
14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.
15 Si diligitis me, præcepta mea servate.
16 Ego vero rogabo Patrem, & alium Advocatum dabit vobis ut maneat vobiscum in æternum:
17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nostis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.
18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos:
19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conspiciet, vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis,
20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.
21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligitur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibeo meipsum.

22 Dicit

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iſcariotes, Domine, quid
eſt cur te ſis nobis conſpiciendum exhibiturus, & non
mundo ?
23 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Si quis diligit me,
ſermonem meum obſervabit, & Pater meus diliget
eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.
24 Qui non diligit me ſermones meos non obſervat:
& ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed ejus qui miſit
me, *nempe* Patris.
25 Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens.
26 Advocatus autem ille, *id eſt* Spiritus ſanctus,
quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit
omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ dixi vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do
vobis : non prout mundus dat, ego do vobis. Ne tur-
bator cor veſtrum, neque formidato.
28 Audiviſtis me dixiſſe vobis, Abeo & redeo ad
vos. Si diligeretis me, gauderetis utiq, quod dixerim,
Proficiſcor ad Patrem : nam Pater major me eſt.
29 Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, ut cum fa-
ctum fuerit, credatis.
30 Non loquar amplius multa vobiſcum: venit enim
princeps mundi hujus, ſed in me non habet quic-
quam.
31 Sed ut norit mundus Patrem à me diligi : &
prout præcepit mihi Pater, ita faciam, ſurgite, abea-
mus hinc.

CAP. XV.

Chriſtus vitis & palmitum ſimilitudine oſtendit quomodo diſcipuli fructum ferre poßint, & ad dilectionem & patientiam ſuo exemplo eos hortatur.

Ego ſum vitis illa vera, & Pater meus eſt agricola
ille.
2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum
tollit: & omnem qui fert fructum purgat, ut plus fru-
ctus adferat.
3 Jam vos puri eſtis propter ſermonem quem locu-
tus ſum vobis.
4 Manete in me, & ego in vobis *manebo:* ſicut pal-
mes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, *id eſt*, niſi
manſerit in vite ; ita nec vos, niſi in me manſeritis.
5 Ego ſum vitis, vos palmites : is qui manet in me,
& in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum : nam
ſeorſum à me nihil poteſtis facere.
6 Niſi quis in me manſerit, abjectus extra *vineam*,
ſtatim ut palmes areſcet: deinde congregantur iſti *pal-
mites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.
7 Si manſeritis in me, & verba mea in vobis man-
ſerint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.
8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus,
ut fructum multum adferatis : & eritis mei diſ-
cipuli.

9 Pro-

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos ma-
nete in illa mea charitate.
10 Si præcepta mea observaveritis, manebitis in
charitate mea, sicut ego Patris mei præcepta servavi,
& maneo in ejus charitate.
11 Hæc locutus sum vobis,ut gaudium illud meum
in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.
12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii
alios, prout dilexi vos.
13 Majorem charitatem nullus habet quam istam,ut
quispiam animam suam deponat pro amicis suis.
14 Vos amici mei eritis, si feceritis quæcunque e-
go præcipio vobis.
15 Non amplius dicam vos servos,quia servus nesci
quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos
quia omnia quæ audivi à Patre meo nota feci vobis.
16 Non vos me elegistis,sed ego elegi vos, & con-
stitui vos ut abeuntes fructum feratis,& fructus vester
maneat:ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo,
det vobis.
17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.
18 Si mundus vos odit, scitis me prius quam vos il-
lis odio habitum.
19 Si ex mundo essetis,mundus quod suum est ama-
ret: quia vero ex mundo non estis, sed ego elegi vos
ex mundo, propterea odit vos mundus.
20 Mementote sermonis illius quem ego dixi vobis,
Non est servus major domino suo: si me persecuti sunt,
& vos persequentur: si sermonem meum observave-
runt, & vestrum observabunt.
21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen
meum, quia non noverunt eum qui misit me.
22 Si non venissem & locutus essem eis, peccatum
non haberent: nunc autem non habent quod prætex-
xant peccato suo.
23 Qui me odit, *is* etiam Patrem meum odit.
24 Si opera non fecissem inter eos quæ nemo
alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem
& viderunt, & oderunt tum me tum Patrem me-
um.
25 Sed *oportet* ut impleatur sermo qui in Lege ip-
sorum scriptus est, Oderunt me immerito.
26 Cum autem venerit Advocatus ille quem ego
mittam vobis à Patre, Spiritus,*inquam*, ille veritatis,
quia à Patre emanat, ille testabitur de me.
27 Sed & vos testabimini,quoniam à principio me-
cum estis.

CAP.

CAP. XVI.

Christus discipulis crucem prædicit, Consolatorem promittens, ejusque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti.

HÆc locutus sum vobis ut ne offendamini.
2 Movebunt vos synagogis: imo veniet tempus
cum quisquis vos interemerit putet *se* cultum præstare Deo.
3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem,
neque me.
4 Sed hæc locutus sum vobis, ut ubi venerit hora
illa, memineritis eorum, *nempe* quod ego *hæc* dixerim
vobis, hæc autem vobis à principio non dixi, quia vobiscum eram.
5 Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo
ex vobis interrogat me, *dicens*, Quo abis?
6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit
cor vestrum.
7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum
ad vos.
8 Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato
& de justitia & de judicio:
9 De peccato quidem, eo quod non credunt in me:
10 De justitia vero, eo quod ad Patrem abeam, &
amplius non conspicietis me:
11 De judicio autem, eo quod princeps hujus mundi condemnatus sit.
12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc
non potestis portare.
13 Cum autem venerit ille, *idest*, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem, non
enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur: & quæ ventura sunt renunciabit vobis.
14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.
15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi illum de meo accepturum & renunciaturum vobis.
16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursū paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.
17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad
alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non
conspicietis me; & rursus paulisper, & videbitis
me: &, Quia ego vado ad Patrem?
18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit, Paulisper? nescimus quid loquatur.
19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quod dixi,
Paulisper, & non conspicietis me: & iterum, paulisper, & videbitis me?
20 Amen amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabi-

tabimini, mundus autem gaudebit: vos vero tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier, cum parit, dolorem habet quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium quod homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitia tenemini: sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc locutus sum vobis per similitudines: venit tempus cum non amplius per similitudines loquar vobis, sed aperte de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & Proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc aperte loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce veniet tempus, & jam venit, cum dispergemini unusquisque ad sua, meque solum relinquetis: sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33 Hæc locutus sum vobis ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

Christi ad Patrem precatio,

HÆc locutus est Jesus, & sustulit oculos suos in cœlum, dixitque, Pater, venit hora illa: glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei autoritatem in omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant esse illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te glorificavi in terra: opus consummavi quod dedisti mihi ut facerem:

5 Nunc igitur glorifica me tu, Pater, apud temetipsum ea gloria quam habui apud te prius quam mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus quos
dedisti mihi *selectos* è mundo: tui erant, & mihi eos
dedisti: & sermonem tuum servarunt.
7 Nunc noverunt omnia quæ dedisti mihi à te esse.
8 Quia verba quæ tradidisti mihi, tradidi eis: &
ipsi receperunt, & vere norunt me à te prodiisse, &
crediderunt me à te missum esse.
9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro
fis quos dedisti mihi, quia tui sunt.
10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & glo-
rificatus sum in eis.
11 Et non sum amplius in mundo, sed isti sunt in
mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos
per nomen tuum quos dedisti mihi, ut sint unum,
prout & nos.
12 Cum essem cum eis in mundo ego custodiebam
eos per nomen tuum: quos dedisti mihi ego custodivi,
& nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut
Scriptura impleretur.
13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mun-
do, ut habeant gaudium meum plenum apud se.
14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos
odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego
non sum ex mundo.
15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab
impio illo conserves.
16 Ex mũdo non sunt, prout ego non sum ex mũdo
17 Sanctifica eos tua veritate: sermo ille tuus ve-
ritas est.
18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi
eos in mundum.
19 Et eorum causa ego sanctifico meipsum, ut sint
& ipsi sanctificati in veritate.
20 Non tantum autem pro istis rogo, sed & pro iis
qui per sermonem eorum credituri sunt in me:
21 Ut omnes unum sint sicut tu, Pater, in me, &
ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat
mundus me à te missum esse.
22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis,
ut sint unum, sicut & nos unum sumus:
23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in
unum, & ut cognoscat mundus quod tu me miseris, &
eos diligas, prout me dilexisti.
24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego,
& illi sint mecum: ut spectent gloriam illam meam
quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum
mundi fundamentum.
25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem
te novi, & hi noverunt me è te missum esse.
26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum fa-
ciam: ut charitas, qua dilexisti me, sit in eis, & ego
in eis.

CAP. XVIII.

Christus in horto capitur, à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆc cum dixisset Jesus, *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & discipuli ejus.
2 Noverat autem eum locum etiam Judas qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.
3 Judas ergo cum accepisset cohortem, & à primariis Sacerdotibus ac Pharisæis ministros, venit illuc cum lanternis & facibus & armis.
4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis?
5 Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.
6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.
7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.
8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo si me quæritis, sinite hos abire.
9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi, non perdidi quenquam.
10 Simon autem Petrus cum gladium haberet, eduxit eum, & feriit servum Pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus.
11 Dixit ergo Jesus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam, Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?
12 Cohors igitur & tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum:
13 Et abduxerunt primum ad Annam, erat enim socer Caiaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius, is vero misit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.
14 Erat autem Caiaphas is qui consilium dederat Judæis expedire ut unus homo moreretur pro populo.
15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus vero ille notus erat Pontifici maximo, & simul introiit cum Jesu in aulam Pontificis maximi.
16 Petrus autem stabat extra ad ostium, exivit ergo discipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & locutus est ostiariæ, & introduxit Petrum.
17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria, Nonne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum.
18 Adstabant autem servi & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & sese calefaciebant: erat vero cum eis etiam Petrus adstans, & sese calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de
discipulis ejus, & de doctrina ipsius.
20 Respondit ei Jesus, Ego palam locutus sum
mundo: ego semper docui in synagoga & in templo,
quo undique Judæi conveniunt, & in occulto locu-
tus sum nihil:
21 Quid me interrogas? interroga eos qui audie-
runt quid sim ipsis locutus: ecce, hi sciunt quæ dixe-
rim ego.
22 Hæc autem cum ipse dixisset, unus ex ministris
qui adstabat, bacillo cecidit Jesum, dicens, Itane
respondes Pontifici maximo?
23 Respondit ei Jesus, Si male locutus sum testifi-
care de malo: sin bene, cur me cædis?
24 Miserat igitur eum Annas vinctum ad Caiapham
Pontificem maximum.
25 Stabat autem Simon Petrus, & *sese* calefaciebat:
dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es?
Negavit ille, & dixit, Non sum.
26 Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi,
cognatus ejus cujus absciderat Petrus auriculam,
Nonne ego te vidi in horto cum eo?
27 Rursus ergo negavit Petrus, & statim gallus
vocem emisit.
28 Ducunt ergo Jesum à Caiapha in Prætorium,
erat autem mane: & ipsi non introierunt in Præto-
rium, ne polluerentur, sed ut ederent Pascha.
29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam ac-
cusationem adfertis adversus hominem istum?
30 Responderunt & dixerunt ei, Nisi iste esset fa-
cinorosus, non tradidissemus eum tibi.
31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, &
secundum legem vestram condemnate eum. Itaque
Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interimere
quenquam.
32 Ut sermo Jesu impleretur, quem dixerat, signi-
ficans qua morte futurum erat ut moreretur.
33 Regressus est ergo in Prætorium Pilatus, & vo-
cavit Jesum, dixitque ei, Tune es rex ille Judæorum?
34 Respondit ei Jesus, A teipsone tu hoc dicis, an
alii dixerunt tibi de me?
35 Respondit Pilatus, Nunquid ego Judæus sum?
gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi:
quid fecisti?
36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc
mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, mini-
stri mei certassent ne traderer Judæis: nunc autem
regnum meum non ex hinc.
37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Respon-
dit Jesus, Tu dicis me regem esse: ego ad hoc genitus
sum, & ad hoc veni in mundum ut dem testimonium
veritati, Quisquis est ex veritate audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et cum hoc
dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego
nullum invenio crimen in eo.
39 Est autem vobis consuetudo ut unum dimittam
vobis in Pascha: vultisne ergo dimittam vobis regem
illum Judæorum?
40 Clamitarunt autem rursum omnes, dicentes,
Nequaquam istum, sed Barabbam. Erat autem ille
Barabbas latro.

CAP. XIX.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

TUnc ergo assumpsit Jesum Pilatus & flagellavit.
2 Et milites contexuerunt coronam è spinis,
& imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum,
3 Et dicebant, Ave, rex Judæorum. Et bacillis eum
cædebant.
4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis,
Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.
5 Prodiit ergo Jesus foras, gerens spineam illam
coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis
Pilatus, Ecce homo.
6 Cum autem intuiti essent eum primarii Sacerdotes & *eorum* ministri, clamitarunt, dicentes, Crucifige, Crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, &
crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.
7 Responderunt ei Judæi, Nos legem habemus,
& secundum legem nostram debet mori, quia Filium
Dei se fecit.
8 Cum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem,
magis metuit.
9 Et rursus ingressus est in Prætorium, & dixit
Jesu, Unde es tu? Jesus autem responsum ei non
dedit.
10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?
11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset superne:
propterea qui me tradidit tibi majus peccatum habet.
12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere:
Judæi vero clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris,
non es amicus Cæsaris: quicunque se regem facit
contradicit Cæsari.
13 Pilatus ergo cum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum, conseditque in tribunali, in loco
qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha.
14 Erat autem parasceue Paschæ, hora vero quasi
sexta: tum dicit Judæis, Ecce rex vester.
15 Illi vero clamitarunt, Tolle, tolle, crucifige
eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam?
Respon-

Responderunt primarii Sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem.
16 Tunc ergo tradidit eum ipsis ut crucifigeretur. Assumpserunt autem Jesum, & abduxerunt.
17 Et *ipse* portans crucem suam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraice autem Golgotha.
18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.
19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat vero scriptum, JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM.
20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraice, Græce, & Romane.
21 Dixerunt igitur Pilato primarii Sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum: sed illum dixisse, Rex sum Judæorum.
22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.
23 Milites ergo cum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.
24 Dixerunt ergo inter se, Ne findamus eam, sed sortiamur de illa cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super veste mea jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.
25 Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus & soror matris ejus, Maria Cleophæ *uxor*, & Maria Magdalene.
26 Cum vidisset ergo Jesus matrem ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille domum suam.
28 Postea, cum sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit, Sitio.
29 Vas igitur *illic* erat positum aceto plenum. Illi vero impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circundatam admoverunt ori ejus.
30 Cum autem accepisset Jesus acetum, dixit, Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.
31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbato, quoniam erat Parasceue, (erat enim magnus dies illius Sabbati) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.
32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.
33 Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed

34 Sed quidam ex militibus lancea latus ejus fodit,
& statim exivit sanguis & aqua.
35 Et qui vidit testatur, & firmum est testimonium
ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut & vos credatis.
36 Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur,
dicens, Non conteretur *ullum* os ipsius.
37 Et rursus alia Scriptura dicit, Intuebuntur
quem transfixerunt.
38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus
propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu:
quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.
39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat ad
Jesum nocte primum) ferens mixturam myrrhæ &
aloes libras quasi centum.
40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerũt illud
linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.
41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum in quo nondum
quisquam positus fuerat.
42 Ibi ergo, propter Parasceuen Judæorum, quod
monumentum illud prope esset, posuerunt Jesum.

CAP. XX.

Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.

PRimo vero die hebdomadis Maria Magdalene
venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernitque lapidem illum sublatum à monumento.
2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad
alterum illum discipulum quem amabat Jesus, & dicit
eis, Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum.
3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, &
venerunt ad monumentum.
4 Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.
5 Et cum se incurvasset, cernit posita lintea: non
tamen introivit.
6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita:
7 Et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum
linteis positum, sed seorsum involutum in unum
locum.
8 Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus,
qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit.
9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet
quod oporteret eum ex mortuis resurgere.
10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.
11 Maria vero flens stabat ad monumentum foris.

Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.
12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes,
unum ad caput, & alterum ad pedes, *illic* ubi jacue-
rat corpus Jesu:
13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier, quid fles? Di-
cit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi po-
suerint eum.
14 Et cum hæc dixisset, convertit se retrorsum,
conspexitque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.
15 Dicit ei Jesus, Mulier, quid fles? quem quæris?
Illa putans olitorem esse, dixit ei, Domine, si tu ip-
sum asportasti, dicito mihi ubi posueris eum, & ego
eum tollam.
16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens dicit
ei, Rabboni, quod dicitur Magister.
17 Dicit ei Jesus, Ne me tangito: nondum enim
ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres
meos, & dic eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem
vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.
18 Venit Maria Magdalene annuncians discipulis
quod vidisset Dominum, & *quod* ea sibi dixisset.
19 Cum ergo vespera esset, die illo primo hebdo-
madis, & fores essent clausæ *illic* ubi erant discipuli
congregati propter metum Judæorum, venit Jesus:
stetitque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.
20 Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac la-
tus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.
21 Dicit autem eis iterum, Pax vobis. sicut misit
me Pater, ita & ego mitto vos.
22 Et cum hæc dixisset, afflavit *eos*: & dixit eis,
Accipite Spiritum sanctum.
23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:
si quorum retinueritis, retenta sunt.
24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur
Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.
25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Do-
minum. Ille vero dixit eis, Nisi videro in manibus
ejus vestigium clavorum, & immisero digitum meum
in vestigium clavorum, & immisero manum meam
in latus ejus, nequaquam credam.
26 Octo vero post diebus rursus erant discipuli ejus
intus, & Thomas cum eis: venit Jesus foribus clausis,
& stetit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc,
& vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte
in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.
28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi,
& Deus mi.
29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me, Thoma, credidi-
sti: beati qui non viderunt, & crediderunt.
30 Multa vero etiam alia signa edidit Jesus in disci-
pulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in
hoc libro.

31 Hæc

31 Hæc autem scripta sunt,ut credatis Jesum esse
Christum illum Filium Dei,& ut credentes vitam ha-
beatis per nomen ejus.

CAP. XXI.

Apparitio Christi & sermo ad Petrum.

POstea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus
discipulis apud mare Tiberiadis: sic autem sese
conspiciendum præbuit.
2 Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dici-
tur Didymus. & Nathanael qui erat ex Cana *urbe* Ga-
lilææ, & *filii* Zebedæi,aliique ex discipulis ejus duo.
3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piscatum. Dicunt
ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in
navigium statim: & illa nocte nihil ceperunt.
4 Mane vero jam exorto, stetit Jesus ad littus: nes-
ciebant tamen discipuli Jesum esse.
5 Dicit igitur eis Jesus, Pueri, num quid obsonii
habetis? Responderunt ei, Non.
6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram na-
vigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, &
nequibant amplius illud trahere præ multitudine
piscium.
7 Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus,
Petro, Dominus est. Simon ergo Petrus cum au-
disset Dominum esse,amiculum præcinxit (erat enim
nudus) & abjecit se in mare
8 Alii vero discipuli navigio venerunt, (non enim
longe aberant a terra, sed circiter cubitis ducentis)
trahentes rete *plenum* piscium.
9 Ut autem descenderunt in terram cernunt pru-
nas positas, & piscem impositum, & panem.
10 Dicit eis Jesus, Adferte ex piscibus quos modo
cepistis.
11 Ascendit Simon Petrus,& traxit rete in terram,
plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus:
& cum tot essent, non est fissum rete.
12 Dicit eis Jesus, Venite,prandete. Nullus autem
discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es?
cum scirent Dominum esse,
13 Venit ergo Jesus,& accipit panem,& dat eis, &
piscem similiter.
14 Ista jam tertia vice conspicuum sese præbuit
Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex
mortuis.
15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro
Jesus,Simon *fili* Jonæ, diligis me plusquam hi? Di-
cit ei, Certe, Domine, tu nosti quod amem te. Dicit
ei, Pasce agnos meos.
16 Dicit ei rursum secundo, Simon *fili* Jonæ, di-
ligis me? Ait illi, Certe, Domine, tu nosti quod
amem te. Dicit ei, Pasce oves meas.
17 Dicit ei tertio, Simon *fili* Jonæ,amas me? Tri-
stitia

ipsi, Amas me? dixitque ei, Domine, tu omnia nosti:
tu nosti quod amem te. Dicit ei Jesus, Pasce oves
meas.
18 Amen amen dico tibi, cum esses junior, cinge-
bas te, & ambulabas quo volebas: cum autem senu-
eris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & trans-
feret quo noles.
19 Hoc autem dixit, significans qua morte glori-
ficaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei,
Sequere me.
20 Conversus Petrus cernit illum discipulum quem
diligebat Jesus sequentem, qui & recubuerat in cœna
illa super pectus ejus, & dixerat, Domine, quis est
ille qui te prodit?
21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Jesu, Do-
mine, hic autem quid?
22 Dicit ei Jesus, Si velim eum manere donec ve-
niam, quid ad te? tu me sequere.
23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, discipulum
illum non moriturum. Sed non dixerat ei Jesus, Non
morietur: sed, Si eum velim manere donec veniam,
quid ad te?
24 Hic est discipulus ille qui de his testatur, & hæc
scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.
25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si
scribantur sigillatim, ne mundum quidem ipsum opi-
nor capturum eos qui scriberentur libros. Amen.

ACTA APOSTOLORUM.

CAP. I.

Ascensio Christi in cœlum: devotio Apostolorum: electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theophile,
de omnibus quæ cœpit Jesus & facere & docere
2 Ad eum usque diem quo cum præcepta de-
disset Apostolis, quos per Spiritum sanctum
elegerat, sursum receptus est.
3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibu-
it vivum cum multis certissimis signis, per dies qua-
draginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum
Dei *spectant*.
4 Et cum illis conveniens mandavit eis ne absce-
derent Hierosolymis, sed ut exspectarent promissio-
nem Patris, Quam, *inquit*, audistis ex me.
5 Nam Johannes quidem baptizavit aqua, vos au-
tem baptizabimini Spiritu Sancto istis non multis
post diebus.

6 Cum igitur illi convenissent, interrogarunt eum
dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum
Israeli?

7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nosse tem-
pora sive opportunitates quas Pater in sua ipsius auto-
ritate statuit.

8 Sed recipietis virtutem Spiritus sancti, postquam
supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hieroso-
lymis, & in tota Judæa, & Samaria & usque ad ulti-
mas terras.

9 Et cum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus
est, & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum.

10 Et cum essent intentis in cœlum oculis, eo
proficiscente, ecce, viri duo adstiterunt illis albo
vestitu:

11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis intu-
entes in cœlum? hic Jesus qui sursum receptus est *dis-
cedens* à vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum
spectastis eum proficiscentem in cœlum.

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam à monte qui
vocatur Oliveti, qui est prope Hierusolymam distans
itinere Sabbati.

13 Et cum introissent ascenderunt in cœnaculum
ubi commorabantur & Petrus, & Jacobus, & Johan-
nes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus
& Matthæus, Jacobus *filius* Alphæi & Simon Zelo-
tes, & Judas Jacobi *frater*.

14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus
& supplicationibus cum uxoribus & Maria matre Je-
su, & cum ipsius fratribus.

15 Et per eos dies cum assurrexisset Petrus in me-
dio discipulorum, dixit (erat autem turba capitum
eodem *loci* quasi centum viginti.)

16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc
quam prædixit Spiritus sanctus per os Davidis, de
Juda, qui fuit viæ dux iis qui comprehenderunt
Jesum:

17 Annumerabatur enim nobiscum, & sortitus est
sortem ministerii hujus.

18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ
& præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia
viscera ejus:

19 Innotuitque omnibus habitantibus Hierosoly-
mis: adeo ut vocetur ager ille propria ipsorum lingua
Aceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat
commoratio ejus deserta, & non sit qui habitet in ea:
Et, Episcopatum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiscum con-
venerunt toto tempore quo Dominus Jesus versatus
est inter nos,

22 Exorsus à Baptismo Johannis, ad eum usq; diem

quo sursum receptus est à nobis, unum fieri nobiscum
testem resurrectionis ejus.
23 Statuerunt igitur duos, Josephum vocatum Bar-
sabam, qui cognominabatur Justus, & Matthiam.
24 Et orantes dixerunt, Tu Domine, qui corda
omnium nosti, ostende utrum elegeris ex his duobus:
25 Ut accipiat sortem ministerii hujus & Aposto-
latus, à quo aberravit Judas, ut abiret in locum suum.
26 Jecerunt igitur sortes eorum, & cecidit sors su-
per Matthiam, qui communibus calculis allectus est
cum undecim Apostolis.

CAP. II.

Solennitas primæ Pentecostes N. T. in effusione Spiritus sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri, conversione auditorum, & communione sanctorum.

CUm autem advenisset dies Pentecostes, erant om-
nes concorditer eodem *loci*.
2 Tum extitit repente sonitus è cœlo tanquam ru-
entis flatus violenti, qui replevit totam domum ubi
erant considentes.
3 Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ instar ignis,
qui etiam sedit super unumquemque eorum.
4 Repleti sunt autem omnes Spiritu sancto, cœpe-
runtque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat
eis effari.
5 Erant vero Hierosolymis habitantes Judæi viri
religiosi ex omni natione *eorum* qui sub cœlo *sunt*.
6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, &
conturbata fuit quod audiret unusquisque *sua* propria
lingua ipsos loquentes.
7 Obstupescebant autem omnes ac mirabantur, di-
centes alii ad alios, Nonne ecce omnes isti qui lo-
quuntur, Galilæi sunt ?
8 Quomodo igitur nos audimus eos sua quisque
lingua, in qua nati sumus ?
9 Parthi & Medi & Elamitæ, & qui incolimus Me-
sopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum,
& Asiam,
10 Phrygiam & Pamphiliam, Ægyptum & partes
Libyæ quæ est secundum Cyrenen, & advenæ Roma-
ni, tum Judæi tum Proselyti.
11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes no-
stris linguis magnifica Dei *facta*.
12 Obstupescebant igitur omnes, & hæsitabant di-
centes alius ad alium, Quid hoc sibi vellet ?
13 Alii vero sannis *eos* exsequentes dicebant, Vino
dulci pleni sunt.
14 Consistens autem Petrus cum undecim, extulit
vocem suam, & affatus est eos, dicens, Viri Judæi,
vosque omnes qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis
notum esto, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt,
cum sit hora diei tertia :
16 Sed hoc illud est quod dictum est per Prophe-
tam Joelem.
17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effun-
dam ex Spiritu meo in quamvis carnem: & propheta-
bunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visio-
nes videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt,
18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas
in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophe-
tabunt.
19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in
terra deorsum, sanguinem & ignem & vaporem fumi.
20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sangui-
nem, priusquam veniat dies ille Domini magnus &
illustris.
21 Et futurum est ut quicunque invocaverit nomen
Domini servetur.
22 Viri Israelitæ, audite sermones istos: Jesum
illum Nazaræum, virum à Deo approbatum apud vos
præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit
per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis.
23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio & Præco-
gnitione Dei deditum cum accepissetis, manibus sce-
leratis *cruci* affixum interemistis.
24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mor-
tis, eo quod fieri non poterat ut ipse ab ea retine-
retur.
25 David enim dicit de eo, Prospiciebam Domi-
num in conspectu meo semper: quoniam est mihi à
dexteram ne concutiar.
26 Propterea oblectatum est cor meum, & exsul-
tavit lingua mea: atque adeo caro mea commorabi-
tur cum spe.
27 Quoniam non deseres animam meam apud in-
feros, nec sines Sanctum illum tuum sentire corru-
ptionem.
28 Notas mihi fecisti vias vitæ: replebis me ju-
cunditate in tuo conspectu.
29 Viri fratres, licet libere dicere apud vos de pa-
triarcha Davide, eum & obiisse & sepultum esse, &
monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.
30 Propheta igitur cum esset, & sciret Deum jure-
jurando sibi jurasse, fore ut ex fructu lumbi ipsius
quod ad carnem attinet, Christum illum suscitaret,
quem collocaret super ejus throno :
31 Præscius locutus est de resurrectione Christi
non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque
carnem ejus sensisse corruptionem.
32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus *rei* omnes
nos sumus testes.
33 Itaque dextera Dei sursum sublatus & promis-

sum Spiritum sanctum adeptus à Patre, effudit hoc
quod vos nunc cernitis & auditis.
34 Nec enim David ascendit in cœlos: sed dicit
ipse, Dixit dominus Domino meo, Sede ad dexteram
meam,
35 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pe-
dum tuorum.
36 Certo sciat ergo tota domus Israelis quod Deus
hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, *in-
quam*, Jesum quem vos crucifixistis.
37 Qui vero hæc audierunt compuncti sunt corde,
& dixerunt ad Petrum ac reliquos Apostolos, Quid
faciemus, viri fratres?
38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite, & bapti-
zetur unusquisque vestrum in nomen Jesu Christi in
remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiri-
tus sancti.
39 Vobis enim *facta est* promissio, & liberis vestris,
& omnibus longe post *futuris*, quoscunque videlicet
advocaverit Dominus Deus noster.
40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, &
exhortabatur *eos*, dicens, Servamini ex gente ista
prava.
41 Qui ergo libenter receperunt sermonem ejus,
baptizati sunt: & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ
quasi ter mille.
42 Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, &
communicatione, & fractione panis, & precibus.
43 Obortus est autem omnibus metus: multaque
prodigia & signa per Apostolos fiebant.
44 Omnes autem qui credebant, erant eodem *loci*,
& habebant omnia communia.
45 Et possessiones ac facultates vendebant, & di-
spertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.
46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo,
ac frangentes domatim panem, capiebant cibum
cum exsultatione & simplicitate cordis:
47 Laudantes Deum, & habentes gratiam apud
totum populum. Dominus autem addebat quotidie
Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAP. III.

*Petri miraculum, & concio pœnitentialis & evan-
gelica.*

CÆterum Petrus & Johannes simul ascende-
bant in templum, sub horam precationis, *nempe*
nonam.
2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ
portabatur: quem ponebant quotidie ad portam tem-
pli quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab
ingredientibus in templum.
3 Is cum vidisset Petrum ac Johannem ingressuros
in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Johanne dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, In nomine Jesu Christi Nazaræi surge & ambula.

7 Et prehensa manu ejus dextera, erexit *eum*: illico vero solidatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambulavit: & ingressus est cum eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum,

10 Et eum agnoverunt illum esse qui ad *petendam* eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt pavore & stupore super eo quod ei contigerat.

11 Cum autem claudus ille qui sanatus fuerat teneret Petrum & Johannem, cucurrit totus populus ad eos in porticum, quæ appellatur Solomonis, expavefactus.

12 Quo viso Petrus respondit populo, Viri Israelitæ, quid miramini de hac re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propria potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet?

13 Deus ille Abrahami & Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abnegastis in conspectu Pilati, cum ille judicasset esse dimittendum.

14 Vos autem sanctum illum & justum abnegastis, & postulastis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis: cujus *rei* nos testes sumus.

16 Et per fidem in nomine ipsius, hunc quem conspicitis ac nostis, confirmavit nomen ipsius: fides, *inquam*, quæ per ipsum *est*, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, scio vos per ignorantiam *istud* fecisse, sicut & primores vestros.

18 Deus autem quæ prænunciaverat per os omnium Prophetarum suorum, Christum suum perpessurum, ita implevit.

19 Resipiscite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini.

20 Et miserit prius prædicatum vobis Jesum Christum:

21 Quem oportet quidem cœli capiant, usq; ad tempora restitutionis omnium, de quibus locutus est Deus seculo per os omnium sanctorum suorum Prophetarum.

22 Moses etenim ad Patres dixit. Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris sicut me: audietis eum in omnibus quæ locutus fuerit vobis.

23 Futurum est autem ut quisquis non auscultarit Prophetam illum, disperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele & ii qui deinceps fuerunt, quotquot locuti sunt, etiam prænunciarunt dies istos.

25 Vos estis filii Prophetarum & pacti quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum, Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primum Deus suscitatum Filium suum Jesum misit, qui benediceret vobis, unoquoque *sese* avertente à pravitatibus vestris.

CAP. IV.

Petrus & Johannes intrepide coram Senioribus populi causam Christi agunt: interea discipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalescunt.

LOquentibus autem ipsis ad populum, supervenerunt Sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi,

2 Moleste ferentes quod docerent populum, & annunciarent in nomine Jesu resurrectionẽ ex mortuis.

3 Et injecerunt eis manus, posueruntque eos in custodia in posterum diem. Nam erat jam vespera.

4 Multi vero eorum qui audierant hunc sermonem, crediderunt: & factus est numerus virorum quasi quinquies mille.

5 Factum est autem postero die ut congregarentur primores eorum & Seniores & Scribæ Hierosolymis:

6 At Annas Pontifex maximus, & Caiaphas & Johannes & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Cum igitur statuissent eos in medio, percontati sunt, Qua potestate aut quo nomine vos hoc fecistis?

8 Tunc Petrus repletus Spiritu sancto dixit eis, Primores populi, & Seniores Israelis,

9 Quandoquidem de nobis hodie quæstio habetur super beneficio in hominem infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iste servatus sit;

10 Notum sit omnibus vobis, & toti populo Israelitico, per nomen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus à vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli.

12 Nec est in alio quoquam salus: nec enim aliud nomen est sub cœlo quod datum sit inter homines per quod oporteat nos servari.

13 Conspecta vero Petri in dicendo libertate &

Johannis, compertoque homines esse illiteratos &
idiotas, admirabantur, & agnoscebant eos cum Jesu
fuisse.
14 Et hominem illum, qui sanatus fuerat, cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.
15 Jussis autem ipsis extra concilium abire, conferebant inter se.
16 Dicentes, Quid faciemus hominibus istis? conspicuum enim signum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possumus negare.
17 Sed ne *id* amplius serpat in populum, minaciter interminemur eis ne posthac ulli hominum loquantur in nomine isto.
18 Itaque vocatis ipsis denunciarunt ne omnino loquerentur neve docerent in nomine Jesu.
19 Petrus autem & Johannes respondentes dixerunt eis, An justum sit in conspectu Dei vobis potius auscultare quam Deo, judicate.
20 Non enim possumus nos quæ vidimus & audivimus, non loqui.
21 Illi vero non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quod factum fuerat.
22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille in quem editum fuerat signum istud sanationis.
23 Dimissi autem *illi* venerunt ad suos, & annunciaverunt quæ primarii Sacerdotes & seniores ipsis dixerant.
24 Qui cum *hoc* audissent, concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixeruntque, Domine, tu es Deus ille qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt:
25 Qui Spiritu sancto per os Davidis pueri tui dixisti, Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?
26 Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt simul adversus Dominum & Christum ejus.
27 Congregati sunt enim in hac civitate vere adversus sanctum Filium tuum Jesum quem unxisti Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israelis,
28 Ut facerent quæcunque manus tua & consilium tuum prius prædestinavit ut fierent.
29 Nunc igitur, Domine, dispice in minas eorum, & da servis tuis ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum:
30 Manu tua à te extensa ad sanandum, signisque & prodigiis editis per nomen sancti Filii tui Jesu.
31 Cum autem precati essent, succussus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu

ritu ſancto,& locuti ſunt ſermonem Dei cum libertate
32 Multitudinis autem eorum qui crediderant
erat cor & anima una: nec quiſquam aliquid eorum
quæ habebat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia
communia.
33 Et Apoſtoli magna vi reddebant teſtimonium
reſurrectionis Domini Jeſu: & gratia magna erat ſu-
per eos omnes.
34 Nullus enim erat egenus inter eos: quotquot
erant enim poſſeſſores agrorum aut domorum, ven-
dentes adferebant pretia eorum quæ vendita fuerant.
35 Et deponebant ad pedes Apoſtolorum: diſtri-
buebatur autem *hoc* ſingulis prout cuique opus erat.
36 Joſeph ergo qui cognominatus eſt Barnabas ab
Apoſtolis (quod eſt, ſi interpreteris, Filius conſola-
tionis) Levites, Cyprius genere,
37 Cum haberet agrum, vendidit *eum*, & attulit
pecuniam, depoſuitque ad pedes Apoſtolorum.

CAP. V.

*Ananiæ cum uxore hiſtoria. Apoſtoli capti denuo ſi-
ſtuntur Concilio, & Gamalielis conſilio morti exi-
muntur cæduntur tamen & gaudent.*

VIr autem quidam, nomine Ananias, cum Sapphira
uxore ſua vendidit poſſeſſionem:
2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conſcia etiam
uxore ſua: allatamque partem aliquam ad pedes Apo-
ſtolorum depoſuit.
3 Dixit autem Petrus, Anania, cur implevit Sata-
nas cor tuum ut mentireris *in* Spiritum ſanctum, &
interverteres ex pretio iſtius prædii?
4 Nonne ſi ſervaſſes manebat tibi, & venundatum
in tua erat poteſtate? quid *erat* cur induceres in ani-
mum rem iſtam? non es mentitus hominibus, ſed Deo.
5 Audiens autem Ananias hos ſermones, cecidit,
& exanimatus eſt. Et extitit metus magnus ſuper
omnes audientes iſta.
6 Surgentes vero juvenes ſubtraxerunt eum, ela-
tumque ſepelierunt.
7 Interceſſit autem ferme horarum trium interval-
lum, cum uxor quoque ipſius, neſciens quod factum
fuerat, ingreſſa eſt.
8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi num tanti præ-
dium vendidiſtis? Ipſa vero dixit, Etiam, tanti.
9 Petrus autem dixit ei, Quid *eſt* cur convenerit
inter vos ut tentaretis Spiritum Domini? ecce, pe-
des eorum, qui ſepelierunt virum tuum, ad oſtium *ad-
ſunt*, & efferent te.
10 Illico vero cecidit ad pedes ejus, & exanima-
ta eſt, ingreſſi autem juvenes invenerunt eam mor-
tuam, & elatam ſepelierunt juxta virum ſuum.
11 Et obortus eſt metus magnus toti Eccleſiæ, &
omnibus qui hæc audiebant.

12 Per manus autem Apostolorum edebantur signa
& prodigia multa in populo: & erant concorditer
omnes in porticu Solomonis.
13 Reliquorum autem nemo audebat ipsis adhæ-
rere: sed magnificabat eos populus.
14 Imo vero adjiciebantur qui crederent Domino,
multitudo *videlicet* virorum simul ac mulierum.
15 Adeo ut in plateas efferrent infirmos, & pone-
rent in lectis ac grabbatis; ut venientis Petri vel um-
bra inumbraret aliquem eorum.
16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum
urbium Hierosolymam, adferentes infirmos ac vexa-
tos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes.
17 Consurgens autem pontifex maximus, & omnes
qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, re-
pleti sunt invidia.
18 Et injecerunt manus in Apostolos, posueruntq;
eos in custodia publica.
19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit fores
carceris, eductisque illis, dixit,
20 Ite, & *vos* sistentes loquimini populo in templo
omnia verba vitæ hujus.
21 *Illi* vero cum *hæc* audissent, introierunt sub di-
luculum in templum, & docebant. Adveniens autem
Pontifex maximus, & qui cum eo erant, convocave-
runt concilium & universum senatum filiorum Israel:
miseruntque in carcerem ut illi adducerentur.
22 Cum autem venissent ministri, non invenerunt
eos in carcere: *quod* reversi annunciaverunt,
23 Dicentes, Carcerem quidem invenimus clau-
sum quam tutissime, & custodes extra stantes ante
fores: cum aperuissemus autem, neminem intus
invenimus.
24 Ut vero audierunt hos sermones, & Pontifex &
præfectus templo, & primarii Sacerdotes, hæsita-
bant super eis, quonam hoc evasurum esset.
25 Adveniens autem quidam nunciabat eis, Ecce,
viri quos posueratis in carcere stant in templo, & do-
cent populum.
26 Tunc præfectus abiens cum ministris, adduxit
eos, non *tamen* per vim (metuebant enim populum
ne lapidarentur.)
27 Adductos igitur eos statuerunt in concilio: &
interrogavit eos Pontifex maximus,
28 Dicens, Nonne etiam atque etiam demandavi-
mus vobis ne doceretis nomine isto? & ecce, reple-
vistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos
inducere sanguinem hominis istius.
29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt,
Obedire oportet Deo potius quam hominibus.
30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum,
quem vos interfecistis suspensum in ligno.

31 Hunc, *inquam*, Deus dextera sua sursum sublatum *constituit* principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille sanctus, quem dedit Deus iis qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi *his* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit ut paulisper abducerent foras Apostolos.

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ, attendite animum vobis ipsis quod ad istos homines *attinet*, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus est, & omnes qui assensi sunt ei, dissoluti sunt, & ad nihilum redacti:

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes, qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & missos ipsos facite: quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus illud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis istud dissolvere, *&* *videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & cum advocassent Apostolos, cæsis mandarunt ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi ergo gaudentes profecti sunt à conspectu concilii, quod digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumelia afficerentur.

42 Et quotidie in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

CAP. VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

CÆterum per eos dies cum multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversus Hebræos, quod ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, O fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos huic usui præficiamus.

4 Nos vero in precibus & administratione Sermonis perdurabimus.
5 Placuit autē hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenan, & Nicolaum proselytum Antiochenſem:
6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati imposuerunt eis manus.
7 Itaque sermo Dei crescebat, & valde multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.
8 Stephanus vero plenus fide ac potentia, edebat prodigia & signa magna in populo.
9 Exorti sunt autem è synagoga quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.
10 Sed nequiverunt obsistere sapientiæ & spiritui per quem loquebatur.
11 Tunc subjecerunt quosdam qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen & Deum.
12 Commoveruntque plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in conciliū
13 Stiteruntque falsos testes qui dicerent, Homo iste non cessat loqui verba blasphema adversus locum hunc sanctum & Legem.
14 Audivimus enim eum cum diceret, Jesum illum Nazaræum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus quos tradidit nobis Moses.
15 Tunc intentis in eum oculis omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus quasi faciem Angeli.

CAP. VII.

Concio Stephani apologetica explicans nucleum Pentateuchi: ejusque lapidatio.

Dixit autem Pontifex maximus, Num igitur hæc ita habent?
2 Ipse vero dixit, Viri fratres & patres, audite, Deus ille gloriæ visus est patri nostro Abrahamo cum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret Charris:
3 Et dixit ei, Exi è terra tua, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcunque ostendam tibi.
4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris. Et illinc postquam pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.
5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, quamvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam, & semini ejus post eum; cum non haberet prolem.

6 Locutus autem est ita Deus, Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi servituti subjicietur, & male accipietur annis quadringentis.

7 Sed gentem cui servierint puniam ego, dicit Deus. & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.

8 Deditque ei pactum Circumcisionis: & ita *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eũ die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.

9 Patriarchæ vero invidia moti, Josephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo.

10 Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, deditque ei gratiam & sapientiam coram Pharaone Rege Ægypti. qui constituit eum doctorem Ægypto, & toti domui suæ.

11 Venit autem fames in universam terram Ægypti & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 Cum audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primum.

13 Et in secunda *profectione* agnitus est Josephus à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Josephi.

14 Missis autem *nunciis*, Josephus accersivit patrem suum Jacobum, omnemque cognationem suam, capitum septuaginta quinque.

15 Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiitque ipse & patres nostri.

16 Et translati sunt Sichemam, & positi in monumento quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.

17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis quam Deus jurarat Abrahamo, crevit populus & multiplicatus est in Ægypto;

18 Usquequo exortus est alius rex, qui non noverat Josephum.

19 Hic adversus genus nostrum ingeniosus, male accepit patres nostros, *adeo* ut exponerent infantes suos ne subolescerent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitus venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui,

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientia Ægyptiorum: eratque potens dictis & factis.

23 Ut vero expletum est ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et cum vidisset quendam *ex iis* affici injuria, tutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25 Exisil-

25 Exiſtimabat autem fratres ſuos intelligere Deum
per manum ipſius dare ipſis ſalutem: at illi non intel-
lexerunt.
26 Subſequente vero die viſus eſt ipſis pugnanti-
bus, & compulit eos in pacem. dicens, Viri, fratres
eſtis vos: cur alii alios *injuria* afficitis?
27 Is autem qui injuria afficiebat proximum, repu-
lit eum, dicens, Quis te nobis conſtituit principem &
judicem?
28 Num tu me vis interimere, quemadmodum in-
teremiſti heri Ægyptium illum?
29 Ad hunc autem ſermonem Moſes fugit, & factus
eſt advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.
30 Expletis vero annis quadraginta viſus eſt ei in
deſerto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne
rubi.
31 Moſes autem ut *hoc* conſpexit, admiratus eſt vi-
ſum: & cum accederet ad *hoc* conſiderandum, extitit
ad eum vox Domini, *dicens*.
32 Ego *ſum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abra-
hami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus
autem Moſes non audebat *illud* conſiderare.
33 Dixit autem ei Dominus, Solve ſoleas pedum tu-
orum: locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt.
34 Vidi: vidi vexationem populi mei qui *eſt* in Æ-
gypto, & ſuſpiria ipſorum audivi, & deſcendi ut eruam
eos: nunc ergo adeſdum, mittam te in Ægyptum.
35 Hunc *ergo* Moſen quem abnegaverant, dicentes,
Quis te conſtituit principem & judicem? hunc, *in-
quam*, Deus miſit principem & liberatorem *futurum*,
ductu Angeli qui viſus fuerat ei in rubo.
36 Hic eduxit illos editis prodigiis & ſignis in re-
gione Ægypti, & in rubro mari, & in deſerto annis
quadraginta.
37 Hic eſt Moſes ille qui dixit filiis Iſrael, Prophe-
tam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter è fratribus
veſtris ſicut me: ipſum audietis.
38 Hic ille eſt qui conveniente *populo* in deſerto,
fuit cum Angelo ipſum alloquente in monte Sina, &
cum patribus noſtris, quique excepit viva eloquia quæ
nobis traderet.
39 Cui noluerunt auſcultare patres noſtri, ſed repu-
lerunt *eum* & averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum,
40 Dicentes Aaroni, Fac nobis deos qui præeant
nobis: Moſi enim iſti qui eduxit nos ex regione Ægy-
pti, neſcimus quid contigerit.
41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtuleruntq;
ſacrificium idolo, & oblectarunt ſeſe operibus manu-
um ſuarum.
42 Vertit autem *ſeſe* Deus, & tradidit eos ad colen-
dum exercitum cœli: ſicut ſcriptum eſt in libro Pro-
phetarum, Num victimas & oblationes obtuliſtis mi-
hi

hi annis quadraginta in deserto, domus Israel ?
43 Imo bajulastis tabernaculum Molochi, & sidus
Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis ut eas ado-
raretis : itaque transferam vos ad Babylonis fines.
44 Tabernaculum testimonii fuit patribus nostris
in deserto, prout edixerat is qui dixerat Mosi ut face-
ret illud secundum exemplar quod viderat.
45 Quod etiam exceptum introduxerunt patres no-
stri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas ex-
pulit Deus à conspectu patrum nostrorum usque ad di-
es Davidis.
46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiitque
ut nancisceretur tabernaculum Dei Jacobi.
47 Solomon autem ædificavit ei ædem.
48 Sed excelsissimus ille in manufactis templis non
habitat, sicut Propheta dicit,
49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum
pedum meorum. Quam ædem ædificabitis mihi; dicit
Dominus, aut quis est locus requietis meæ ?
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia ?
51 Duri cervice & incircumcisi corde & auribus,
vos semper Spiritui illi sancto obnitimini : quales *fue-
runt* patres vestri, tales & vos *estis*.
52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres
vestri ? trucidarunt, inquam, eos qui prænunciarunt
adventum Justi illius, cujus nunc vos proditores & in-
terfectores facti estis,
53 Qui accepistis legem per dispositionem Angelo-
rum, & non observastis.
54 Audientes autem hæc findebantur cordibus suis,
& stridebant dentibus in eum.
55 Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intentis
in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstan-
tem ad dexteram Dei ;
56 Et ait, Ecce, conspicio cœlos apertos, & Filium
illum hominis adstantem ad dexteram Dei.
57 Exclamantes autem *illi* voce magna, continue-
runt aures suas, & irruerunt concorditer in eum ;
58 Et ejectum eum extra urbem, lapidarunt : testes
autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis qui
vocabatur Saulus.
59 Lapidarunt igitur Stephanum, invocantem &
dicentem, Domine Jesu, recipe spiritum meum.
60 Positis autem genibus, clamavit voce magna,
Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et cum hoc di-
xisset, obdormivit.

VIII.

Saulus Ecclesiam persequitur : Samaria Dei verbum recipit : Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultro consenserat ipsius cædi. Orta est
vero illo die persecutio magna adversus Ecclesiam
quæ

quæ erat Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.
2 Extulerunt autem una Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.
3 Saulus vero vastabat Ecclesiam, iens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in custodiam *conjiciendos*.
4 At qui dispersi fuerant peragrabant *regionem* evangelizantes sermonem Dei.
5 Philippus vero cum devenisset in urbem Samariæ prædicabat eis Christum.
6 Attendebat autem turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo signa quæ edebat,
7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis* tenebantur exibant, vociferantes voce magna: multique paralytici & claudi sanati sunt.
8 Et gaudium magnum exstitit in illa urbe.
9 Vir autem quidam nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens se esse quempiam magnum.
10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes, Iste est potentia illa Dei magna.
11 Attendebant autem ei propterea quod à multo tempore magicis artibus eos dementarat.
12 Cum vero credidissent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jesu Christi *pertinent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.
13 Simon vero & ipse credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conspiciens signa & virtutes magnas edi, obstupefiebat.
14 Cum autem audissent Apostoli qui erant Hierosolymis Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Johannem.
15 Qui cum descendissent orarunt pro eis ut acciperent Spiritum sanctum.
16 (Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantum fuerant in nomen Jesu.)
17 Deinde imposuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum sanctum.
18 Cum autem conspexisset Simon per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum sanctum, obtulit eis pecunias,
19 Dicens, Date etiam mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus, recipiat Spiritum sanctum.
20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei existimaris pecuniis acquiri,
21 Non est tibi pars neque sors in hoc negotio: cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu.
22 Resipisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, si forte remittetur tibi machinatio cordis tui.

23 Video enim te in felle amarissimo & connexu
injustitiæ positum.
24 Respondens autem Simon dixit, Deprecamini
vos pro me apud Dominum, nequid superveniat mihi
istorum quæ dixistis.
25 Illi igitur attestati sermonem Dei, reversi sunt
Hierosolymam, & multis vicis Samaritanorum evan-
gelizarunt.
26 Angelus autem Domini locutus est Philippo, di-
cens, Surge, & vade meridiem versus, ad viam quæ
Hierosolymis descendit Gazam: & quæ est deserta.
27 Is igitur surgens profectus est: & ecce quidam
Æthiops eunuchus, dynastes Candaces reginæ Æthi-
opum, qui præerat universæ illius gazæ, venerat Hie-
rosolymam adoraturus:
28 Et revertebatur sedens in curru suo, legebatque
Esaiam Prophetam.
29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & pro-
xime adhæreto currui isti.
30 Accurrens igitur Philippus audivit eum legen-
tem Esaiam Prophetam, & dixit, Nempe intelligis,
quæ legis?
31 At ille ait, Quinam enim possim, nisi mihi quis-
piam dux viæ fuerit? Et precatus est Philippum ut
ascenderet, sederetque secum.
32 Locus autem scripturæ quem legebat, hic erat,
Ut ovis ad mactationem ductus est: & ut agnus coram
suo tonsore mutus, ita non aperuit os suum.
33 In ipsius depressione judicium ejus sublatum est:
seculum autem ejus quis enarrabit? quoniam tollitur
e terra vita ejus.
34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit,
Oro te, de quo dicit istud Propheta? de se ipso an de a-
lio quopiam?
35 Tum Philippus aperuit os suum, & exorsus ab
hac scriptura, evangelizavit ei Jesum.
36 Cum vero pergerent in viam, venerunt ad quan-
dam aquam: tum ait ei eunuchus, En aquam: quid
prohibet me baptizari?
37 Dixit vero Philippus, Si credis ex toto corde,
licet. Respondens autem *ille* dixit, Credo Jesum Chri-
stum esse Filium illum Dei:
38 Jussitque sisti currum: ac descenderunt ambo in
illam aquam, Philippus simul & eunuchus: & *ille* bap-
tizavit eum.
39 Cum autem ascendissent ex aqua, Spiritus Do-
mini rapuit Philippum: nec amplius vidit eum eunu-
chus. Perrexit igitur in via sua, gaudens.
40 Philippus autem inventus est Azoti: & pera-
grans *regionem* evangelizavit omnibus urbibus, usque-
dum veniret Cæsaream.

CAP.

CAP. IX.

Sauli conversio, baptizatio & evasio è Damasco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.

SAulus autem adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, adiit Pontificem maximū,
2 Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.
3 Cum autem iter faceret, factum est ut appropinquaret Damasco: Et repente circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo.
4 Et cum cecidisset in terram, audivit vocem dicentem sibi, Saul, Saul, quid me persequeris.
5 Dixit autem, Quis es, Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus quem tu persequeris, durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.
6 *Saul vero* tremens & pavens dixit, Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum, Surge, & ingredere urbem. & dicetur tibi quid te oportet facere.
7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem *ejus* vocem, neminem autem conspicientes.
8 Surrexit autem Saulus è terra, apertisque oculis suis neminem videbat: manu vero ductum eum introduxerunt Damascum.
9 Fuitque tribus diebus non videns, & non edit neque bibit.
10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego *adsum*, Domine.
11 Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum *quendam* nomine, Tarsensem: ecce enim orat.
12 Et vidit per visionem virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.
13 Respondit autem Ananias, Domine, audivi ex multis de viro isto, quod malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis.
14 Quinetiam hoc loco habet potestatem à principibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.
15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum, & filiorum Israel.
16 Ego enim ei præmonstrabo quam multa oporteat ipsum pro nomine meo pati,
17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit, Saul frater, Dominus

misit

misit me (Jesus, *inquam*, qui visus est tibi in via qua veniebas) ut visū recipias, & implearis Spiritu sancto.
18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illico: ac surgens baptizatus est.
19 Cumque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot.
20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse Filium illum Dei.
21 Obstupescebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud; & huc idcirco venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?
22 Saulus autem magis sese corroborat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.
23 Expletis autem multis diebus ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.
24 Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum: adservabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.
25 Acceptum igitur eum discipuli nocte per murum demiserunt fune submissum in sporta.
26 Cum vero Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propius adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.
27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quod locutus esset ei, & quomodo Damasci libere locutus esset in nomine Jesu.
28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.
29 Et libere in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversus Græcos: illi vero conabantur eum interimere.
30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.
31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem ædificabantur: & pergentes *in* timore Domini, *&* consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.
32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertransiens, deveniret etiam ad Sanctos qui habitabant Lyddæ,
33 Reperit autem illic quendam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.
34 Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge, & sterne tibi ipsi. *Is* autem statim surrexit.
35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Sarona, qui converterunt *se* ad Dominum.

36 Joppe

36 Joppæ vero fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Caprea. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam cum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38 Cum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exurgens igitur Petrus venit cum eis: quem, cum advenisset, adduxerunt in cœnaculum? & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat cum una cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus, oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa vero aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Data autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factumque est ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

Cornelius angeli monitu Petrum accersit & Petrus Dei jussu adit Cornelium, illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum & suos.

Porro quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum, cum tota domo sua, & præstans eleemosynas multas populo.

3 Qui cum assidue precaretur Deum, vidit per visionem manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum, & expavefactus dixit, Quid est, Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quendam, coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et cum eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Postridie vero illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum eſt autem ut valde eſuriret, voluitq; ca-
pere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in
eum mentis exceſſus.
11 Conſpexitque cœlum apertum, ac deſcendens ad
ſe vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis
devinctum, quod demittebatur in terram:
12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ,
& reptilia, & volucres cœli.
13 Et extitit vox ad eum: Surge, Petre, macta &
ede.
14 Ait autem Petrus, Nequaquam, Domine: nun-
quam enim edi quicquam pollutum vel impurum.
15 Tum vox rurſus ad eum ſecundo, Quæ Deus pu-
rificavit, tu ne polluito.
16 Hoc autem factum eſt ter: & rurſum receptum
eſt vas in cœlum.
17 Cum autem apud ſe Petrus hæſitaret, *cogitans*
quidnam eſſet viſum illud quod viderat, tum ecce, viri
qui miſſi fuerant à Cornelio, percontati de domo Si-
monis, ſupervenerunt ad veſtibulum.
18 Et evocato *quopiam*, percontati ſunt an Simon,
qui cognominaretur Petrus, illic diverſaretur.
19 Petro vero cogitante de viſione, dixit ei Spiritus,
Ecce, tres viri quærunt te.
20 Surgens itaque deſcende, & nihil addubitans
proficiſcere cum eis: nam ego eos miſi.
21 Deſcendens ergo Petrus ad viros illos qui ad
ipſum miſſi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego *is*
ſum quem quæritis: quæ cauſa eſt propter quã adeitis?
22 Ipſi vero dixerunt, Cornelius centurio, vir juſtus
& timens Deum, & ornatus teſtimonio totius gentis
Judæorum, divinitus admonitus eſt ab Angelo ſancto
ut accerſeret te domũ ſuam, & abs te quædam audiret.
23 Intro vocatos igitur eos accepit hoſpitio. Poſtri-
die vero Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus
Joppenſibus comitati ſunt eum.
24 Et altero poſt die introierunt Cæſaream. Corne-
lius autem expectabat eos, convocatis cognatis ſuis &
neceſſariis amicis.
25 Ut autem factum eſt ut introiret Petrus, occur-
rens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.
26 Petrus vero erexit eum, dicens, Surge: & ego
ipſe homo ſum.
27 Et colloquens cum eo, ingreſſus eſt, invenitque
multos qui convenerant:
28 Dixitque eis, Vos ſcitis Judæo nefas eſſe propius
adjungere ſe aut accedere ad alienigenam: Sed mihi
oſtendit Deus ne quem pollutum vel impurum homi-
nem dicerem.
29 Quapropter etiam nihil oblocutus veni accerſi-
tus. Percontor igitur qua ratione me accerſiveritis.
30 Tum Cornelius ait, Nudius quartus uſque ad

hanc horam eram jejunus, & hora nona orabam domi
meæ : & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste
splendida.
31 Dixitque, Corneli, exauditæ sunt preces tuæ, &
eleemosynæ tuæ in memoriā venerūt in conspectu Dei
32 Mitte ergo Joppen, & accerse Simonem qui
cognominatur Petrus: hic diversatur in ædibus Simonis
coriarii apud mare: cum advenerit, loquetur tibi.
33 Eodem igitur *momento* misi ad te: & tu bene fecisti
qui adveneris. Nunc ergo omnes nos in conspectu
Dei adsumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata
sunt à Deo.
34 Petrus autem ore aperto dixit, Vere deprehendo
Deum non respicere ad personam:
35 Sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis
qui eum timeat, & operam det justitiæ.
36 Quem sermonem significavit filiis Israelis evangelizans
pacem per Jesum Christum, qui est omnium
Dominus.
37 Vos nostis quod gestum est in tota Judæa, initio
facto à Galilæa, post baptisma quod prædicavit Johannes:
38 Ut Jesum illum à Nazareta unxerit Deus Spiritu
sancto & potentia, qui obambulavit beneficiis afficiens
& sanans omnes sub diaboli potestatem redactos,
quoniam Deus erat cum eo.
39 Et nos sumus testes omnium quæ & in regione
Judæorum & Hierosolymis fecit, quem interemerunt
suspensum in ligno.
40 Hunc *autem* Deus suscitavit tertio die, fecitque
ut is conspicuus fieret:
41 Non toti populo, sed testibus quos ipse prius designaverat,
nimirum nobis qui comedimus ac bibimus
una cum eo, postea quam resurrexit à mortuis.
42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, &
cum testificatione denunciemus eum esse qui definitus
sit à Deo judex vivorum ac mortuorum.
43 Huic etiam omnes Prophetæ testimonium dant,
remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus
quemvis qui crediderit in eum.
44 Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus
sanctus in omnes qui audiebant hunc sermonem.
45 Et fideles qui *erant* ex circumcisione, & venerant
cum Petro, obstupuerunt, quod etiam in Gentes
effusum esset donum Spiritus sancti.
46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes
Deum. Tunc respondit Petrus,
47 Num quis aquam prohibere potest, quo minus
videlicet baptizentur isti qui Spiritum sanctum acceperunt
sicut & nos?
48 Et præcepit eos baptizari in nomē Domini. Tunc
rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAP.

CAP. XI.

Apologia Petri: nomenclatura Christianorum: Agabi prophetia.

AUdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam recepisse sermonem Dei.
2 Cum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam disceptarunt adversus eum qui *erant* ex circumcisione,
3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introiisti, & una edisti cum eis.
4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit eis ordine, dicens,
5 Ego eram in civitate Joppe orans: & visum in mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, ceu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me usque venit.
6 In quod cum intendissem oculos, consideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.
7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta & ede.
8 Dixi vero, Nequaquam, Domine, nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.
9 Respondit autem mihi vox secundo è cœlo, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.
10 Idque ter factum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cœlum.
11 Tunc ecce, eodem momento tres viri supervenerunt in ædes in quibus eram, Cæsarea missi ad me.
12 Dixit vero mihi Spiritus ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerunt autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus domum viri illius.
13 Qui annunciavit nobis quomodo vidisset Angelum domi suæ qui adstitisset ac dixisset ipsi, Mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus:
14 Qui tibi ea dicturus est per quæ tu serveris & tota domus tua.
15 Cum autem cœpissem loqui, illapsus est Spiritus sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio.
16 Recordatus sum vero illius dicti Domini, cum diceret, Johannes quidem baptizavit aqua, vos vero baptizabimini Spiritu sancto.
17 Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, cum crediderunt in Dominum Jesum Christum, quis eram ego qui Deum possem inhibere?
18 His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe etiam Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vitam.
19 Cæterum qui dispersi fuerant ex afflictione orta ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem *Dei* nisi solis Judæis.

20 Erant

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenses, qui
ingressi Antiochiam, locuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.
21 Fuit autem manus Domini cum eis: multusque
numerus fide ipsis habita conversus est ad Dominum.
22 Pervenit autē hic rumor ad aures Ecclesiæ quæ
erat Hierosolymis. Emiserunt igitur Barnabam, ut pergeret Antiochiam usque.
23 Qui cum advenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes ut proposito cordis permanerent cum Domino.
24 Nam erat vir bonus & plenus Spiritu sancto &
fide: & adjuncta est multa turba Domino.
25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam.
26 Factumque est ut annum totum congregarentur
in Ecclesia, docerentque turbam multam, & discipuli nominarentur primum Antiochiæ Christiani.
27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis
Prophetæ Antiochiam.
28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.
29 Singuli vero discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt subministrationis causa mittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæa.
30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAP. XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri perit phthiriasi.

CÆterum per id tempus injectis rex Herodes manibus male accepit nonnullos ex Ecclesia.
2 Interemit autem Jacobū fratrem Johannis gladio.
3 Et cum vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)
4 Quem etiam prehensum, conjecit in carcerem,
traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.
5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.
6 Cum vero producturus esset eum Herodes, nocte
illa dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostiū observabant carcerē:
7 Et ecce Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum,
dicens, Surge cito. Et exciderūt ei catenæ ex manibus.
8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita. Tum *ille* dixit ei, Amicitor pallio tuo, & sequere me.
9 Itaque egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat
verum

verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* vi-
sum *aliquod* cernere.

10 Cum autem pertransivissent primam ac secundam
custodiam, venerunt ad portam Ferream, quæ ducit in
civitatem; quæ sua sponte aperta est eis: & egressi
progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit An-
gelus ab eo.

11 Tum Petrus ad se reversus dixit, Nunc vere scio
Dominum emisisse Angelum suum, & eruisse me è ma-
nu Herodis & ex omni expectatione populi Judæorũ.

12 Et *re* apud se animadversa, venit domum Mariæ
matris Johannis, qui cognominabatur Marcus, ubi e-
rant multi congregati & orantes.

13 Cum pulsasset autem Petrus ostium vestibuli,
prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnita voce Petri præ gaudio non aperuit
vestibulum, sed intro currens annunciavit adstare Pe-
trum ante vestibulum.

15 Illi vero dixerunt ei, Insanis. Illa autem asseve-
rabat ita se *rem* habere. At illi dicebant, Angelus e-
jus est.

16 Petrus vero *ibi* perseverabat pulsare: cum autem
aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 *Ipse* vero manu postulato ab ipsis silentio, narra-
vit eis quomodo Dominus se eduxisset è carcere: dixit-
que, Annunciate ista Jacobo & fratribus. Et egressus,
profectus est in alium locum.

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter
milites quidnam factum esset Petro.

19 Herodes vero, cum eum requisivisset, & non in-
venisset, quæstione de custodibus habita, jussit *eos* ad
supplicium rapi, & cum descendisset à Judæa Cæsare-
am, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem infenso animo erat in Tyrios &
Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & per-
suaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pa-
cem: eo quod aleretur regio ipsorum ex regis *agro*.

21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regia,
& considens pro tribunali concionabatur ad eos.

22 Populus vero acclamabat, Vox Dei, & non ho-
minis.

23 Illico vero percussit eum Angelus Domini, eo
quod non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus,
exanimatus est.

24 Sermo vero Domini crescebat ac multiplicaba-
tur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hieroso-
lymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Johan-
ne qui cognominabatur Marcus.

CAP. XIII.

*Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Ju-
is & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcati
punitur.*

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia quæ *illic* e
quidam Prophetæ & doctores, Barnabas & Si
qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, &
nahen qui fuerat una cum Herode tetrarcha educ
& Saulus.
2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Do
no & jejunantibus, dixit Spiritus sanctus, Sep
mihi Barnabam & Saulem ad opus ad quod eos a
cavi.
3 Cum *ergo* jejunassent, & precati imposuisse
manus, dimiserunt *eos*.
4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descende
Seleuciam: & illinc abnavigaverunt Cyprum.
5 Cumque pervenissent Salamina, annunci
sermonem Dei in Synagogis Judæorum: habeba
tem etiam Johannem *sibi* subservientem.
6 Peragrata vero insula Paphum usque, invene
quendam magum pseudoprophetam Judæum, cu
men *erat* Bar-jesu,
7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, vir
telligente. Hic advocatis Barnaba & Saulo, exp
audire sermonem Dei.
8 Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magu
enim explicatur nomen ejus) studens avertere P
prætorem à fide.
9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Sp
sancto, intentis in eum oculis,
10 Dixit, O plene omni dolo & ad quodvis s
facilitate, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non c
bis pervertere vias Domini rectas?
11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversu
erisque cœcus, non cernens solem ad certum te
Illico vero incidit in eum caligo ac tenebræ: &
cumiens, quærebat qui sese manu prehensum duc
12 Tunc Proprætor cum vidisset quod factum
rat, credidit, perculsus super doctrina Domini.
13 Provecti vero Papho Paulus, & qui cum
rant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*, Joh
vero abscedens ab eis, reversus est Hierosolym
14 At ipsi progressi Perga, venerunt Antioc
urbem Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbat
sederunt.
15 Post lectionem autem Legis & Prophet
miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes, Vir
tres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad
lum, dicite.
16 Assurgens igitur Paulus, manu silentio po
to, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audi

17 Deus ille populi hujus Israelis, elegit Patres nostros, & populum sursum evexit cum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et cum delevisset septem gentes in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit judices usque ad Samuelem Prophetam.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jesse, virum secundum cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus è semine Deus secundum promissionem excitavit Israeli Servatorem Jesum.

24 Cum ante prædicasset Johannes coram eo jam advētante, Baptismū resipiscentiæ toti populo Israelis.

25 Cum autē expleret Johannes cursum, dixit, Quē me suspicamini esse? non *is* sum ego, sed ecce, venit post me, cujus pedum soleàm non sum dignus qui solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, cum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne Sabbatum leguntur, eo damnato, impleverunt:

28 Tum nulla causa mortis inventa, petierunt à Pilato ut interimeretur.

29 Cum vero perfecissent omnia quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno, posuerunt in monumento.

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos iis qui simul ascenderant cum eo à Galilæa Hierosolymam, suntq; testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum videlicet eam implevisse filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu.

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitaverit eum ex mortuis, non amplius reversurum in sepulchrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & alias dicit, Non sines Sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36 Nam David quidem postquam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit, non sensit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per illum,

39 Et ab omnibus à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo ne vobis superveniat quod dictum est in Prophetis.

41 Videte, O contemptores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem *eis* è synagoga Judæorum, rogarunt Gentes ut intra proxime sequens Sabbatum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutoque conventu, secuti sunt multi ex Judæis & religiosis proselytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequente vero Sabbato urbs prope tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visa autem turba, Judæi repleti sunt invidia, & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas dixerunt, Vobis necesse fuit primum exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æterna vita, ecce, convertimus nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constitui te ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes, gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi vero exstimularunt mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitarunt persecutionem in Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli vero replebantur gaudio & Spiritu sancto.

CAP. XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti. Paulus Lystris claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet: ibidem lapidatus se recolligit & Ecclesias multas colligit.

Factum est autem Iconii ut simul introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur ut crederet Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi vero, qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitarunt

tarunt

tarunt & male affectos reddiderunt animos Gentium adversus fratres.
3 Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt libere loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque ut signa & prodigia ederentur per manus eorum.
4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii vero ab Apostolis.
5 Cum autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum una cum suis primoribus ad eos contumeliis afficiendos & lapidandos,
6 Re inter se animadversa perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem:
7 Et illic evangelizaverunt.
8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.
9 Hic audivit Paulum loquentem: qui cum intendisset in eum oculos, & vidisset quod fidem haberet *se* liberatum iri,
10 Dixit voce magna, Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exiliit & ambulavit.
11 Turba vero cum vidisset quod fecerat Paulus sustulerunt vocem suam, Lycaonice dicentes, Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos
12 Vocabantque Barnabam, Jovem: Paulum vero Mercurium: quoniam is præibat in loquendo.
13 Sacerdos autem Jovis collocatus ante eorum urbem, cum tauros vittatos ad vestibula adduxisset, volebat cum turba sacrificare.
14 Quod cum audissent Apostoli Barnabas *&* Paulus, diruptis palliis suis insilierunt in turbam clamantes,
15 Ac dicentes, Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:
16 Quique præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.
17 Quanquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda nostra.
18 Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbam ne ipsis sacrificaret.
19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochia & Iconio, qui persuasa turba, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem, existimantes eum mortuum esse.
20 Cum autem circumstetissent eum discipuli, sur-

rexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus ve-
nit Derben cum Barnaba.
21 Cumque evangelizassent urbi illi, & discipu-
los multos adjunxissent, reversi sunt Lystram & Ico-
nium & Antiochiam:
22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes ut
permanerent in fide, & *dicentes* oportere per multas
afflictiones nos ingredi in regnum Dei.
23 Cumque ipsis per suffragia creassent per singu-
las Ecclesias Presbyteros, precatique essent cum jeju-
niis, commendarunt eos Domino in quē crediderant.
24 Peragrataque Pisidia, venerunt in Pamphyliam.
25 Ac Pergæ locuti *Domini* sermonem, descende-
runt Attaliam.
26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant
commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.
27 Cum autem venissent & congregassent Ecclesi-
am, retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, eumq;
aperuisse Gentibus ostium fidei.
28 Et commorati sunt illic non parvum tempus
cum discipulis.

CAP. XV.

Synodus Hierosolymitana, & Pauli à Barnaba separatio & in Asiam ablegatio.

PORro quidam qui descenderant è Judæa, docebant
fratres, & *dicebant*, Nisi circumcidamini ritu
Mosis, non potestis servari.
2 Orta igitur repugnantia & disceptatione non par-
va Paulo ac Barnabæ adversus illos, constitutum fuit
ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex
illis ad Apostolos ac Presbyteros Hierosolymam, super
hac quæstione.
3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, peragrarunt Phœ-
nicem & Samariam, narrantes conversionem Genti-
um: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.
4 Cum autem pervenissent Hierosolymam, excepti
sunt ab Ecclesia & ab Apostolis ac Presbyteris, & re-
tulerunt quanta Deus per ipsos effecerat.
5 Sed (*aiebant*) quidam surrexerunt ex hæresi
Pharisæorum qui crediderunt, dicentes, oportere ipsos
circumcidere & eis mandare ut observent Legem
Mosis.
6 Congregati sunt igitur Apostoli & Presbyteri ut
dispicerent de hac re.
7 Cum autem multa disceptatio fuisset, surgens Pe-
trus dixit eis, Viri fratres, vos scitis Deum jampridem
inter nos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes
sermonem evangelii, & crederent.
8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testi-
monium, dato ipsis Spiritu sancto, sicut & nobis:
9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso*
purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?
11 Imo per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.
12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus edidisset signa & prodigia per ipsos inter Gentes.
13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus dicens, Viri fratres, audite me.
14 Simeon exposuit quomodo primum Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.
15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est,
16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:
17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia:
18 Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.
19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt.
20 Sed ad eos scribendum ut abstineant à pollutis per simulacra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.
21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, cum in synagogis per singula Sabbata legatur,
22 Tunc visum est Apostolis & Presbyteris cum tota Ecclesia, delectos ex sese viros mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: *nempe* Judam qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primarios inter fratres:
23 Istis per eorum manum scriptis: Apostoli & Presbyteri & fratres, iis qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.
24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbasse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes *oportere* vos circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus:
25 Visum est nobis concorditer coactis delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba & Paulo,
26 Hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.
27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.
28 Visum est enim Spiritui sancto ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis onus præter necessaria ista.

29 *Videlicet* ut abstineatis ab iis quæ sunt immolata
simulacris,& sanguine, & suffocato, & scortatione:
à quibus si vobis caveritis,bene agetis. Valete.
30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam,& con-
gregata multitudine reddiderunt epistolam.
31 Quam cum legissent,gavisi sunt super ea exhor-
tatione.
32 Judas quoque & Silas, cum essent & ipsi Pro-
phetæ,multo sermone adhortati sunt, & confirmarunt
fratres.
33 Cum autem egissent *illic* aliquandiu,dimissi sunt
cum pace à fratribus ad Apostolos.
34 Silæ tamen visum est ibi manere.
35 Paulus autem & Barnabas commorati sunt Anti-
ochiæ, docentes & evangelizantes, cum aliis etiam
multis, sermonem Domini.
36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus,
Reversi invisamus fratres nostros oppidatim in quibus
annunciavimus sermonem Domini,*cognituri* quomo-
do *se* habeant.
37 Barnabæ vero consilium erat assumere secum Jo-
hannem qui vocabatur Marcus.
38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul
assumere qui abscessisset ab ipsis ex Pamphylia, nec
eorum comes in illo opere fuisset.
39 Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero
abscesserit: & Barnabas assumpto Marco navigarit in
Cyprum:
40 Paulus vero allecto Sila abiit commendatus
gratiæ Dei à fratribus:
41 Peragravitque Syriam ac Ciliciam confirmans
Ecclesias.

CAP. XVI.

Profectio & persecutio Pauli multiplex.

DEvenit autem Derben & Lystram: & ecce, di-
scipulus quidam erat illic nomine Timotheus,
filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem
Græci.
2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant
& Iconii.
3 Eum *itaque* voluit Paulus secum proficisci: &
assumptum eum circumcidit, propter Judæos qui in
illis locis erant: sciebant enim omnes patrem ejus
Græcum esse.
4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis
observanda placita illa quæ decreta fuerant ab Apo-
stolis & Presbyteris qui Hierosolymis erant.
5 Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide,& exubera-
bant numero quotidie.
6 Phrygia autem peragrata & Galatica regio-
ne, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem Dei
in Asia.

7 Cum venissent in Mysiam, tentabant versus Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8 Prætérita igitur Mysia, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat precans eum, & dicens Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quod advocasset nos Dominus ut eis evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapolim:

12 Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati sumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die sabbati egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & cum consedissemus, allocuti sumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit: cujus Dominus adaperuit cor ut attenderet iis quæ dicebantur à Paulo.

15 Cum igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens, Si judicastis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præbebat dominis suis vaticinando.

17 Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat, dicens, Isti homines servi sunt Dei illius altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed moleste ferens Paulus, & sese convertens, spiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jesu Christi ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes illius *ancillulæ* domini abiisse spem quæstus sui, prehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et cum pertraxissent eos ad prætores, dixerunt, Homines isti conturbant civitatem nostram, cum sint Judæi.

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neque usurpare, cum simus Romani.

22 Una vero insurrexit turba adversus eos: & prætores diruptis eorū vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23 Et cum multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi ut tuto eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit numellis.

25 Media autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

 26 Re-

26 Repente vero terræ motus magnus extitit, ita ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertæ sunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentariensis, cum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat seipsum interempturus, existimans vinctos effugisse,

28 Clamavit vero Paulus voce magna, dicens, Ne quid feceris tibi ipsi mali: omnes enim hic sumus.

29 Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*.

30 Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere ut server?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu ac domus tua.

32 Et locuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipsius.

33 *Ipse* vero illis assumptis ea ipsa hora noctis, lavit *eorum* plagas & baptizatus est ipse & omnes *domestici* illius illico.

34 Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exultavit quod cum universa domo sua credidisset Deo

35 Die autem exorto, prætores miserunt viatores qui dicerent, Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo, Miserunt, *inquit*, præfecti ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clam nos ejiciunt? non profecto: sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Renunciarunt autem prætoribus viatores verba ista: metueruntque audito eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogarunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem è carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & egressi sunt *ex urbe*.

CAP. XVII.

Paulus prædicat Thessalonicæ & Athenis.

ITinere autem facto per Amphipolin & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2 Paulus vero sicut consueverat introivit ad eos, & per Sabbata tria disseruit *cum* eis ex Scripturis,

3 Explicans & ob oculos ponens oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, Quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum,

4 Nonnulli igitur eorum assensi sunt, & consociati sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed

5 Sed invidia commoti Judæi qui *sermoni* non assentiebantur, assumptis quibusdam circumforaneis viris improbis, ac turba coacta, fecerunt ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et cum non invenissent eos, traxerunt Jasonem & quosdam fratres ad civitatis magistratus, vociferando, Isti qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adsunt:

7 Quos excepit Jason: qui omnes contra edicta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus hæc audientes.

9 Qui tamen cum satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres vero statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Berœam: qui cum advenissent ierunt in synagagam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cũ omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Berœæ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui vero Paulum susceperant tuto loco constituendum, deduxerunt eum Athenas usque, & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quam citissime ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo vero Athenis illos expectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, cum conspiceret urbem idolis refertam.

17 Disserebat igitur in synagoga cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibusvis obviis.

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis Philosophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii vero, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse, quoniam Jesum & resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris, volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Cæterum Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Cum

22 Cum autem constitisset Paulus in medio Areo-
pago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos
quasi religiosiores.
23 Pertransiens enim & contemplans sacra vestra
inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo.
Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis an-
nuncio:
24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo
sunt, cum sit cœli & terræ Dominus, in manufactis
templis non habitat:
25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei e-
gens, cum ipse det omnibus vitam & halitum & omnia
26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem homi-
num ut habitaret super universa superficie terræ, de-
finitis præstitutis temporibus, & positis terminis ha-
bitationis eorum.
27 Ut quærerent Dominum, si forte palpando eum
invenirent: quanquam profecto non longe abest ab
unoquoque nostrum.
28 In ipso enim vivimus & movemur, & sumus: si-
cut & quidam vestratium poetarum dixerunt: Nam hu-
jus progenies etiam sumus.
29 Progenies ergo Dei cum simus, non debemus
existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ arti-
ficii & excogitationis hominum, numen esse simile.
30 Deus igitur temporibus istius ignorantiæ conni-
vendo dissimulatis, nunc mandat omnibus ubiq; homi-
nibus ut resipiscant.
31 Eo quod statuit diem quo juste judicaturus
est orbem terrarum, per eum virum quem definiit,
fide *ejus rei* palam facta omnibus, illo ex mortuis
suscitato.
32 Cum audissent autem resurrectionem mortuo-
rum, alii quidem sannis *eum* excipiebant, alii vero di-
cebant, Audiemus te rursus de hac re.
33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.
34 Quidam vero ei sese adjunxerunt & crediderunt:
In quibus *fuit* & Dionysius Areopagita & mulier no-
mine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII.

*Paulus visitat multas Ecclesias: Apollos penitus infor-
matur in fide Christi.*

POstea Paulus cum discessisset Athenis, venit Corin-
thum:
2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Pon-
tico natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priscilla
uxore ejus, (eo quod edixisset Claudius ut omnes Ju-
dæi Roma excederent) venit ad eos:
3 Et quia ejusdem erat artificii, mansit apud eos, &
operabatur: erat enim ars illorum conficere taberna-
cula.
4 Disserebat autem in synagoga omnibus Sabbatis,

& in suam sententiam adducebat, tum Judæos tum
Græcos.
5 Ut autem advenerunt è Macedonia Silas & Ti-
motheus, constringebatur spiritu Paulus, attestans Ju-
dæis Jesum *esse* Christum illum.
6 Ipsis autem obsistentibus ac blasphemantibus,
excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester *esto* super
caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gen-
tes proficiscar.
7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam no-
mine Justi, colentis Deum, cujus domus erat confinis
synagogæ.
8 Crispus autem præfectus synagogæ credidit Do-
mino cum totâ domo sua: multique Corinthiorum au-
dientes credebant & baptizabantur.
9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo,
Ne metue, sed loquere, & ne tacueris.
10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut
male te accipiat: quoniam populus est mihi multus
in hac urbe.
11 Commoratus est itaque *illic* annum & sex men-
ses, docens apud eos sermonem Dei.
12 Cum autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, in-
surrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxe-
runt eum ad tribunal,
13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum
contra Legem.
14 Paulo vero os aperturo, dixit Gallio Judæis, Si
quid injusti factum esset, aut facinus malum, O Ju-
dæi, quatenus ferret ratio vos sufferrem.
15 Sin vero quæstio est de sermone & nominibus
& lege vestrate, ipsi videritis: judex enim ego ista-
rum rerum esse nolo.
16 Et abegit eos à tribunali.
17 Prehensum autem omnes Græci Sosthenem
præfectum synagogæ cædebant ante tribunal: neque
quicquam eorum Gallioni curæ erat.
18 Paulus vero cum adhuc illic permansisset dies
multos, valedicto fratribus, enavigavit in Syriam, &
cum eo Priscilla & Aquila, cum totondisset caput
Cenchreis: habebat enim votum.
19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit:
ipse vero ingressus synagogam disseruit cum Judæis.
20 Rogantibus autem ipsis ut diutius apud ipsos
maneret, non annuit:
21 Sed valedixit eis, dicens, Oportet omnino me
diem festum qui instat agere Hierosolymis: sed ite-
rum revertar ad vos, Deo volente. Et provectus est
Epheso.
22 Cumque descendisset Cæsaream, ascendissetque
Hierosolymam, & salutasset Ecclesiam, descendit An-
tiochiam.

23 Et cum egisset *illic* aliquamdiu, abiit, pertransi-
ens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confir-
mans omnes discipulos.
24 Judæus autem quidam Apollos nomine, Alex-
andrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum,
potens in Scripturis.
25 Hic erat initiatus via Domini, & fervens spi-
ritu loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt Do-
mini, sciens tantum Baptisma Johannis.
26 Cœpitque libere loqui in synagoga: quem au-
ditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitus
ei exposuerunt viam Dei.
27 Cum autem vellet transire in Achaiam, fratres
eum adhortati: scripserunt discipulis ut exciperent
eum: qui cum advenisset, multum contulit iis qui cre-
diderunt per gratiam.
28 Magna enim contentione Judæos magis ac ma-
gis redarguebat publice, ostendens per Scripturas
Jesum esse Christum illum.

CAP. XIX.

*Libris magicis Ephesi combustis, & idololatria reprehen-
sa excitantur turbæ, quæ tamen sedantur.*

FActum est autem interim dum Apollos esset Co-
rinthi, ut Paulus, peragratis superioribus parti-
bus, veniret Ephesum: ubi cum discipulos quosdam
invenisset,
2 Dixit eis, Num Spiritum sanctum accepistis
posteaquam credidistis? Illi vero dixerunt ei, Imo
sitne Spiritus sanctus ne audivimus quidem.
3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi
vero dixerunt, In Johannis baptisma.
4 Dixit autem Paulus, Johannes quidem baptiza-
vit Baptismo resipiscentiæ, dicens populo ut in eum
qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est in
Christum Jesum.
5 Qui vero *illum* audierunt, baptizati sunt in no-
men Domini Jesu.
6 Et cum imposuisset eis manus Paulus, venit
Spiritus sanctus in eos, & loquebantur linguis & pro-
phetabant.
7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.
8 *Ipse* porro ingressus synagogam, libere loqueba-
tur, ad tres menses disserens & suadens quæ ad regnum
Dei *pertinent*.
9 Cum autem quidem indurarentur, & non assenti-
rentur *sermoni*, male loquentes de via illa *Dei* in con-
spectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit disci-
pulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.
10 Hoc autem factum est per biennium: *ita* ut
omnes qui habitabant in Asia, tum Judæi tum Græci,
audierint sermonem Domini Jesu.
11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per ma-
nus Pauli:

12 *Ita*

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore
ejus sudaria seu semicinctia, & discederent ab eis
morbi & spiritus improbi ab eis exirent.
13 Aggressi sunt vero quidam ex circulatoribus
Judæis exorcistis nominare super eos qui habebant
spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.
14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii Sacerdotis septem, qui hoc faciebant.
15 Respondens vero spiritus improbus, dixit, Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?
16 Et insiliit in eos homo in quo erat spiritus ille
improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ita
ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illa.
17 Id vero innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos
omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.
18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.
19 Multi vero ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.
20 Ita fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.
21 His autem impletis, induxit in animum Paulus
peragrata Macedonia & Achaia proficisci Hierosolymam, dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.
22 Missis vero in Macedoniam duobus ex iis qui
ministrabant ei, *videlicet* Timotheo & Erasto, ipse
substitit ad tempus in Asia.
23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via *Dei*.
24 Nam quidam nomine Demetrius, signator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat
artificibus non parvum quæstum.
25 Quibus ille congregatis, & istiusmodi rerum
opificibus, dixit, Viri, scitis ex hoc quæstu nostras
esse copias:
26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solum
Ephesinam, sed prope totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentem deos illos non esse qui
manibus fiant.
27 Non solum autem periculum est ne istud quod
nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam
ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur,
futurumque sit ut etiam destruatur majestas ejus,
quam Asia tota & orbis terrarum colit.
28 *His* autem auditis, pleni excandescentia, clamaverunt, dicentes, Magna *est* Diana Ephesiorum.
29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt

erunt concorditer in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.
30 Paulo vero volente prodire ad populum, non
siverunt eum *prodire* discipuli.
31 Sed & quidam ex Asiarchis cum essent ei amici,
nunciis ad eum missis, rogarunt ne se daret in theatrũ,
32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio
conturbata, & plerique nesciebant cujus *rei* causa
convenissent.
33 Ex turba vero *quidam* produxerunt Alexandrum
propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu
silentio postulato, volebat defensione uti apud populũ.
34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exstitit una ab omnibus *profecta* quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum:
35 Tum scriba cum sedasset turbam, dixit, Viri
Ephesii, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem æditaum esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove
delapsi *simulacri*?
36 Cum igitur istis non possit contradici, oportet
vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.
37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos
neque contumeliosos in deam vestram.
38 Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices
negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules adsunt, alii alios postulanto.
39 Siquid autem de rebus aliis requiritis in legitima concione explicabitur.
40 Nam periculum est ne postulemur seditionis
propter *diem* hodiernum, cum nulla subsit causa ob
quam possimus reddere rationem concursus illius. Et
cum hæc dixisset, dimisit concionem.

CAP. XX.

Paulus excitat Eutichum, Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.

POstquam vero cessavit tumultus, cum advocasset
Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.
2 Cum autem illas partes peragrasset, & hortatus
illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.
3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, cum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.
4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater
Berœensis: ex Thessalonicensibus vero, Aristarchus,
& Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:
5 Asiani vero, Tychicus, & Trophimus, cum præivissent, exspectarunt nos Troade.
6 Nos vero enavigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.
7 Primo autem die hebdomadis, congregatis dis-

cipulis ad frangendum panem, Paulus differebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant vero lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, cum diutius dissereret Paulus, præ somno deturbatus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10 Cum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul *eum* complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Cum igitur ascendisset, fregissetque panem, & cibum sumpsisset, diu collocutus usque ad diluculum, ita *domum* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos vero progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *sese* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mitylenen.

15 Et cum illinc enavigassemus, sequente die pervenimus è regione Chii, postridie vero appulimus Samum: & cum diversati essemus apud Trogyllium, sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis.

17 Missis autem Mileto *nunciis* Ephesum accersivit Presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cum ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim,

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eörum quæ *vobis* conducerent, quo minus *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publice & domatim:

21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu, proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Nisi quod Spiritus sanctus oppidatim etiam atque etiam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem, neque vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum

cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino
Jesu, ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce, ego scio non amplius visuros fa-
ciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi
prædicans regnum Dei.
26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse
à sanguine omnium:
27 Non enim subterfugi quo minus annunciarem
vobis omne Dei consilium.
28 Attendite igitur *animum* ad vosipsos & totum
gregem in quo vos Spiritus ille Sanctus constituit
episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo il-
lo proprio sanguine acquisivit.
29 Ego enim illud scio, lupos graves, non par-
centes gregi, ingressuros esse in vos post discessum
meum:
30 Et ex vobisipsis exorituros qui loquantur per-
versa, ut discipulos post se abstrahant.
31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte
& die non cessasse cum lacrymis admonere unum-
quemque.
32 Et nunc quoque, fratres, commendo vos Deo &
sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus* potest *vos* su-
perstruere, & dare vobis quod hæreditatem jure possi-
deatis cum sanctificatis omnibus.
33 Argentum vel aurum aut vestem nullius concu-
pivi.
34 Imo ipsi nostis, usibus meis, & iis qui mecum
sunt, manus istas ministrasse.
35 In omnibus ostendi vobis oportere sic labo-
rando suscipere infirmos, & meminisse verborum Do-
mini Jesu, ipsum *videlicet* dixisse, Beatum est dare
potius quam accipere.
36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis, oravit
cum illis omnibus.
37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ru-
entes in collum Pauli, deosculabantur eum.
38 Cruciati maxime, ob sermonem quem dixerat,
ipsos non esse amplius faciem ejus conspecturos: &
deduxerunt eum ad navim.

CAP. XXI.

Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem provecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu
venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & il-
linc Patara.
2 Et nacti navem trajicientem in Phœniciam, *ea*
conscensa, provecti sumus.
3 Cum autem cœpisset nobis apparere Cyprus, &
eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syri-
am, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat
suum onus expositura.
4 Permansimus autem ibidem dies septem, in-
ventis

ventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum,
ne ascenderet Hierosolymam.
5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus de-
ducentibus nos cum uxoribus & liberis, extra urbem
usque: & positis genibus in littore, oravimus.
6 Et alii alios complexi, conscendimus navim:
illi autem reversi sunt domum suam:
7 Nos vero navigatione perfecta, devenimus Ty-
ro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem
unum apud eos.
8 Postridie vero egressi Paulus & nos qui cum eo
eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Phi-
lippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem)
mansimus apud eum.
9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines pro-
phetantes.
10 Et cum *illis* permansissemus dies complures,
descendit ex Judæa quidam propheta nomine Aga-
bus:
11 Qui cum venisset ad nos, & sumpsisset zonam
Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc
dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita
vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus
Gentium.
12 Ut vero ista audivimus, rogabamus & nos &
ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.
13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, flentes &
emollientes cor meum? Nam ego non solum vinciri,
sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine
Domini Jesu.
14 Cum igitur non assentireur, acquievimus, di-
centes, Fiat Domini voluntas.
15 Porro post dies istos collectis sarcinis ascendi-
mus Hierosolymam.
16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis
Cæsarea nobiscum, adducentes apud quem diversare-
mur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum disci-
pulum
17 Cum igitur pervenissemus Hierosolymam, liben-
ter exceperunt nos fratres.
18 Sequente vero die introiit Paulus nobiscum ad
Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt.
19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ
Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.
20 At illi *his* auditis, glorificaverunt Dominum:
& dixerunt ei, Vides, frater, quot sint millia Judæo-
rum qui crediderunt: suntque omnes accensi zelo
Legis.
21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te
defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes
sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere
filios, neque *secundum* ritus ambulare.

22 Quid

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt.

24 His assumptis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & norint omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus ne quid hujusmodi observent nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Cum autem septem illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant* Judæi ipsum conspicati in templo, concitarunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes, Viri Israelitæ, succurrite: hic ille homo est qui adversus populum & Legem & locum hunc omnes ubique docet: atque adeo Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum.)

30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo: statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor od Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse.

32 Qui eo ipso *momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi cum vidissent Tribunum & milites, cessarunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum; & jussit vinciri catenis duabus: & percontatus est quisnam esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & cum non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Cum igitur pervenisset ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipsum.

37 Et cum futurum esset ut introduceretur in castra Paulus, dicit Tribuno, Licetne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græce nosti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commovisti & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?

39 Dixit

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis: cæterum rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.
40 Cum igitur ille permisisset, Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe: & magno silentio facto, locutus est lingua Hebræa, dicens,

CAP. XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus.

Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud vos utor, defensionem.
2 Cum audissent autem eum Hebræa lingua ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos, *ipse* vero dixit eis,
3 Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus vero in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie.
4 Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres:
5 Ut & Pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo: à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos qui illic essent vinctos Hierosolymam, ut punirentur.
6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repente è cœlo circumfulserit me lux multa tanquam fulgur.
7 Cecidique in solum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?
8 Ego vero respondi, Quis es, Domine? dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.
9 Porro qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.
10 Dixi vero, Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge ac proficiscere Damascum: ac illic tibi dicetur de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias.
11 Cum vero non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.
12 Ananias autem quidam, vir pius secundum Legem, testimonio ornatus ob omnium *illic* habitantium Judæorum,
13 Veniens ad me, & adstans dixit mihi, Saul frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento visu recepto illum vidi.
14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.
15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum* quæ vidisti & audisti.

16 Et

16 Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator,
abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.
17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, cum
orarem in templo, ut raperer extra me;
18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina, &
exi cito Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.
19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt me pertraxisse
in carcerem, & verberibus affecisse per singulas Synagogas eos qui credebant in te.
20 Et cum effunderetur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam, & una assentiebar cædi
ipsius, & custodiebam pallia eorum qui interimebant eum.
21 Tum is dixit mihi, Proficiscere: nam ego te
longe ad gentes emittam.
22 Audiebant autem eum ad hunc usque sermonem; tum vero sustulerunt vocem suam, dicentes,
Tolle è terra *hominem* istiusmodi: non enim convenit eum vivere,
23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aerem,
24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixitque ut
in eum flagris inquireretur: ut resciret propter quod
crimen sic clamarent adversus eum.
25 Cum autem eum distendissent loris *cædendum*,
dixit adstanti Centurioni Paulus, Num hominem
Romanum & *quidem* indicta causâ licet vobis flagellare?
26 *Hoc* autem cum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens, Vide quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.
27 Accedens autem Tribunus, dixit ei, Dic mihi,
num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.
28 Et respondit Tribunus, Ego multa summa civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait, Ego vero
etiam natus sum *civis*.
29 Statim igitur abscesserunt ab eo qui erant in
eum inquisituri: sed & Tribunus quoque metuit
cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.
30 Postridie vero volens certum rescire, nempe
cujus rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis,
& jussit primarios Sacerdotes venire totumq; ipsorum
consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAP. XXIII.

Paulus jussu Ananiæ percutitur, consolatur à Deo, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait, Viri
fratres, ego omni conscientia bona servivi Deo ad
hunc usque diem.
2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis
qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te
Deus, paries dealbate: & tu sedes judicans me secun-
dum Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?
4 Tum qui adstabant, dixerunt, Pontifici illi Dei
maximo conviciaris ¿
5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pon-
tificem esse maximum: scriptum est enim, Principi
populi tui non maledices.
6 Cum vero nosset Paulus unam quidem partem
esse Sadducæorum, alteram vero Pharisæorum, cla-
mavit in consessu, Viri fratres, ego Pharisæus sum,
filius Pharisæi: de spe & resurrectione mortuorum
ego in judicium vocor.
7 Cum autem hoc esset locutus, orta est seditio in-
ter Pharisæos ac Sadducæos: & fissa est multitudo;
8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurre-
ctionem, neque angelum, neque spiritum: Pharisæi
autem utrumque profitentur.
9 Ortus est igitur clamor magnus; & cum surrexis-
sent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant,
dicentes, Nihil mali invenimus in homine isto,
quod si spiritus locutus est ei, seu Angelus, ne repug-
nemus Deo.
10 Magna autem orta seditione veritus Tribunus
ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum ma-
num descendere, & eum raptum e medio ipsorum du-
cere in castra.
11 Sequente vero nocte superveniens ei Dominus,
dixit Confide, Paule: ut enim constanter attestatus es
de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.
12 Orto autem die, quidam ex Iudæis facta coi-
tione devoverunt sese, dicentes, neque esuros se neq;
bibituros usquequo interemissent Paulum.
13 Erant vero plures quam quadraginta *viri* qui
hanc conjurationem fecerant.
14 Qui adierunt primarios Sacerdotes & Seniores,
& dixerunt, Devotione devovimus nosipsos, nihil gu-
staturos usquequo interemerimus Paulum.
15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex
consessus voluntate ut eum cras ad vos deducat, veluti
exquisitius percognituros de iis quæ ad eum *spectant*:
nos vero, priusquam appropinquet, parati sumus ip-
sum interimere.
16 Cum autem filius sororis Pauli audisset insidias,
venit, & ingressus in castra annunciavit *eas* Paulo.
17 Paulus autem advocato quodam ex Centurioni-
bus, ait, Adolescentem hunc abduc ad Tribunum:
habet enim quod annunciet ei.
18 Ille igitur assumptum eum duxit ad Tribunum,
& dixit, Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut
hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat
quod tibi loquatur.

19 Tri-

19 Tribunus vero, prehensa ejus manu, cum secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi constituerunt te rogare ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitius percontaturi sint de eo.

21 Tu vero ne ipsis assentitor: Insidiantur enim ei ex istis viri plures quadraginta, qui seipsos devoverunt, neque esuros neque bibituros usquequo interemerint eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, cum ei mandasset *ut* nulli effutiret quod hæc ipsi indicasset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque,& equites septuaginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:

25 Scripta epistola quæ hanc summam contineret,

26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, cum jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire crimen cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consessum.

29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius vero criminis reum quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad te, & mandavi quoque accusatoribus ut quæ habent adversus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Postero autem die, reversi sunt in castra,relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui cum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Cum legisset autem *literas* Præses,& interrogasset ex qua provincia esset,ac cognovisset esse ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAP. XXIV.

Paulus agit causam suam,& concionatur coram Felice.

QUinque autem post diebus descendit Pontifex maximus Ananias cum Senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2 Citato igitur eo,cœpit accusare Tertullus dicens,

3 Multa *nos* pace potiri per te,& ea quæ recte ac fe-
liciter in hac gente providentia tua gesta sunt,prorsus
& ubique agnoscimus,præstantissime felix, cum omni
gratiarum actione.
4 Ne vero te diutius interpellem,precor te ut audi-
as nos paucis pro tua æquitate.
5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem,& qui
moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terra-
rum, & principem hæresis Nazaræorum :
6 Qui templum quoque tentavit profanare:in quem
etiam prehensum voluimus secundum Legem nostram
judicium ferre.
7 Sed interveniens Tribunus Lysias,cum magna vi
abduxit eum è manibus nostris :
8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire:ex quo po-
teris ipse, inquisitione habita, de omnibus istis cog-
noscere de quibus nos eum accusamus.
9 Consenserunt autem etiam Judæi,aientes hæc ita
se habere.
10 Respondit autem Paulus, cum innuisset ei præ-
ses ut loqueretur : Quia te à multis annis huic genti
præfuisse scio,eo alacriore animo quæ ad me attinent
pro mei defensione dicam.
11 Cum tu possis certior fieri non plures *exactos*
esse dies quam duodecim, ex quo ascendi Hierosoly-
mam adoraturus,
12 Neque vero me in templo invenerunt cum ali-
quo differentem, aut coitionem turbæ facientem, ne-
que in synagogis, neque in urbe.
13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me ac-
cusant.
14 Hoc vero tibi fateor, me secundam viam illam,
quam hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut
qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis
scripta sunt :
15 *Et* spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii
ipsi expectant,resurrectionem mortuorum, tum justo-
rum, tum injustorum.
16 Interea vero ipse *me* exerceo ad conscientiam
habendam sine offensa apud Deum & apud homines
semper.
17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemo-
synas præstiturus genti meæ, & oblationes.
18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in tem-
plo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, qui-
dam ex Asia Judæi.
19 Quos oportuit apud te adesse,& accusare si quid
haberent adversum me.
20 Aut hi ipsi dicant si quod compererunt in me
injuste factum, cum ego starem in consessu ;
21 Nisi de hac una voce qua clamavi cum inter eos
starem, De resurrectione mortuorum ego in judicium
vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos, Po
quam exquisitius pernovero quæ ad viam istam per
nent, inquiens, cum Tribunus Lysias descender
pernoscam vestrum negotium :
23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paul
ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius fami
aribus ei ministrare, aut eum adire.
24 Aliquot autem post diebus cum advenisset Fe
cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersi
Paulum : & audivit eum de fide quæ est in Christ
25 Disserente autem ipso de justitia, & continent
& judicio futuro, expavefactus Felix respondit,
nunc se res habent, abi : opportunitatem autem
nactus accersam te :
26 Simul & illud sperans, fore, ut pecunia ipsi da
tur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret : quamobr
etiam crebrius eum accersens, colloquebatur cum e
27 Biennio autem completo accepit successor
Felix Porcium Festum : & volens gratiam inire J
dæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo post asce
dit Cæsarea Hierosolymam.
2 Comparuerunt autem coram eo Pontifex ma
mus & primarii ex Judæis contra Paulum, & e
precati sunt,
3 Petentes gratiam adversus eum, ut accerseret e
Hierosolymam ; factis insidiis ut *eum* in via inte
merent.
4 Festus autem respondit ut asservaretur Paulus C
fareæ, se vero cito *illuc* profecturum.
5 Qui ergo inter vos, inquit, *istud* potuerunt, una d
scendant, & siquid est in hoc viro improbum, acc
sent eum.
6 Commoratus autem apud eos dies non plures qu
decem, cum descendisset Cæsaream, postero die sed
in tribunali, jussitque Paulum adduci.
7 Qui cum adfuisset, circumsteterunt *eum* qui Hie
rosolymis descenderant Judæi, multas & graves crim
nationes adferentes adversus Paulum, quas nequiba
demonstrare :
8 Cum ipse pro sui defensione diceret, Neque
Legem Judæorum, neque in Templum, neque in Cæ
sarem quicquam peccavi.
9 Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respo
dens Paulo, dixit, Vis Hierosolymam ascendere, & i
lic de his judicari apud me ?
10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto
ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuria a
feci, sicut & tu pulchre agnoscis.
11 Nam si injuria quemquam affeci, & aliquid d
gnum

gnum morte feci, non recuso mori: sin vero nihil est ex iis de quibus isti me accusant, nullus me potest eis donare: Cæsarem appello.
12 Tunc Festus cum concilio collocutus, respondit, Cæsarem appellasti? ad Cæsarem proficisceris.
13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæsaream, salutaturi Festum.
14 Et cum dies complures illic essent commorati, Festus regi exposuit quæ ad Paulum *spectabant*, dicens, Vir quidam est relictus à Felice in vinculis.
15 De quo cum essem Hierosolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & Seniores Judæorum, petentes damnationem adversus eum.
16 Quibus respondi, non esse Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priusquam is qui accusatur in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.
17 Cum ergo huc convenissent, absque ulla dilatione, consequente die sedens in tribunali, jussi adduci hominem.
18 Cujus accusatores cum adstarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego suspicabar.
19 Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.
20 Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione dixi, num vellet proficisci Hierosolymam, & illic judicari super istis,
21 Cum vero Paulus appellasset ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari quousque mitterem eum ad cæsarem.
22 Agrippa vero dixit Festo, Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.
23 Postero igitur die cum venisset Agrippa & Bernice cum multa ostentatione, & introissent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus jubente Festo, adductus est Paulus.
24 Tum Festus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui simul adestis nobiscum, videtis istum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hierosolymis & hic, vociferando non oportere ipsum vivere amplius.
25 Ego vero cum comperissem eum nihil dignum morte fecisse, & is ipse appellasset Augustum, decrevi eum mittere.
26 De quo quid certi scribam domino, non habeo, quapropter eum ad vos produxi, & maxime ad te, rex Agrippa, ut habita quæstione, habeam quod scribam.
27 Nam præter rationem mihi videtur, cum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAP. XXVI.

Paulus disserit patheticè coram Agrippa, & innocens judicatur.

AGrippa vero Paulo dixit, Permittitur tibi pro te
ipso dicere. Tunc Paulus extenta manu hac de-
fensione usus est,
2 Super omnibus de quibus postulor à Judæis, rex
Agrippa, beatum me duco, quod sim hodie defensione
apud te usurus:
3 Maxime quod te gnarum esse sciam omnium qui
apud Judæos sunt rituum & quæstionum. Ideo rogo te
ut me patiente animo audias.
4 Vitam itaque meam actam à juventute, quæque in
principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt
omnes Judæi:
5 Ut qui antea noverint me jam inde à majoribus (si
velint testari) secundum exquisitissimam illam hære-
sin nostri religiosi cultus vixisse Pharisæum:
6 Nunc vero ob spem promissionis factæ patribus
nostris à Deo, sto in judicium vocatus:
7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ
Deum nocte & die assidue colentes, sperant se deven-
turas, de qua spe postulor, rex Agrippa, à Judæis.
8 Quid? incredibile judicatur apud vos quod Deus
mortuos suscitet?
9 Equidem statueram apud me adversus nomen illi-
us Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.
10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sancto-
rum ego carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum
potestate accepta: & cum *ab eis* interimerentur, tuli
suffragium.
11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, co-
egi ad blasphemandum: & supra modum furens adver-
sus eos, persecutus sum *ipsos* etiam in exteras usque
civitates.
12 Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum
autoritate & procuratione à principibus Sacerdotum
13 Die medio, rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ
splendorem solis superans circumfudit me suo fulgore
& nos qui mecum iter faciebant.
14 Cum autem omnes nos decidissemus in terram,
audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraica
lingua, Saul, Saul, quid me persequeris? durum est
tibi contra stimulos calcitrare.
15 Ego autem dixi, Quis es, Domine? At ille dixit,
Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.
16 Sed exurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim
apparui tibi ut designarem te ministrum ac testem tum
eorum quæ vidisti, tum eorum in quibus apparebo
tibi:
17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quas
nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum,& convertas *eos* à tene-
bris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum, ut re-
missionem peccatorum & sortem inter sanctificatos
accipiant per fidem quæ est in me.
19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi
apparitioni.
20 Sed iis qui sunt Damasci primum, & Hierosoly-
mis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus
annunciavi ut resipiscerent, & converterent se ad De-
um, opera facientes convenientes resipiscentiæ.
21 Horum causa Judæi me in templo comprehen-
sum tentarunt manibus *suis* interficere.
22 Sed auxilium quod *est*, à Deo nactus, perstiti in
hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis tum ma-
gnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac
Moses futura prædixerunt:
23 *Nempe* Christum fuisse passurum, ac primum ex
resurrectione mortuorum lucem annunciaturum huic
populo & Gentibus.
24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente:
Festus magna voce ait, insanis, Paule; multæ literæ
te ad insaniam adigunt.
25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime
Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.
26 Scit enim ista rex, apud quem etiam libere lo-
quor: nam eum latere quicquam horum mihi non per-
suadeo; neque enim id in angulo gestum est.
27 Credis, rex Agrippa, Prophetis? scio te credere.
28 Agrippa vero dixit Paulo, Propemodum persua-
des mihi ut fiam Christianus.
29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & prope-
modum & admodum non tu modo, sed omnes etiam
qui me audiunt hodie, facti essetis tales qualis ego
sum, exceptis istis vinculis.
30 Et cum hæc dixisset, surrexit rex ac præses, &
Bernice, & qui consederant cum eis.
31 Et cum secessissent, loquebantur alii ad alios, di-
centes, Certe nihil morte aut vinculis dignum facit
homo iste.
32 Agrippa vero Festo dixit, Dimitti poterat homo
iste, nisi appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

Pauli navigatio, naufragium & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in I-
taliam, tradiderunt tum Paulum tum quosdam a-
lios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Au-
gustæ.
2 Conscenso igitur navigio Adramytteno, navi-
gaturi secundum Asiæ regiones provecti sumus,
& nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessaloni-
censis.
3 Altera autem die devecti sumus Sidonem: & Julius
huma-

humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos pro-
fectus, ab illis curaretur.
4 Illinc vero provecti sublegimus Cyprum, quod
venti essent adversi.
5 Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Pam-
phyliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ
6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam
navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.
7 Cumque multis diebus tarde navigaremus, vixque
pervenissemus secundum Gnidum, non permittente
nobis vento, sublegimus Cretam secundum Salmo-
nem:
8 Et illam vix prætertegentes, pervenimus in lo-
cum quendam quem vocant Pulchros portus, cui pro-
pinqua erat Civitas Lasæa.
9 Multo autem tempore peracto, & cum jam esset
periculosa navigatio, quod jam etiam jejunium præ-
teriisset, admonebat *eos* Paulus,
10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque
damno non solum oneris & navis, sed etiam capitum
nostrorum, futuram navigationem.
11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius
assentiebatur quam iis quæ à Paulo dicebantur.
12 Et cum appositus portus non esset ad hybernan-
dum, plerique ceperunt consilium solvendi etiam il-
linc, *experturi* si quomodo possent Phœnica devenire
& illic hybernare: qui portus est Cretæ, spectans ad
Africum & Corum.
13 Cum autem aspirasset Notus, visi quod sibi pro-
posuerant obtinuisse, cum solvissent, propius præter-
legerunt Cretam.
14 Verum haud multo post impegit in eam ventus
turbulentus qui vocatur Euroclydon.
15 Cumque abreptum esset navigium, nec posset
obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.
16 Et cum infra parvam quandam insulam quæ
Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus
scaphæ compotes fieri.
17 Qua subducta, adjumentis utebantur, succingentes
navi: metuentesque ne in Syrtin exciderent, demissis
velis ita ferebantur.
18 Cum autem vehementi tempestate jactaremur,
sequente *die* jacturam fecerunt:
19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta
navis abjecimus.
20 Cum autem neque sol neq; sidera apparerent ad
complures dies, & tempestas non parva incumberet,
ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.
21 Et cum multa jam fuisset inedia, tunc stans Pau-
lus in medio ipsorum, dixit, Oportebat quidem, O vi-
ri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare in-
juriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis: amis-
sio enim nulla erit cujusquam ex vobis sed tantum
navis.
23 Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cu-
jus sum ego, & cui etiam servio,
24 Dicens, Ne metue, Paule, oportet te Cæsari sisti:
& ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum
navigant.
25 Propterea bono animo estote viri: credo enim
Deo, ita fore quemadmodum locutus est mihi.
26 In insulam autem quandã excidere nos oportet.
27 Cæterum cum quartadecima nox advenisset, &
jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspi-
cati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.
28 Et demissa bolide invenerunt passus viginti:
& paululum inde progressi, rursum demissa bolide, in-
venerunt passus quindecim.
29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exci-
derent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant di-
em oriri.
30 Cum vero nautæ studerent, fugere è navi, & de-
misissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora
anchoras extensuri,
31 Dixit Paulus Centurioni & & militibus, Nisi isti
in navi manserint, vos servari non potestis.
32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ. & sive-
runt eam excidere.
33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur
Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est
decimus quartus, ex quo expectantes jejuni permane-
tis nullo *cibo* sumpto.
34 Ideo vos hortor ut sumatis cibum: hoc enim ad
salutem vestram spectat, nullius enim vestrum capillus
ex capite cadet.
35 Et cum hæc dixisset, & accepisset panem, grati-
as egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset,
cœpit edere.
36 Omnes vero cum jam animum recepissent, sum-
serunt & ipsi cibum,
37 Eramus autem universa capita in navigio ducen-
ta septuaginta sex.
38 Cæterum satiati cibo, allevabant navim, proji-
cientes frumentum in mare.
39 Cum autem dies ortus esset, terram illam non a-
gnoscebant: sinum vero quendam animadverterunt
habentem littus, in quem decreverant, si possent, ex-
trudere navim.
40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt
eam mari, simul relaxatis vinculis gubernaculorum:
& sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad
littus.
41 Sed cum incidissent in locum bimarem, impe-
 gerunt

gerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis vero solvebatur præ undarum violentia.
42 Militum autem consilium erat ut vinctos interimerent, nequis cum enatasset, effugeret.
43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos & in terram evaderent:
44 Reliqui vero partim in tabulis, partim quibusdam navis *fragmentis*: & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

CAP. XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET cum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.
2 Barbari vero præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensa enim pyra acceperunt nos omnes propter imbrem urgentem, & propter frigus.
3 Cum autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.
4 Ut vero barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant Omnino homicida est homo iste, quem postquam salvus evasit è mari ultio non sivit vivere.
5 At ille excussa bestia in ignem, nihil mali passus est.
6 Illi vero expectabant dum intumesceret, aut concideret repente mortuus: sed cum multum *tempus* expectassent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.
7 Cæterum circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramice hospitio excepit.
8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteria detentus, decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus, sanavit eum.
9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.
10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & cum proveheremur imposuerunt quæ usui *nobis* erant.
11 Tribus itaque post mensibus provecti sumus navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.
12 Et devecti Syracusas *illic* mansimus triduum.
13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero post die cum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.
14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde

15 Unde cum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & Tres tabernas: quos cum vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumpsit fiduciam,

16 Cum vero venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo ut habitaret seorsim, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, cum nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18 Qui quæstione de me habita, volebant me dimittere, quod nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi: quos viderem & alloquerer, nam propter spem Israelis circumdatus sum hac catena.

21 Illi vero dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque adveniens quisquam fratrum annunciavit aut locutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias: nam de ista hæresi notum est nobis ubique *ei* contradici.

23 Cum igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt, ex Lege Mosis, & Prophetis, à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur, quidam vero non credebant.

25 Cum autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset, Bene sane Spiritus sanctus locutus est per Esaiam Prophetam patribus nostris,

26 Dicens, Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Cum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur,

 31 Præ-

31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD ROMANOS.

CAP. I.

Apostolatus sui munus professus, causam describit oppressæ & inhibitæ veritatis.

Paulus servus Jesu Christi, ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei,

2 (Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De filio suo, (facto ex semine Davidis, secundum carnem:

4 Declarato Filio Dei potenter secundum Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo Domino nostro:

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipsius nomine:

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis: gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus: quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ipsius, me perpetuo mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans, ut, si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar vobis donum spirituale ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usq; adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, tum sapientibus tum insipientibus, debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promptum est
ad vobis quoque qui Romæ estis evangelizandum.
16 Non enim me pudet Evangelii Christi, potentia
siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo
primum, tum etiam Græco.
17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in
fidem: sicut scriptum est, Justus autem ex fide vivet.
18 Patet enim ira Dei è cœlo adversus omnem im-
pietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem
injuste detineant:
19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, mani-
festum est in ipsis. Deus enim eis manifestum fecit.
20 Ipsius enim invisibilia jam inde à condito mun-
do ex iis quæ fecit mente perpensa pervidentur, æterna
videlicet ejus tum potentia tum Divinitas: ad hoc ut
sint inexcusabiles:
21 Propterea quod cum Deum norint, *tamen* ut
Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt:
sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtene-
bratum est cor eorum intelligentia carens.
22 Cum se dictitent sapientes, stulti facti sunt.
23 Mutarunt enim gloriam incorruptibilis Dei in
efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volu-
crium, & quadrupedum, & reptilium.
24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditati-
bus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent
corpora sua inter se.
25 Ut qui Dei veritatem transmutarint in falsitatem,
& coluerint res conditas, ac servierint *eis*, præterito
Conditore, qui est benedictus in secula, Amen.
26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affe-
ctibus: nam & fœminæ illorum transmutarunt natu-
ralem usum in eum qui est præter naturam.
27 Similiterque etiam masculi relicto naturali usu
fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, mas-
culi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem
(quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.
28 Et sicut non visum est eis Deum in notitia reti-
nere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii
expertem, ut facerent quæ minime conveniunt:
29 Oppleti omni injustitia, malitia, scortatione,
improbitate, avaritia: pleni invidia, cæde, contentio-
ne, dolo, malignitate:
30 Susurrones, oblocutores, Dei osores, injuriosi,
superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non
obedientes,
31 Desipientes, fœdifragi, charitatis expertes, im-
placabiles, immisericordes:
32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faci-
unt, dignos esse morte) *tamen* non solum ea faciunt,
sed etiam facientibus consentiunt ultro.

CAP. II.

Judæos & gentes ex æquo sub condemnationem peccati concludit.

QUapropter inexcusabilis es, O homo, quisquis *ali-
um* damnas: nam hoc ipso quod damnas alterum,
teipsum condemnas: eadem enim facis *tu* qui *alium*
damnas.
2 Scimus vero judicium Dei esse secundum verita-
tem adversus eos qui talia faciunt.
3 Cogitas autem hoc, O homo, qui damnas eos qui
talia faciunt, & facis ea, fore ut effugias judicium
Dei?
4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ
cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad
resipiscentiam te deducere?
5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere ne-
scit, ipse tibi thesaurum recondis iram in diem iræ &
revelationis justi judicii Dei:
6 Qui reddet unicuique secundum opera ipsius:
7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni o-
peris gloriam & honorem & incorruptibilitatem, vi-
tam æternam:
8 Rixosis vero & veritati quidem non assentienti-
bus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescen-
tia & ira.
9 Afflictio, *inquam, erit* & angustia in omnem ani-
mam hominis perpetrantis malum, tum Judæi impri-
mis, tum etiam Græci.
10 Gloria vero & honor & pax *erit* cuivis recte fa-
cienti bonum, tum Judæo imprimis, tum Græco.
11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.
12 Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine le-
ge quoque peribunt: & quicunque in Lege peccave-
runt, per Legem damnabuntur.
13 (Non enim qui audiunt Legem, justi sunt apud
Deum, sed qui Legem præstant, justificabuntur.
14 Nam cum gentes quæ Legem non habent natura
quæ Legis sunt faciant, isti Legem non habentes sibi-
ipsis sunt Lex:
15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordi-
bus suis, una testimonium reddente ipsorum consci-
entia, & cogitationibus sese mutuo accusantibus aut
etiam defendentibus.)
16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis
hominum, ex Evangelio meo, per Jesum Christum.
17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in
Lege, & gloriaris in Deo,
18 Et nosti *ejus* voluntatem, & exploras quæ discre-
pant, institutus ex Legis auditu,
19 Confidisque te viæ ducem esse cæcis, lucem eo-
rum qui *sunt* in tenebris,
20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium,
quod

quod habeas informationem cognitionis ac veritatis
in Lege.
21 Qui igitur doces alium, teipsum non doces?
qui prædicas non furandum, furaris?
22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui
abominaris idola, sacrilegium admittis?
23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressio-
nem Deum afficis contumelia?
24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter
Gentes, sicut scriptum est.
25 Nam circumcisio quidem prodest si Legem ex-
sequaris: quod si transgressor Legis fueris, circum-
cisio tua facta est præputium.
26 Itaque si præputium jus Legis observaverit, non-
ne præputium illius pro circumcisione reputabitur?
27 Et quod est ex natura præputium, Legem præ-
stans, damnabit te qui per literam & circumcisionem
transgressor es Legis?
28 Non enim qui *est* in propatulo *Judæus*, Judæus
est: nec ea quæ *est* in propatulo *circumcisio*, *id est*, in
carne, circumcisio *est*:
29 Sed qui in occulto Judæus *est*: & circumcisio
cordis, *id est*, in spiritu, non litera: cujus *Judæi* laus
non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAP. III.

Prerogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non justificari, sed tantum ex fide, quemadmodum & gentes.

QUæ est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas
circumcisionis?
2 Multa per omnem modum. Primarium enim
illud est, quod eis credita sunt eloquia Dei.
3 Quid tum enim si infidi fuerunt quidam? num
ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?
4 Absit: imo esto Deus verax, omnis autem homo
mendax: sicut scriptum est, Ut justificeris in ser-
monibus tuis, & vincas quando tu judicas.
5 Quod si injustitia nostra Dei justitiam commen-
dat, quid dicemus? num injustus Deus qui inferat
pœnam? (humano more loquor)
6 Absit: alioquin quomodo judex erit Deus
mundi?
7 Etenim si veritas Dei per meum mendacium ex-
undavit in gloriam ipsius, cur amplius ego ut pecca-
tor condemnor?
8 Ac non (sicut de nobis male loquuntur, & sicut
quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant
bona? quorum damnatio justa est.
9 Quid igitur? Præcellimus? Nullo modo: nam
ante criminati sumus & Judæos & Græcos omnes esse
sub peccato.
10 Sicut scriptum est, Non est justus, ne unus qui-
dem.
11 Non

11 Non est qui intelligat, non est qui exquirat
Deum,
12 Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt:
non est qui faciat quod bonum est, non est usque ad
unum.
13 Sepulcrum apertum guttur eorum; linguis suis
ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum
14 Quorum os diris & amarulentia plenum est.
15 Veloces pedes eorum ad effundendũ sanguinem.
16 Contritio & miseria in viis eorum.
17 Et viam pacis non cognoverunt.
18 Non est timor Dei coram oculis eorum.
19 Scimus autem, quæcunque Lex dicit, iis qui in
Lege sunt dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius
fiat totus mundus condemnationi Dei.
20 Propterea ex operibus Legis nulla caro justi-
ficabitur in conspectu ejus, per Legem enim *est* co-
gnitio peccati.
21 Nunc vero absque lege justitia Dei manifesta
facta est, comprobata testimonio Legis ac Prophe-
tarum:
22 Justitia, inquam, Dei per fidem Jesu Christi
in omnes & super omnes qui credunt: Non enim est
distinctio.
23 Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur glo-
ria Dei.
24 Ut qui justificentur gratis, *id est*, ejus gratia per
redemptionem factam in Jesu Christo.
25 Quem præstituit Deus *ut esset* placamentum per
fidem in sanguine ipsius ad demonstrationem justitiæ
suæ, propter dissimulationem peccatorum quæ ante-
cesserunt, Deo *illa* tolerante:
26 Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tem-
pore: ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex
fide Jesu.
27 Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam le-
gem? operum? non: sed per legem fidei.
28 Colligimus igitur, fide justificari hominem abs-
que operibus Legis,
29 An Judæorum Deus solum? annon & Genti-
um? certe & Gentium.
30 Siquidem Deus unus *est* qui justificabit circum-
cisionem ex fide, & præputium per fidem.
31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem?
Absit: imo Legem stabilimus.

CAP. IV.

Justificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.

QUid igitur dicemus Abrahamum patrem illum no-
strum nactum esse secundum carnem?
2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus fuit,
habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem A-
brahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.
4 Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex
gratia, sed *est* ex debito:
5 Ei vero qui non operatur, sed credit in eum qui
justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.
6 Sicut etiam David declarat beatum eum ho-
minem cui Deus imputat justitiam absque operibus:
dicens,
7 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quo-
rum obtecta sunt peccata.
8 Beatus vir cui non imputarit Dominus peccatum.
9 Ista igitur beatitatis declaratio in circumcisio-
nem *solam* an & in præputium *cadit*? Dicimus enim
imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.
10 Quomodo ergo imputata est? cum esset in cir-
cumcisione, an *cum esset* in præputio? non in circum-
cisione, sed in præputio.
11 Et signum accepit circumcisionis, sigillum ju-
stitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater om-
nium credentium in præputio, imputata etiam ipsis
justitia:
12 Et pater circumcisionis iis *videlicet* qui non
solum sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedunt
per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in
præputio.
13 Non enim per legem promissio *cessit* Abraha-
mo, aut semini ejus: ut hæres esset mundi, sed per
justitiam fidei.
14 Etenim si ii qui ex lege *sunt*, hæredes sunt, va-
na facta est fides, & inanis reddita est illa promissio.
15 Nam lex iram efficit: ubi enim non est Lex, ibi
nec transgressio *est*.
16 Propterea ex fide *est hereditas*, ut *sit* per grati-
am, ut firma sit promissio toti semini: *id est* non so-
lum ei quod *est* ex Lege, verum etiam ei quod *est* ex
fide Abrahami, qui est pater omnium nostrum,
17 (Sicut scriptum est, Patrem multarum genti-
um constitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet*,
vivificante mortuos, & vocante quæ non sunt tan-
quam sint.
18 Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit,
fore ut ipse fieret Pater multarum gentium, secun-
dum id quod *est* dictum fuerat. Ita erit semen tuum.
19 Ac minime infirmus fide non consideravit suum
ipsius corpus jam emortuum, cum centum circiter na-
tus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.
20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubi-
tavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributa
gloria Deo:
21 Ac plene persuasum habens, *eum* quod promise-
rat, posse etiam efficere.

22 Qua-

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad ju-
stitiam.
23 Non scriptum est autem propter eum solum,
quod *hoc* imputatum fuerat ei:
24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est ut
imputetur, iis *nimirum* qui credunt in eum qui susci-
tavit Jesum Dominum nostrum à mortuis,
25 Traditum *morti* propter offensas nostras, &
suscitatum ad nostri justificationem.

CAP. V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.

JUstificati igitur ex fide, pacem habemus erga De-
um apud Dominum nostrum Jesum Christum:
2 Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc
gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe glo-
riæ Dei.
3 Neq; *id* solum, sed etiam gloriamur de afflictio-
nibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat:
4 Tolerantia vero experientiam, experientia au-
tem spem.
5 Porro spes non pudefacit, eo quod charitas Dei
effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum
qui datus est nobis.
6 Christus enim, cum nullis adhuc viribus essemus,
præstituto tempore pro impiis mortuus est.
7 Enimvero vix pro justo quisquam moriatur:
(nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori su-
stineat.)
8 Commendat autem suam erga nos charitatem
Deus, eo quod cum adhuc essemus peccatores, Chri-
stus pro nobis mortuus sit.
9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabi-
mur multo magis per eum ab ira illa.
10 Nam si cum inimici essemus reconciliati fui-
mus Deo per mortem Filii ejus, multo magis recon-
ciliati servabimur per vitam ipsius.
11 Neque id solum, verum etiam gloriamur de Deo
per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem
nunc reconciliationem recepimus.
12 Propterea sicut per unum hominem peccatum
in mundum introiit ac per peccatum mors: & ita
in omnes homines mors pervasit, in quo omnes pec-
carunt.
13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mun-
do: peccatum vero *esse* non putatur non existente
Lege.
14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mo-
sen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudi-
nem transgressionis Adami, qui est typus illius qui
erat futurus.
15 At non ut offensa, ita etiam *est* quod *Deus* gra-
tificatur:

tificatur: nam si illius unius offensâ multi mortui
sunt, multo magis gratia Dei & donatio per gratiam,
quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi in multos
exundavit.
16 Neque ut *illud quod introiit* per unum qui pec-
cavit, *ita est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex
una *offensa* ad condemnationem: quod autem gratifi-
catur *Deus*, *est* ex multis *offensis* ad justificationem.
17 Etenim si per unam offensam mors regnavit
per unum, multo magis *ii* qui exundantiam illam
gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt
per unum Jesum Christum.
18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus
venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per
unam justificationem *beneficium redundavit* in omnes
homines, ad justificationem vitæ.
19 Sicut enim per contumaciam unius hominis
peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedi-
entiam justi constituentur multi.
20 Lex vero præterea introiit ut amplificaretur
offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi*
superabundavit gratia.
21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad
mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad
vitam æternam, per Jesum Christum Dominum no-
strum.

CAP. VI.

Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

QUid igitur dicemus? permanebimus in peccato
ut gratia auctior fiat?
2 Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo ad-
huc vivemus in eo?
3 An ignoratis nos, quotquot baptizati sumus in
Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?
4 Consepulti sumus igitur ei per Baptismum in
mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in
gloriam Patris, ita & nos nova vita ambulemus.
5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione
mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimila-
tione cum eo* coalescemus:
6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem
cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati,
ne nos amplius serviamus peccato.
7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.
8 Quod si commortui simus Christo, credimus
fore ut etiam ipsi convivamus.
9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis,
non amplius mori: mortem *inquam* ei non amplius
dominari.
10 Nam quod mortuus est, peccato mortuus est se-
mel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse
peccato, tum vero vivere Deo per Christum Jesum
Dominum nostrum.
12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro
corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis,
13 Neque sistite membra vestra arma injustitiæ
peccato: sed sistite vos Deo, ut ex mortuis vivos, &
membra vestra arma justitiæ Deo.
14 Peccatum enim vobis non dominabitur; non
enim estis sub Lege, sed sub Gratia.
15 Quid igitur? peccabimus, quod non simus sub
Lege, sed sub Gratia? Absit.
16 An nescitis quod cui sistitis vos servos ad obedi-
endum, ejus servi estis cui auscultatis, sive peccati
ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?
17 Gratia autem *habetor* Deo, quod fuistis *quidem*
servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ do-
ctrinæ in quam estis traditi.
18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.
19 Hominum more loquor, propter infirmitatem
carnis vestræ. Nempe sicut sistitis membra vestra
serva impuritati & iniquitati, ad *patrandam* iniqui-
tatem: ita nunc sistite membra vestra serva justitiæ
ad sanctimoniam.
20 Cum enim servi eratis peccati, liberi eratis
justitiæ.
21 Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis* de
quibus nunc erubescitis? nam finis illorum, mors *est*.
22 Nunc vero liberati à peccato, servi autem facti
Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam: fi-
nem autem, vitam æternam.
23 Nam stipendia peccati, mors: donum autem
Dei *est* vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. VII.

Exemplo monstratur quomodo à lege liberemur, ejus erga nos usus, & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN ignoratis fratres, (peritos enim Legis allo-
quor) legem *tantisper* dominari homini quoad
ipse vixerit?
2 Nam viro subjecta mulier, viventi viro devin-
cta est per legem: quod si mortuus fuerit vir, libe-
rata est à lege viri.
3 Proinde vivente viro mœcha vocabitur, si fiat
alterius viri: sin autem mortuus fuerit vir ejus, li-
bera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius
viri.
4 Itaque fratres mei, vos quoque mortificati estis
legi in corpore Christi: ut essetis alterius: ejus *vi-
delicet* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum fera-
mus Deo.
5 Cum enim essemus in carne, affectus peccato-
rum

rum per legem *exsistentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.
6 Nunc autem liberati sumus à lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut serviamus in in novitate spiritus, ac non *in* vetustate literæ.
7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit. Imo peccatum non cognovi nisi per Legem: nam ipsam quoque cupiditatem non nossem *esse peccatum*, nisi Lex dixisset, Non concupisces.
8 Sed peccatum occasione per illud præceptum sumpta effecit in me totam cupiditatem.
9 Nam absque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego vero vivus eram absque Lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego vero mortuus sum.
10 Et inventum est illud præceptum quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.
11 Nam peccatum occasione per illud præceptum sumpta seduxit me & per illud occidit.
12 Itaque lex ipsa quidem sancta: & præceptum illud sanctum, ac justum & bonum.
13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imo peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.
14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.
15 Quod enim perpetro non agnosco, non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.
16 Quod si id facio quod nolo, consentio Legi quod bona *sit*.
17 Nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.
18 Novi enim non habitare in me (id est in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.
19 Non enim facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago.
20 Quod si id facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.
21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impositam esse*, quod mihi malum adjaceat.
22 Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem:
23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.
24 Ærumnosus ego homo! quis me eripiet ex isto corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum
nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem ser-
vio Legi Dei, carne vero legi peccati.

CAP. VIII.

Immunitas, spes & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, secundum legem mentis & spiritum vivunt.

NUlla igitur nunc *est* condemnatio iis qui *sunt in*
Christo Jesu, *qui* non secundum carnem ambu-
lant, sed secundum Spiritum.
2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui est* in Christo Jesu,
liberavit me à Lege peccati & mortis.
3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, cum viribus
esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio misso in
forma consimili carni peccato obnoxiæ, idque pro
peccato, condemnavit peccatum in carne:
4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non
secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritū.
5 Nam qui secundum carnem sunt, quæ carnis
sunt sapiunt: qui vero *sunt* secundum Spiritum, quæ
Spiritus sunt.
6 Nam quod sapit caro, mors est: quod autem sa-
pit Spiritus, vita & pax:
7 Quoniam quod sapit caro, inimicitia *est* adver-
sus Deum. Legi enim Dei non subjicitur: nam ne po-
test quidem.
8 Ergo qui in carne sunt, Deo placere non possunt.
9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: si-
quidem Spiritus Dei habitat in vobis: quod siquis
Spiritum Christi non habet, is non est ejus.
10 Porro si Christus in vobis *est*, corpus quidem
mortuum *est* propter peccatum: spiritus autem vita
est propter justitiam.
11 Sed si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mor-
tuis habitat in vobis, is qui excitavit Christum ex
mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per
inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.
12 Nempe igitur, fratres, debitores sumus non car-
ni, ut secundum carnem vivamus, *sed Spiritui*.
13 Nam si secundum carnem vixeritis, futurum
est ut moriamini: sed si Spiritu actiones corporis
mortificetis, vivetis.
14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt fi-
lii Dei.
15 Non enim accepistis Spiritum servitutis rur-
sum ad metum, sed accepistis Spiritum adoptionis,
per quem clamamus Abba, *id est*, Pater.
16 Et ipse Spiritus testatur una cum spiritu nostro,
nos esse filios Dei.
17 Quod si filii, etiam hæredes: hæredes quidem
Dei, cohæredes autem Christi: si modo cum *eo* pati-
mur, ut & cum *eo* glorificemur.

18 Reor enim minime pares *esse* præsentis tempo-
ris perpessiones gloriæ in nobis revelandæ.
19 Etenim mundus hic conditus *quasi* exserto ca-
pite observans exspectat revelationem filiorum Dei.
(20 Nam vanitati mundus hic conditus subjectus est,
non sua sponte, sed propter eum qui subjecit *eum isti*
vanitati.)
21 Sub spe quod & ipse conditus mundus libera-
bitur ex servitute corruptionis in libertatem gloriæ
filiorum Dei.
22 Scimus enim totum mundum conditum una
suspirare, & una parturire ad hoc usque tempus.
23 Neque vero *illa* solum, sed & ipsi qui primitias
Spiritus habemus, nosipsi, inquam, apud nosipsos su-
spiramus, adoptionem exspectantes, *id est,* redemtio-
nem corporis nostri:
24 Nam spe servati sumus. Spes autem si cernatur,
non est spes: quod enim quis cernit, cur speret?
25 Si vero quod non cernimus speramus, *nempe*
per tolerantiam exspectamus,
26 Itidem autem & Spiritus una sublevat infirmi-
tates nostras: quid enim oremus ut oportet, non
novimus: sed ipse Spiritus intercedit pro nobis su-
spiriis inenarrabilibus.
27 Qui vero scrutatur corda, novit quid sapiat Spi-
ritus: quia secundum Deum intercedit pro sanctis.
28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum, omnia
simul adjumento esse ad bonum: iis *videlicet* qui ex
præstituto *ipsius* vocati sunt.
29 Nam quos præscivit, etiam prædestinavit con-
formandos imagini Filii sui: ut is sit primogenitus
inter multos fratres.
30 Quos vero prædestinavit, eos etiam vocavit:
& quos vocavit, eos etiam justificavit: quos autem
justificavit, eos etiam glorificavit.
31 Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro no-
bis, quis contra nos?
32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit, sed
pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam
cum eo nobis omnia gratificabitur?
33 Quis intentabit crimina adversus electos Dei?
Deus *is est*, qui justificat?
34 Quis est qui condemnet? Christus *is est* qui
mortuus est? imo vero qui etiam suscitatus est: qui
etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro
nobis?
35 Quis nos separabit à charitate Christi? *num*
afflictio, num angustia, num persecutio, num fames,
num nuditas, num periculum, num gladius?
36 (Sicut scriptum est, Tui causa occidimur to-
tum diem: reputati sumus velut oves destinatæ ma-
ctationi.)

37 Imo in his omnibus amplius quam victores sumus per eum qui dilexit nos.
38 Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura,
39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur; & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

Veritatem dico per Christum; non mentior, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum sanctum,
2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.
3 Optarim enim ego ipse anathema esse *seperatum* à Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundum carnem:
4 Qui sunt Israelitæ: quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones:
5 Quorum *sunt* Patres, & ex quibus *est* Christus quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.
6 Fieri vero non potest ut exciderit sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex *patre* Israele, *sunt* Israel.
7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.
8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.
9 Promissionis enim sermo hic est, Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.
10 Neque *hic* solum, sed & Rebecca, cum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco patre nostro, *hæc experta est.*
11 Nondum enim natis *pueris*, cum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei quod *est* secundum *ipsius* electionem, *idest*, non ex operibus, sed ex vocante, *firmum* maneret,
12 Dictum est ei, Major serviet minori.
13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odio habui.
14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.
15 Nam Mosi dicit, Miserebor cujus misertus fuero, & commiserabor quem commiseratus fuero.
16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neq; ejus qui currat, sed ejus qui miseretur, *nempe* Dei.
17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque

18 Itaque cujus vult miseretur, quem autem vult indurat.
19 Dices ergo mihi, Quid adhuc succenset? nam ejus voluntati quis obsistit?
20 Imo vero, o homo, tu quis es qui ex adverso responsas Deo? num dicet figmentum fictori, Cur me tale fecisti?
21 Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud vero ad dedecus?
22 *Quid* si vero volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, pertulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum:
23 Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:
24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non solum ex Judæis, verum etiam ex Gentibus.
25 Ut etiam apud Oseen dicit, Vocabo populum qui meus non *erat*, populum meum: & eam quæ dilecta non *erat*, dilectam.
26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.
27 Esaias autem clamat super Israel, *Etiam* si fuerit numerus filiorum Israelis ut arena maris, reliquiæ servabuntur.
28 Rem enim conficiet, & concidet cum justitia: quoniam rem concisam peraget Dominus in terra.
29 Et sicut prius dixit Esaias, Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, facti fuissemus ut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissemus.
30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehendisse justitiam, justitiam autem eam quæ *est* ex fide.
31 Israelem vero consectando Legem justitiæ, ad Legem justitiæ non pervenisse.
32 Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem ad quem impingitur.
33 Quemadmodum scriptum est, Ecce. statuo in Sion lapidem ad quem impingetur, & Petram offendiculi: & quisquis credit in eum, non pudefiet.

CAP. X.

Justitia fidei cum justitia legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

FRatres, propensa quidem est voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum super Israel ad salutem.
2 Testor enim *de* ipsis, eos zelum Dei habere. sed non ex notitia.
3 Nam ignorantes Dei justitiam, & propriam justitiam studentes constituere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti.
4 Nam finis Legis *est* Christus, ad justitiam cuivis credenti:

5 Moses enim describit justitiam quæ est ex Lege
his verbis, Quod qui præstiterit ea, vivet per illa.
6 At quæ ex fide est justitia, ita dicit, Ne dixeri
in corde tuo, Quis ascendet in cœlum? hoc est, Chri-
stum ex alto reducere.
7 Aut, Quis descendet in abyssum? hoc est, Chri-
stum ex mortuis reducere.
8 Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tu
& in corde tuo, Hoc est verbum illud fidei quo
prædicamus:
9 *Nempe*, Si professus fueris ore tuo Dominum Je-
sum, & credideris in corde tuo quod Deus eum susci-
tavit ex mortuis, servaberis.
10 Nam corde creditur ad justitiam, fit autem or
professio ad salutem.
11 Dicit enim Scriptura, Quisquis credit in eum,
non pudefiet.
12 Non enim est distinctio vel Judæi vel Græci:
nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis i
quibus invocatur.
13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini, ser-
vabitur.
14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non
crediderint? quomodo autem credent *ei* de quo non
audierint? quomodo autem audient absque prædican-
te.
15 Quomodo autem prædicabunt nisi missi fue-
rint? sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evan-
gelizantium pacem, evangelizantium bona?
16 Sed non omnes auscultarunt Evangelio. Esaias
enim dicit, Domine, quis credidit sermoni nostro?
17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per ver-
bum Dei.
18 Sed, inquam *ego*, an non audierunt? imo vero
in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima
orbis terrarum verba eorum.
19 Sed, inquam *ego*, num Israel non cognovit *De-
um?* Primus Moses dicit, Ego ad æmulationem pro-
vocabo vos per gentem quæ non est gens: per gentem
intelligentiæ expertem ad iram vos provocabo.
20 Esaias autem utitur audacia, dicitque, Inventus
sum ab iis qui me non quærebant: manifestus factus
sum iis qui de me non interrogabant.
21 Adversus Israelem autem dicit, Toto die ex-
pandi manus meas ad populum contumacem & con-
tradicentem.

CAP. XI.

*Judæorum rejectio quomodo intelligenda, & quem u-
sum erga nos habere debeat.*

NUm igitur, inquam *ego*, abjecit Deus populum
illum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum,
ex semine Abrahami, tribus Benjaminis.

2 Non

2 Non abjecit Deus populum illum suum quem præcognovit. An nescitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversus Israelem, dicens,

3 Domine Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua suffoderunt & ego relictus sum solus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci ut manserint mihi septem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reservatio secundum electionem gratuitam facta est.

6 Quod si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur: Quod requirit Israel, hoc non est adeptus: sed electi assecuti sunt, reliqui vero occalluerunt.

8 Sicut scriptum est, Dedit eis Deus spiritum soporis: oculos, ut non cernant, & aures, ut non audiant usque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat mensa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & talionem ipsis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum semper incurva.

11 *Num* igitur (inquam *ego*) impegerunt ut caderent? Absit. Sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quod si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quanto magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus gentium) ministerium meum illustro.

14 Ut *experiar* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumtio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitiæ sanctæ, *sancta* etiam massa: &, si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quod si nonnulli rami defracti sunt, tu vero cum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es,

18 Ne glorieris adversus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti sunt. Tu vero per fidem stas: ne efferaris animo, sed metue.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit,

vide ne tibi quoque non parcat.
22 Vide igitur benignitatem ac præcisam se-
ritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præci-
severitatem: in te vero benignitatem, si perman-
in benignitate: alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, si non permanserint in infide-
te, inserentur: potens enim est Deus rursum
inserere.
24 Etenim si tu ex naturali exsectus es ole-
& præter naturam insitus es in veram ole-
quanto magis ii qui naturales sunt, inserentur
priæ oleæ?
25 Nolim enim vos ignorare, fratres, myste-
hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) o-
rationem ex parte Israeli evenisse, tantisper dum
nitudo Gentium introierit.
26 Et ita totus Israel servabitur: sicut scrip-
est, Veniet ex Sion ille liberator, & avertet in-
tates à Jacob.
27 Et hoc *est* illis à me pactum, Cum abst-
peccata ipsorum.
28 Itaque quod ad Evangelium *attinet*, *sunt*
mici propter vos: quod ad electionem autem, di-
propter Patres.
29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi
ut eorum ipsum pœnitere non possit.
30 Sicut enim & vos quondam inobedientes
istis Deo, nunc autem estis misericordiam conse-
per istorum contumaciam:
31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per
strâ misericordiâ & ipsi misericordiam consequa-
32 Conclusit enim Deus omnes illos in inob-
entiam, ut omnium illorum misereretur.
33 O profundas divitias tum sapientiæ tum co-
tionis Dei: quam inscrutabilia sunt ejus judicia,
ejus viæ impervestigabiles?
34 Quis enim cognovit mentem Domini?
quis ei fuit à consilio?
35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?
36 Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* om-
ipsi *sit* gloria in secula. Amen.

CAP. XII.

Parænesis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem
tuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miserationes
ut sistatis corpora vestra hostiam vivam, san-
placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum
2 Et ne vos configurate seculo isti, sed transfor-
te vos per renovationẽ mentis vestræ, ad hoc ut pr-
gis quæ sit volũtas Dei, bona illa, placens, ac perf-
3 Enimvero per gratiam quæ mihi data est, e-
cuivis versanti inter vos, ne supra modum sapi-

tra quam oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra vero omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autem alii aliorum membra.

6 Habentes autem diversa dona pro gratia quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive ministerium, *versemur* in ministrando: tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione: qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui miseretur, cum hilaritate.

9 Charitas *esto* minime simulata. *Estote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraterna charitate alii ad alios amandos propensi: Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minime ignavi. Spiritu ferventes. Domino servientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.

13 Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite iis qui vos insectantur; benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cũ flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti; Non elate *de vobis ipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmetipsos.

17 Nemini malũ pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.

18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti: sed date locum iræ; scriptum est enim, *Meum* est ulcisci, ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potum, hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAP. XIII.

Magistratui obedientiam & omni homini officia dilectionis exhibenda.

Omnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto; non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit: qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus,

bus, sed malis. Vis autem non metuere potest
quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebi
4 Dei enim minister est tuo bono. Quod si fec
quod malum est, metue: non enim frustra gladium
rit; nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui
malum est fecerit.
5 Quapropter necesse est subjici, non solùm p
ter iram, sed etiam propter conscientiam.
6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: si
dem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.
7 Reddite igitur omnibus quod debetis: cui tri
tum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui
mor, timorem: cui honor, honorem.
8 Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii
diligatis; nam qui diligit alterum, Legem implevi
9 Si quidem illud, Non mæchaberis, Non occid
Non furaberis, Non falsum testimonium dices, N
concupisces, & si quod aliud *est* preceptum, in
sermone summatim comprehenditur, nempe, Dili
proximum tuum sicut teipsum.
10 Charitas proximum non afficit malo. Ita
charitas est completio Legis.
11 Idque perspecta opportunitate, quod *vide*
tempus jam *sit* nostri è somno expergefiendi. N
enim propius nos est salus quam cum credidimus.
12 Nox processit, dies autem propinquat. Abji
mus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu
luci conveniat.
13 Ut interdiu composite ambulemus: non *in* co
essationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasci
is, non lite & invidia.
14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & car
curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAP. XIV.

Infirmos non offendendos sed libertatem nostram
ædificationem esse dirigendam.

EUm vero qui fide est infirmus, assumite, non
men ad altercationes disceptationum.
2 Alius quidem credit edi licere quidvis: alius
tem *fide* infirmus edit olera.
3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto;
qui non edit, edentem ne condemnato: Deus e
eum assumsit.
4 Tu quis es qui condemnas alienum famulu
proprio Domino perstat aut cadit; stabilietur auto
potest enim Deus eum stabilire.
5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius aut
pareque æstimat quemvis diem. Unusquisque in uni
suo plene certus esto.
6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non c
diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit; g
tias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non e
& gratias agit Deo.

7 N

7 Nullus enim nostrum sibiipsi vivit, & nullus si-
bipsi moritur:
8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive mori-
mur, Domino morimur. Sive igitur vivamus sive mo-
riamur, Domini sumus.
9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrex-
it, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.
10 Tu vero cur condemnas fratrem tuum? aut eti-
am tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes
enim sistemur apud tribunal Christi.
11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus,
certe mihi *sese* flectet omne genu, & omnis lingua
palam agnoscet Deum.
12 Nempe ergo unusquisq; nostrum de seipso ratio-
nem reddet Deo;
13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: sed hic
potius adhibete judiciũ, ut ne fratri proponatis quid-
piam ad quod impingat vel offendat.
14 Novi & persuasum habeo per Dominum Jesum,
nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid
esse impurum, *id* ei impurum *esse*.
15 Verum si propter escam frater tuus tristitia affi-
citur, non jam secundum charitatem ambulas. Ne esca
tua illum perdito pro quo Christus mortuus est.
16 Ne vestrum igitur bonum blasphematur.
17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed ju-
stitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.
18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, &
probatus est hominibus.
19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt sectemur,
& quæ ad mutuam ædificationem.
20 Ne cibi causa destrue opus Dei; omnia quidem
munda sed malum *est* homini qui edens impingit.
21 Bonum *est* non edere carnes, neq; bibere vinum,
neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit,
vel offenditur, vel infirmus est.
22 Tu fidem habes: apud temetipsum habe in con-
spectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in *eo*
quod approbat.
23 Qui vero dubitat, si ederit condemnatus est, quo-
niam non *edit* ex fide: quicquid vero ex fide non est,
peccatum est.

CAP. XV.

*Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum confer-
re ad confirmandos infirmos.*

Debemus autem nos qui firmi *sumus* infirmitates
imbecillorum portare, ac non indulgere nobis-
ipsis.
2 *Itaque* unusquisque nostrum proximo placeat in
bonum, *idest*, ad *ejus* ædificationem.
3 Etenim Christus non placuit sibiipsi sed sicut
scriptum est, Convicia eorum qui conviciantur tibi,
inciderunt in me.

4 Nam quæ ante scripta sunt, ad nostram doctri
ante scripta sunt: ut per tolerantiam & consolatio
Scripturarum spem habeamus.
5 Deus autem *autor* tolerantiæ & consolationi
vobis ut itidem alii in alios affecti sitis, secun
Christum Jesum,
6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum
Patrem Domini nostri Jesu Christi.
7 Propterea assumite alii alios, sicut & Chri
assumsit nos in gloriam Dei.
8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum
isse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirm
promissiones patrum:
9 Et ut Gentes pro misericordia glorificent
um: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te in
Gentes, & nomini tuo psallam.
10 Et rursum dicit, Hilares estote Gentes cum p
pulo ejus.
11 Et rursum, Laudate Dominum omnes Gent
& collaudate eum omnes populi.
12 Et rursum Esaias dicit, Erit radix Jesse, & qui e
urgat ad imperandū Gentibus, In ipso Gētes sperabu
13 Utinam vero Deus spei impleat vos omni gau
& pace in credendo, ut spe exundetis per virtut
Spiritus sancti.
14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vob
fratres mei, quod ipsi per vos pleni sitis bonitate, i
pleti omni cognitione, & qui possitis etiam vos m
tuo admonere.
15 Audacule vero scripsi vobis, fratres aliqua
nus, veluti commonefaciens vos, propter grati
quæ data est mihi à Deo,
16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud Ge
tes: operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fi
accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.
17 Habeo igitur quod glorier per Christum Jesu
in iis quæ ad Deum *pertinent*.
18 Non enim sustinuerim quicquam loqui qu
non effecerit Christus per me, *adducendis* ad obedie
tiam Gentibus, verbis & factis,
19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spi
tus Dei: adeo ut ab Hierosolyma & circumjacenti
bus *regionibus*, usque ad Illyricum, impleverim prædi
candi Evangelii Christi munus.
20 Ita porro contendens evangelizare, non ubi no
minatus esset Christus, ut ne super alienum funda
mentum ædificarem:
21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annuncia
tum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent
22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad
vos,
23 Nunc vero cum non amplius habeam locum in
his

s regionibus, summum autem desiderium habeam
niendi ad vos à multis annis,
24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad
s. Spero enim fore ut *istac* præteriens conspiciam
s,& à vobis deducar illuc: si tamen vestra consuetu-
ne prius ex parte expletus fuero.
25 Nunc autem proficiscor Hierosolymam, mini-
rans sanctis.
26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre a-
quid in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis.
27 Libuit enim *eis*, *inquam*, & debitores eorum
unt; nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus com-
unicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis
inisterio suo adesse.
28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis consignavero
unc fructum, abibo istac in Hispaniam.
29 Scio vero me, cum veniam ad vos, cum plena
enedictione Evangelii Christi venturum.
30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum
Jesum Christum,& per charitatem Spiritus: ut mecum
certetis *vestris* pro me apud Deum precibus.
31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque mi-
isterium hoc meum erga Hierusalem acceptum sit
anctis.
32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem
Dei, unaque vobiscum refociller.
33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. A-
men.

CAP. XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum autoribus.

COmmendo autem vobis Phæben sororem nostram,
quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:
2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter san-
ctis, & adsitis ei quacunque in re *ipsi* usus fuerit vo-
bis; nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi
etiam ipsi.
3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos
in Christo Jesu;
4 (Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem sup-
posuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed eti-
am omnes Ecclesiæ Gentium.)
5 Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate
Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Chri-
sto.
6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit erga
nos.
7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos meos,
& concaptivos meos, qui sunt insignes inter Aposto-
los, qui etiam ante me fuerunt in Christo.
8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.
9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Chri-

 sto,

sto, & Stachyn mihi dilectum.
10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Sa-
tate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.
11 Salutate Herodionem cognatum meum. Sa-
tate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos, *inqu*
qui *sunt* in Domino.
12 Salutate Tryphænam & Tryphosam quæ la-
rant in Domino. Salutate Persida *mihi* dilectam, q
multum laboravit in Domino.
13 Salutate Rufum selectum in Domino, & ma
ejus ac meam.
14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Herm
Patrobam, Hermen, & qui cum iis sunt fratres.
15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & s
rorem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt om
sanctos,
16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant v
Ecclesiæ Christi.
17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissi
orum & offendiculorum autores contra doctrin
quam vos didicistis: & declinetis ab eis.
18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro J
Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandil
quentiam & assentationem corda *hominum* mini
malorum seducunt.
19 Vestra enim obedientia ad omnes perveni
Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: sed volo vos sap
entes quidem esse in rebus bonis, simplices vero i
malis.
20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedi
vestros cito. Gratia Domini nostri Jesu Christi *s*
vobiscum. Amen.
21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Luci
& Jason, & Sosipater, cognati mei.
22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descrip
epistolam.
23 Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ toti-
us. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quart
frater.
24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omni-
bus vobis. Amen.
25 Ei vero qui potest vos stabilire, secundum E-
vangelium meum & præconium Jesu Christi, ex reve-
latione mysterii quod à temporibus secularibus taci-
tum fuit:
26 Nunc vero factum est manifestum, & per Scri-
pturas Propheticas ex imperio æterni Dei ad obedien-
tiam fidei, omnibus Gentibus notificatum.
27 Soli *inquam* sapienti Deo gloria per Jesum Chri-
stum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

Ad dißidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi per vo-
luntatem Dei, & Sosthenes frater.
2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis
in Christo Jesu, vocatis sanctis cum omnibus qui
invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis
loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri.
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domi-
no Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob grati-
am Dei quæ data est vobis in Christo Jesu:
5 Quod in omnibus ditati sitis in ipso omni lo-
quendi facultate, omnique cognitione:
6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in
vobis.
7 Adeo ut nullo dono deficiamini, exspectantes
dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.
8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem
inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.
9 Fidelis est Deus per quem vocati estis in com-
munionem filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.
10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini
nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non
sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eadem mente &
eadem sententia.
11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres
mei, à domesticis Chloes, quod lites sint inter vos.
12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, Ego
quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Ce-
phæ, at ego Christi.
13 *Num* dispertitus est Christus? num Paulus cru-
cifixus est pro vobis? aut in nomen Pauli baptizati
fuistis?
14 Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrum
baptizaverim, nisi Crispum & Gaium:
15 Ut nequis dicat me in meum nomen baptizasse.
16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæ-
terum haud scio num quem alium baptizaverim.
17 Non enim misit me Christus ut baptizarem, sed
ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne
inanis reddatur crux Christi.
18 Nam sermo ille de cruce, iis quidem qui pere-
unt, Stultitia est: iis autem qui servantur, *id est*, nobis,
potentia Dei est.

19 Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapi-
entum,& intelligentiam intelligentium tollam è me-
dio.
20 Ubi sapiens? ubi scriba? ubi disquisitor secu-
listius? nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hu-
jus?
21 Nam postquam in Dei sapientia, mundus non
cognovit Deum per *istam* sapientiam, libuit Deo per
stultitiam prædicationis servare credentes.
22 Quandoquidem & Judæi signum petunt, &
Græci sapientiam quærunt.
23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum,
Judæis quidem offendiculum, Græcis vero stultitiam:
24 Ipsis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis,
Christum Dei potentiam, ac Dei sapientiam.
25 Nam stultitia Dei sapientior est quam homines:
& infirmitas Dei validior est quam homines.
26 Cernitis enim vocationem vestram, fratres: *vos*
videlicet non esse multos sapientes secundum carnem,
non multos potentes, non multos nobiles,
27 Verum quæ stulta *sunt* mundo, elegit Deus ut
pudefaciat sapientes: & quæ *sunt* infirma mundi,
elegit Deus, ut pudefaciat valida:
28 Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo
habita, elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt
aboleat:
29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conspectu.
30 Sed ex ipso vos estis in Christo Jesu, qui factus
est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio,
& redemtio.
31 Ut *fiat* sicut scriptum est, Qui gloriatur, in Do-
mino glorietur.

CAP. II.

Mysteria Christi crucifixi non sermonis elegantia, sed spiritus evidentia prædicari, quia non animalibus sed spiritualibus susceptibilia.

EGo igitur cum venirem ad vos, fratres, veni non
cum eminentia orationis aut sapientiæ, annunci-
ans vobis testimonium Dei.
2 Non enim statui quicquam scire inter vos, nisi
Jesum Christum, eumque crucifixum.
3 Sed fui ego cum infirmitate & timore ac tremore
multo apud vos.
4 Neque oratio mea & præconium meum *versatum*
est in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in de-
monstratione spirituali & potente.
5 Ne fides vestra consistat in sapientia hominum,
sed in potentia Dei.
6 Sapientiam vero loquimur inter adultos: sapien-
tiam autem non seculi hujus, neque principum seculi
hujus qui abolentur:
7 Sed loquimur sapientiam Dei *latentem* in Myste-
rio,

rio, *id est*, occultam illam quam præfinierat Deus ante secula ad gloriam nostram.
8 Quam nemo principum seculi hujus cognovit: nam si cognovissent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixissent.
9 Sed *prædicamus*, sicut scriptum est, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipse diligitur.
10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.
11 Quis enim hominum novit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? ita etiam ea quæ sunt Dei nemo novit nisi Spiritus Dei.
12 Nos vero non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui *est* ex Deo: ut sciamus quæ Deus est nobis gratificatus.
13 Quæ etiam loquimur, non sermonibus, quos docet humana sapientia, sed quos docet Spiritus sanctus, spiritualia cum iis quæ spiritualia sunt conferentes.
14 Animalis autem homo non est capax eorum quæ sunt Spiritus Dei: sunt enim ei stultitia, nec potest *ea* cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur.
15 At spiritualis dijudicat quidem omnia, ipse vero à nemine dijudicatur.
16 Quis enim novit mentem Domini, qui instructurus sit eum? nos autem mentem Christi habemus.

CAP. III.

Gloriantes in ministris remittuntur ad Christum totius ædificii fundamentum; cui superædificanda non humana & carnalia, sed quæ probam sustinere possint.

EGo porro, fratres, non potui loqui vobis ut spiritualibus, sed *locutus sum* ut carnalibus, *id est*, ut infantibus in Christo.
2 Lactis potu vos alui, & non esca: nondum enim poteratis *id ferre*: imo ne nunc quidem adhuc potestis.
3 Nam adhuc carnales estis: cum enim inter vos *sint* invidia & contentio, & dissidia nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?
4 Etenim cum dicit aliquis, Ego quidem sum Pauli: alter vero, Ego *sum* Apollo: nonne carnales estis?
5 Quis igitur est Paulus, quis autem Apollos, nisi ministri per quos credidistis, & ut cuique Dominus dedit?
6 Ego plantavi, Apollos rigavit: sed Deus dedit crescendi vim.
7 Itaque neque is qui plantat, est aliquid, neque qui

qui rigat, sed Deus qui dat crescendi vim.
8 Is vero qui plantat, & is qui rigat, unum sunt:
unusquisque vero suam mercedem accipiet secundum
suum laborem.
9 Etenim Dei sumus administri: Dei arvum, Dei
ædificium estis.
10 Secundum gratiam Dei quæ data est mihi, ut
peritus architectus fundamentum statui: alius autem
superædificat. porro quisque videat quomodo superæ-
dificet.
11 Nam fundamentum aliud nemo potest statuere
præter id quod positum est, quod est Jesus Chri-
stus.
12 Quod siquis superædificet super fundamentum
hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fæ-
num, stipulam,
13 Cujusque opus manifestum fiet dies enim *id* de-
clarabit: nam per ignem revelabitur: & cujusque o-
pus quale sit ignis probabit.
14 Si cujus opus manserit quod superædificaverit,
mercedem accipiet:
15 Si cujus opus exustum fuerit damnum faciet:
ipse vero servabitur: ita tamen ut per ignem.
16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum
Dei habitare in vobis?
17 Siquis templum Dei violat, hunc perdet Deus:
nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.
18 Nullus seipsum seducat: siquis *sibi* videtur esse
sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat ut fiat sapi-
ens,
19 Sapientia enim mundi hujus stultitia *est* apud
Deum. Scriptum est enim, Carpit sapientes in versutia
ipsorum:
20 *Et rursum*, Dominus novit disceptationes sapi-
entum esse vanas,
21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia
namque vestra sunt:
22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, &
vita, & mors, & præsentia, & futura: omnia, *inquam*,
vestra sunt:
23 Vos autem Christi, Christus vero Dei.

CAP. IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, &
dispensatoribus mysteriorum Dei.
2 Quod reliquum est autem, *illud* requiritur in dis-
pensatoribus ut quis fidus inveniatur.
3 Mihi vero pro minimo est quod à vobis dijudicer,
aut ab humano judicio: imo nec ipse me dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conscius sum: sed non per
hoc justificatus sum: Dominus autem is est qui me di-
judicat.

5 Pro-

5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam judicate, *id est*, usquedum venerit Dominus, qui & illustraturus est res tenebris occultatas, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo;
6 Hæc autem, fratres, figura quadam transtuli ad meipsum & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis supra id quod scriptum est non sapere: ut ne alius pro alio infleminì adversus alium.
7 Quis enim te *ab aliis* discernit? quid autem habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?
8 Jam saturati estis, jam ditati estis, absque nobis regnum adepti estis, atque utinam sane regnum adepti sitis, ut & nos vobis conregnemus.
9 Deus enim, puto, nos, ultimos Apostolos, spectandos proposuit, ut morti addictos. Nam spectaculum facti sumus mundo, & Angelis & hominibus.
10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem validi: vos gloriosi, nos ignominiosi.
11 Ad hoc usque tempus & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & incertis sedibus erramus:
12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur: si qui nos persequantur, sufferimus.
13 Infamati precamur: tanquam purgamenta mundi facti sumus, & *tanquam* omnium ramentum nunc usque:
14 Non ut vos pudore suffundam, hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo.
15 Nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.
16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.
17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.
18 Cæterum perinde quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.
19 Sed veniam cito ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.
20 Non enim in verbis *situm est* regnum Dei, sed in *Spiritus* potentia.
21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

CAP. V.

Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrare.

OMnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur è medio vestri qui facinus hoc patravit?

3 Enimvero ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,

4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi,

5 Ejusmodi, *inquam*, *homo* tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.

6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: sed non-fermentatis *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi, vobis ne commisceamini, *id est*, si quis cum frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis vero Deus judicat: tollite igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAP. VI.

Contentiones forenses & templi spiritualis profanationes redarguuntur.

SUstinet aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum ut quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque si judicia habeatis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos qui nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subselliis collocate,

5 Ad

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor: Itane non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?
6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.
7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quod judicia habeatis inter vosmetipsos, quare non potius injuriam patimini? cur non potius damnum accipitis.
8 At vos injuria afficitis, & fraudatis, idque fratres.
9 An ignoratis injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne errate: neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis,
10 Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.
11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.
12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigar sub ullius rei potestatem.
13 Escæ ventri *destinatæ sunt*, & venter escis: Deus autem & hunc & eas abolebit: corpus vero non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.
14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentia sua.
15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi faciam scorti membra? Absit.
16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto unum esse corpus *cum scorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erant*, caro una.
17 Qui vero agglutinatur Domino, unus cum eo spiritus est.
18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est; sed qui scortatur, in proprium corpus peccat.
19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritus sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?
20 Nam emti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAP. VII.

Quæsitis Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali & virginitate respondetur.

CÆterum de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.
2 Sed propter scortationes suam quisque uxorem habeto, & propriam quæque virum habeto.
3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter

liter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate,
sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non
habet in potestate, sed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, nisi siquid ex consen-
su ad tempus, ut vacetis jejunio & precibus: & rursum
simul convenite, ne tenet vos satanas propter incon-
tinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex im-
perio.

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*:
sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, ali-
us quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cœlibibus & viduis, Bonum eis est
si *sic* manserint ut & ego *maneo*.

9 Quod si se non continent, matrimonium con-
trahant: nam melius est matrimonium contrahere
quam uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mando,
non ego, sed Dominus, Uxor à viro ne se ipsa se-
parato.

11 Quod si se separarit, maneat cœlebs, aut viro re-
conciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si
quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad
habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui con-
sentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxo-
re, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui
certe liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti
sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est
servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*:
sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nosti, uxor, an virum sis servatu-
ra? aut ecquid nosti, vir, an uxorem sis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut u-
numquemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in
Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præ-
putium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circum-
cidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed
observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in
ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes
etiam liber fieri, potius eo utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, liber-
tus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, ser-
vus est Christi.

23 Pretio empti estis, ne estote servi hominum.
24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc
maneat apud Deum.
25 De virginibus autem imperium Domini non
habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Do-
minus per misericordiam dederit fidum esse.
26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instan-
tem necessitatem, bonum, *inquam*, esse homini ita
esse.
27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem, so-
lutus es ab uxore? ne quære uxorem.
28 Quod si etiam duxeris uxorem, non peccasti: &
si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in
carne habituri sunt *qui sunt* hujusmodi. Ego vero vo-
bis parco.
29 Hoc autem aio, fratres, quoniam opportunum
tempus est angustum in posterum: ut & qui habent ux-
ores sint ut non habentes:
30 Et qui flent, ut non flentes; & qui gaudent ut
non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes:
31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes,
præterit enim habitus hujus mundi.
32 Velim autem vos absque solicitudine esse. Qui
cœlebs est, solicitus est de iis quæ *sunt* Domini, quo-
modo placiturus sit Domino.
33 At qui duxit uxorem, solicitus est de iis quæ sunt
mundi, quomodo placiturus sit uxori.
34 Discreta sunt, ea quæ est uxor & ea quæ *est* vir-
go: quæ *est* cœlebs, solicita est de iis quæ sunt Domi-
ni, ut sit sancta cum corpore tum spiritu: quæ vero nu-
pta est, solicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo
placitura sit viro.
35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laque-
um vobis injiciam, sed ut decenter & apte adhæresca-
tis Domino absque ulla distractione,
36 Cæterum si quis *sese* existimat indecorum in
virginem suam committere, si florem ætatis excedat,
& ita debet fieri: quod vult faciat, non peccat: jun-
gantur matrimonio.
37 Qui vero stabilis perstat in corde, nec adigitur
necessitate, sed in potestate habet propriam volunta-
tem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam vir-
ginem, bene facit.
38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: qui vero non
dat nuptum, melius facit.
39 Uxor alligata est lege quam diu vivit vir ipsius:
quod si obdormierit vir ipsius, libera est ad cui velit
nubendum: tantum in Domino.
40 Sed beatior est si ita maneat secundum meam
sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei
habere.

CAP.

CAP. VIII.

Cognitionem charitate frænandam docetur.

CÆterum de iis quæ idolis immolantur, ſcimus
nos omnes cognitione eſſe præditos. Cognitio
inflat, charitas vero ædificat.
2 Quod ſi quis *ſibi* videtur aliquid ſcire, nondum
quicquam novit ſicut oportet noſſe.
3 Sed ſiquis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.
4 De eſu igitur eorum quæ idolis immolantur, ſci-
mus idolum nihil *eſſe* in mundo, & nullum *eſſe* Deum
alium niſi unum.
5 Nam etiamſi ſint qui dicantur dii, & in cœlo &
in terra : (ſicut ſunt dii multi, & domini multi)
6 Nobis tamen unus *eſt* Deus, Pater ille à quo om-
nia, & nos in ipſo : & unus Dominus Jeſus Chriſtus,
per quem omnia, & nos per ipſum.
7 Sed non in omnibus *eſt* ea cognitio: nonnulli e-
nim *cum* conſcientia idoli uſque ad hoc tempus, ut
idolis immolatum edunt: & conſcientia eorum, infir-
ma cum ſit, inquinatur.
8 Cæterum eſca nos non commendat Deo : neque
enim ſi edamus, amplius habemus : neque ſi non eda-
mus, minùs habemus.
9 Sed videte ne quo modo facultas illa veſtra im-
pingendi cauſà ſit infirmis.
10 Etenim ſi quis viderit te, illa cognitione prædi-
tum, in idoleio accumbere, nonne conſcientia ipſius
qui infirmus eſt inſtruetur ad edendum ea quæ ſunt
idolis mactata ?
11 Et tua iſta cognitione frater infirmus, propter
quem Chriſtus eſt mortuus, peribit.
12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes
ipſorum conſcientiam infirmam in Chriſtum peccatis
13 Quapropter ſi eſca offendiculo eſt fratri meo, non
edam carnes in æternum, ne ſim offendiculo fratri
meo.

CAP. IX.

*Apoſtoli exemplum, quomodo libertas per charitatem
ſit coercenda, & corpus domandum ad curſum tutius
abſolvendum.*

NOnne ſum Apoſtolus ? nonne ſum liber? Nonne
Jeſum Chriſtum Dominum illum noſtrum vidi?
nonne opus meum vos eſtis in Domino ?
2 Si aliis non ſum Apoſtolus, at certe vobis ſum:
nam ſigillum Apoſtolatus mei vos eſtis in Domino.
3 Mea defenſio apud eos qui in me inquirunt hæc
eſt.
4 Annon habemus poteſtatem edendi ac bibendi ?
5 Annon habemus facultatem ſororem uxorem cir-
cumducendi, ut & reliqui Apoſtoli, & fratres Domi-
ni, & Cephas ?
6 An ſolus ego & Barnabas non habemus faculta-
tem non operandi ?

7 Quis

7 Quis militat propriis stipendiis unquam? *quis*
plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis
pascit gregem, & de lacte gregis non edit?
8 Nam secundum hominem hæc dico? nonne eti-
am Lex hæc dicit?
9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis
os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?
10 An *bos* propter nos omnino dicit? propter nos
enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is qui arat,
arare; & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.
11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum
est si nos vestra carnalia messuerimus?
12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non
potius nos? atqui non usi sumus jure isto: sed omnia
tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.
13 An nescitis eos qui sacris operantur, *ea quæ* ex
sacrario *sunt* edere: *&* qui altari assident, cum altari
participari?
14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangeli-
um annunciant, ut ex Evangelio vivant.
15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque vero
hæc scripsi, ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mo-
ri potius, quam ut gloriationem meam aliquis inanem
reddat.
16 Etenim si Evangelizem, non est quod glorier:
necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est
nisi evangelizem.
17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo:
si invitus, dispensatio credita est mihi.
18 Quæ igitur mihi est merces? ut cum evangeli-
zem, gratuitum constituam evangelium Christi, ut ne
abutar facultate mea in Evangelio.
19 Nam quamvis liber sim ab omnibus, omnibus
meipsum servum feci, ut plures lucrifacerem:
20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lu-
crifacerem: iis qui sub Lege sunt, ut si *essem* sub Lege,
ut eos qui sub Lege sunt lucrifacerem:
21 Ex legibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed
sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.
22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lu-
crifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino a-
liquos servarem.
23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut una
particeps ejus fiam.
24 An ignoratis, eos qui in stadio currunt, omnes
quidem currere, sed unum accipere præmium: sic
currite ut comprehendatis.
25 Porro quisquis certat, in omnibus est continens.
Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipi-
ant, *sunt continentes*: non autem, *ut* incorruptam,
26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pu-
gilem ago, ut non aerem cædens.

27 Sed

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, cum alii prædicarim, ipse rejectaneus fiam.

CAP. X.

Historiæ sacræ mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

Nolim autem vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare
transivisse.
2 Et omnes in Mosen baptizatos esse nube & mari;
3 Et omnes eandem escam spiritualem edisse:
4 Et omnes eundem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali Petra: Petra vero illa erat Christus.
5 Sed plerosque illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.
6 Hæc autem Typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverunt.
7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum: ut scriptum est, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.
8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt & ceciderunt uno die viginti tria millia.
9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentarunt, & à serpentibus perierunt.
10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à dispersore.
11 Hæc autem omnia typice evenerunt eis: scripta vero sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.
12 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.
13 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus, qui non sinet vos tentari supra *id* quod potestis, sed una cum tentatione præstabit etiam exitum ut possitis *eam* sufferre.
14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.
15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod aio.
16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?
17 Quoniam unus *est* panis, unũ corpus *nos* illi multi sumus; nam omnes ex uno illo pane participamus.
18 Cernite Israelem *qui est* secundum carnem: nonne qui edunt victimas, consortes sunt altaris?
19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?
20 Imo *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.
21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes

ticipes esse, & mensæ dæmoniorum.
22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?
23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.
24 Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius *est*.
25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.
26 Domini enim est terra & plenitudo ejus.
27 Quod si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis: edite, nihil interrogantes propter conscientiam.
28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiã: Domini enim est terra & plenitudo ejus.
29 Conscientiam autem dico, non tuam, sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?
30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?
31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.
32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.
33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorũ, ut serventur.

CAP. XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.
2 Laudo vero vos, fratres, quod omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.
3 Vellem autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput vero Christi, Deum.
4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.
5 Omnis vero mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.
6 Nam si non operitur mulier etiam tondeatur: quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.
7 Vir enim non debet operire caput, cum *is* imago sit & gloria Dei: at mulier gloria viri est.
8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.
9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.
10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.
11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia vero ex Deo.
13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est mulierem non opertam Deum orare?
14 An ne natura quidem ipsa hoc vos docet, quod viro quidem comatum esse dedecori sit:
15 Contra mulieri comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.
16 Quod si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neq; Ecclesiæ Dei
17 Hoc vero *ita* mando ut vos non laudem, quod *videlicet* non cum emolumento sed cum detrimento convenitis.
18 Primum enim, cum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.
19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.
20 Cum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.
21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit; ille vero ebrius est.
22 Enimvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.
23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* ea nocte qua proditus est, accepisse panem:
24 Et gratiis actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.
25 Itidem & poculum, postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quotiescunque biberitis ad mei commemorationem.
26 Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis usquequo venerit.
27 Itaque quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, damnas erit corporis & sanguinis Domini.
28 Exploret autem quisque seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.
29 Nam qui edit & bibit indigne, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.
30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.
31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.
32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.
33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad edendum,

dum, alius alium exspectate.
34 Quod si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua vero, cum venero, ordinabo.

CAP. XII.

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

PORRO de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.
2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.
3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum sanctum.
4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.
5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus,
6 Et distinctiones actionum sint, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.
7 Unicuique vero datur declaratio Spiritus ad utilitatem.
8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii vero sermo cognitionis per eundem Spiritum:
9 Alteri vero fides per eundem Spiritum: alii vero donum sanationum per eundem Spiritum: alii vero operatio virtutum, alii vero prophetia, alii vero discretio spirituum:
10 Alteri vero genera linguarum, alii vero interpretatio linguarum.
11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis sicut vult.
12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia vero illa membra corporis quod unicum est, multa sunt, *sed* unum sunt corpus: ita & Christus.
13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.
14 Etenim corpus non est unum membrum sed multa.
15 Si dicat pes, Quia non sum manus non sum ex corpore, num propterea non est ex corpore?
16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus non sum ex corpore, num propterea non est ex corpore?
17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?
18 Nunc autem Deus constituit membra, singula sigillatim in corpore, sicut voluit.
19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?
20 Nunc vero multa quidem membra sunt, unum vero corpus,

21 Non

21 Non potest autem oculus dicere manui, Te non opus est: aut rursum caput pedibus, Non est vobis opus.
22 Imo multo potius, quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:
23 Et quæ putamus *membra* corporis minime honesta, iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.
24 Nam quæ sunt in nobis decora, *iis decore* non opus: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:
25 Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra idem solicita sint alia pro aliis.
26 Itaque sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.
27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.
28 At alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Doctores, deinde *constituit* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.
29 Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?
30 Num omnes edunt virtutes? num omnes dona habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?
31 Sed affectate dona potiora. Et porro iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAP. XIII.

Prærogativa & speculum charitatis.

SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans aut cymbalum tinniens.
2 Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia, omnemque cognitionem; & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.
3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi suppetunt, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodest.
4 Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:
5 Non agit indecore non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum:
6 Non gaudet injustitia, gratulatur autem veritati.
7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt & cognitio evanescet.
9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Post-

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est,
tunc quod est aliquatenus, ut inutile tolletur.
11 Cum essem infans, ut infans loquebar, ut infans
sapiebam, ut infans ratiocinabar: postquam autem fa-
ctus sum vir, inutilia sustuli quæ infantis erant.
12 Cernimus enim nunc per speculum & per æni-
gma, tunc autem coram cernemus: nunc novi aliqua-
tenus, tunc vero amplius cognoscam prout amplius
cognitus fuero,
13 Nunc vero manet fides, spes, charitas, tria hæc:
maxima autem harum charitas.

CAP. XIV.

Politia Ecclesiæ.

Affectate charitatem, ambite spiritualia: magis
tamen ut prophetetis.
2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loqui-
tur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu vero loquitur
mysteria.
3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædifi-
cationem, & exhortationem, & consolationem.
4 Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: qui vero
prophetat, Ecclesiam ædificat.
5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis ta-
men ut prophetetis: major enim *est* qui prophetat,
quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur
ut Ecclesia ædificationem accipiat.
6 Quod si nunc, fratres, veniam ad vos linguis lo-
quens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex
revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel
docendo?
7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia,
& cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo
cognoscetur quod tibia canitur aut cithara?
8 Etenim si incertum sonum tubâ dederit, quis ap-
parabitur ad bellum?
9 Ita & vos nisi per linguam edideritis bene signi-
ficantem sermonem, quomodo cognoscetur quod di-
citur? eritis enim in aerem loquentes.
10 Tot, si casus tulerit, genere vocum sunt in mun-
do, & nihil *est* mutum.
11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur,
barbarus: & qui loquitur apud me barbarus *fuerit*.
12 Ita & vos, quandoquidem spiritus affectatis, ad
ædificationem ecclesiæ quærite ut exundetis.
13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut inter-
pretetur.
14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, sed in-
telligentia mea est infructuosa.
15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam
intelligentia: psallam spiritu, sed psallam etiam in-
telligentia,
16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui

implet

implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quod magis quam vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quam decem millia verborum lingua.

20 Fratres, ne estote pueri prudentia: sed malitia infantes, prudentia vero adulti estote.

21 In lege scriptum est, Propterea per diversæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic, & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia vero non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atque ita procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum vere in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

27 Et lingua quis loquitur, *fiat* per binos, aut ad plurimum ternos, & vicissim: unus autem interpretetur.

28 Quod si non sit interpres, taceat in Ecclesia *qui loquitur lingua*, sibiipsi vero loquatur & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod *siquid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *autor* Deus sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus sileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditæ sint, sicut & Lex dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.
38 Qui vero ignarus est, ignarus esto.
39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.
40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAP. XV.

Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore futura sit.

CÆterum notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod Evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:
2 Per quod etiam, si retinetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.
3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundum Scripturas:
4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundum Scripturas.
5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.
6 Postea visus est amplius quam quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.
7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.
8 Ultimo vero omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.
9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persecutus sum Ecclesiam Dei.
10 Sed gratia Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis; sed amplius quā illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.
11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.
12 Quod si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?
13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.
14 Quod si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.
15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur:
16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.
17 Quod si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.
18 Nempe & qui obdormierunt in Christo perierunt.

19 Si in hac solum vita speramus in Christum miserrimi omnium hominum sumus.
20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.
21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.
22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.
23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea qui sunt Christi, in adventu ipsius:
24 Deinde *erit* finis, cum tradiderit regnum Deo ac Patri: cum ut inane sustulerit omne imperium, & omnem autoritatem & potestatem.
25 Nam oportet eum regnare usquequo omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.
26 Ultimus *autem* hostis aboletur mors.
27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Cum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palam est *hoc dici* excepto eo qui subjecit ei omnia.
28 Postquam vero subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.
29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur super mortuis? si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?
30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?
31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.
32 Si secundum hominem adversus bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non suscitantur? edamus & bibamus, cras enim morimur.
33 Ne errate. Mores bonos commercia corrumpunt mala.
34 Evigilate juste, & ne peccate: quidam enim Deum non norunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.
35 At dicet aliquis, quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?
36 Desipiens, quod tu seris, non vivificit, nisi mortuum fuerit:
37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.
38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.
39 Non omnis caro, eadem caro; sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piscium, alia vero volucrum.
40 Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria, sed alius quidem cœlestium decor, alius vero terrestrium.
41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius

alius decor stellarum; stella enim stellæ præstat
decore.
42 Ita *erit* & resurrectio mortuorum, seritur *corpus*
cum corruptione, suscitatur cum incorruptione:
43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur
omnium virium expers, suscitatur potens: seritur
corpus animale, suscitatur corpus spirituale.
44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.
45 Ita enim scriptum est, Factus est prior homo A-
damus animal vivens: posterior *autem* Adamus *factus*
est spiritus vivificus.
46 At spirituale non est prius, sed animale, deinde
spirituale.
47 Primus homo è terra, pulvereus: secundus ho-
mo, ipse Dominus è cœlo.
48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt:
& qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.
49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus
etiam imaginem cœlestis.
50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis
non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque
corruptio hæreditatem incorruptibililatis conseque-
tur.
51 Ecce, mysterium vobis dico. Non omnes qui-
dem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento,
& jactu oculi, ad ultimam tubam.
52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incor-
rupti, & nos mutabimur.
53 Oportet enim corruptibile istud induere incor-
ruptibilitatem, & mortale istud induere immortali-
tatem.
54 Postquam autem hoc corruptile induerit in-
corruptibilitatem, & mortale istud induerit immor-
talitatem, tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta
est mors ad victoriam.
55 Ubi tua, O mors, victoria: ubi tuus, O sepul-
crum, aculeus?
56 Aculeus vero mortis *est* peccatum: vis autem
peccati, Lex.
57 Deo autem *habetor* gratia, qui dat nobis victo-
riam per Dominum nostrum Jesum Christum.
58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, immo-
ti, eminentes, in opere Domini semper, cum sciatis
laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAP. XVI.

Facta exbortatione ad eleemosynam, epistola commen-
datione Timothei, & salutationibus clauditur.

PORro de collecta in sanctos, quemadmodum ordi-
navi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.
2 Primo quoque *die* hebdomadis unusquisque ve-
strum apud se seponat, recondens ut thesaurum quod
pro Dei benignitate licuerit: ne, cum venero, tunc
collectæ fiant.

 3 Post-

3 Postquam autem accessero, quoscunque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.
4 Quod si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.
5 Veniam autem ad vos cum Macedoniam transiero. (Macedoniam enim pertransibo.)
6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini quocunque proficiscar:
7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum mansurum *me* apud vos, si Dominus permiserit:
8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.
9 Nam ostium mihi apertum est magnum & operosum, & adversarii multi.
10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.
11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: sed prosequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exspecto enim eum cum fratribus.
12 Porro de Apollo fratre, multum precatus sum eum ut iret ad vos cum fratribus: sed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus est autem cum tempus opportunum habuerit.
13 Vigilate, perstate in fide, viriliter agite, estote fortes:
14 Omnia vestra cum charitate fiant.
15 Precor autem vos, fratres, nostis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & sese in ministerium sanctis addixisse;
16 Ut & vos subjiciamini talibus, & omnibus operam suam conferentibus & laborantibus.
17 Gaudeo vero de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam isti defectum vestri suppleverunt.
18 Refocillarunt enim spiritum meum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.
19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ, Salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla, cum Ecclesia quæ est domi ipsorum.
20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.
21 Salutatio manu mea Pauli.
22 Siquis non amat Dominum Jesum Christum, esto anathema, maranatha.
23 Gratia Domini Jesu Christi *sit* vobiscum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior missa fuit Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAP. I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam in afflictos refundere, & excusat se quod ad Corinthios non venerit.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro,& Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi. Pater, *inquam*, ille miserationum & Deus omnis consolationis:

4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, ea ipsa consolatione qua nos ipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur, pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis:

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse supra vires, adeo ut prorsus animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobisipsis, sed in Deo suscitante mortuos;

10 Qui*que* ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Una conferentibus subsidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis,ut donum ex multis personis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei, versati sumus in mundo, plurimum autem apud vos.

13 Non enim alia ſcribimus vobis quam quæ legi-
tis aut etiam agnoſcitis: ſpero autem vos etiam ad
extremum agnituros:
14 Sicut & aliquatenus agnoviſtis, nos gloriatio-
nem veſtram eſſe, quemadmodum & vos noſtra eſtis,
in diem Domini Jeſu.
15 Itaque hac fiducia prius volui ad vos venire, ut
ſecundam gratiam haberetis:
16 Et per vos tranſire in Macedoniam, & rurſum à
Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.
17 Hoc igitur cum deliberarem, numnam levitate
ſum uſus? aut quæ delibero, ſecundum carnem delibe-
ro, ut ſit apud me Etiam & Non?
18 Imo fidelis Deus *novit* ſermonem noſtrum apud
vos non fuiſſe Etiam & Non.
19 Nam Dei Filius Jeſus Chriſtus, qui inter vos per
nos prædicatus eſt, *id eſt* per me & Sylvanum ac Timo-
theum, non fuit Etiam & Non, ſed etiam fuit in ipſo.
20 Quotquot enim *ſunt* promiſſiones Dei, in ipſo
ſunt Etiam, & in ipſo *ſunt* Amen, ad Dei gloriam
per nos.
21 Porro, qui nos confirmat vobiſcum in Chri-
ſtum, & qui unxit nos, Deus *eſt*.
22 Qui etiam obſignavit nos, indiditque arrhabo-
nem Spiritus cordibus noſtris.
23 Ego vero teſtem Deum invoco in meam ani-
mam, me *idcirco* nondum veniſſe Corinthum, quod
vobis parcam.
24 Non quod dominentur veſtræ fidei, ſed *quod*
adminiſtri ſimus gaudii veſtri: nam fide ſtatis.

CAP. II.

Prioris ſcripti apologia. Reſipiſcenti jam Inceſtuoſo jubet veniam dare.

HOc autem apud me ſtatui, rurſus cum triſtitia non
venire ad vos.
2 Nam ſi ego contriſto vos, quis eſt igitur qui ex-
hilaret me, niſi is ipſe qui contriſtatus fuerit ex me?
3 Et hoc ipſum vobis ſcripſi, ne cum venero tri-
ſtitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaude-
re, confiſus de vobis omnibus, meum gaudium omni-
um veſtrum *gaudium* eſſe.
4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis
ſcripſi vobis per multas lacrymas: non ut triſtitia
afficeremini, ſed ut cognoſceretis charitatem quam
habeo ſummam erga vos.
5 Quod ſiquis triſtitiam attulit, non mihi triſtiti-
am attulit, ſed quadantenus, ne *illum* aggravem, vo-
bis omnibus.
6 Sufficit iſtiuſmodi *homini* iſta increpatio à pluri-
bus illis *profecta*.
7 Ut e contrario potius vos *ei* condonetis, *eumque*
conſolemini, ne quo modo redundante triſtitia abſor-
beatur *vir* hujuſmodi.

8 Qua-

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.
9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.
10 Cui vero quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.
11 Non enim illius machinationes ignoramus.
12 Porro cum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eo quod non invenissem Titum fratrem meum:
13 Sed cum illis valedixissem, abii in Macedoniam
14 Deo *habetor* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo: & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.
15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt:
16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis vero, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?
17 Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAP. III.

Commendatur minister Spiritus præ ministro literæ; cum illi aperte pronuncient, quod hi sub velo tradebant.

INcipimus rursus nosipsos commendare? aut num egemus, ut nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?
2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.
3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.
4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.
5 Non quod idonei sumus per nosipsos ad cogitandum quicquam, velut ex nobisipsis: sed quod idonei sumus *id* ex Deo est:
6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritus: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.
7 Quod si mortis ministerium in literis *positum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeo ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur:

 8 Qui

8 Qui non potius ministeriū Spiritus erit gloriosū?
9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multo magis ministerium justitiæ exundat gloria.
10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.
11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multo magis erit gloriosum id quod manet.
12 Itaque cum ejusmodi spem habeamus, multa in loquendo evidentia utimur.
13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis ad finem ejus quod *nunc* ut inutile tollitur.
14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam usque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.
15 Sed ad huncusque diem cum legitur Moses, Velamen cordi eorum impositum est.
16 Quando vero sese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.
17 Dominus vero Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.
18 Nos autem omnes retecta facie gloriam Domini quasi in speculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloria in gloriam, sicut a Domini Spiritu.

CAP. IV.

Veritatem omnibus conscientiis non induratis per Apostolos illuxisse; confessores ejus subjectos cruci; majori tamen consolatione quam cruce fruituros.

PRopterea cū ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consecuti sumus, segnes non sumus.
2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque fallantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.
3 Quod si opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est.
4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.
5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.
6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux splendesceret, *is est*, qui splēduit in cordibus nostris: ad *præbendum* lucē notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.
7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei & non ex nobis:

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur; hæsitamus, at non prorsus hæremus:

9 Persecutionem patimur, sed in ea non deserimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.

11 Semper enim nos qui vivimus, morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita vero in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundum illud quod scriptum est, Credidi, & ideo locutus sum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur.

14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus, sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illico enim præteriens levitas afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis abesse à Christo; per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vitæ est cognoscendus.

Scimus enim nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.

3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati: in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.

5 Porro Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo sumus semper & scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum:

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)

9 Qua-

9 Quapropter etiam contendimus ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse,

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis; ut habeatis *quod dicatis* adversus eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13 Nam sive insanimus, Deo *insanimus*: sive sana mente sumus, vobis *sana mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constringit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaque nos posthac neminem novimus secundum carnem: quod si etiam novimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius novimus.

17 Siquis igitur *est* in Christo nova res condita *est*, vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis:

19 Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur. & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAP. VI.

Ministerium cruce & virtute insigne commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SEd &, ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustra gratiam Dei receperitis.

2 (Dicit enim *Deus*, Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullam ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus,
in laboribus, in vigiliis, in jejuniis.
6 Cum castitate, cum notitia, cum iræ cohibitione,
cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate
minime simulata;
7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per ar-
ma justitiæ à dexteris ac sinistris,
8 Per gloriam & dedecus, per convicia & laudes, ut
impostores, & *tamen* veraces:
9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vi-
vimus: ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur:
10 Ut tristes, semper tamen gaudentes: ut pauperes,
sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia
obtinentes.
11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor
nostrum dilatatum est.
12 Non habitatis anguste in nobis: sed angusti estis
in visceribus vestris.
13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione.
Dilatamini & vos.
14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus,
quod enim consortium justitiæ cum legis transgressi-
one? & quæ communio lucis cum tenebris?
15 Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ
portio fideli cum infideli?
16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris?
nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit De-
us, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum
Deus, & ipsi erunt mihi populus.
17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini,
dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego ex-
cipiam vos:
18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro fi-
liis ac filiabus, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

Se ex amore fecisse quod contristarit ipsos, nec pœnitere; quoniam tristitia eorum secundum Deum fuit, & in bonum cessit.

Has igitur promissiones cum habeamus, dilecti,
purificemus nos ab omni inquinamento carnis
ac spiritus, ad finem perducentes sanctimoniam in ti-
more Dei.
2 Recipite nos: neminem injuria affecimus, nemi-
nem corrupimus, neminem quæstui habuimus.
3 Ad condemnationem *vestri hoc* non dico: nam
ante dixi vos in cordibus nostris esse, ad commorien-
dum & convivendum.
4 Multa *est* mihi loquendi libertas apud vos, multa
mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione:
vehementer superabundo gaudio in omni afflictione
nostra.
5 Etenim cum venissemus in Macedoniam, nullam
habu-

habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.
6 Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *nempe* Deus, adventu Titi.
7 Non solum autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, cum renuntiaret vobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem, adeo ut magis gavisus fuerim.
8 Nam etiamsi vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiamsi pœnituerit (video enim, epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristasse.)
9 Nunc gaudeo, non quod contristati fueritis, sed quod contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati fuistis secundum Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.
10 Nam quæ secundum Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi tristitia mortem efficit.
11 Ecce enim istud ipsum, quod secundum Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium? imo defensionem, imo indignationem, imo timorem, imo vehemens desiderium, imo zelum, imo vindicationem? per omnia testatum fecistis vos esse puros in hoc negotio.
12 Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi vobis* ejus respectu qui injuriam fecerat, nec ejus respectu, qui injuria affectus fuerat; sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei,
13 Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri: sed quamplurimum gavisi fuimus ob gaudium Titi, quod refocillatus sit spiritus ejus ab omnibus vobis:
14 Et quod si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non fui pudefactus: sed ut omnia vere locuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra qua usus eram apud Titum, vera comperta sit:
15 Et viscera ejus eo amplius erga vos *affecta* sint, memoria repetentis omnium vestrum obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum exceperitis.
16 Gaudeo igitur quod penitus confidam de vobis.

CAP. VIII.

Macedonum & Christi exemplo ad Eleemosynas exhortatio.

PORRO, notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:
2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundasse in copiosam benignitatem ipsorum.
3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:
4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hinc benefi-

beneficentiam & societatem hujus ministerii sancto-
rum causa *subeundi*, in nos reciperemus.
5 Ac non prout speramabus *ita fecerunt*, sed se-
metipsos dediderunt primum Domino, *deinde* & nobis
per Dei voluntatem :
6 Ut adhortaremur Titum ut sicut ante cœpit, ita
etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.
7 Itaq; sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & ser-
mone, & cognitione, & omni studio, & vestra in nos
charitate, *videte* ut hac quoque gratia abundetis.
8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ
quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.
9 Nostis enim beneficentiam Domini nostri Jesu
Christi, cum *videlicet* propter vos pauperem factum
esse, cum esset dives, ut vos illius paupertate ditesce-
retis.
10 Et sententiam in ea re *meam* dico, nam hoc vo-
bis conducit, qui non solum facere, sed etiam velle
ante cœpistis anno superiore.
11 At nunc etiam illud ipsum Facere absolvite : ut
sicut *adfuit* promtum illud Velle ; ita etiam *adsit* ip-
sum Perficere ex eo quod habetis.
12 Etenim si prius adsit promtus animus, aliquis
acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non
habet.
13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis au-
tem afflictio: sed *ut* pari conditione quod vobis super-
est, *suppleat* hoc tempore quod illis deest,
14 Ut & quod illis superest suppleat quod vobis de-
est, ut fiat æqualitas.
15 Sicut Scriptum est, Qui multum *collegit* plus
non habuit: & qui paululum, minus non habuit.
16 Gratia vero *habetor* Deo, qui corde Titi indidit
idem studium pro vobis ;
17 Quod tum exhortationem illam gratam habuit,
tum vero quod majore studio ultro ad vos iter suscepit.
18 Misimus autem una cum eo fratrem illum cujus
laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.
19 (Nec *id* solum, sed etiam suffragiis delectus est
ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac
beneficentia quæ administratur à nobis ad ipsius Do-
mini gloriam, & *comprobandum* promtum animum
vestrum)
20 Vitantes hoc, nequis nos vituperet in hac uber-
tate quæ administratur a nobis.
21 Ut qui procuremus honesta non solum in con-
spectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.
22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem
sæpe probavimus in multis studiosum, nunc autem
multo studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in
vobis.
23 Sive de Tito *queritur*, socius meus *est*, & apud
vos

vos adjutor : sive de fratribus nostris, legati *sunt* Ec-
clesiarum, & gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, &
nostræ de vobis gloriationis, edite in eos in conspectu
Ecclesiarum.

CAP. IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemosynariam.

NAm de ministerio quod sanctis exhibetis, super-
vacaneum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promtum animum vestrum, quem de
vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet para-
tam esse ab anno superiore : & ex vobis *ortus* zelus
provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis
inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis:

4 Ne quo modo, si mecum venerint Macedones, &
invenerint vos imparatos, nos pudefiamus (ut ne vos
dicam) in præfidente ista gloriatione.

5 Itaque necessarium duxi adhortari hos fratres, ut
priores venirent ad vos, & prius absolverent antea de-
nunciatam beneficentiam vestram, ut ea sit parata ita
ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui serit parce, parce etiam me-
tet : & qui serit benigne, benigne etiam metet.

7 Quisquis sicut præoptat corde, *ita* agat : non ex
tristitia aut ex necessitate : nam hilarem datorem dili-
git Deus.

8 Potens *est* autem Deus efficere ut omnis gratia in
vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod
sufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est ; Dispersit, dedit pauperibus:
justitia ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen serenti, & panem
ad escam suppeditet, & multiplicet sementem ve-
stram, & augeat fructus justitiæ vestræ.

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignita-
tem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solum
supplebit quæ sanctis desunt, sed etiam exundat per
multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per
approbationem istius ministerii,

13 Deum glorificando de vestra testata submissione
Evangelio Christi, deque benigna in se & in omnes
communicatione,

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis pro-
penso vos amore diligentiam, propter excellentem
gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetor* Deo super inenarrabili suo
dono.

CAP.

CAP. X.

Arma & armatura Christianorum.

CÆterum precor vos per lenitatem illam & æquitatem Christi, ego ipse Paulus qui coram quidem summisso animo sum inter vos, absens vero sum erga vos confidens.

2 *Hos* autem deprecor, ne præsens confidenter agam fiducia qua existimor audax fuisse in quosdam, qui de nobis existimant quasi secundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne non *tamen* secundum carnem ambulantes militamus:

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitus valida ad destructionem munitionum:

5 Ratiocinationes evertendo, omnemque sublimitatem quæ sese extollit adversus cognitionem Dei; & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, postquam impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos sunt aspicitis? siquis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim reputet ex sese, quemadmodum ipse Christi *est*, ita & nos Christi *esse*.

8 Nam si amplius etiam quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc reputet *qui* istiusmodi *est* quales sumus sermone per epistolas cum absumus, tales etiam *nos fore* reipsa cum aderimus,

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibusdam qui seipsos commendant: sed non intelligunt quod ipsi sese metiuntur seipsis, & sibiipsis sese comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt, sed secundum modum nobis ad regulam admensum, *id est*, ejus quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimus* nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos, extendimus nosipsos ultra quam deceat: nam usq; ad vos etiam pervenimus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore ut* augescente fide vestra in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *sunt*, evangelizem: non ut alteri attributa mensura, de præparatis gloriemur.

17 Cæte-

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.
18 Non enim qui seipsum commendat, is proban-
dus est, sed is quem Dominus commendat.

CAP. XI.

Instituit sui cum pseudapostolis comparationem, & excusat se illis.

UTinam sufferretis paulisper insipientiam *meam*:
imo etiam sufferte me.
2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim
vos, *quos* uni viro *ut* virginem puram sistam, *nempe*
Christo.
3 Sed metuo ne quo modo, sicut serpens ille Evam
seduxit calliditate sua, ita corruptæ cogitationes ve-
stræ *degenerent* à simplicitate quæ est in Christo.
4 Enimvero si veniens quispiam alium Jesum præ-
dicet quem non prædicavimus, aut *si* spiritum alterum
accipiatis quem non acceperatis, aut Evangelium ali-
ud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.
5 Puto enim me nihilo inferiorem fuisse summis
Apostolis.
6 Quod si rudis *sum* sermone, non tamen *sum rudis*
cognitione: sed omnino manifesti facti sumus in om-
nibus apud vos.
7 Num peccavi cum ipse me submitterem ut vos
eveheremini? *id est*, quod gratuito Evangelium Dei
evangelizavi vobis?
8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto *ab eis* stipendio,
ut vobis inservirent: & cum apud vos essem & egerem,
non obtorpui cum cujusquam incommodo.
9 Quod enim mihi deerat suppleverunt fratres cum
venissent è Macedonia: & in omnibus me conservavi
vobis minime onerosum, & præstabo.
10 Est veritas Christi in me, quod hæc gloriatio
non obstruetur in me in regionibus Achaiæ.
11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus
novit.
12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occa-
sionem iis qui exoptant occasionem, ut in *eo de* quo
gloriantur, inveniantur quales & nos.
13 Nam istiusmodi pseudapostoli operarii dolosi
sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.
14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigu-
rat in Angelum lucis.
15 Non magnum est igitur si etiam ejus ministri
transfigurant se tanquam *sint* ministri justitiæ, quorum
finis erit secundum opera ipsorum.
16 Rursum dico, nequis me putet desipientem esse:
alioquin vel ut desipientem recipite me, ut paululum
quiddam & ego glorier.
17 Quod dico non dico secundum Dominum, sed ut
desipiens, in fundamento hujus gloriationis.
18 Quandoquidem multi gloriantur secundum car-
nem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis desipientes, quod sitis sapientes.

20 Suffertis enim si quis vos in servitutem adigit, siquis exedit, siquis *stipendium* accipit, siquis attollit sese, siquis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico: sicuti quod nos infirmi fuimus. Imo in quodcunq; audacia uti velit aliquis, (ut desipiens loquor) audacia & ego uti velim.

22 Hebræi sunt, *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego: in laboribus amplius: in plagis supra illos: in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas* una minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi.

26 *In* itineribus sæpe *fui*, *in* periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres:

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, & in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus *eveniunt* *urget* agmen illud quotidie consurgens, *id est*, solicitudo de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offendiculo afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in secula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarcha nomine Aretæ regis, præsidio tenebat damascenorum urbem, cupiens me prehendere.

33 Sed per fenestram in corbe fune demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAP. XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

GLoriari sane non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones & revelationes Domini,

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in paradisum, & audiisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de meipso vero non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si

6 Si enim voluero gloriari, non ero desipiens: veritatem enim dicam: sed parce loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit esse me, aut *quod* audit ex me.
7 Et ne supereminentia revelationum supra modum efferrer, datus est mihi surculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.
8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut absœderet à me.
9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissime igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.
10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cum enim infirmus sum, tunc potens sum.
11 Fui desipiens in gloriando: vos me coegistis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiamsi nihil sum.
12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.
13 Nam quid est in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quod ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.
14 Ecce tertio paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam, non enim quæro, quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.
15 Ego vero libentissime sumtum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiamsi plurimum vos diligens, minus diligar.
16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed quod sim callidus, dolo vos cepi.
17 Num per quenquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?
18 Precatus sum Titum & cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?
19 Rursum putatis quod nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri ædificatione.
20 Nam metuo ne quo modo, cum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, rumores, tumultuationes:
21 Ne me postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec resipuerunt super impuritate & scortatione & lascivia quam patrarunt.

CAP.

CAP. XIII.

A sui ipsorum examine probat Apostolatus sui ἐνέργειαν & autoritatem, quæ posset uti.

TErtio jam venio ad vos. Ex ore duorum testium
aut trium firmum erit omne verbum.
2 Prædixi & secundo prædico ut præsens, & absens
nunc scribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omni-
bus, fore ut, si denuo venero, non parcam.
3 Quandoquidem experimentum quæritis in me
loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed po-
tens est in vobis.
4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit ta-
men ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed
vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.
5 Vos ipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explora-
te: annon agnoscitis vosmetipsos, *videlicet* Jesum
Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.
6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse reje-
ctaneos.
7 Opto autem à Deo, nequid mali faciatis: non ut
nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis,
nos vero velut rejectanei simus.
8 Non enim possumus quicquam adversus verita-
tem, sed pro veritate.
9 Gaudemus enim cum nos infirmi sumus, vos au-
tem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestri *vi-
delicet* connexum.
10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisa
severitate utar ex autoritate quam dedit mihi Domi-
nus ad ædificationem, ac non ad destructionem.
11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingi-
mini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agi-
te: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.
12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos
sancti omnes.
13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, &
communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vo-
bis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD GALATAS.

CAP. I.

Galatæ mutabiles : Evangelii autoritas : Chronicum Pauli.

PAulus Apostolus(non ab hominibus,neque per
hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum
Patrem qui suscitavit eum ex mortuis,)
2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo :
4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut
eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundum voluntatem Dei & Patris nostri.
5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.
6 Miror vos ita cito, deserto eo qui vocavit vos in
gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium :
7 Quod non est aliud : sed nonnulli vos turbant,&
volunt invertere Evangelium Christi.
8 Sed etiamsi nos, aut Angelus è cœlo evangelizet
vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema esto :
9 Ut ante diximus,etiam nunc iterum dico, Si quis
vobis evangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema esto.
10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audiendum* suadeo,aut quæro hominibus placere ? Enimvero
si adhuc hominibus placerē,Christi servus non essem.
11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium
illud quod est à me evangelizatum,non esse secundum
hominem.
12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque
edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.
13 Audistis enim quomodo versatus sim olim in Judaismo,me *videlicet* supra modum persecutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastasse :
14 Et profecisse in Judaismo supra multos coævos
meos in gente mea,summe affectans traditiones à patribus meis profectas.
15 Quando vero libuit Deo, qui separavit me ab
utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,
16 Revelare Filium suum in me, ut evangelizarem
ipsum inter Gentes, non statim prætere a contuli cum
carne & sanguine :
17 Neque redii Hierosolymam ad eos qui ante me
fuerunt Apostoli: sed abii in Arabiam,ac denuo reversus sum Damascum.

18 Deinde

18 Deinde tribus post annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum dies quindecim.
19 Alium autem ex Apostolis non vidi quenquam, nisi Jacobum fratrem Domini.
20 In iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *testor* me non mentiri.
21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo.
23 Sed solum audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat:
24 Et glorificabant Deum de me.

CAP. II.

Chronicum Pauli continuatur, & justificatio Evangelica asseritur: Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam una cum Barnaba, assumpto simul & Tito.
2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium quod prædico inter Gentes: sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra currerem aut cucurrissem.
3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:
4 Nempe propter irreptitios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandam libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.
5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos.
6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.
7 Imo è contrario, cum vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis:
8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes)
9 Cumque cognovissent gratiam mihi datam Jacobus & Cephas & Johannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipsi vero apud circumcisos, *Apostolatu fungeremur*.
10 Solum *monuerunt* ut pauperum meminissemus: quod & ipsum studui facere.
11 Cum autem venisset Petrus Antiochiam, in

on

os ei obstiti, eo quod condemnandus esset.
12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, una
cum Gentibus edebat: cum autem venissent subterfu-
giebat ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant
ex circumcisione.
13 Ac simulabant una cum eo reliqui etiam Judæi,
adeo ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum
simulatione.
14 Sed cum vidissem eos non recto pede incedere,
ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram
omnibus, Si tu, cum sis Judæus, gentiliter vivis ac non
Judaice, cur Gentes cogis judaizare?
15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus pecca-
tores,
16 Scientes non justificari hominem ex operibus
Legis sed per fidem Jesu Christi: etiam nos in Chri-
stum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide
Christi, & non ex operibus Legis: propterea quod non
justificabitur ex operibus Legis ulla caro.
17 Quod si, dum quærimus justificari per Christum,
invenimur & ipsi peccatores, num Christus peccati
minister est? Absit.
18 Nam si quæ destruxi, ea rursus ædifico, trans-
gressorem meipsum constituo.
19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo
viverem.
20 Una cum Christo crucifixus sum. Vivo autem,
non amplius ego: sed vivit in me Christus: & vi-
tam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem il-
lam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum
pro me.
21 Irritam non facio gratiam Dei: nam si per Le-
gem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAP. III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur: & usus legis ostendetur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinavit ne ob-
sequeremini veritati, quibus ob oculos Je-
sus Christus prius fuerat depictus, inter vos cruci-
fixus?
2 Hoc solum velim discere ex vobis, ex operibus
Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum
percepta?
3 Adeo amentes estis? cum spiritu inceperitis, nunc
carne perficimini?
4 Tam multa passi estis frustra? si modo etiam
frustra.
5 Qui igitur subministrat vobis Spiritum, & efficit
virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per au-
ditum percepta *subministrat*?
6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est
ei ad justitiam.

7 *Ita* nostis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios
Abrahami.
8 Cum prævidisset autem Scriptura Deum ex fide
justificaturum Gentes, *id* ante evangelizavit Abraha-
mo, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.
9 Itaque qui ex fide *sunt*, benedicuntur cum fideli
illo Abrahamo.
10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub ex-
secratione sunt. Scriptum est enim, execrabilis *est*
quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in
libro Legis, ut faciat ea.
11 Nullum autem per Legem justificari apud De-
um, manifestum *est*: quoniam justus ex fide vivet.
12 Lex autem non est ex fide: sed Quisquis ea fece-
rit, vivet per ea.
13 *At* Christus nos redemit ab exercitatione Le-
gis, dum pro nobis factus est execratio: scriptum est
enim, Execrabilis *est* quisque pendet in ligno.
14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami exstet in
Christo Jesu, *&* ut promissum illum Spiritum accipe-
remus per fidem.
15 Fratres, humana loquor: pactionem ratam fa-
ctam, humanam licet, nullus irritam facit, aut *ali-
quid ei* superaddit.
16 Abrahamo vero dictæ sunt promissiones, & se-
mini ejus. Non dicit, Et seminibus, ut de multis: sed
ut de uno, Et semini tuo, qui est Christus.
16 Hoc autem dico, pactionem à Deo prius ratam
habitam, *respicientem* in Christum, Lex quæ post an-
nos quadringentos & triginta extitit, non reddit in-
utilem ad abolendam promissionem.
18 Nam si ex Lege est hæreditas, non jam *est* ex
promissione: Atqui Abrahamo per promissionem gra-
tificatus est Deus *hæreditatem*.
19 Quid igitur Lex? transgressionum gratia adje-
cta est, usquequo venisset semen illud cui facta est
promissio: *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per
manum internuncii.
20 Internuncius autem unius non est: Deus vero
unus est.
21 *Num* igitur Lex *addita est* adversus promissio-
nes Dei? Absit: nam si data fuisset Lex quæ posset vi-
vificare, vere ex Lege esset justitia.
22 Sed conclusit illa Scriptura omnia sub pecca-
tum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur cre-
dentibus.
23 Antequam autem venisset fides, sub Legis præ-
sidio custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ futu-
rum erat ut revelaretur.
24 Itaque Lex pædagogus noster fuit in Christum
respiciens, ut ex fide justificaremur.
25 At postquam venit fides, non amplius sub pæda-
gogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem in Ch
sto Jesu.
27 Nam quicunque in Christum baptizati fui
Christo fuistis induti.
28 Non est Judæus neque Græcus, non est ser
neque liber, non est masculus ac fœmina: omnes e
vos unus estis in Christo Jesu.
29 Quod si vos *estis* Christi, nempe Abrahami
men estis, & secundum promissionem hæredes.

CAP. IV.

Status hominis sub lege & evangelio, sive sub pec
& gratia.

HOs autem dico, Quamdiu hæres infans est, ni
differt à servo, quamvis sit Dominus omnium:
2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usque
tempus quod pater præstituerit.
3 Ita & nos, cum essemus infantes, sub elem
mundi eramus in servitutem redacti:
4 At postquam venit plenum tempus, emisit De
Filium suum, factum ex muliere, factum Legi sub
ctum:
5 Ut eos qui Legi erant subjecti redimeret, ut a
ptionem acciperemus.
6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiri
Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, *id*
Pater.
7 Itaque non amplius es servus, sed filius: quod
filius, etiam hæres Dei per Christum.
8 Imo tum quidem ignorantes Deum serviebatis
qui natura non sunt dii:
9 At nunc, cùm cognoscatis Deum, imò potius c
niti sitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsum
infirma & egena elementa, quibus ad superiora
gressi servire vultis?
10 Dies observatis, & menses, & præstituta tem
ra, & annos.
11 Metuo de vobis, ne frustra fatigatus sim e
vos.
12 Estote quasi ego: nam & ego *sum* quasi vos: f
tres, deprecor vos, nulla in re me affecistis injuria.
13 Nostis autem me per infirmitatem carnis vo
prius evangelizasse:
14 Et explorationem mei quæ *fiebat* in carne m
non pro nihilo habuistis neque respuistis: sed me
Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.
15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicati
testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisse
oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.
16 *Itaque* num inimicus factus sum vobis dum v
bis vera loquor?
17 Ambiunt vos non bene; imo excludere nos v
lunt, ut se ambiatis.

18 Præ

18 Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solùm dum præsens sum apud vos.
19 Filioli mei, quos iterum parturio, usquequo formetur Christus in vobis.
20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.
21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis?
22 Scriptum est enim Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla, & unum ex libera.
23 Sed is qui ex ancilla *natus est*, secundum carnem natus est: qui vero ex libera, per promissionem.
24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc sunt duo illa pacta: unum quidem quod est Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad servitutem.
25 Illud enim Agar est Sina mons in Arabia eadem autem serie respondet ei Hierosolyma quæ nunc *est*, servitque cum filiis suis.
26 Illa vero quæ sursùm est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.
27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures sunt liberi desertæ, quam ejus quæ habet virum.
28 Nos igitur, fratres, secundum Isaacum promissionis filii sumus.
29 Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundum Spiritum: ita & nunc *fit*.
30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.
31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAP. V.

Libertas Christiana: lucta carnis & Spiritus, & utriusque fructus.

IN libertate igitur qua Christus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.
2 Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.
3 Testor enim rursum omni homini qui circumciditur, eum esse debitorem totius legis servandæ.
4 Inanes facti estis *separati* à Christo, quicunque per Legem justificamini: *&* à gratia excidistis.
5 Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.
6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet neque præputium, sed fides per charitatem efficax.
7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obsequeremini veritati?

8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo qui vocat vos.
9 Paulum fermenti totam massam fermentat.
10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud
esse sensuros: sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quisque fuerit.
11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam
prædico, quid adhuc persecutionem patior? nempe
inane redditum fuerit offendiculum crucis.
12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.
13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres:
tantum ne libertatem *arripite ut datam* carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.
14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipsum.
15 Quod si alii alios mordetis & exeditis, videte
ne vicissim alii ab aliis consumamini.
16 *Hoc* autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro ne perficite.
17 Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se
opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem
faciatis.
18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub Lege.
19 Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt
adulterium, scortatio, impuritas, lascivia,
20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, dissidia, hæreses,
21 Invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, &
his similia: quæ prædico vobis, prout etiam prædixi, eos *videlicet*, qui talia agunt, regni Dei non fore
hæredes.
22 At fructus spiritus, est charitas, gaudium, pax,
iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas,
continentia.
23 Adversus ejusmodi non est Lex.
24 Qui enim *sunt* Christi, carnem crucifixerunt
cum affectibus & cupiditatibus.
25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.
26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAP. VI.

Dilectione mutua cruce Christi, & nova creatura fe cerni filios Dei.

Fratres, etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconciliate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans
unusquisque temetipsum, & ne tu tenteris.
2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.
3 Nam siquis sibi videtur aliquid cum nihil sit,
hunc suus ipsius animus seducit.
4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque

que, & tunc in semetipso solo gloriationem habebit,
& non in alio.
5 Nam unusquisque suum onus portabit.
6 Communicet autem qui instituitur in sermone,
cum eo qui se instituit, omnia bona.
7 Ne errate: Deus non irridetur: quicquid enim
seminaverit homo, hoc & metet.
8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet inte-
ritum: qui vero seminat spiritui, ex spiritu metet vi-
tam æternam.
9 Porro ne benefaciendo segnes simus. Præstituto
enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.
10 Nempe igitur dum tempus opportunum habe-
mus, simus benefici erga omnes, maxime vero erga
domesticos fidei.
11 Videtis quam longis literis vobis scripserim
mea manu.
12 Quicunque volunt speciosi apparere in carne, ii
cogunt vos circumcidi, tantum ne ob crucem Christi
persecutionem patiantur.
13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur Le-
gem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestra
carne glorientur.
14 A me vero absit gloriari nisi in cruce Domini
nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifi-
xus est, & ego mundo:
15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quic-
quam valet, neque præputium, sed nova creatura.
16 Et quicunque secundum hanc regulam ince-
dent, pax *esto* super eos & misericordia, & super Israë-
lem Dei.
17 De cætero, ne quis mihi molestias præbeto: ego
enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.
18 Grata Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu
vestro, fratres. Amen.
Ad Galatas missa fuit Roma.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD EPHESIOS.

CAP. I.

De Electionis & Adoptionis mysteriis disserens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem
Dei, sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in
Christo Jesu:
2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro,
& Domino Jesu Christo.

3 Bene-

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini noſtri
Jeſu Chriſti, qui benedixit nobis omni benedictione
ſpirituali, in cœlis in Chriſto.
4 Sicut elegit nos in ipſo ante jactum mundi fun-
damentum, ut ſimus ſancti & inculpati in conſpectu
ejus cum charitate.
5 Qui prædeſtinavit nos quos adoptaret in filios
per Jeſum Chriſtum in ſeſe, pro benevolo affectu vo-
luntatis ſuæ,
6 Ad laudem glorioſæ ſuæ gratiæ, qua nos gratis
ſibi acceptos effecit in illo dilecto.
7 In quo habemus redemtionem, per ſanguinem
ipſius, remiſſionem, *inquam*, lapſuum ex divite ipſius
gratia.
8 Qua exundavit in nos omni ſapientia & pru-
dentia.
9 Poſtquam notum fecit nobis myſterium volun-
tatis ſuæ, ſecundum gratuitam ſuam benevolentiam
quam præſtituerat in ſeſe.
10 *Nempe* ut in plena temporum illorum præſtitu-
torum diſpenſatione ſummatim recolligeret omnia
iſta in Chriſto, tum quæ in cœlis ſunt, tum quæ in
terra:
11 In ipſo, *inquam*, in quo etiam in ſortem aſciti
ſumus, cum eſſemus prædeſtinati ſecundum præſtitu-
tum ejus qui agit omnia ex conſilio voluntatis ſuæ,
12 Ut nos ſimus laudi gloriæ ipſius, qui priores ſpe-
ravimus in Chriſto.
13 In quo *ſperaſtis* & vos audito ſermone illo veri-
tatis illius, *id eſt*, Evangelio ſalutis veſtræ: per quod
etiam poſteaquam credidiſtis, obſignati eſtis Spiritu
illo promiſſionis ſancto:
14 Qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ, ad obtinen-
dum redemtionem, ad laudem gloriæ ipſius.
15 Propterea etiam ego, audita ea quæ in vobis eſt
fide in Dominũ Jeſum, & charitate in omnes ſanctos,
16 Non ceſſo gratias agere pro vobis, mentionem
veſtri faciens in precibus meis:
17 Ut Deus Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater ille
gloriæ, det vobis Spiritum ſapientiæ & revelationis,
per agnitionem ipſius:
18 Illuminatis oculis mentis veſtræ, ad ſciendum
quæ ſit ſpes illa vocationis ipſius, & quæ opes gloriæ
hæreditatis ipſius in ſanctis:
19 Et quæ ſit ſupereminens illa magnitudo poten-
tiæ ipſius in nobis qui credimus, pro efficacitate ro-
boris virium ipſius,
20 Quod exeruit in Chriſto, cum ſuſcitavit eum ex
mortuis, & collocavit ad dexteram ſuam in cœlis.
21 Longe ſupra omne imperium, ac poteſtatem, &
potentiam. & dominationem, & omne nomen quod
nominatur non ſolum in hoc ſeculo, verumetiam in
futuro,
22 Et

22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eumque consti-
tuit caput super omnia *ipsi* Ecclesiæ,
23 Quæ est corpus ipsius, & complementum ejus
qui omnia implet in omnibus.

CAP. II.

Status hominis extra Christum & in Christo.

ET vos *una vivificavit*, cum essetis mortui in lapsi-
bus & peccatis :
2 In quibus olim ambulastis ut est vita mundi hu-
jus, secundum principem cui potestas est aeris, & spi-
ritus nunc agentis in hominibus contumacibus.
3 Inter quos & nos omnes conversati sumus olim
in cupiditatibus carnis nostræ, facientes quæ carni
ac cogitationibus libebant : eramusque natura filii
iræ, ut etiam reliqui.
4 Sed Deus, ut qui dives sit misericordia, propter
multam charitatem suam qua dilexit nos.
5 Etiam nos, cum in offensis mortui essemus, una
vivificavit cùm Christo, *cujus* gratia estis servati :
6 Unaque suscitavit, unaque collocavit in cœlis in
Christo Jesu :
7 Ut ostenderet in seculis supervenientibus super-
eminentes illas opes suæ gratiæ, pro *sua* erga nos be-
nignitate in Christo Jesu.
8 Gratia enim estis servati per fidem : (& hoc non
est ex vobis : *sed* Dei donum *est*)
9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
10 Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu
ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis am-
bulemus.
11 Propterea mementote vos quondam Gentes in
carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur
Circumcisio manibus in carne facta :
12 Vos, *inquam*, illo tempore fuisse absque Christo,
abalienatos à civili statu Israelis, & extraneos quod
ad pactorum promissiones *attinet*, spem non haben-
tes, & absque Deo in mundo :
13 At nunc in Christo Jesu, vos qui olim eratis lon-
ginqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi.
14 Ipse enim est pax nostra, qui utraque fecit unum,
& intergerini parietis septum solvit :
15 Inimicitiis, *id est*, lege præceptorum *quæ* in riti-
bus *posita est*, per carnem suam abolitis : ut ex duobus
illis conderet in semetipso unum novum hominem,
faciens pacem ;
16 Et utrosque in uno corpore reconciliaret Deo
per crucem, peremtis inimicitiis per eam.
17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, *tum*
qui longe, tum qui prope eratis.
18 Quoniam utrique per ipsum habemus aditum
per unum Spiritum ad Patrem.
19 Nempe igitur non amplius estis peregrinini &

 inqui-

inquilini, sed concives sanctorum, ac domestici Dei
20 Superstructi super fundamentum Apostolorum
ac Prophetarum, existente imo angulari lapide ipso
Jesu Christo.
21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum crescit, ut sit templum sanctum Domino.
22 In quo & vos una ædificamini, ut sitis domicilium Dei per Spiritum.

CAP. III.

Ex suo inter Gentes ministerio, vim potentiæ Christi in se operantem vult observari, eamque Ephesiis quoque comprecatur.

HUjus rei gratia ego Paulus *sum* vinctus ille
Christi Jesu pro vobis Gentibus:
2 Si modo audistis dispensationem gratiæ Dei datæ
mihi erga vos:
3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi fecisse mysterium illud, (sicut ante scripsi paucis:
4 Ex quo perlecto potestis perpendere quæ sit mea
intelligentia in mysterio Christi)
5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum,
ut nunc revelatum fuit sanctis ejus Apostolis & Prophetis per Spiritum:
6 Gentes *videlicet* esse cohæredes & concorporeas,
consortesque promissionis ejus in Christo per Evangelium.
7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei,
quod datum est mihi secundum efficacem illam vim
potentiæ ipsius:
8 Mihi, *inquam*, longe minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia evangelizandi inter Gentes
impervestigabiles illas opes Christi,
9 Et in lucem proferendi omnibus quæ *sit* communio mysterii quod erat absconditum à seculis in
Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum.
10 Ut nota nunc fiat per Ecclesiam, imperiis ac potestatibus *quæ* in cœlis *sunt*, multiformis illa sapientia Dei:
11 Secundum præstitutum æternum quod constituit in Christo Jesu Domino nostro:
12 In quo habemus *loquendi* libertatem & aditum
cum fiducia, per fidem ipsius.
13 Quapropter peto ne segnes fiatis ob afflictiones
meas pro vobis, quæ est gloria vestra.
14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem
Domini nostri Jesu Christi,
15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur,
16 Ut det vobis, pro divite sua gloria, ut fortiter
corroboremini per Spiritū suum in interiore homine;
17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus
vestris:

18 Ut

18 Ut in charitate radicati & fundati valeatis asse-
qui cum omnibus sanctis, quæ *sit* illa latitudo & lon-
gitudo, & profunditas & sublimitas:
19 Et nosse charitatem illam Christi *omni* notitia
supereminentiorem: ut impleamini ad omnem usque
plenitudinem illam Dei.
20 Ei vero qui summa cum exuberantia potest om-
nia facere supra ea quæ petimus aut cogitamus, pro
illa vi agente in nobis,
21 Ei *sit, inquam,* gloria in Ecclesia per Christum
Jesum in omnes ætates seculi seculorum. Amen.

CAP. IV.

Unio, communio & hierarchia Ecclesiæ membrorum-que, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

PRecor itaque vos ego vinctus ille in Domino,
ut ambuletis ita ut convenit vocationi qua vo-
cati estis:
2 Cum omni animi submissione & lenitate, cum
iræ cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem:
3 Studentes conservare unitatem Spiritus, per con-
nexum pacis.
4 Unum *est* corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati
estis in unam spem vocationis vestræ:
5 Unus Dominus, una fides, unum Baptisma:
6 Unus Deus & pater omnium, qui est super omnes,
& per omnes, & in omnibus vobis.
7 Sed unicuique nostrum data est gratia pro men-
sura doni Christi.
8 Quapropter dicit, Cum ascendisset in sublime
captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus
9 Cæterum illud Ascendit, quid est nisi quod etiam
descenderat prius in infimas partes terræ?
10 Qui descenderat, ipse est qui etiam ascendit
longe supra omnes cœlos, ut impleret omnia.
11 Is igitur dedit alios quidem, Apostolos, alios
vero, Prophetas, alios autem, Evangelistas, alios au-
tem, Pastores & Doctores,
12 Ad compactionem sanctorum, ad opus ministe-
rii, ad ædificationem corporis Christi,
13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fi-
dei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad
mensuram plenæ staturæ Christi:
14 Ut ne simus amplius pueri, qui fluctuemus &
circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum
alea, per veteratoriam ad artificiose fallendum ver-
sutiam:
15 Sed sincere nos gerentes in charitate, prorsus
adolescamus in eum qui est caput, *nempe* Christus:
16 Ex quo totum corpus congruenter coagmenta-
tum, & compactum per omnes suppeditatas commis-
suras, ex vi intus agente pro mensura uniuscujusque
memori, incrementum capit corpori conveniens

 ad

ad sui ipsius exstructionem per charitatem.
17 Hoc itaque dico, & obtestor per Dominum, ne amplius ambuletis, sicut reliquæ Gentes ambulant, in vanitate mentis suæ,
18 Tenebris obscuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum.
19 Qui posteaquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ ad certatim patrandam impuritatem omnem.
20 Vos autem non ita didicistis Christum:
21 Si modo de eo audivistis, & per eum edocti estis, (sicut est veritas in Jesu)
22 Deponere quod ad pristinam conversationem attinet, veterem illum hominem qui de seductricibus cupiditatibus sese corrumpit;
23 Renovari vero spiritu mentis vestræ,
24 Et induere novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est ad justitiam & sanctimoniam veram.
25 Quapropter deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.
26 Irascimini, & ne peccate: sol ne occidat super exacerbatione vestra.
27 Neque date locum diabolo.
28 Qui furabatur, non amplius furetur; sed potius laboret, operando manibus quod bonum sit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit.
29 Nullus sermo putris ex ore vestro egreditor: sed siquis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.
30 Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemtionis.
31 Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.
32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuo *offensas*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAP. V.

Imitandus Deus in charitatis & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo & Ecclesiæ appropriatum.

ESTOTE igitur imitatores Dei, ut filii dilecti.
2 Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.
3 Scortatio vero & omnis impuritas aut avaritia ne nominator quidem inter vos, sicut decet sanctos;
4 Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt: sed potius gratiarum actio.
5 Nam hoc nostis, Nullum scortatorem, aut impurum,

rum,

rum, aut avarum, qui est idololatra, habere hæreditatem in regno Christi & Dei.
6 Nemo vos seducat inanibus sermonibus: propter hæc enim venit ira Dei in homines contumaces.
7 Ne igitur estote consortes eorum.
8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite,
9 (Nam fructus Spiritus *situs est* in omni bonitate & justitia & veritate)
10 Explorantes quid placeat Domino.
11 Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, sed potius etiam arguite.
12 Nam quæ occulte fiunt ab istis, turpe est vel dicere.
13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta fiunt: lux enim illud est quod omnia facit manifesta.
14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.
15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes:
16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.
17 Propterea ne estote desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.
18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est: sed implemini Spiritu;
19 Loquentes inter vos mutuo psalmis & hymnis & cantionibus spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro Domino;
20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.
21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.
22 Uxores propriis viris subjicite vos, ut Domino:
23 Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ, & is est qui salutem dat corpori.
24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.
25 Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea:
26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum:
27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.
28 Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.
29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imo enutrit ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam,

30 Quo-

30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne
ejus, & ex ossibus ejus.
31 Propterea derelinquet homo patrem suum &
matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo erant
fient una caro.
32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de
Christo & Ecclesia.
33 Itaque & vos singuli, suam quisque uxorem ita
diligito ut seipsum, uxor autem *videto* ut timeat
virum.

CAP. VI.

Præcepta œconomica continuantur; & panoplia spiritualis graphice describitur.

Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id
enim est justum.
2 Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione:
3 Ut bene tibi sit, & sis longævus super terra.
4 Et *vos*, patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed enutrite eos in disciplina & admonitione
Domini.
5 Servi, auscultate dominis secundum carnem, cum
timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut
Christo:
6 Non ad oculum servientes, ut qui hominibus placere student; sed ut servi Christi, facientes ex animo
quæ vult Deus:
7 Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non
hominibus.
8 Scientes singulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos a Domino, sive servus fuerit, sive liber.
9 Et vos, domini, eadem facite erga illos, remittentes
minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse
in cœlis nec personæ acceptionem esse apud eum.
10 Quod reliquum est, fratres mei, corroboramini
in Domino & robore virium ipsius.
11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus artes Diaboli.
12 Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia, adversus potestates, adversus mundi principes, *id est*, tenebrarum
seculi hujus, adversus spirituales improbitates *quæ
sunt* in sublimi.
13 Propterea assumite universam illam armaturam
Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus
confectis stare.
14 State igitur, lumbis circumcincti veritate, &
induti thorace justitiæ.
15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis:
16 Supra omnia assumto scuto fidei quo possitis
omnia jacula Mali illius ignita extinguere.
17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritus,

ritus, hoc est, verbum Dei:
18 Omni prece & deprecatione orantes omni tem-
pore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum om-
ni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis.
19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem
oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium
Evangelii.
20 Cujus causa legatione fungor catenatus, ut, *in-
quam*, de eo libere loquar, ut oportet me loqui.
21 Ut autem sciatis & vos res meas, & quid agam,
omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fi-
dus minister in Domino.
22 Quem misi ad vos ob id ipsum, ut cognoscatis
res nostras, & consoletur corda vestra.
23 Pax *sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à
Deo Patre, & Domino Jesu Christo.
24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum
nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem.
Amen.
Scripta fuit Roma ad Ephesios per Tychicum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. I.

Philippensibus progressum charitatis & cognitionis precatur: fructum vinculorum suorum & dissolutionis suæ desiderium notat: adque unitatem & patientiam hortatur.

Paulus & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus
sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, una
cum episcopis ac diaconis:
2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, &
Domino Jesu Christo.
3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri,
4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus
vobis, cum gaudio deprecans,
5 Super vestri in Evangelio communione à primo
die usque ad hoc tempus:
6 Persuasum habens hoc ipsum, fore ut qui incepit
in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu
Christi:
7 Sicut justum est ut ego id sentiam de omnibus
vobis, propterea quod animo teneam vos, & in vincu-
lis meis, & in defensione & confirmatione Evange-
lii, vos, *inquam*, omnes una mecum fuisse gratiæ
participes.
8 Testis enim mihi est Deus, quantopere expe-
tam

tam vos omnes in visceribus Jesu Christi.
9 Et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis &
magis exundet in cognitione & omni sensu:
10 Ut exploretis quæ discrepant, ut sitis sinceri
& inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi,
11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum
Christum ad gloriam & laudem Dei.
12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *accide-*
runt magis ad profectum Evangelii evenisse.
13 *Adeo* ut vincula mea in Christo celebria sint in
toto prætorio, ac reliquis omnibus;
14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vincu-
lis meis, amplius audeant sine metu Sermonem loqui.
15 Ac nonnulli quidem per invidiam & conten-
tionem, nonnulli vero etiam bono affectu Christum
prædicant.
16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Chri-
stum non caste annunciant, quod existiment sese affli-
ctionem adjicere vinculis meis:
17 Alii vero ex charitate, scientes me ad defensio-
nem Evangelii constitutum esse.
18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in spe-
ciem, sive sincere, Christus annunciatur: & de hoc
gaudeo, atque etiam gaudebo.
19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in salutem
per vestram deprecationem, & suppeditationem spiri-
tus Jesu Christi.
20 Secundum intentam expectationem & spem
meam, quod nulla in re pudefiam, sed cum omni di-
cendi libertate, ut semper, *ita* nunc quoque magnifi-
cabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per
mortem.
21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte
lucrum.
22 An vero vivere in carne mihi operæpretium *sit*,
& quid eligam, ignoro.
23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio
tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim: est
enim *id* valde multo melius.
24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est*
propter vos.
25 Et hoc confisus novi me mansurum esse & per-
mansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum
& gaudium fidei:
26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de
me, mea rursus apud vos præsentia.
27 Tantum ut convenit Evangelio Christi vos ge-
rite, ut sive postquam venero & videro vos, sive ab-
sens, audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno
spiritu, uno animo concertantes per fidem Evan-
gelii,
28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt:
quod

quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem sa-
lutis, idque a Deo.
29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio,
non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati;
30 Idem certamen sustinendo quale vidistis in me,
& nunc auditis de me.

CAP. II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod sola-
tium charitatis, si qua communio spiritus, si quæ
viscera ac miserationes,
2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem
charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.
3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem
gloriam, sed ex animi submissione alii alios existi-
mantes sibi præcellere.
4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam
quæ sunt aliorum.
5 Itaque is sit affectus in vobis qui fuit & in Chri-
sto Jesu:
6 Qui cum esset in forma Dei, non duxit *esse* rapi-
nam, parem esse cum Deo:
7 Sed ipse sese inanivit, forma servi accepta, similis
hominibus factus:
8 Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, fa-
ctus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.
9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extu-
lit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra
omne nomen:
10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat cœlesti-
um ac terrestrium & subterraneorum:
11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum
esse Dominum, ad gloriam Dei Patris.
12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultastis,
non ut in præsentia mea solum, sed nunc multo magis
in absentia mea, cum timore ac tremore vestram ipso-
rum salutem conficite.
13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum
velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.
14 Omnia facite absque murmurationibus ac dis-
ceptationibus.
15 Ut sitis inculpati & simplices, Dei, *inquam*, filii
inculpati in medio gentis pravæ ac perversæ: inter
quos *homines* splendetis ut faces in mundo.
16 Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari pos-
sim in die Christi me non frustra cucurrisse, nec fru-
stra laborasse.
17 Quinetiam si pro libamento offerar super sacri-
ficio & ministerio fidei vestræ, gaudeo & gratulor
omnibus vobis.

18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu me Timotheum cito missurum vobis,ut & ego bono sim animo,cognito statu vestro.

20 Neminem enim habeo pari animo præditum,qui sincere de rebus vestris futurus sit solicitus.

21 Nam omnes quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.

22 Experimentum autem ejus nostis, quod *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum servierit *Deo* in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me missurum, simulatque videro rerum mearum statum.

24 Confido autem in Domino, me quoque cito venturum ad vos.

25 Sed necessarium duxi Epaphroditum fratrem & adjutorem ac commilitonem meum, vestrum autem legatum, quiq; mihi subministravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26 Quoniam expetebat omnes vos, & gravissime angebatur, propterea quod audissetis eum infirmum fuisse.

27 Et certe infirmus fuit proxime mortem: sed Deus misertus est ejus:nec ejus solum,sed & mei,ne tristitiam haberem super tristitiam.

28 *Eo* studiosius itaque ipsum misi,ut eo rursus viso gaudeatis, & ego eo minus doleam.

29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio; & tales in honore habete:

30 Nam propter opus Christi accessit ad mortem usque, non habita vitæ ratione, ut suppleret defectum vestri erga me ministerii.

CAP. III.

Præ notitia Christi omnia contemnit, ad sui imitationem hortatur, & deflet inimicos crucis.

Quod reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est.

2 Cavete canes,cavete malos operarios,cavete concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu colimus Deum, & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne:

4 Quanquam ego habeo, etiam in carne, de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maxime *habeo*:

5 Circumcisus octavo die, ex gente Israelis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Pharisæus,

6 Quod ad æmulationem *attinet*, persequens Ecclesiam: quod ad justitiam quæ est in Lege, irreprehensus.

7 Sed

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Christum damnum esse.
8 Quinetiam certe duco omnia damnum esse propter eminentiam notitiæ Christi Jesu Domini mei: propter quem omnibus istis meipsum multavi, *eaque* duco pro stercoribus, ut Christum lucrifaciam,
9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe*, quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *id est*, justitiam *quæ est* ex Deo per fidem:
10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus & communionem perpessionum ejus, dum conformis fio morti ejus:
11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.
12 Non quod jam *metam* apprehenderim, aut jam sim consummatus: sed persequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei causa apprehensus fui, à Christo Jesu.
13 Fratres, ego meipsum non reor *metam* apprehendisse.
14 Unum autem *ago*: ea quidem quæ à tergo sunt obliviscens, ad ea vero quæ à fronte sunt contendens, scopum versus feror, ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.
15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus; quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.
16 Attamen *in eo* ad quod usque pervenimus, eadem incedamus regula, & idem sapiamus.
17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate qui ita ambulant sicut habetis nos pro exemplari.
18 Multi enim incedunt quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi.
19 Quorum finis *est* exitium: quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum; qui terrestria curant.
20 Nos autem ut municipes cœlorum nos gerimus: unde etiam Servatorem expectamus Dominum Jesum Christum.
21 Qui transfiguravit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficace qua potest etiam subjicere sibi omnia.

CAP. IV.

Jubet gaudere in Domino: sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare possit, subventionis tamen gratiam agnoscit.

Itaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita persistate in Domino dilecti.
2 Euodiam precor & Syntychen precor ut idem sapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, ſocie germane, adjuva illas,
ut quæ in Evangelio concertarunt mihi, una cum
Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quo-
rum nomina *ſunt* in libro vitæ
4 Gaudete in Domino ſemper: rurſum, inquam,
gaudete.
5 Æquitas veſtra innoteſcat omnibus hominibus,
Dominus prope eſt.
6 De nulla re ſoliciti eſtote: ſed omni in re preci-
bus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones
veſtræ innoteſcant apud Deum.
7 Et pax illa Dei quæ exuperat omnem mentem,
præſidio cuſtodiet corda veſtra & mentes veſtras in
Chriſto Jeſu.
8 Quod reliquum eſt, fratres, quæcunque ſunt ve-
ra, quæcunque veneranda, quæcunque juſta, quæcun-
que pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni no-
minis, ſi qua virtus, & ſi qua laus eſt, hæc reputate.
9 Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, &
vidiſtis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit
vobiſcum.
10 Gaviſus ſum autem in Domino magnopere,
quod jam tandem revixuiſtis in veſtra pro me cura:
qua de re tamen ſoliciti eratis, ſed deſtituebamini op-
portunitate.
11 Non quod penuria laborem *hoc* dico: nam ego
didici, in quibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.
12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare:
ubique & in omnibus initiatus ſum, & ad ſaturitatem
& ad eſuritionem, *id eſt*, tum ad exundantiam, tum ad
penuriam.
13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe*
Chriſtum.
14 Attamen bene feciſtis quod una participes fui-
ſtis meæ afflictionis.
15 Noſtis autem & vos, Philippenſes, cum initio
Evangelii proficiſcerer è Macedonia, nullam mihi
Eccleſiam communicaſſe in ratione dati & accepti,
niſi vos ſolos.
16 Nam etiam Theſſalonicæ *cum eſſem*, ſemel &
iterum quod mihi opus erat mihi miſiſtis.
17 Non quod requiram donum: ſed requiro fructum
illum exuberantem, *qui* in rationes veſtras *inducatur*.
18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus ſum,
inquam, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *miſſa*
ſunt, odorem bonæ fragrantiæ, hoſtiam Deo acceptam
ac placentem.
19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fue-
rit vobis, ſecundum divitias ſuas glorioſe, in Chriſto
Jeſu.
20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecula
ſeculorum, Amen.

21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Jeſu. Salu-
tant vos qui mecum ſunt fratres.
22 Salutant vos omnes ſancti, maxime vero qui
ſunt ex Cæſaris domo.
23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum om-
nibus vobis. Amen.
Scripta eſt Roma per Epaphroditum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAP. I.

Coloſſenſibus bene precatur, iiſque prædicat Chriſtum imaginem Dei, caput Eccleſiæ, & abſconditum olim myſterium.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per Dei volunta-
tem, & Timotheus frater,
2 Iis qui ſunt Coloſſis, ſanctis ac fidelibus
fratribus in Chriſto Jeſu. Gratia *ſit* vobis &
pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri Jeſu
Chriſti, ſemper pro vobis orantes:
4 Audita fide veſtra in Chriſto Jeſu, & charitate in
omnes ſanctos:
5 Propter ſpem repoſitam vobis in cœlis: quam pri-
us audiſtis per ſermonem veritatis, *id eſt*, Evangelii.
6 Quod pervenit ad vos ſicut & in totum mundum,
& fructum profert, ſicut apud vos quoque, ex quo die
vere audiviſtis & cognoviſtis Dei gratiam.
7 Sicut & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſervo
noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti:
8 Qui & declaravit nobis veſtram per Spiritum
charitatem:
9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non
deſinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini
agnitione voluntatis ejus cum omni ſapientia & intel-
ligentia ſpirituali:
10 Ut ambuletis ſicut Domino convenit, cui per
omnia placeatis, omnis operis boni fructum profe-
rentes, & creſcentes in agnitione Dei:
11 Omni potentia potentes facti ſecundum glorio-
ſum robur ipſius, ad omnem tolerantiam & animi le-
nitatem cum gaudio:
12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad
participandam ſortem ſanctorum in luce:
13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex poteſtate tenebra-
rum, ac tranſtulit in regnum Filii ſui dilecti.

14 In

14 In quo habemus redemtionem per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.

15 Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis rei conditæ:

16 Nam per eum condita sunt omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, omnia *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt:

17 Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.

18 Estque caput corporis, *id est*, Ecclesiæ: estque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per sanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia sibi, per eum *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos cum essetis quondam abalienati, & hostes, mente operibus malis *intenta*, nunc sane reconciliavit,

22 In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut sistat vos sanctos, & inculpatos, & irreprehensos in conspectu suo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & stabiles, nec dimovemini à spe Evangelii quod audiistis, *Evangelii, inquam*, prædicati omni creaturæ quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim expleo in carne mea, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia:

25 Cujus *Ecclesiæ* factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendum Dei sermonem:

26 *Nempe* mysterium illud quod absconditum fuit à seculis & ætatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus.

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ sint illæ divitiæ gloriosi hujus mysterii inter Gentes, qui est Christus inter vos, spes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quosvis, & quosvis erudientes omni sapientia, ut quosvis sistamus perfectos in Christo Jesu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans secundum vim illam efficacem ipsius, agentem in me potenter.

CAP. II.

Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia & Angelorum cultu loquitur, unde constituit liberatos qui cum Christo mortui sunt.

VElim enim vos scire quantum certamen sustineam
pro vobis & iis qui *sunt* Laodiceæ, & quotquot
non viderunt faciem meam in carne:
2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis
charitate compactis, *&* omni opulentia plene certioratæ
intelligentiæ, ad cognitionem mysterii Dei ac
Patris & Christi:
3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ
absconditi.
4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falso ratiocinando
fallat, sermonis probabilitate.
5 Etsi enim corpore absum, spiritu tamen sum vobiscum,
gaudens & cernens vestrum ordinem, & soliditatem
vestræ in Christum fidei.
6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum,
ita in eo ambulate:
7 Radicati & superstructi in eo, ac confirmati fide,
sicut edocti estis, exundantes ea cum gratiarū actione.
8 Videte ne quis sit qui vos deprædetur per philosophiam
& inanem seductionem secundum traditionem
hominum, secundum elementa mundi, & non secundum
Christum.
9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis
corporaliter:
10 Et estis in eo completi qui est caput omnis imperii
ac potestatis:
11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione
quæ fit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto
per circumcisionem Christi:
12 Ei consepulti per Baptismum, per quem etiam
cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis
Dei qui suscitavit eum ex mortuis.
13 Vosque mortuos in offensis & præputio carnis
vestræ cum eo vivificavit; vobis condonatis omnibus
offensis:
14 *At* deleto quod adversum nos *erat* rituum chirographo,
quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse*
vero cruci affixum è medio sustulit.
15 *Et* expoliata imperia ac potestates traduxit palam,
triumphatis illis per eam.
16 Nequis igitur vos damnet ob cibum vel potum,
aut respectu festi, aut novilunii, aut sabbatorum:
17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est*
Christi.
18 Nemo adversum vos rectoris partes sibi ultro
sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum:

lorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temere
inflatus carnis suæ intelligentia :

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per
commissuras & connexus suppeditatum & compa-
ctum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo *liberi* estis ab ele-
mentis mundi, quid ut viventes in mundo, ritibus
oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neq; gustaris, neq; attigeris,

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta*
ex præceptis & doctrinis hominum :

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cul-
tu voluntario, & submissione animi, & in eo quod cor-
pori non parcant : nec *tamen* ullius sunt pretii, *cum*
ad ea *spectent* quibus farcitur caro.

CAP. III.

*Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, &
novum induere cum suis virtutibus : Instituitque
œconomiam Christianam.*

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite,
ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est
cum Christo in Deo.

4 Postquam autem Christus vita *illa* nostra ma-
nifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis
gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scor-
tationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem ma-
lam, & avaritiam, quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in vitiis & vos ambulastis quondam, cum
in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, ex-
candescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum
obscœnitatem ab ore vestro.

9 Ne mentimini alius adversus alium, cum exuti
sitis illo vetere homine cum factis ipsius :

10 Et induti sitis novo illo, qui renovatur in agniti-
onem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio &
Præputium, Barbarus & Scytha, servus & liber : sed
omnia & in omnibus *est* Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti & dilecti,
visceribus miserationum, benignitate, animi submissi-
one, lenitate, iræ cohibitione :

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mu-
tuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut
& Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate,
quæ est connexus perfectionis.

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris,
ad

ad quam etiam vocati estis in unum corpus: & grati
estote.
16 Sermo Christi inhabitet in vobis copiose cum
omni sapientia, docendo & admonendo vos mutuo
psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, cum
gratia canendo in vestro corde Domino.
17 Et quicquid feceritis sermone aut facto, in nomine Domini Jesu *id facite*, gratias agentes Deo &
Patri per eum.
18 Uxores, subjicite vos propriis viris, ut convenit
in Domino.
19 Viri, diligite uxores, & ne estote adversus eas
amarulenti.
20 Filii, auscultate parentibus in omnibus: hoc
enim placet Domino.
21 Patres, ne irritate liberos vestros, ne despondeant animum.
22 Servi, auscultate per omnia dominis secundum
carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, ut qui
hominibus placere student, sed cum simplicitate cordis, timentes Deum.
23 Et quicquid feceritis, ex animo præstate, tanquam Domino, & non hominibus:
24 Scientes vos a Domino recepturos mercedem
hæreditatis: Nam Domino Christo servitis.
25 Qui vero injuriam intulerit, referet injuriam
quam intulerit: nec est personarum acceptio.

CAP. IV.

Ad generales exhortationes redit, commendationesque & salutationes subjungit.

DOmini, jus & æquum servis præstate: ut qui
sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.
2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.
3 Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat
nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.
4 Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oportet me loqui.
5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.
6 Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.
7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus,
dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in
Domino:
8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat res
vestras, & corda vestra consoletur:
9 Cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur
10 Salutat vos Aristarchus meus in captivitate socius,

cius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accep
stis præcepta : si venerit ad vos, excipite eum :
11 Et Jesus qui vocatur justus : qui sunt ex cir
cumsione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno De
& fuere mihi solatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, serv
Christi, semper precibus certans pro vobis, ut ste
perfecti & completi in omni voluntate Dei.
13 Hoc enim de eo testor, eum multo vestri studi
ardere, & eorum qui sunt Laodiceæ, & eorum q
Hierapoli.
14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus,
Demas.
15 Salutate fratres qui sunt Laodiceæ, & Nym
pham, & Ecclesiam quæ in domo illius est.
16 Et cum perlecta fuerit apud vos epistola, faci
ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur : & u
scriptam Laodicea vos quoque legatis.
17 Et dicite Archippo, Vide ut ministerium quo
accepisti in Domino, impleas.
18 Salutatio mea manu Pauli. Memores esto
vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum. Amen.
Scripta est ad Colossenses Roma, per Tychicum
Onesimum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
THESSALONICENSES
PRIOR.

CAP. I.

Thessalonicenses Pauli, imo Domini ipsius, imitatores effecti, idea sunt bonorum Christianorum.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesi
Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, &
Domino Jesu Christo. Gratia *sit* vobis & pax
Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis
mentionem vestri facientes in precibus nostris :
3 Indesinenter commemorantes efficacem vestra
fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illa
expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram
Deo & Patre nostro.
4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem ve
stram.
5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud
vos non sermone solum, sed etiam potentia, & Spiritu
sancto, & certioratione : sicut nostis quales fuerimus
inter vos, vestri causa.
6 Et vos imitatores nostri facti fuistis & Domini,
recepto

cepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio
piritus sancti :
7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credenti-
s in Macedonia & in Achaia.
8 A vobis enim non solum personuit sermo Domi-
in Macedonia & Achaia, verumetiam in omnem
um fides vestra, quæ est in Deum, dimanavit, ut
cesse non habeamus quicquam loqui.
9 Si quidem ipsi de nobis annunciant qualem in-
essum habuerimus ad vos, & quomodo converteri-
vos ad Deum relictis idolis, ut serviretis Deo vi-
& vero ;
10 Et expectaretis Filium ejus è cœlis, quem su-
itavit à mortuis, *nempe* Jesum nos eruentem ab ira
a ventura.

CAP. II.

Speculum boni pastoris & auditoris.

NAm ipsi nostis, fratres, ingressum nostrum ad
vos non fuisse vanum.
2 Imo etiam *multa* prius passi & contumeliis affe-
i Philippis, sicut nostis, libertate loquendi usi su-
us in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evan-
elium Dei cum multo certamine.
3 Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura,
eque ex impuritate, neque cum dolo :
4 Sed sicut probati fuimus à Deo *quibus* crederetur
Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus pla-
centes, sed Deo exploranti corda nostra.
5 Nec enim unquam sermone assentatorio usi su-
mus, sicut nostis, nec avaritiæ causa quicquam præ-
exuimus : Deus testis est.
6 Neque ex hominibus quærentes gloriam, nec à
vobi, nec ab aliis, cum possemus *vobis* oneri esse, ut
Apostoli Christi.
7 Sed fuimus mansueti in medio vestri, ut si nu-
trix foveret liberos suos.
8 Et ita cupidi vestri avebamus impertiri vobis
non solum Evangelium Dei sed etiam nostras ipso-
rum animas, quod chari nobis essetis.
9 Meministis enim, fratres, laboris nostri ac
ærumnæ : nocte enim ac die operando, ne cui ve-
strum oneri essemus, prædicavimus apud vos Evan-
gelium Dei.
10 Vos testes *estis* & Deus, quomodo sancte &
juste & inculpate vobis, qui creditis, nos gesseri-
mus.
11 Sicut nostis quomodo unumquemque vestrum,
tanquam pater liberos suos, hortabamur & consola-
bamur :
12 Et obtestabamur ut ambularetis sicut convenit,
Deo vocante vos ad suum regnum ac gloriam.
13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo sine

intermissione, quod acceptum de Deo sermonem
quem audistis ex nobis, exceperitis non *ut* sermonem
hominum, (sed sicut est vere) *ut* Dei sermonem,
etiam agit in vobis qui creditis.
14 Vos enim, fratres, imitatores facti estis Eccle-
siarum Dei quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu, quia
qui eadem passi sitis & vos à propriis tribulibus, sicut
ut & ipse a Judæis.
15 Qui etiam Dominum Jesum & proprios Pro-
phetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo
placent, & omnibus hominibus adversantur.
16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut serventur,
ut semper compleant peccata sua: occupavit enim
ira ad extremum usque.
17 Nos vero, fratres, orbati vobis ad tempo-
ris momentum, conspectu, non animo, eo ampli-
us studuimus videre faciem vestram cum multo de-
siderio.
18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem
Paulus) semel atque iterum, sed impedivit nos
Satanas.
19 Nam quæ est nostra spes, aut gaudium, aut coro-
na de qua glorier? an non & vos in conspectu Domi-
ni nostri Jesu Christi in ejus adventu?
20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAP. III.

*Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, de-
siderat ipsos videre, & precatur ipsis progressum.*

QUamobrem nos non amplius continentes, libuit
nobis ut soli Athenis derelinqueremur.
2 Misimusque Timotheum fratrem nostrum, &
ministrum Dei & adjutorem nostrum in Evangelio
Christi, ad vos stabiliendos & exhortandos super fide
vestra:
3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones istas: ipsi
enim nostis ad id nos esse constitutos.
4 Etenim cum apud vos essemus, prædicebamus
vobis fore ut affligeremur: quod & evenit, & nostis.
5 Quamobrem & ego non amplius me continens
misi *eum*, ut cognoscerem fidem vestram: *veritus ne*
quo modo tentasset vos tentator ille, & inanis red-
ditus esset labor noster.
6 Nuper autem cum venisset Timotheus ad nos à
vobis, & lætum nuncium nobis attulisset de fide &
charitate vestra, & quod bonam nostri memoriam
teneatis, semper expetentes nos videre, sicut & nos
quoque vos:
7 Propterea consolationem accepimus, fratres, de
vobis, in omni afflictione & necessitate nostra, per
vestram fidem.
8 Nunc enim vivimus, si vos perstatis in Do-
mino.

9 Qu

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo
rependere de vobis, super omni gaudio quo gaude-
mus propter vos coram Deo nostro,
10 Nocte ac die magis ac magis rogantes ut videa-
mus vestram faciem, & quæ desunt fidei vestræ sup-
pleamus?
11 Ipse vero Deus & Pater noster, & Dominus no-
ster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.
12 Faxit autem Dominus ut auctiores sitis & exun-
detis mutua inter vos charitate,& in omnes, quemad-
modum & nos in vos.
13 Ut corda vestra inculpata stabiliat in sanctimo-
nia coram Deo & Patre nostro, in adventum Domini
nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis suis.

CAP. IV.

*Sanctimoniam & amorem fraternum sectandum, pro-
priis manibus operandum, resurrectionem justorum
solatio habendam.*

QUod reliquum est igitur, fratres, rogamus vos &
precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepi-
stis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & place-
re Deo, magis excellatis.
2 Nostis enim quæ mandata dederimus vobis per
Dominum Jesum.
3 Nam hæc est voluntas Dei, *nempe* sanctificatio
vestri, *id est*, ut abstineatis à scortatione:
4 Ut sciat vestrum unusquisque suum vas possidere
in sanctificatione & honore:
5 Non in morbo cupiditatis, sicut Gentes quæ non
noverunt Deum.
6 *Et* ut ne *quis* opprimat & habeat quæstui in ne-
gotio fratrem suum: nam vindex est Dominus omni-
um istorum, sicut & ante diximus vobis, & asseveran-
ter testificati sumus.
7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, sed
ad sanctificationem.
8 Proinde qui *hæc* aspernatur, non aspernatur ho-
minem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum
suum sanctum.
9 Cæterum de fraterno amore non necesse habetis
ut scribam vobis: ipsi namque Divinitus docti estis
ut diligatis alii alios.
10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt
in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut
potius excellatis:
11 Et ambitiose contendatis quieti esse, & res ve-
stras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut
vobis mandavimus.
12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nul-
lius indigeatis.
13 Nolim autem vos in ignorantia versari, fra-
tres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne

contristemini, sicut & reliqui qui spem non habent:
14 Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jesu adducet cum eo.
15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non prævenianus eos qui obdormierint.
16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore & cum voce Archangeli & cum Dei tuba descendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primum:
17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aera: & ita semper cum Domino erimus.
18 Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAP. V.

Modus legitimæ præparationis ad novissimum diem.

PORro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non est necesse ut vobis scribatur.
2 Ipsi enim penitus scitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum esse.
3 Cum enim dicent, Pax *est* & securitas tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.
4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.
5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neque tenebrarum.
6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus & sobrii simus.
7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii.
8 At nos qui sumus diei sobrii simus, induti thorace fidei & charitatis, & pro galea spe salutis:
9 Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum:
10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.
11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos, sicut & facitis.
12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:
13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum: pacem colite inter vos mutuam.
14 Precamur autem vos, frates, admonete inordinatos, consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.
15 Videte ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuo, tum erga omnes.

16 Sem-

16 Semper gaudete :
17 Sine intermissione orate.
18 In omnibus gratias agite : hæc enim est volun-
tas Dei per Christum Jesum erga vos.
19 Spiritum ne extinguite :
20 Prophetias ne pro nihilo habete :
21 Omnia explorate : quod bonum fuerit retinete.
22 Ab omni specie mali abstinete.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos :
& integer vester spiritus, & anima & corpus incul-
pate in adventum Domini nostri Jesu Christi conser-
ventur.
24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui etiam *id* effi-
ciet.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epi-
stola omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum.
Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES POSTERIOR.

CAP. I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.

PAulus & Sylvanus & Timotheus Ecclesiæ Thes-
salonicensium, *quæ est* in Deo Patre nostro, &
Domino Jesu Christo.
2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro
& Domino Jesu Christo.
3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis,
fratres, ut par est, quod vehementer augescat fides ve-
stra, & abundet mutua uniuscujusque omnium ve-
strum charitas :
4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Eccle-
sias Dei, *id est*, super tolerantia vestra & fide in omni-
bus persecutionibus vestris & afflictionibus quas suf-
fertis :
5 *Quæ res* indicium est justi judicii Dei, ut digni
habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini :
6 Siquidem justum est apud Deum, vicissim redde-
re tis qui affligunt vos, afflictionem :
7 Vobis vero qui affligimini, relaxationem nobis-
cum in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Ange-
lis suis potentibus,

8 Cum igne flammante, infligens ultionem iis qui
Deum nesciunt, neque auscultant Evangelio Domini
nostri Jesu Christi:
9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini & gloria virium ipsius:
10 Cum venerit ut glorificetur in sanctis suis: &
admirandus fiat in credentibus omnibus (quod fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die
illo.
11 Cujus etiam rei gratia oramus semper pro vobis,
ut vos dignetur ista vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, &
opus fidei potenter.
12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAP. II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione & abolitione.

1 Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem,
2 Ne cito à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque
per epistolam tanquam per nos *scriptam*, quasi instet
dies ille Christi.
3 Ne quis vos seducat ullo modo. *Non* enim *adveniet dies Christi*, quin venerit defectio prius; & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille
perditionis.
4 Sese opponens ille & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum.
5 Annon meministis me, cum adhuc essem apud
vos, hoc dixisse vobis?
6 Nunc vero quid *eum* retineat nostis, ut is suo
præstituto tempore reveletur.
7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus:
tantum qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio
sublatus fuerit.
8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo
abolebit:
9 *Illum, inquam,* cujus adventus est ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus,
10 Et cum omni seductione injustitiæ in iis qui pereunt, propterea quod amorem veritatis non receperunt ut salvi fierent:
11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris,
ut credant mendacio:
12 Ut damnentur omnes qui non crediderint
veri-

veritati, sed acquieverint in injustitia.
13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quod elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctificationem Spiritus & fidem habitam veritati.
14 Quo vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.
15 Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis & per sermonem & per epistolam nostram.
16 Ipse vero Dominus noster Jesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam & spem bonam per gratiam,
17 Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone & opere bono.

CAP. III.

Precandum esse, & à vita inordinata & otiosa cavendum.

Quod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat & glorificetur sicut & apud vos:
2 Et ut eripiamur à protervis ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.
3 Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos & custodiet ab illo improbo.
4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos quæ mandamus vobis & facere & facturos esse.
5 Dominus vero dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientem expectationem.
6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre qui inordinate ambulat, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.
7 Nam ipsi scitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinate nos gessimus inter vos.
8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: sed cum labore & ærumna nocte dieque operantes, ne cui vestrum oneri essemus.
9 Non quod nobis *id* non liceat: sed ut nosmetipsos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.
10 Etenim cum essemus apud vos, hoc demandabamus vobis, quod si quis nolit operari, etiam non edito.
11 Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinate, nihil agentes, sed inaniter satagentes:
12 Iis autem qui sunt istiusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes suo pane vescantur.
13 Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.
14 Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate; & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15 Neque ut inimicum ducite, sed admonete fratrem.
16 Ipse autem Dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.
17 Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola: ita scribo:
18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.
Ad Thessalonicenses secunda missa fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM PRIOR.

CAP. I.

Ad quid præcipue Doctori attendendum: quibus ponatur lex, ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

PAulus Apostolus Jesu Christi ex imperio Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,
2 Timotheo germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.
3 Sicut te sum precatus ut permaneres Ephesi, cum proficiscerer in Macedoniam, *vide* ut denuncies quibusdam, ne diversam doctrinam doceant:
4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæstiones præbent quam ædificationem Dei quæ est per fidem.
5 Porro finis mandati est charitas ex mundo corde, & conscientia bona, & fide minime simulata:
6 A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam:
7 Volentes esse Legis doctores, cum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus asseverant.
8 Scimus autem bonam esse Legem, si quis ea legitime utatur:
9 Hoc sciens, *nempe* Legem justo positam non esse, sed sceleratis & subjici nesciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,
10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum,
11 *Quæ est* secundum gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.
12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, il

id est, Christo Jesu Domino nostro: quod me fidum
duxerit, ut qui *me in ministerio* constituerit:
13 Qui prius eram blasphemus & persecutor & con-
tumeliosus: sed mei misertus est: nam ignorans *id*
faciebam: *nempe* fidei expers.
14 Superabundavit autem gratia illa Domini no-
stri cum fide & dilectione in Christo Jesu.
15 Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus
qui recipiatur, Christum Jesum venisse in mundum
ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.
16 Verum ideo misertus est mei, ut in me primo
ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ut ei-
sem exemplar credituris in eum ad vitam æternam:
17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili,
soli sapienti Deo honor *sit* & gloria in secula seculo-
rum. Amen.
18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee,
nempe ut secundum prægressas de te prophetias, mili-
tes per eas bonam illam militiam:
19 Retinens fidem & bonam conscientiam: qua
expulsa nonnulli naufragium fidei fecerunt
20 Ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos
tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphe-
mare.

CAP. II.

Cur pro omnibus & quomodo precandum. Ad mulieres instructio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecatio-
nes, preces, interpellationes, gratiarum actio-
nes pro quibusvis hominibus:
2 Pro regibus & quibusvis in eminentia constitu-
tis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum
omni pietate & veneratione:
3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu
Servatoris nostri Dei.
4 Qui quosvis homines vult servari, & ad agnitio-
nem veritatis venire.
5 Unus enim *est* Deus, unus etiam mediator Dei &
hominum, homo Christus Jesus:
6 Qui sese ipse dedit redemptionis pretium pro qui-
busvis, *Christus, inquam*, testimonium illud præstitutis
suis temporibus *destinatum*.
7 Cujus constitutus sum ego præco & Apostolus,
(veritatem dico per Christum, non mentior,) doctor,
inquam, Gentium cum fide ac veritate.
8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras
manus attollentes absque ira & disceptatione.
9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum vere-
cundia & modestia ornare sese, non cincinnis, vel
auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu:
10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum
spondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni
missione.
12 Mulieri enim docere non permitto, neque
toritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in
lentio.
13 Adamus enim prior formatus est, deinde E
14 Et Adamus non fuit seductus: sed mulier
ducta causa transgressionis fuit.
15 Servabitur tamen liberos gignendo, si ma
rint *ipsæ* in fide ac charitate, & sanctificatione c
modestia.

CAP. III.

Idea Episcopi, Presbyteri & Diaconi, & quid Eccle quæve mysteria pietatis.

Certus *est hic* sermo, Si quis Episcopatum desider
præclarum opus desiderat.
2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum e
unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, co
positum, hospitalem, aptum ad docendum:
3 Non vinosum, non percussorem, non turpe
quæstum facientem: sed æquum, alienum à pugn
alienum ab avaritia:
4 *Qui* suæ domui bene præsit, qui liberos habe
subditos cum omni honestate:
5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quo
modo Ecclesiam Dei curabit?)
6 Non novitium, ne inflatus in criminationem in
cidat diaboli.
7 Oportet autem eum etiam bonum habere testi-
monium ab extraneis, ne in probrum incidat & la
queum diaboli.
8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, no
multo vino addictos, non turpem quæstum faciente
9 Tenentes mysterium fidei in munda consci-
entia.
10 Atque hi etiam explorentur prius, deinde mini-
strent si sint inculpati.
11 Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas
non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.
12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis be-
ne præsint, & propriis domibus.
13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bo-
num acquirunt, & multam loquendi libertatem per
fidem quæ *est* in Christo Jesu.
14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te
veniam:
15 Quod si tardavero, ut noris quomodo oporteat
in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, co-
lumna & stabilimentum veritatis.
16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium:
Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est
in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est
Genti-

Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV.

Prædicit ultimorum temporum hypocrisin & heterodoxian, suadetque studium pietatis & S. literarum.

SPiritus autem diserte dicit fore ut posterioribus præstitutis temporibus desciscant quidam a fide, attenti spiritibus deceptoribus ac doctrinis dæmoniorum,

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est,

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum *est*: nec quicquam rejiciendum *est*, si cum gratiarum actione sumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

6 Hoc si subjeceris fratribus, bonus eris minister Jesu Christi, innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ quam assectatus es.

7 Cæterum profanas & aniles fabulas aversare: sed exerce teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est: at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.

9 Certus *est* hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quod speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium hominum, maxime *vero* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intentus esto lectioni, exhortationi, doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare: in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibiipsi & doctrinæ, *&* permane in istis: id enim si feceris, & teipsum servabis, & eos qui te audierint.

CAP.

CAP. V.

De modo quemque decenter exhortandi : de viduis, de Presbyteris & impositione manuum.

SEniorem ne increpato, sed hortare ut patrem : juniores, ut fratres :
2 Mulieres natu grandiores, ut matres : juniores, ut sorores, cum omni castitate.
3 Viduas honora quæ vere viduæ sunt.
4 Quod si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius in propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus : hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei :
5 Porro quæ vere vidua est ac sola relicta, sperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.
6 At quæ lascivit, ea vivens mortua est.
7 Hæc igitur denunciato, ut sint irreprehensæ.
8 Quod si quis suis & maxime domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.
9 Vidua allegator non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor.
10 In operibus bonis bono testimonio ornata : si liberos educavit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lavit, si afflictis subvenit, si omne bonum opus est assidue sectata.
11 Porro juniores viduas rejice : postquam enim lascivierunt adversus Christum, nubere volunt :
12 Damnandæ, quod primam fidem irritam fecerint.
13 Simul autem etiam otiosæ esse discunt circumeuntes domos : imo non solum otiosæ, sed etiam nugaces & curiosæ, garrientes quæ non oportet.
14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare adversario ad conviciandum.
15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, secutæ Satanam.
16 Quod si quis fidelis, aut si qua fidelis habet viduas, ei suppeditato quantum sufficit, & non oneratur Ecclesia, ut iis quæ vere viduæ sunt subveniat.
17 Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habentor : maxime qui laborant in sermone & doctrina.
18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os : &, Dignus est operarius mercede sua.
19 Adversus presbyterum accusationem ne recipito, nisi sub duobus aut tribus testibus.
20 Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.
21 Obtestor in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, & electorum Angelorum, ut hæc observes sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Ma-

22 Manus cito ne cui imponito, neq; communicato
peccatis alienis, temetipsum castum conserva.
23 Ne amplius esto abstemius: sed vino pauculo u-
tere, propter stomachum tuum & crebras tuas infir-
mitates.
24 Quorundam hominum peccata ante manifesta
sunt, praeeuntia damnationi, quosdam vero subse-
quuntur.
25 Itidem & bona opera ante manifesta sunt: & ea
quae secus habent, occultari non possunt.

CAP. VI.

Officium servi, pietatis αὐτάρκεια *& avaritiae mala indicantur.*

QUicunque sub jugo sunt servi, suos dominos omni
honore dignos ducunto, ne Dei nomen & do-
ctrina blasphemetur.
2 Qui vero fideles habent dominos, ne *eos* conte-
mnant quod fratres sint: sed eo magis inserviant, quod
fideles sint ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem
capessunt. Haec doce & exhortare.
3 Si quis diversam docet doctrinam, neque accedit
sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quae
secundum pietatem est doctrinae;
4 *Is* inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa
quaestiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur
invidia, lis, maledicentiae, suspiciones malae,
5 Perversae exercitationes hominum mente cor-
ruptorum, & qui privati sunt veritate, & quaestui ha-
bent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.
6 Est autem quaestus magnus pietas cum animo sua
sorte contento.
7 Nihil enim intulimus in mundum; videlicet nec
efferre quicquam possumus:
8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, haec
nobis satis erunt,
9 Qui vero volunt ditescere, incidunt in tentatio-
nem & laqueum & cupiditates multas amentes &
damnosas, quae demergunt homines in exitium & per-
niciem.
10 Siquidem radix omnium malorum est amor pe-
cuniae: quam quidam dum appetunt, aberrarunt à fide,
& seipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.
11 Tu vero, O homo Dei, ista fuge: sectare autem
justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam,
lenitatem.
12 Decerta praeclarum illud certamen fidei, ap-
prehende vitam aeternam, ad quam & vocatus es, &
professus praeclaram illam professionem in conspectu
multorum testium.
13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Je-
su Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato prae-
claram illam professionem,

14 Ut

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi:
15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum:
16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.
17 Iis qui divites sunt in hoc seculo denuncia, ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiose ad fruendum:
18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictus:
19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.
20 Timothee, depositum custodi, & aversare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falso nominatæ notitiæ:
21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima missa fuit Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM POSTERIOR.

CAP. I.

Donum exuscitandum: hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adbibenda.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu,
2 Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu domino nostro.
3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:
4 Expetens te videre, memor tuarum lachrymarum, ut gaudio replear.
5 Memoria repetens eam quæ in te est minime simulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunica; persuasus sum autem quod in te quoque.
6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exuscites

exuscites donum Dei quod est in te per impositionem
manuum mearum.
7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis,
sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.
8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, ne-
que te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto
particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:
9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sancta:
non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gra-
tia, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante
tempora seculorum:
10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem il-
lum adventum Servatoris nostri Jesu Christi, qui &
mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in
lucem produxit per Evangelium.
11 Cujus causa constitutus sum ego præco & Apo-
stolus ac Doctor Gentium.
12 Quam ob causam & hæc patior: sed non pudefio:
novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum
posse depositum meum in illum diem custodire.
13 Expressam formam teneto sanorum sermonum,
quos a me audisti, cum fide & charitate quæ *est* in
Christo Jesu.
14 Præclarum illud depositum custodi per Spiri-
tum sanctum qui inhabitat in nobis.
15 Nosti hoc, quod se averterint à me omnes qui
sunt in Asia: ex quibus est Phygellus & Hermogenes.
16 Præstet misericordiam Dominus Onesiphori fa-
miliæ: quoniam sæpe me recreavit, & catenam me-
am non erubuit.
17 Imo cum esset Romæ, studiosissime quæsivit
me, & invenit
18 Det ei Dominus ut inveniat misericordiam apud
Dominum in die illo: quam multa etiam Ephesi sub-
ministrarit, tu optime nosti.

CAP. II.

*Sumpta à militibus & agricola similitudine ad tole-
rantiam exhortatur, & monet Timotheum ut post-
habitis clamoribus leviter & mansuete agat.*

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ
est in Christo Jesu:
2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc com-
mitte fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque
docendos.
3 Tu igitur tolerans esto afflictionum, ut bonus
miles Jesu Christi.
4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis,
ut ei placeat à quo delectus est miles.
5 Quod si certet etiam aliquis, non coronatur nisi
legitime certaverit.
6 Agricolam oportet prius laborando fructus per-
cipere.

7 Perpende quæ dico: det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.
8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis, secundum Evangelium meum:
9 In quo vexor usque ad vincula ut facinorosus: sed sermo Dei non est vinctus.
10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.
11 Certus *est hic* sermo: nam si cum eo mortui sumus, cum *eo* etiam vivemus:
12 Si substiterimus, etiam conregnabimus; si abnegamus, & ille abnegabit nos.
13 Si infidi sumus, ille *tamen* fidus manet, negare seipsum non potest.
14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini ne de verbis pugnent, quod nullam adfert utilitatem, *imo* auditores subvertit.
15 Stude teipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui recte sermonem veritatis secet.
16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.
17 Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus est Hymenæus & Philetus:
18 Qui circa veritatem aberrarunt à scopo, dicentes resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.
19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui: &, Abscedat ab injustitia quisquis nominat nomen Christi.
20 Cæterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia vero ad dedecus.
21 Si quis igitur sese ab his expurgarit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum.
22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis qui invocant Christum ex mundo corde:
23 Stultas autem & ineruditas illas quæstiones aversare, sciens eas gignere pugnas.
24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:
25 Cum lenitate erudientem eos qui contrario animo sunt affecti: *experturum* num aliquando daturus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis.
26 Et sanitate mentis recepta *evasuri* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti ad ipsius libitum.

CAP.

CAP. III.

Prophetia de noviſſimo tempore : autor uſuſque S. literarum.

ILlud autem ſcito, fore ut extremis diebus inſtent
tempora moleſta.
2 Erunt enim homines ſui amantes, avari, glorioſi,
ſuperbi, maledici, parentibus non obſequentes, ingrati,
profani,
3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores,
intemperantes, immites, minime amantes bonorum,
4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes
potius quam amantes Dei,
5 Habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint :
illos igitur averſare.
6 Ex his enim ſunt iſti qui irrepunt in familias,
& captivas ducunt mulierculas, cumulatas peccatis,
actas cupiditatibus variis,
7 Semper diſcentes, ſed quæ nunquam ad cognitionem
veritatis venire poſſint.
8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obſtiterunt
Moſi, ita & hi obſiſtunt veritati : homines mente
corrupti, rejectanei circa fidem.
9 Sed non procedent amplius : nam amentia iſtorum
evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.
10 Tu vero aſſecutus es doctrinam meam, vitæ
meæ rationem, propoſitum, fidem, iræ cohibitionem,
charitatem, tolerantiam,
11 Perſecutiones, perpeſſiones, quæ mihi acciderunt
Antiochiæ, Iconii, Lyſtris, quas perſecutiones
ſuſtinuerim : ſed ex omnibus eripuit me Dominus.
12 Sed & omnes qui volunt pie vivere in Chriſto
Jeſu perſecutionem patientur.
13 Improbi autem homines & impoſtores procedent
in pejus, tum ſeducentes, tum ſeducti.
14 At tu maneto in iis quæ didiciſti & quæ tibi concredita
ſunt, ſciens à quo didiceris :
15 Teque a puero ſacras literas noviſſe, quæ te
poſſunt ſapientem reddere ad ſalutem, per fidem quæ
eſt in Chriſto Jeſu.
16 Tota Scriptura divinitus *eſt* inſpirata, & utilis
ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad
diſciplinam in juſtitia :
17 Ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum
perfecte inſtructus.

CAP. IV.

Officium paſtoris Eccleſiæ : cantus Pauli cygneus : multa paſſus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.

OBteſtor te igitur ego in conſpectu Dei, & Domini
Jeſu Chriſti, qui judicaturus eſt vivos & mortuos
in illuſtri illo ſuo adventu & regno ſuo :
2 Prædica ſermonem illum, inſta tempeſtive, intem-

tempeſtive: argue, objurga: exhortare cum omni le-
nitate & doctrina.
3 Nam erit tempus cum ſanam doctrinam non ſuf-
ferrent: ſed auribus prurientes, ipſi ſibi ſecundum ſuas
illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores:
4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas
vero divertent.
5 At tu vigila in omnibus, tolerans eſto afflictio-
num, opus perage Evangeliſtæ, miniſterii tui plenam
fidem facito.
6 Nam ego jam libor, & præſtitutum tempus meæ
dimiſſionis inſtat.
7 Certamen illud præclarum decertavi, curſum per-
egi, fidem ſervavi.
8 Quod reliquum eſt, repoſita eſt mihi juſtitiæ co-
rona, quam reddet mihi Dominus in illo die, juſtus il-
le judex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui
expetiverint illuſtrem illum ipſius adventum.
9 Stude mox ad me venire.
10 Nam Demas me deſeruit, amore inductus præ-
ſentis ſeculi; & profectus eſt Theſſalonicam: Cre-
ſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam:
11 Lucas mecum eſt ſolus: Marcum aſſumptum ad-
duc tecum: eſt enim mihi perutilis ad miniſterium.
12 Porro Tychicum miſi Epheſum.
13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum,
adfer cum venies, & libros, maxime membranas.
14 Alexander faber ærarius multa mala mihi exhi-
buit: reddat ei Dominus ſecundum facta ipſius.
15 Quem & tu cave: vehementer enim obſtitit ſer-
monibus noſtris.
16 In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed
omnes me deſeruerunt: utinam ne hoc illis impu-
tetur.
17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me:
ut per me certioraretur præconium quod audirent om-
nes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.
18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, ſer-
vabitque regno ſuo cœleſti: cui gloria in ſecula ſecu-
lorum. Amen.
19 Saluta Priſcam & Aquilam, & Oneſiphori fa-
miliam.
20 Eraſtus manſit Corinthi, Trophimum autem re-
liqui Mileti infirmum.
21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus
& Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.
22 Dominus Jeſus Chriſtus *ſit* cum ſpiritu tuo.
Gratia *ſit* vobiſcum. Amen.

Scripta eſt Roma ſecunda ad Timotheum, qui pri-
mus Epheſi ordinatus fuit Epiſcopus, cum Paulus
iterum ſiſteretur Cæſari Neroni.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD TITUM.

CAP. I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.

Paulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi
secundum fidem electorum Dei, & agnitionem
veritatis quæ est secundum pietatem :
2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus
ille mentiri nescius, ante tempora seculorum : mani-
festam autem fecit præstitutis temporibus suis :
3 *Videlicet* sermonem illum suum per præconium
quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris no-
stri Dei : Tito germano filio in communi fide.
4 Gratia *sit tibi*, misericordia & pax à Deo Patre,
& Domino Jesu Christo Servatore nostro.
5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ de-
sunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, si-
cut ego tibi ordinavi.
6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos
habens fideles, qui non sint obnoxii crimini luxus, aut
subjici nescii.
7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tan-
quam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter pla-
centem, non iracundum, non vinosum, non percusso-
rem, non turpem quæstum facientem:
8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem,
justum, pium, continentem :
9 Tenacem fidelis illius sermonis qui ad doctri-
nam facit, ut possit & exhortari doctrina sana, &
contradicentes convincere.
10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, &
mentium seductores, maxime qui sunt ex Circum-
cisione.
11 Quibus oportet os obturare: qui totas domos sub-
vertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipsorum prophe-
ta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres
pigri.
13 Testimonium hoc est firmum, quam ob causam
eos redarguito præcise, ut sani sint in fide :
14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis ho-
minum aversantium veritatem.
15 Omnia quidem munda mundis : pollutis autem
& incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum
& mens & conscientia.
16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, cum
sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bo-
num rejectanei.

CAP.

CAP. II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ, quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari.

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.
2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia:
3 Anus itidem, ut *sint* habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ:
4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes,
5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.
6 Adolescentulos itidem adhortare ut sint temperantes:
7 Per omnia teipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,
8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui *se* ex adverso *opponit* erubescat nihil habens quod de vobis dicat mali.
9 Servos *hortare* ut suis dominis sese subjiciant, in omnibus ut *eis* placeant: non responsatores,
10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.
11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus;
12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus temperanter & juste & pie vivamus in præsenti seculo;
13 Expectantes beatam illam spem & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi.
14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum aperum.
15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te despiciat.

CAP. III.

Benignitati Dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λογομαχίαις *studendum.*

IPsis suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:
2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.
3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:
4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex
sua misericordia, servavit nos per lavacrum regenera-
tionis, renovationis Spiritus sancti:
6 Quem effudit super nos copiose per Jesum Chri-
stum Servatorem nostrum:
7 Ut justificati illius gratia, hæredes efficeremur se-
cundum spem vitæ æternæ:
8 Certus *est* hic sermo, hæc volo te asseverare, ut qui
crediderunt Deo curent bene agendo præire.
9 Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas
autem quæstiones & genealogias & contentiones ac
pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.
10 Hæreticum hominem post unam & alteram ad-
monitionem repelle:
11 Ut qui noris eversum esse eum qui sit ejusmodi,
& peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.
12 Cum misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude
venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.
13 Zenam legis interpretem & Apollo studiose de-
ducendos curato, nequid illis desit.
14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire
ad necessarios usus, ut non sint fructus expertes.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui
diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vo-
bis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD PHILEMONEM.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

Paulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater,
Philemoni dilecto & adjutori nostro,
2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilito-
ni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:
3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Do-
mino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faci-
ens in precibus meis,
5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam ha-
bes erga Dominum Jesum, & erga omnes sanctos:
6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione
omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.
7 Gaudium enim habemus multum, & consolatio-
nem super charitate tua, quod viscera sanctorum refo-
cillata sint per te, frater.
8 Quapropter quamvis multam in Christo liberta-
tem

tem habeam præcipiendi tibi quod convenit;
9 *Tamen* propter charitatem potius precor, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.
10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:
11 Quondam tibi inutili, nunc vero tibi & mihi perutili.
12 Quem remisi: tu autem eum, id est viscera mea, excipe.
13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii:
14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.
15 Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:
16 Non jam ut servum, sed amplius quam servum, fratrem *videlicet* dilectum, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?
17 Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.
18 Quod si qua te injuria affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.
19 Ego Paulus scripsi mea manu, ego dependam: ut ne tibi dicam quo teipsum etiam mihi insuper debeas.
20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.
21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, ut qui norim te supra id etiam quod dico facturum esse.
22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.
23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)
24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.
25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Roma per Onesimum servum.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD HEBRÆOS.
CAP. I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

MUltis vicibus multisque modis olim Deus
locutus Patribus in Prophetis, ultimis
diebus hisce locutus est nobis in Filio.
2 Quem constituit hæredem omnium,
per quem etiam mundum condidit.
3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character per-
sonæ illius, sustineatque omnia verbo illo suo potente,
purificatione peccatorum nostrorum per seipsum fa-
cta, sedit ad dextram Majestatis illius in *locis* excel-
sissimis:
4 Tanto præstantior factus Angelis, quanto excel-
lentius præ illis sortitus est nomen.
5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus
es tu, ego hodie genui te? ac rursum, Ego ero ei pa-
ter, & ipse erit mihi filius?
6 Rursum autem cum subducit primogenitum in
orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes Angeli
Dei.
7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos fa-
cit ventos, & administros suos, ignis flammam.
8 Ad filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum
seculi: virga recta virga regni tui.
9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem:
propterea unxit te, O Deus, Deus tuus oleo exultatio-
nis, ultra consortes tuos.
10 Et, Tu in initio, Domine, terram fundasti, &
opera manuum tuarum sunt cœli:
11 Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut
vestimentum veterascent,
12 Ac velut amictum circumvolves eos, & muta-
buntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.
13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede
ad dextram meam usquedum posuero inimicos tuos
scabellum pedum tuorum?
14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes
Spiritus, qui ministerii causa emittuntur propter hæ-
redes salutis futuros?

CAP. II.

Concludit Christi doctrinæ obedientiam deberi, eumque nobis fratrem factum, ut nostrum misereatur.

PRopterea oportet nos eo amplius attendere ea quæ
audivimus, nequando perfluamus.
2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus,
omnisque transgressio & contumacia justam mercedis
retributionem retulit,

3 Quo-

3 Quomodo nos effugiemus si tantam neglexeri-
mus salutem ? quæ cum primum enarrari cœpit per
ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant fuit no-
bis confirmata :

4 Testimonium illis præbente Deo & signis &
prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritus sancti distri-
butionibus pro sua voluntate.

5 Non enim Angelis subjecit mundum illum futu-
rum de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, Quid
est homo, ut memor sis ejus; aut filius hominis, ut eum
respicias ?

7 Fecisti eum paulisper inferiorem Angelis: gloria
& honore coronasti eum, & constituisti eum super
opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Enimvero per
hoc quod ei subjecit omnia, nihil omisit quod non sit
ei subjectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse
subjecta.

9 Sed Jesum illum cernimus gloria & honore coro-
natum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus,
propter mortis perpessionem, ut beneficio Dei pro
omnibus mortem gustaret.

10 Decebat enim, ut ipse, propter quem sunt hæc
omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in
gloriam adducendo principem salutis ipsorum per
perpessiones consummaret.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex
uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit eos
vocare fratres,

12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus me-
is, in medio Ecclesiæ tibi hymnos canam.

13 Et rursus, Ego fretus ero ipso. Et iterum, Ecce
ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri participes sunt carnis &
sanguinis, ipse quoque consimiliter particeps factus
est eorundem, ut per mortem aboleret eum penes quem
est mortis robur, hoc est, diabolum :

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per
omnem vitam damnates erant servitutis.

16 Non enim utique Angelos assumpsit, sed semen
Abrahami assumpsit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similis fieri, ut
misericors esset & fidelis pontifex in iis quæ apud
Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpessus fuit cum tentatus est,
potest & iis qui tentantur succurrere.

CAP.

CAP. III.

ollatio Mosis & Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, & dehortatio ab exemplo induratorum in deserto.

INde, fratres sancti, vocationis cœlestis consortes,
considerate Apostolum & Pontificem professionis
ostræ Christum Jesum:
2 Fidelem ei qui ipsum constituit: ut & Moses *fi-*
lis fuit in tota domo ipsius.
3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Mose hic di-
nus est habitus, quanto majorem habet honorem is
ui construxit domum, quam domus ipsa.
4 Omnis enim domus apparatur à quopiam: qui
ero construxit hæc omnia *est* Deus.
5 Et Moses quidem fidus *fuit* in tota domo ipsius,
famulus, ad testificanda quæ post erant dicenda:
6 At Christus ut filius domui suæ præest: cujus do-
us sumus nos, si modo loquendi libertatē & spē illā
e qua gloriamur ad finem usq; firmam retinuerimus.
7 Quapropter, sicut dicit Spiritus ille sanctus, Ho-
ie si vocem ejus audiveritis,
8 Nè obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione
lla, in die tentationis illius in deserto:
9 Ubi tentaverunt me patres vestri, exploraverunt
ne, & viderunt opera mea per annos quadraginta.
10 Quapropter infensus fui isti genti, & dixi, Sem-
er errant corde, neque cognoverunt vias meas.
11 Itaq; juravi in ira mea, Si introibūt in requiē meā.
12 Videte, fratres, nequando sit in ullo vestrum cor
alum, incredulum, desciscendo à Deo vivo:
13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad ap-
ellatur dies hodiernus: nequis ex vobis induretur
eductione peccati.
14 Christi enim consortes, facti sumus, si modo
rincipium illud quo sustentamur, firmum retinueri-
mus ad finem usque:
15 *Interim* dum dicitur, Hodie si vocem ejus audie-
itis, nè obdurate corda vestra, ut in illa exacerbatione.
16 Nam quidam cum audissent, exacerbarunt *Do-*
minum: non omnes tamen ii qui exierant ex Ægy-
to per Mosen.
17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis?
nonne iis qui peccaverunt, quorum artus conciderunt
n deserto?
18 Quibus autem juravit non ingressuros in requi-
em suam, nisi iis qui non obedierunt?
19 Et videmus non potuisse ingredi propter incre-
ulitatem.

CAP. IV.

Collatio sabbati ceremonialis & spiritualis: & vis verbi Dei penetrantissima.

MEtuamus igitur nè quando derelicta promissi-
one introeundi in requiem ejus, videatur ali-

quis ex vobis illa fuisse per tarditatem exclusus.
2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & illis
non profuit illis auditus sermo, ut qui fide conte
peratus non fuerit apud illos qui audierant.
3 Introimus enim in requiem nos qui credidi
sicut dixit, Itaque juravi in ira mea, Si ingressuri
in requiem meam: quamvis operibus à jacto m
fundamento factis.
4 Ita enim dixit quodam in loco de septimo di
requievit Deus die septimo ab omnibus operibus
5 Et hic rursum, Si introibunt in requiem me
6 Quia igitur reliquum est ut aliqui introea
eam, & quibus prius evangelizatum fuit, non in
ierunt propter contumaciam:
7 Rursum quendam præfinit diem, Hodie, apud D
videm dicens, tanto post tempore, (prout dictum
Hodie si vocē ejus audieritis, nè obdurate corda ve
8 Nam si Jesus eos in requie collocasset, nu
quam de alio posthac die locutus fuisset.
9 Itaq: reliquus est aliquis sabbatismus populo D
10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, re
evit & ipse ab operibus suis, quemadmodum à
Deus.
11 Studeamus igitur ingredi in illam requie
quis in idem incidat contumaciæ exemplum.
12 Vivus enim est sermo Dei & efficax, & pe
trantior quovis gladio ancipiti, & pertingit usque
divisionem animæ simul ac spiritus, compagumque
medullarum: & dijudicat cogitationes, & co
ptus cordis.
13 Nec est ulla *res* creata non manifesta in con
ctu ipsius: imo omnia *sunt* nuda & intima pate
oculis ejus quicum nobis est negotium.
14 Habentes igitur Pontificem magnum qui tr
sivit cœlos, Jesum Filium Dei, retineamus hanc p
fessionem.
15 Non enim habemus Pontificem qui non p
affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum
omnibus similiter, absque *tamen* peccato.
16 Accedamus igitur cum loquendi ubertate
thronum gratiæ; ut consequamur misericordiam
gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAP. V.

Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchi-deciano.

NAm omnis Pontifex ex hominibus assum
pro hominibus constituitur in iis quæ apud D
um *agenda sunt*: ut offerat dona & victimas pro
catis.
2 Qui quantum satis est possit miserari vicem ig
rantium & aberrantium: quod & ipse circum
sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro seipso offerre *victimam* pro peccatis.
4 Neq; sibiipsi quisquam sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.
5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci,
7 Qui in diebus carnis suæ, deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus *liberatus* ex metu.
8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est didicit obedientiam:
9 Et consummatus factus est autor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus,
10 Cognominatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedeci.
11 De quo multa nobis sunt dicenda, eaq; difficilia explicatu, quandoquidem segnes facti estis auribus.
12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.
13 Enimvero cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ (infans enim est)
14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI.

Pretergressis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi deficientium miseria, & persistentium fruendæ spei certitudo asseritur.

QUapropter omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur, non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum.
2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.
3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.
4 Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti,
5 Gustaverintque bonum verbum Dei, ac virtutes futuri seculi,
6 Si prolabantur, denuo renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.
7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo:

8 At quæ profert spinas & tribulos, rejectanea
& maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad e
stionem.
9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ
liora sunt, & saluti adhærentia, etiamsi ita loquam
10 Non enim injustus est Deus ut obliviscatur o
ris vestri, & laboriosæ charitatis quam ostendistis
ga ipsius nomen, *ut* qui ministraveritis sanctis &
nistretis.
11 Cupimus autem ut unusquisque vestrum id
studium ad finem usque ostendat, ad certam spei p
suasionem:
12 Ut ne sitis segnes, sed imitatores eorum qui
fidem & patientem animum hæreditario jure ob
nent promissionem.
13 Deus enim pollicitus Abrahamo, cum non po
per quenquam majorem jurare, juravit per seipsum
14 Dicens, Certe benedicens benedicam tibi,
multiplicans multiplicabo te.
15 Atque ita patiente animo fretus, nactus est p
missum.
16 Nam homines quidem per eum jurant qui
major: atque iisdem omnis controversiæ terminu
jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.
17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæred
promissionis ostendere immutabilitatem consilii
fide jussit jurejurando:
18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri
potest ut mentitus sit Deus, validam consolatio
habeamus *nos* qui cursum *eo* corripuimus ut spem p
positam retineamus.
19 Quam velut animæ anchoram habemus tu
ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt
tra velum.
20 Quo præcursor pro nobis ingressus est Jesus,
ctus secundum ordinem Melchisedec Pontifex in
ternum.

CAP. VII.

Melchisedeci historia & allegoria typica.

NAm hic Melchisedechus rex erat Salem, Sacerd
Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revert
à cæde regum, & benedixit ei:
2 (Cui & decimas ex omnibus impertitus est Ab
hamus) qui primum quidem ex interpretatione di
tur rex justitiæ, deinde vero etiam Rex Salem, q
est Rex pacis:
3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initi
dierum neque vitæ finem habens: sed assimilatus F
lio Dei manet Sacerdos in perpetuum.
4 Spectate vero quantus hic *fuerit*, cui Abraha
etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.
5 Et ii quidem qui sunt ex filiis Levi Sacerdoti
acc

cipientes, præceptum habent decimarum accipien-
tium à populo secundum Legem, hoc est à fratribus
is, licet egressis ex lumbis Abrahami.
6 Is vero cujus genus ad illos non refertur deci-
mas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones
benedixit.
7 Porro sine ulla controversia, id quod minus est ab
eo quod majus est benedicitur.
8 Atque hic quidem homines qui moriuntur, deci-
mas accipiunt: illic autem is de quo testatum est
quod vivat.
9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est e-
tiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.
10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, cum occur-
reret Abrahamo Melchisedecus.
11 Porro si consummatio per Leviticum Sacerdo-
tium erat, (nam sub hoc sancita Lex est populo) quid
amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem secun-
dum ordinem Melchisedeci, nec secundum ordinem
Aaronis dici?
12 Mutato enim hoc Sacerdotio, necessario quoque
Legis mutatio fit.
13 Nam *is* de quo hæc dicuntur ad alium tribum
pertinet, de qua nullus attendit altari:
14 Palam est enim è Juda exortum esse Dominum
nostrum, cui tribui nihil de Sacerdotio locutus est
Moses.
15 *Id*que eo amplius manifestum est, quod ad simi-
litudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos alius.
16 Qui non ex Lege, cujus præceptum sit carnale,
factus est *Sacerdos*, sed ex vi indissolubilis vitæ.
17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu *es* Sa-
cerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.
18 Fit enim irritum præcedens præceptum, pro-
pter ipsius infirmitatem & inutilitatem.
19 Nihil enim consummavit Lex, sed superintro-
ducta spes potior per quam appropinquamus Deo.
20 Etiam quatenus non absque jurejurando *super-
introducta est*.
21 Nam illi quidem, absque jurejurando Sacerdo-
tes facti sunt: hic vero, cum jurejurando, per eum
qui dixit ei, juravit Dominus & non pœnitebit eum,
Tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Mel-
chisedeci.
22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.
23 Et illi quidem plures facti sunt Sacerdotes, quod
mors prohiberet eos permanere:
24 At iste, propterea quod in æternum manet, per-
petuum habet Sacerdotium.
25 Unde & servare perfecte potest eos qui per ip-
sum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet
pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, i
omni malo alienus, sine labe, separatus à peccato-
bus, & sublimior cœlis factus.
27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum
illis Pontificibus, prius pro peccatis propriis victi-
offerre, deinde *pro peccatis* populi: hoc enim fec
semel cum semetipsum obtulit,
28 Lex enim homines constituit Pontifices infirmi-
tate laborantes: at sermo jurisjurandi post Legem *con-*
cepti Filium *constituit* in æternum consummatum.

CAP. VIII.

Recapitulatio doctrinæ de sacerdotio Christi.

CÆterum eorum quæ dicimus *hæc* summa *est*, T
lem *nos* habere Pontificem, qui consedit ad dex-
teram throni Majestatis illius in cœlis,
2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi
quod fixit Dominus, & non homo.
3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & vi-
ctimas constituitur: unde necesse fuit hunc quoque
habere quod offerret:
4 Nam si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset,
manentibus illis sacerdotibus qui secundum Legem
offerunt dona:
5 Ut qui exemplari & umbræ deserviant rerum cœ-
lestium, sicut divinitus dictum est Mosi, cum esset ab-
soluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, *ut* facias
omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.
6 At nunc *noster ille Pontifex eo* præstantius mini-
sterium sortitus est, quo etiam præstantioris est pacti
mediator, quod præstantioribus promissis sancitum
est.
7 Nam si prius illud tale fuisset ut nihil in eo pos-
set requiri, haudquaquam fuisset secundo quæsitus
locus.
8 Nam incusans eos inquit, Ecce, dies venient, di-
cit Dominus, cum peragam cum domo Israelis & cum
domo Juda pactum novum:
9 Non secundum pactum quod feci cum patribus
ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educe-
rem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in
illo meo pacto, & ego despexi eos, dicit Dominus.
10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar do-
mui Israelis post dies illos, dicit Dominus, Indam le-
ges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: &
ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.
11 Neque docebunt singuli proximum suum, & sin-
guli fratrem suum, dicentes, Cognosce Dominum:
nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit
inter eos, ad eum usque qui magnus fuerit inter eos,
12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum & pec-
catorum ipsorum & transgressionum ipsorum non re-
cordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius: porro quod
antiquatur ac senescit prope est ut evanescat.

CAP. IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.

Habuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultus, &
sanctuarium mundanum.
2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem*
in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi
panes, quod Sancta vocant.
3 Post secundum autem velum *erat* Tabernaculum
quod vocant Sancta sanctorum:
4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti un-
dique circumtectum auro: in qua urna habens man-
na, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ
illæ pacti.
5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi obumbran-
tes propitiatorium: de quibus non est nunc dicen-
dum singulatim.
6 His vero sic constructis, in prius quidem Taber-
naculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cul-
tus obeuntes:
7 In secundum autem, semel quotannis solus Pon-
tifex, non absque sanguine, quem offert pro seipso &
pro populi erratis.
8 Hoc declarante Spiritu sancto, nondum factam
fuisse manifestam ad Sacrarium viam, priore taberna-
culo adhuc consistente.
9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præ-
sente, quo dona sacrificiaque offeruntur, quæ non pos-
sunt in conscientia consummare cultorem,
10 In cibis duntaxat & potionibus, & diversis ab-
lutionibus ac ritibus carnalibus, usque ad præstitutum
tempus directionis imposita.
11 Adveniens autem Christus Pontifex futurorum
bonorum, per majus ac perfectius tabernaculum non
manufactum, id est, non hujus conditionis,
12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum,
sed per proprium sanguinem, ingressus est semel in
Sacrarium, æternam redemptionem nactus,
13 Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis
juvencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis
puritatem:
14 Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum
æternum seipsum obtulit inculpatum Deo emundabit
conscientiam vestram à mortuis operibus, ad colen-
dum Deum vivum?
15 Itaque ob id novi pacti mediator est, ut morte
ad redemptionem earum transgressionum interceden-
te quæ fuerant sub priore pacto, qui vocati erant pro-
missam æternam hæreditatem acciperent.
16 Nam ubi testamentum est mors intercedat ne-
cesse est testatoris.

 17 Testa-

17 Testamentum enim in mortuis ratum est: qu
doquidem nondum valet cum vivit testator.
18 Unde ne prius quidem illud absque sangu
dedicatum fuit.
19 Cum enim Moses omnia mandata secundum l
gem recitasset toti populo, sumpto sanguine vitulo
& hircorum, cum aqua & lana coccina & hyssopo
mul & ipsum librum & totum populum aspersit.
20 Dicens, Hic *est* sanguis ille hujus pacti q
mandabit vobis Deus.
21 Insuper autem & tabernaculum & omnia v
illius ministerii sanguine similiter aspersit.
22 Et omnia fere secundum Legem sanguine p
ficantur, & absq; sanguinis effusione non fit remissi
23 Itaque necesse *fuit* exemplaria quidem eor
quæ sunt in cœlis hisce rebus purificari, ipsa ve
cœlestia potioribus quam hæ sint victimis.
24 Non enim in manufactum sacrarium ingress
est Christus, quod sit exemplar vero *sacrario* respo
dens: sed in ipsum cœlum, ut compareat apud facie
Dei pro nobis.
25 Neque ut sæpe offerat semetipsum, sicut Po
tifex ingreditur in sacrarium quotannis cum sangu
ne alieno:
26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse
jacto mundi fundamento) sed nunc semel in consu
matione seculorum, ad peccatum per immolationem
suiipsius è medio tollendum, factus est manifestus.
27 Et sicut illud statutum est hominibus ut sem
moriantur, postea vero judicium;
28 Ita & Christus semel oblatus, ut *in seipso* attol
leret multorum peccata, secundo absque peccato co
spicietur iis qui ipsum adspectant ad salutem.

CAP. X.

Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi, indeque ex hortatio ad gratiam Christi in sanctificatione, fid & tolerantia amplectandam.

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum
non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis
quas singulis annis easdem continenter offerunt, nun
quam potest accedentes confirmare:
2 Alioqui desiissent offerri, propterea quod culto
res, semel purificati, nullorum peccatorum amplius
essent sibi conscii,
3 At in istis *fit* repetita mentio peccatorum quot
annis:
4 Non enim potest sanguis taurorum & hircorum
auferre peccata.
5 Quapropter ingrediens mundũ, dicit, Sacrificium
& oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi.
6 Holocautomata & *hostiam* pro peccato non ap
probasti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum
est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.
8 Cum superius dixisset, Sacrificium & oblationem
& holocautomata & *hostiam* pro peccato noluisti, neq;
approbasti, (quæ juxta Legem offeruntur)
9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus, vo-
luntatem tuam. Aufert prius, ut posterius statuat.
10 Qua voluntate sanctificati sumus per oblatio-
nem corporis Jesu Christi semel *factam*.
11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro mi-
nisterio defungens, & easdem sæpius offerens hostias,
quæ nunquam possint auferre peccata:
12 Hic vero una pro peccatis oblata in perpetuum
victima consedit ad dexteram Dei;
13 Quod reliquum est expectans, donec inimici
ipsius statuantur scabellum pedum ejus.
14 Unica enim oblatione consummavit in perpe-
tuum eos qui sanctificantur.
15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus san-
ctus; nam postea quam prius dixit,
16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies
illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eo-
rum, & eorum mentibus eas inscribam,
17 Et peccatorum atque transgressionum ipsorum
non recordabor amplius.
18 Porro ubi *est* horum remissio, non *est* amplius
oblatio pro peccato.
19 Cum igitur, fratres, habeamus libertatem ingre-
diendi Sacrarium per sanguinem Iesu,
20 Ea via quam dedicavit nobis recentem & vi-
vam, per velum, hoc est, per carnem suam:
21 *Cumque habeamus* sacerdotem magnum, præfe-
ctum domui Dei:
22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fi-
dem, aspersione purgatis cordibus à conscientia mala:
23 Et abluto corpore aqua munda, retineamus pro-
fessionem spei non vacillantem (fidelis enim *est* qui
promisit)
24 Et observemus alii alios, ut nos acuamus ad
charitatem & bona opera:
25 Non deserentes aggregationem nostri mutu-
am, sicuti mos *est* quibusdam, sed adhortantes *alii ali-
os*: idque eo magis, quod videtis illum diem appro-
pinquare.
26 Nam si ultro Peccaverimus post acceptam co-
gnitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua
est hostia:
27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, &
ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.
28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque
misericordia ex duorum aut trium testimonio mo-
ritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur qui Filium Dei conculcarit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumelia affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, Ego rependam, dicit Dominus. Et rursum, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate vero in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis;

33 Partim quidem dum & cum conviciis & cum afflictionibus in theatrum estis producti, partim vero dum socii facti estis eorum qui sic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum quæ vobis suppetebant cum gaudio excepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantia vobis est opus, ut voluntati Dei obsecuti, reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcunque, & qui venturus est veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: at si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAP. XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis formata.

Est autem fides, illud quo subsistunt quæ sperantur & quæ demonstrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem majoris pretii sacrificium obtulit Deo quam Cain: per quam testimonio fuit ornatus quod esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quod transtulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quod gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noe de iis quæ nondum

nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad
servandum domum suam: per quam *arcam* condem-
navit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus
est hæres.
8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo,
abeundo in loco quem accepturus erat in hæredita-
tem, & exivit nesciens quo esset venturus.
9 Per fidem commoratus est in terra promissa, ut
aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Ja-
cob cohæredibus ejusdem promissionis.
10 Expectabat enim civitatem illam habentem fun-
damenta, cujus artifex & conditor est Deus.
11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum
semen accepit, ac præter præstitutum tempus æta-
tis peperit, quod fidelem *esse* duxerit eum qui pro-
miserat.
12 Quapropter, & ex uno, eoque jam emortuo,
nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitu-
do, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram
maris.
13 Secundum fidem mortui sunt isti omnes, non
adepti promissa, sed eminus ea conspicati, postquam
ipsis fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese
professi peregrinos & advenas esse in terra.
14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patri-
am requirere.
15 Quod si illius memores fuissent ex qua exie-
rant, habere poterant tempus ad revertendum:
16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem:
quapropter Deum non pudet eorum, *id est* cognomi-
nari Deus eorum: paraverat enim eis urbem.
17 Abrahamus cum tentaretur obtulit Isaacum per
fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui pro-
missiones exceperat.
18 Ad quem dictum fuerat: In Isaaco vocabitur
tibi semen:
19 Ratiocinatus Deum potentia præditum esse eti-
am suscitandi ex mortuis: unde etiam illum simili-
tudine quadam recepit.
20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo
& Esavo.
21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Jose-
phi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo.
22 Per fidem Josephus obiens de egressione filio-
rum Israelis meminit, deque ossibus suis præcepit.
23 Per fidem, Moses cum natus esset, occultatus est
menses tres à parentibus suis, quod viderent venustum
esse puerulum: & non metuerunt edictum regis.
24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari fi-
lius filiæ Pharaonis.
25 Potius eligens simul malis vexari cum populo
Dei, quam temporariam retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quam Ægyptiorum thesauros, intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam,ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis: ne qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram: cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circundata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit una cum iis qui non obedierunt, cum pacifice excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gideone, de Baruco, & Sampsone, & Jephthae, & Davide, & Samuele, ac Prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt justitiæ, assecuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii vero distenti sunt,non acceptata liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, oberraverunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, male habiti:

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, ac cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII.

A Sanctorum & Christi exemplo induuit ad tolerandas viriliter afflictiones; revocat à peccatis, & ex N. Testamenti super Vetus excellentia deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, cum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum; qui pro sibi proposito gaudio substinuit crucem,

cem, ignominia contempta, & ad dextram throni Dei
consedit.
3 Etenim reputate quis ille sit qui talem sustinuit à
peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris
animabus fracti fatiscatis.
4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus
peccatum decertando.
5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tanquam
filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito castigationem
Domini, neque animo frangitor cum ab eo argu-
eris.
6 Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat
autem quemcunque filium agnoscit.
7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhi-
bet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget
pater?
8 Quod si estis absque castigatione, cujus participes
sunt omnes, nempe suppostitii estis, non filii:
9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores
habuimus, & reveriti sumus: annon multo magis sub-
jiciemur Patri spirituum, & vivemus?
10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur,
nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum,
ut participes simus sanctimoniæ ipsius.
11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non
videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum
tranquillum justitiæ reddit iis qui per eam fuerint
exercitati.
12 Quapropter manus remissas & genua soluta
surrigite:
13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod
claudum *est* deflectat de via, sed ut sanetur potius.
14 Pacem sectamini cum omnibus & sanctimoniam,
sine qua nemo videbit Dominum:
15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne
qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc
polluantur multi,
16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau,
qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.
17 Scitis enim eum etiam postea, cum vellet hære-
ditario jure benedictionem assequi, reprobatum fu-
isse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis
cum lacrymis *benedictionem* illam exquisisset.
18 Non enim accessistis ad contrectabilem mon-
tem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem,
& procellam:
19 Tubæque sonitum & vocem verborum, quam
qui audierant cum excusatione petierant ne amplius
sibi fieret sermo:
20 (Non enim ferebant quod interdicebatur, Si
vel bestia tetigerit montem, lapidabitur aut sagitta
configetur.

21 Et

21 Et Moses, adeo horrendum erat visum quod ap-
parebat, dixit, Expavefactus sum ac tremebundus.)
22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei
vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum,
23 Conventum universalem & concionem primo-
genitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem
universorum Deum, & spiritus justorum consumma-
torum,
24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sangui-
nem aspersionis, potiora loquentem quam loquatur
Abel.
25 Videte ne aversemini eum qui loquitur; nam si
illi non effugerunt qui recusarunt divinitus loquen-
tem in terra, multo magis nos, qui eum qui de cœlis
est aversaremur:
26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem
denunciavit, dicens, Adhuc semel ego concutiam non
solum terram, sed etiam cœlum.
27 Porro illud, Adhuc semel, declarat instabilium
rerum, ut puta fictitiarum amotionem, ut maneant quæ
sunt stabilia.
28 Quapropter regnum assumentes quod concuti
non potest, teneamus gratiam, per quam ita colamus
Deum ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.
29 Etenim Deus noster consumens ignis est.

CAP. XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor maneto.
2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc
enim quidam inscii exceperunt Angelos hospitio.
3 Memores estote vinctorum, tanquam una cum
illis vincti, eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quo-
que corpore *afflicti* essetis.
4 Honorabile *est* inter quosvis conjugium & cubi-
le impollutum: scortatores autem & adulteros dam-
nabit Deus.
5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* con-
tenti præsentibus: dixit enim ipse, Nequaquam te
omittam, neque unquam te deseram.
6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus *est*
mihi auxiliator, nec metuam quid faciat mihi homo.
7 Memores estote ductorum vestrorum, qui locuti
sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem,
contemplantes quis fuerit exitus conversationis
ipsorum.
8 Jesus Christus heri & hodie idem *est* & in se-
cula.
9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimi-
ni: bonum enim est gratia constabiliri cor, non ci-
bis, unde nullam perceperunt utilitatem qui in ipsis
ambularunt.

10 Habe-

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi
qui tabernaculo deserviunt.
11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro
peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora
exuruntur extra castra.
12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum
per proprium sanguinem, passus est extra portam.
13 Exeamus igitur ad eum extra castra probrum
ejus portantes.
14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed
futuram illam inquirimus.
15 Per ipsum igitur assidue offeramus Deo sacrifi-
cium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium
nomen ejus.
16 Beneficentiæ vero & communicationis ne obli-
viscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.
17 Obedite ductoribus vestris & obsecundate: ex-
cubant enim ipsi pro animabus vestris tanquam ratio-
nem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non su-
spirantes: id enim est vobis inutile.
18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam
conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus be-
ne versari.
19 Amplius autem precor vos ut id faciatis, ut eo
citius restituar vobis.
20 Deus vero pacis, qui magnum illum ovium, per
sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum
Jesum ex mortuis reduxit,
21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præ-
standum ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod
gratum sit in conspectu suo per Jesum Christum: cui *sit*
gloria in secula seculorum. Amen.
22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem
exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.
23 Scitote fratrem *onstrum* Timotheum solutum
esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.
24 Salutate omnes ductores vestros, & omnes san-
ctos. Salutant vos Itali.
25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.
Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

CAP. I.

*De exploratione & oratione fidei: de tentationis origi-
ne: de insititio verbo & vero ejus auditore.*

JAcobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duo-
decim tribubus dispersis, salutem.
2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties
in tentationes varias incideritis:
3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere
tolerantiam.
4 Cæterum tolerantia opus integrum habeto, ut si-
tis integri & toti, in nullo deficientes.
5 Quod si cui vestrum deest sapientia, petito à Deo
qui dat *eam* omnibus benigne, nec exprobrat, & da-
bitur ei.
6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui
ambigit similis est fluctui maris qui ventis agitatur &
jactatur.
7 Non enim existimet homo ille se quicquam acce-
pturum à Domino:
8 *Ut qui sit* vir animo duplici, & inquietus in om-
nibus viis suis.
9 Porro, frater qui est humilis conditionis glorie-
tur in sublimitate sua.
10 Qui vero dives est, in submissione sui; quoniam
veluti flos herbæ præteribit.
11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit her-
bam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius
periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.
12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam
probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam pro-
misit Dominus iis à quibus ipse diligitur.
13 Nemo cum tentatur, dicat, A Deo tentor; nam
Deus tentari malis non potest, nec quenquam tentat.
14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupidi-
tate abstrahitur & inescatur.
15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit
peccatum: peccatum vero peractum gignit mortem.
16 Ne errate, fratres mei dilecti.
17 Omnis donatio bona & omne integrum donum
est superne, descendens à Patre luminum, apud quem
non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.
18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis,
ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.
19 Itaque, frartes mei dilecti, sit omnis homo celer
ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.
20 Nam ira viri justitiam Dei non exequitur.

21 Qua-

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excre-
mento malitiæ, cum lenitate excipite insititium illum
sermonem, qui potest servare animas vestras.
22 Effectores vero estote sermonis, nec auditores
solum, falso ratiocinando fallentes vosmetipsos.
23 Nam si quis est auditor sermonis & non effector,
is similis est viro consideranti faciem suam nativam
in speculo.
24 Nam simulatque consideravit seipsum, abiit, &
statim oblitus est qualis esset.
25 At is qui introspexerit in perfectam illam Le-
gem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit
auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior
erit in opere suo.
26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non
frænans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens,
hujus vanus est cultus religiosus.
27 Religiosus autem cultus, mundus & incontami-
natus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos
& viduas in afflictione ipsorum, & immaculatum sese
conservare à mundo.

CAP. II.

Prosopolepsia damnatur: lex regia commendatur: fides historica rejicitur, & operosa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione personarum habe-
te fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.
2 Nam si quis in cœtum vestrum ingrediatur, aure-
um gestans annulum, veste splendida, ingrediatur au-
tem & pauper cum sordida veste:
3 Et respexeritis ad eum qui vestem gerit splendi-
dam, & dixeritis ei, Tu sede hic pulchre, pauperi vero
dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum
meum:
4 Nonne discrimen feceritis apud vos, & facti fue-
ritis judices male disceptantes?
5 Audite, fratres mei dilecti, nonne Deus elegit
pauperes mundi hujus *ut fierent* divites fide, & hære-
des regni quod promisit iis qui ipsum diligent?
6 At vos contumelia affecistis pauperem. Nonne
divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos
ad tribunalia?
7 Nonne blasphemant præclarum illud nomen à
quo estis cognominati?
8 Quod si legem regiam præstatis, secundum Scri-
pturam, Diliges proximum tuum ut teipsum, bene
facitis:
9 Sin vero personam respicitis, peccatum commit-
titis, & redarguimini à Lege veluti transgressores.
10 Quisquis enim totam Legem servaverit, impe-
gerit autem in uno, damnas factus est omnium.
11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne oc-
cidas. Quod si non fueris mœchatus, occideris autem,
factus es transgressor Legis.

12 Ita loquimini & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.
13 Nam damnatio absque misericordia *erit* ei qui non præstiterit misericordiam: & gloriatur misericordia adversus damnationem.
14 Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera vero non habeat? num potest fides illa eum servare?
15 Quod si frater aut soror nudi fuerint, & destituti quotidiano victu:
16 Dicat autem eis aliquis vestrum, Abite cum pace, calescite & saturamini, non tamen dederitis eis quæ sunt apta corpori, quæ *erit* utilitas?
17 Ita quoque fides, si opera non habeant, mortua est per se.
18 Quinimo dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.
19 Tu credis Deum unum esse; bene facis: dæmonia quoque *istud* credunt, & horrescunt.
20 Vis vero nosse, homo vane, fidem *quæ est* absque operibus mortuam esse?
21 Abrahamus pater ille noster nonne ex operibus justificatus est, cum obtulisset Isaacum filium suum super altare?
22 Vides fidem administram fuisse operum ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse?
23 Itaque impleta est Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam, & amicus Dei vocatus est.
24 Videtis igitur ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum?
25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix, annon ex operibus justificata est, cum accepisset nuncios illos, & alia via emisisset?
26 Nam sicut corpus absq; spiritu mortuum est, ita & fides illa quæ *est* absque operibus mortua est.

CAP. III.

Commoda & incommoda linguæ, illiusque usus & abusus: item sapientia terrena & cœlestis.

Ne estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius judicium auferamus.
2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit fræno moderari totum etiam corpus.
3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:
4 Ecce, naves quoque, cum tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocunque impulsus gubernatoris voluerit.
5 Ita & lingua pusillum membrum est, & sese effert

fert magnifice. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit ?
6 Et lingua flamma *est*, & mundus iniquitatis : ita, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam geniturae nostrae, & inflammata à Gehenna.
7 Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiumque & marinorum domatur & domita est à natura humana :
8 Linguam autem nullus hominum domare potest : malum *est* quod coercere non possis : plena *est* veneno mortifero.
9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.
10 Ex eorum ore procedit benedictio & maledictio, Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.
11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amaram *aquam ?*
12 Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque salsa dulcem aquam *potest* edere.
13 Quis sapiens & scientia præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua cum lenitate sapiente.
14 Quod si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversus veritatem.
15 Non est *enim* ista sapientia superne descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.
16 Ubi enim invidia est & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.
17 Quæ autem superne *est* sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minime simulata.
18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAP. IV.

Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad animi submissionem, & purificationem & suiipsius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, *nimirum* ex voluptatibus vestris quæ militant in membris vestris ?
2 Concupiscitis, & non habetis: invidetis & affectatis, nec potestis nancisci : pugnatis & bellatis, nec obtinetis, propterea quod non petitis.
3 Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in voluptates vestras insumatis.
4 Adulteri & adulteræ, nescitis amicitiam mundi inimicitiam esse adversus Deum? Quicunque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.
5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam

diam fertur spiritus qui sedem posuit in nobis?
6 Sed majorem offert gratiam, quia dicit, Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.
7 Subjicite igitur vos Deo; obsistite diabolo, & fugiet à vobis.
8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, *vos* peccatores: & expiate corda, duplices animo.
9 Sensu ærumnæ tangimini, & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem
10 Submittite vos in conspectu Domini, & extollet vos.
11 Ne alii aliis obloquimini, fratres, qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quod si damnas Legem, non es observator Legis, sed Judex.
12 Unus est Legislator qui potest servare & perdere: tu quis es qui damnas alium?
13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur:
14 Qui ignoratis quid *futurum sit* postero die; quæ est enim vita vestra? vapor enim est ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.
15 Pro eo quod dicere debuistis. Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.
16 Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris. Omnis ejusmodi gloriatio mala est.
17 Igitur qui noverit recte facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAP. V.

Terret divites: hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.

AGe nunc, divites, flete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.
2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata:
3 Aurum & argentum vestrum ærugine vitiatum est, & ærugo eorum testabitur adversum vos; & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.
4 Ecce, merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, per vos interversa, clamat: & vociferationes eorum qui messuerunt in aures Domini Sabbaoth introierunt.
5 In luxu vixistis super terram, & lascivistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.
6 Condemnastis, occidistis justum: non obsistit vobis.
7 Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce, agricola expectat pretiosum

ſum fructum terræ, patienter animo eum expectans,
dum accipiat pluviam matutinam & ſerotinam.
8 Patiente animo eſtote & vos, & ſtabilite corda
veſtra, quoniam adventus Domini appropinquat.
9 Ne ſuſpirate alius adverſus alium, fratres, ut ne
coudemnemini. Ecce, judex ante fores adſtat.
10 Sumite fratres mei, pro exemplari vexationis ac
patientis animi, Prophetas, qui locuti ſunt in nomine
Domini.
11 Ecce, beatos prædicamus eos qui *adverſa* ſuſti-
nent; tolerantiam Job audiitis, & finem Domini vidi-
ſtis: nam abundat intima miſericordia Dominus, &
eſt miſerator.
12 Ante omnia vero fratres mei, ne jurate, neque
per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum juſ-
jurandum: ſit autem veſtrum, Eſt, Eſt, & Non, Non:
ne in condemnationem incidatis.
13 Æger eſt animo aliquis inter vos? oret: bono
animo eſt aliquis? pſallat.
14 Infirmatur aliquis inter vos? accerſat presbyte-
ros Eccleſiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in
nomine Domini.
15 Et oratio fidei ſervabit laborantem, erigetque
eum Dominus: quod ſi peccata commiſerit, remit-
tentur ei.
16 Confitemini alii aliis offenſas, & precamini alii
pro aliis, ut ſanemini: multum *enim* valet deprecatio
juſti efficax.
17 Elias homo erat iiſdem quibus nos affectionibus
obnoxius, & ardentiſſime oravit ne plueret: & non
pluit ſuper terram annos tres & ſex menſes:
18 Et rurſum oravit, & cœlum dedit pluviam, &
terra produxit fructum ſuum.
19 Fratres, ſi quis inter vos aberrarit à veritate, &
converterit eum quiſpiam,
20 Sciat eum qui averterit peccatorem ab errore
viæ ſuæ ſervaturum animam à morte, & operturum
multitudinem peccatorum.

PETRI

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAP. I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua prophetæ vaticinati sunt, Exhortatur ut renunciantes mundo & priora vitæ se Deo conforment.

PEtrus Apostolus Jesu Christi. advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam:

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem spiritus, per obedientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 *Id est* ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam,

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem ad salutem paratam revelari præstituto tempore ultimo.

6 Qua in re exultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitia affecti:

7 Ut exploratio fidei vestræ multo pretiosior *exploratione* auri quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi & honori & gloriæ cum revelabitur Jesus Christus.

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc *eum* non videntes, tamen credentes, exultatis gaudio ineffabili & glorioso:

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt;

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpessiones, & gloriam illas consecuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum è cœlo Spiritum sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Qua-

13 Quapropter ſuccincti lumbis mentis veſtræ, ſo-
brii ad finem uſque ſperate in eam quæ vobis defertur
gratiam cum revelabitur Jeſus Chriſtus:
14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis
priſtinis quæ in ignorantia veſtra *viguerunt* cupidi-
tatibus:
15 Sed ſicut is qui vos vocavit ſanctus eſt, ipſi quo-
que ſancti in omni converſatione reddamini.
16 Propterea quod ſcriptum eſt, Sancti eſtote, nam
ego ſanctus ſum.
17 Et ſi Patrem cognominatis eum qui citra perſo-
narum reſpectum judicat ex cujuſque opere, cum ti-
more verſamini commorationis veſtræ tempore:
18 Ut qui ſciatis vos non corruptibilibus *rebus*, ar-
gento vel auro, fuiſſe redemptos ex vana illa veſtra
converſatione, à patribus tradita:
19 Sed pretioſo ſanguine, utpote agni inculpati &
incontaminati, *nempe* Chriſti:
20 Præcogniti quidem ante jacta mundi funda-
menta, manifeſti autem facti ultimis temporibus pro-
pter vos.
21 Per eum credentes in Deum, qui ſuſcitavit eum
ex mortuis, & gloriam ei dedit ut fides ac ſpes veſtra
in Deo eſſet.
22 Qui *igitur* animas veſtras purificaſtis, auſcul-
tando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum
minime ſimulatum, ex mundo corde alii alios diligite
intenſe:
23 Regeniti non ex ſemine corruptibili ſed incor-
ruptibili, *id eſt*, per ſermonem Dei vivi, & manentis
in æternum.
24 Nam omnis caro *eſt* ut gramen, & omnis glo-
ria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos
ejus decidit:
25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc au-
tem eſt verbum illud quod evangelizatum eſt vobis.

CAP. II.

*Exhortatur ad ſuccreſcentiam in Chriſto & ſuperædi-
ficandum lapidi angulari: item ut à concupiſcentiis
mundi abſtineatur, ſuperioribus obtemperetur, & af-
flictiones ad imitationem Chriſti ferantur.*

PRoinde depoſita omni malitia & omni dolo & ſi-
mulationibus & invidentiis, & omnibus obtre-
ctationibus,
2 Ut modo geniti infantes, lac illud ſermonis ſin-
cerum expetite, ut per illud augeſcatis;
3 Si quidem guſtatis quod bonus ſit Dominus:
4 Ad quem accedentes, qui eſt lapis vivus ab homi-
nibus quidem reprobatus, apud Deum vero electus ac
pretioſus,
5 Ipſi quoque, veluti vivi lapides, ædificati, fia-
tis domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, ad aſſe-
rendum

rendum spirituales hostias, acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce statuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum: in quem qui credit nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur est honori qui creditis; non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi:

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes; ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat, ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc estis misericordiam consecuti.

11 Dilecti, precor, ut tanquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes:

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* spectarint, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut supereminenti:

14 Sive præsidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solum bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim cedit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei suffert molestias injuste afflictus.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc cedit vobis gratiæ apud Deum.

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur; cum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei qui juste judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in

corpore

corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.
25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc conversi estis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAP. III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut etiam si qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem abque sermone lucrifiant;
2 Ubi spectarint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.
3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumposito auro, vel palliorum amictu:
4 Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis & quieti spiritus, qui est in conspectu Dei pretiosus.
5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres, quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:
6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ulla terremini consternatione.
7 Viri similiter simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote cum una etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, nè interrumpantur preces vestræ.
8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraterna præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:
9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra benedicentes; ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.
10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:
11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.
12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus vero Domini adversum eos qui faciunt mala.
13 Et quis est qui male accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?
14 Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterum metu eorum nè metuite, neque turbemini,
15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum

cum manſuetudine & timore, conſcientiam bona
habentes :

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tanquam fa
cinoroſis, pudefiant qui infeſti ſunt veſtræ bonæ in
Chriſto converſationi.

17 Melius enim *eſt* ut bene agentes,ſi ita velit De
voluntas, malis afficiamini, quam male agentes :

18 Nam & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit,
juſtus pro injuſtis : ut nos ad Deum adduceret, mor
quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam ſpiritibus qui *ſunt* in carce
profectus prædicavit.

20 Qui olim non obedierunt, cum ſemel expecta
bat ille Dei patiens animus in Diebus Noe cum co
ſtrueretur Arca, in qua paucæ (id eſt, octo) anim
ſervatæ ſunt in aqua.

21 Cui rei nunc reſpondens exemplar Baptiſmi n
quoque ſervat (non quo carnis ſordes abjiciuntur,ſe
ſtipulatio bonæ conſcientiæ apud Deum) per reſurre
ctionem Jeſu Chriſti.

22 Qui eſt ad dexteram Dei profectus in cœlum,
ſubjectis ipſi angelis & poteſtatibus ac virtutibus.

CAP. IV.

Cum Chriſto mortuos hortatur, ut præterita devite
peccata : & in novitate vitæ ambulantes gaudea
ſe conſortes afflictionum Chriſti factos, tanquam q
gloriæ ipſius conſortes etiam fient.

CUm igitur Chriſtus paſſus ſit pro nobis carne, vo
quoq; eadem cogitatione armamini, *nempe* qu
qui paſſus eſt in carne deſtitit à peccato :

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, ſe
voluntati Dei, quod in carne reliquum eſt tempo
vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore qu
libent Gentibus perpetraſſe, incedendo in laſcivii
cupiditatibus, vinolentiis, comeſſationibus, compo
tationibus, & nefariis ſimulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis i
eandem luxus profuſionem, peregrinari ſibi videntu
blaſphemantes :

5 Qui reddituri ſunt rationem ei qui paratus eſt a
judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fui
ut damnarentur quidem ſecundum homines, *id eſt*, ca
ne, viverent autem ſecundum Deum, *id eſt*, Spirit

7 Omnium autem finis imminet. Eſtote igitur te
perantes & ſobrii ad preces.

8 Ante omnia vero charitatem alii in alios inte
ſam habentes : nam charitas operiet multitudine
peccatorum.

9 Hoſpitales *eſtote* alii erga alios, abſque murm
rationibus.

10 Ut quisque accepit donum, *ita* alius in alium il-
lud subministrantes, ut boni dispensatores variæ Dei
gratiæ.
11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: si quis
ministrat, *ministret* tanquā ex viribus quas suppeditat
Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jesū Chri-
stum, cui est gloria & robur in secula seculorū. Amen.
12 Dilecti, nè tanquam peregrini exploratione
illa per ignem quæ sit in vobis ad vestri experimen-
tum percellimini, ut si peregrinum aliquid vobis ac-
cideret.
13 Imo in eo quod consortes estis afflictionum
Christi, gaudete: ut & cum revelabitur gloria ipsius
gaudeatis exultantes.
14 Si conviciis afficimini in nomine Christi, beati
estis: quoniam & ille gloriæ & ille Dei Spiritus super
vos requiescit: *qui* quod ad illos quidem attinet blas-
phematur, quod ad vos autem glorificatur.
15 Nè enim quisquam vestrum malo afficiatur ut
homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum re-
rum inspector.
16 Sed si ut Christianus, nè pudefiat, imo glorifi-
cet Deum hoc respectu.
17 Nam tempus *est* ut incipiat judicium à domo
Dei: quod si primum *incipit* à nobis, quis erit finis
eorum qui non assentiuntur Evangelio Dei?
18 Et si justus vix servatur, impius & peccator ubi
comparebit?
19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei,
tanquam fideli conditori commendent animas suas
bene agendo.

CAP. V.

Officia pastorum & auditorum in Ecclesia.

PResbyteros qui inter vos sunt, precor ego una pres-
byter, ac testis afflictionum Christi, atque idem
gloriæ consors, quæ futurum est ut reveletur:
2 Pascite Dei gregem qui penes vos est, illius in-
spectioni vacantes non coacte, sed libenter, non tur-
piter affectantes lucrum, sed prompto animo;
3 Neque ut dominantes cleris, sed ut qui sitis ex-
emplaria gregis:
4 Et cum manifestus factus fuerit ille pastorum
Princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ co-
ronam.
5 Similiter juniores subjecti estote senioribus, &
omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote
intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis
autem dat gratiam.
6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei: ut vos
opportuno tempore extollat;
7 Omni solicitudine vestra in eum conjecta: nam
illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester
Diabolus, ut leo rugiens, obambulat, quærens quem
absorbeat.
9 Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis
easdem afflictiones è vestra quæ in mundo est frater-
nitate peragi.
10 Cæterum Deus omnis gratiæ *autor*, qui vocavit
vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu pauli-
sper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, ro-
boret, fundet.
11 Ipsi gloria & robur in secula seculorum. Amen.
12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut
puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse
veram gratiam Dei in qua statis.
13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum e-
lecta *Ecclesia*, & Marcus filius meus.
14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis
omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAP. I.

Proposita spei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus doctrinam Christi ex voce Patris, & Prophetarum scriptis confirmat.

SYmeon Petrus servus & Apostolus Jesu Christi,
æque pretiosam fidem nobiscum sortitis per ju-
stitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi:
2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agni-
tione Dei, & Jesu Domini nostri:
3 Prout divina vis ipsius omnia nobis donavit quæ
ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius
qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.
4 Ex eo quod maxima illa nobis ac pretiosa promis-
sa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes
naturæ, elapsi ex corruptione quæ est in mundo per
cupiditatem.
5 Ad hoc ipsum vero *vos*, omni præterea collato
studio, adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti vero
notitiam,
6 Notitiæ vero continentiam, continentiæ vero to-
lerantiam, tolerantiæ vero pietatem,
7 Pietati vero fraternum amorem, fraterno vero
amori charitatem.
8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non in-
ertes vos nec infructuosos efficient in Domini nostri
Jesu Christi agnitione.

9 Nam cui hæc non adſunt is cæcus eſt, nihil procul cernens, oblitus ſeſe à veteribus peccatis ſuis fuiſſe purificatum.
10 Quapropter, fratres, potius ſtudete vocationem & electionem veſtram firmam efficere: hæc enim ſi feceritis, nunquam impingetis.
11 Ita enim ample ſubminiſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti.
12 Quapropter non negligam vos de iſtis ſemper commonefacere, quamvis peritos & ſtabilitos in præſente veritate.
13 Juſtum autem duco, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per ſubmonitionem:
14 Cum ſciam cito futurum ut deponam tabernaculum meum; ſicut Dominus noſter Jeſus Chriſtus declaravit mihi.
15 Sed & ſtudebo ut ſubinde vos poſſitis poſt exitum meum horum mentionem facere.
16 Non enim arte compoſitas fabulas ſecuti, notam vobis fecimus Domini noſtri Jeſu Chriſti potentiam & adventum: ſed ut qui oculis noſtris aſpeximus illius majeſtatem.
17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delata hujuſmodi à magnifica illa gloria, Hic eſt Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquieſco.
18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, cum eſſemus una cum eo in monte illo ſancto.
19 Et habemus firmiſſimum illum ſermonem propheticum: quem bene facitis quod attenditis, velut lucernam ſplendentem in obſcuro loco, uſquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus veſtris.
20 Si illud primum noveritis, nullam prophetiam Scripturæ eſſe propriæ explicationis.
21 Non enim libitu hominis allata eſt olim prophetia, ſed acti à Spiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines.

CAP. II.

Vaticinium de falſorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.

Fuerunt autem etiam pſeudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falſi doctores, qui ſubintroducent hæreſes exitiales etiam Dominum qui illos mercatus eſt abnegantes, accerſentes ſibiipſis celerem perniciem.
2 Et multi ſequentur eorum exitia: per quos via veritatis blaſphemabitur.
3 Et per avaritiam fictis ſermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.
4 Nam ſi Deus Angelis qui peccaverunt non pe-

percit,sed in tartarum detrusos catenis caliginis tra-
didit damnationi servatos :
5 Et prisco mundo non pepercit,sed octavum Noe
justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum
impiorum inducto :
6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cine-
rem redactas subversione damnavit, constituitque ut
essent exemplar impie victuris:
7 Et justum Lot lasciva nefariorum conversatione
fatigatum eripuit.
8 (Justus enim ille,cum habitaret inter eos, indies
animam justam sceleratis *illorum* factis & videndo
& audiendo excruciabat.)
9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, inju-
stos autem in diem judicii pœnas dantes servare.
10 Maxime vero eos qui carnem sequentes in cu-
piditate pollutionis incedunt, & dominatum con-
temnunt, *qui, inquam, ut sunt* audaces & sibi perti-
naciter placentes, non horrent dignitates probris in-
cessere :
11 Cum ipsi Angeli, qui sunt viribus ac potentia
majores,non ferant adversus eas apud Dominum ma-
ledictionis judicium.
12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ*
naturali impetu feruntur,facta ad eum finem ut capta
intereant, ea vituperantes quæ ignorant, sua ipsorum
corruptela interibunt :
13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui volu-
ptatem ducant diurnum luxum,labes ac maculæ,sedu-
ctionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando.
14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à pec-
cando cessare nesciant, inescantes animas instabiles,
cor habentes ad avaritiam exercitatum, execrandi
homines :
15 Qui derelicta recta via aberrarunt, secuti viam
Balaam *filii* Bosor: qui mercedem iniquitatis amavit.
16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit:
nam subjugis asina muta, humana voce locuta,inhi-
buit Prophetæ dementiam.
17 Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ à turbine
agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum as-
servata est.
18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit lo-
quendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas,
qui vere effugerant ab iis qui in errore versantur :
19 Libertatem eis pollicendo, cum ipsi servi fiunt
corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic
etiam in servitutem est addictus.
20 Nam si postquam pollutiones mundi per agni-
tionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint,
his rursum implicati superentur, facta est ultima eo-
rum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis, non cognovisse viam
justitiæ, quam cognita *illa* regredi à sancto præcepto
sibi tradito.
22 Sed accidit eis quod vero proverbio dici solet,
Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, & Sus lota
ad volutabrum cœni.

CAP. III.

Adventus Christi ad judicium: mundi παλινγενεσία*:
judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.*

HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram per submonitionem expergefacio:
2 Ut memores sitis verborum quæ prædicta sunt à
sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri qui sumus
Apostoli Domini & Servatoris.
3 Illud primum scientes, venturos extremis diebus
irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes,
4 Et dicentes, Ubi est pollicitatio adventus ejus?
nam ex quo *die* patres obdormierunt, omnia ita permanent ab initio creationis.
5 Illud enim volentes ipsos fugit, cœlos jam olim
extitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua & in
aqua consistentem.
6 Quamobrem is qui tum erat mundus aqua inundatus periit.
7 Qui vero nunc *sunt* cœli ac terra, eodem sermone reconditi, asservantur igni in diem damnationis
& exitii impiorum hominum.
8 Unum autem hoc nè vos fugiat, dilecti, unum
diem apud Dominum *perinde esse* ut mille annos, &
mille annos ut diem unum.
9 Non tardat Dominus promissionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patiente est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.
10 Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini: quo cœli cum stridore præteribunt, elementa
vero æstuantia solventur, terraque & quæ in ea sunt
opera exurentur.
11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales
oportet esse vos in sanctis conversationibus & pietatis officiis,
12 Expectantes & properantes *ad* adventum diei
Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent.
13 Sed cœlos novos ac terram novam secundum
promissum ejus expectamus, in quibus justitia inhabitat.
14 Quapropter, dilecti, cum hæc expectetis, studete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini
cum pace:

15 Dominiq; nostri tarditatem ad iram salutem ducite, sicut & dilectus frater noster Paulus, pro sibi data sapientia, scripsit vobis :

16 Ut in omnibus fere epistolis loquens de istis, in quibus sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque stabiles detorquent, ut & reliquas scripturas, suo ipsorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *istorum* præscii cum sitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria stabilitate.

18 Sed crescite in gratia & notitia Domini nostri & Servatoris Jesu Christi : cui gloria & nunc & ad tempus sempiternum. Amen.

JOHANNIS APOST.

EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAP. I.

Verbi annunciatio apostolica: communio cum Christo: sanguis Christi λύτρον καὶ λοῦτρον · *confeßio peccatoris.*

Quod erat è principio quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus & manus nostræ contrectarunt de Sermone illo vitæ ;

2 (Nam vita illa conspicua facta est : & illam vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis.)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum : & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulāus, mentimur, nec sincere agimus.

7 Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

9 Si

9 Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccaſſe, mendacem facimus eum, & ſermo ejus non eſt in nobis.

CAP. II.

Chriſti meritum catholicum : vita Chriſtiana : unctio Spiritus : doctrina Antichriſti.

Filioli mei, hæc ſcribo vobis ut ne peccetis. Quod ſi quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jeſum Chriſtum juſtum.

2 Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nec pro noſtris ſolum, ſed etiam pro totius mundi *peccatis*,

3 Et per hoc ſcimus quod ipſum novimus, ſi præcepta ipſius obſervemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non obſervat, mendax eſt, & in eo veritas non eſt:

5 Qui autẽ obſervat ſermonem ejus, vere in hoc charitas Dei adimpleta eſt: per hoc ſcimus nos in ipſo eſſe

6 Qui dicit ſe in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipſe ambulare.

7 Fratres, non ſcribo vobis novum præceptum, ſed præceptum vetus, quod *videlicet* habuiſtis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, ſermo ille eſt quem audiviſtis *jam inde* à principio.

8 E contrario præceptum novum ſcribo vobis, id quod verum eſt in ipſo, & in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt uſque adhuc.

10 Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet, & offendiculum in eo non eſt.

11 Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ oculos ipſius obcæcarunt.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remiſſa ſunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis, patres: quoniam noſtis eum qui à principio eſt. Scribo vobis, adoleſcentes, quoniam Improbum illum viciſtis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniam noſtis Patrem. Scripſi vobis, patres, quoniam noſtis eum qui *eſt* à principio. Scripſi vobis, adoleſcentes, quia validi eſtis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum viciſtis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: ſi quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid eſt in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & faſtus vitæ, non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui
vero præstat voluntatem Dei manet in æternum.
18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audi-
vistis antichristum venturum, etiam nunc antichri-
sti multi cœperunt esse: unde scimus ultimum tem-
pus adesse:
19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis:
nam si fuissent ex nobis mansissent utique nobiscum:
sed *egressi sunt ex nobis* ut manifestum fieret non om-
nes esse ex nobis.
20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profe-
ctam*, & nostis omnia.
21 Non scripsi vobis *idcirco* quod veritatem nesci-
atis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium
esse ex veritate.
22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse
Christum Filium? hic est antichristus, qui negat Pa-
trem & Filium.
23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui
agnoscit Filium, etiam Patrem habet.
24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis ma-
neat: si in vobis manserit quod audivistis à princi-
pio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.
25 Hæc autem illa est promissio quam ipse pollici-
tus est nobis, *nempe* vita illa æterna.
26 Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos.
27 Sed unctio quam vos accepistis ab eo manet
in vobis: nec necesse habetis, ut quisquam doceat
vos: verum sicut eadem unctio docet vos de omni-
bus, *quæ* & verax est, & non mendax: & sicut do-
cuit vos, manebitis in eo.
28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut cum ma-
nifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem,
neque pudefiamus coram eo in ipsius adventu.
29 Si scitis eum justum esse, nostis, quicunque ex-
ercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAP. III.

Gratia adoptionis: charitas filiorum Dei symbolum: Christi dilectio ergo nos: preces conscientiæ indemnis placent.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, *nem-
pe* ut filii Dei vocemur: propterea mundus non
novit nos, quia non novit eum.
2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum ma-
nifestum factum est quod erimus: scimus autem fore
ut cum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus:
quoniam videbimus eum sicuti est.
3 Et quisquis habet hanc spem in eo *sitam*, castum
se conservat, sicut & ille castus est.
4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem trans-
greditur: nam peccatum est Legis transgressio.
5 Et scitis illum patefactum esse ut peccata no-
stra

ſtra toleret, & peccatum in eo non eſſe.
6 Quiſquis in eo manet, non peccat, quiſquis pec-
cat non vidit eum, neque novit eum.
7 Filioli, nemo vos ſeducat: qui exercet juſtitiam,
juſtus eſt, ſicut ille juſtus eſt.
8 Qui dat operam peccato, ex diabolo eſt: quoni-
am à principio diabolus peccat. Ad hoc manifeſtus
factus eſt Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.
9 Quiſquis natus eſt ex Deo peccato non dat ope-
ram: quoniam ſemen ipſius in eo manet: nec poteſt
peccare, eo quod ex Deo natus eſt.
10 Per hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii diaboli:
quiſquis non dat operam juſtitiæ, non eſt ex Deo, &
qui non diligit fratrem ſuum.
11 Quoniam hæc eſt denunciatio quam audiviſtis
à principio, ut diligamus alii alios.
12 Non ſicut Cain, *qui* ex illo Improbo erat, &
mactavit fratrem ſuum. Cujus autem rei gratia oc-
cidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem
ejus juſta.
13 Nè miramini, fratres mei, ſi odit vos mundus.
14 Nos ſcimus nos tranſlatos eſſe ex morte ad vi-
tam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem,
manet in morte.
15 Quiſquis odit fratrem ſuum, homicida eſt, &
noſtis nullum homicidam habere vitam æternam in ſe
manentem.
16 Per hoc novimus charitatem Dei, quod ille ani-
mam ſuam pro nobis depoſuit: nos igitur debemus
pro fratribus animas deponere.
17 Qui vero habuerit mundanum victum, & vi-
derit fratrem ſuum cui aliquo ſit opus, & clauſerit
viſcera ſua coram eo, quomodo charitas Dei manet
in eo?
18 Filioli mei, nè diligamus verbo, neque lingua
ſolum, ſed facto & veritate.
19 Et per hoc cognoſcimus nos ex veritate eſſe, &
coram ipſo ſecura reddemus corda noſtra.
20 Nam ſi nos condemnet cor noſtrum, nempe
potentior eſt Deus corde noſtro, & novit omnia.
21 Dilecti, ſi cor noſtrum nos non condemnet, li-
bertatem loquendi habemus apud Deum.
22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quo-
niam præcepta ejus obſervamus, & quæ in ipſius con-
ſpectu placent facimus.
23 Hoc eſt igitur ejus præceptum, ut credamus
nomini Filii ejus Jeſu Chriſti, & diligamus alii alios,
ſicut præcepit nobis.
24 Nam qui obſervat ejus præcepta in eo habitat,
& ipſe in eo: & per hoc novimus eum habitare in
nobis, *nempe* ex Spiritu quem nobis dedit.

CAP.

CAP. IV.

Spiritus sunt probandi : notæ veræ & falsæ doctrinæ; character piorum & impiorum.

DIlecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus an ex Deo sint : nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicunque spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 Atquicunque spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est : sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audistis venturum fuisse, & qui jam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos : quoniam potentior est qui est in vobis quam qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus : qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos : ex hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios : nam charitas ex Deo est : quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit non novit Deum : nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quod Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilecti, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam : si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos vero spectavimus & testamur Patrem misisse Filium qui esset Servator mundi.

15 Quisquis professus fuerit Jesum esse Filium Dei Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas est : & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum ut fiduciam habeamus in die judicii, quod qualis ille est, tales & nos sumus in hoc mundo.

18 Metus non est in charitate : integra charitas foras ejicit metum : quoniam metus cruciatum habet : qui autem metuit, non est consummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit
nos.
20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem suum
oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem su-
um quem vidit,Deum quem non vidit quomodo potest
diligere?
21 Et hoc præceptum habemus ab eo,ut qui diligit
Deum diligat etiam fratrem suum.

CAP. V.

Characteres Regenitorum, tres testes en cœlo, totidem in terris: peccatum irremissibile & remissibile.

Quisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo
genitus est: & quisquis diligit eum qui genuit,
diligit etiam eum qui ex eo genitus est.
2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, cum
Deum diligimus, & præcepta ejus observamus.
3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus ob-
servemus: & præcepta ejus gravia non sunt.
4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit
mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum,
nempe fides nostra.
5 Quis est qui vincit mundom, nisi qui credit Je-
sum esse Filium Dei?
6 Hic ille est qui venit per aquam & sanguinem,
nempe Jesus Christus: non per aquam solum, sed per
aquam & sauguinem: & spiritus is est qui testificatur
Spiritum veritatem esse.
7 Nam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater,
Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.
8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus,&
aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.
9 Si testimonium hominum accipimus, testimoni-
um Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei quod
testificatus est de Filio suo.
10 Qui credit in Filium Dei habet testimonium in
seipso: qui non credit Deo mendacem eum fecit,quia
non credidit testimonio quod testificatus est Deus de
Filio suo.
11 Est autem hoc testimonium, nempe quod vitam
æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio
ejus est.
12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet
Filium Dei, vitam non habet.
13 Hæc scripsi vobis qui creditis in nomen Filii
Dei, ut sciatis vos vitam æternam habere,& ut creda-
tis in nomen Filii Dei.
14 Et hæc est fiducia quam apud Deum habemus,
ipsum, si quid petierimus secundum voluntatem ejus,
nos audire.
15 Quod si scimus eum audire nos, quicquid pe-
tierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo
petiimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccatum
quod non *est* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.
17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum
quod non *est* ad mortem.
18 Scimus quod quisquis natus est ex Deo non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo conservat seipsum, & improbus ille non attingit eum.
19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.
20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem ut cognoscamus verum illum: & sumus in vero illo, *id est*, in ejus Filio Jesu Christo. Hic *est* verus ille Deus, & vita illa æterna.
21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

JOHANNIS APOST.
EPISTOLA
SECUNDA.

Charitati in vita & sinceritati in doctrina studendum.

PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego vere diligo, nec ego solus, sed & omnes qui norunt veritatem:
2 Propter veritatem quæ manet in nobis, &
nobiscum erit in æternum.
3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo Filio Patris, cum veritate & charitate.
4 Gavisus sum valde quod invenerim ex filiis tuis qui sincere ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.
5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum scribens tibi, sed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.
6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundum præcepta ipsius. Hoc est præceptum illud sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.
7 Nam multi impostores ingressi sunt in mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor & Antichristus.
8 Respicite vos ipsos, ne perdamus quæ egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.
9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.
10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec, Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.
12 Cum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum: sed spero *me* venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum.
13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

JOHANNIS APOST.

EPISTOLA

T E R T I A.

Gaius hospitalitatis speculum: Diotrephes, imago falsorum Doctorum.

PResbyter Gaio dilecto, quem ego vere diligo.
2 Dilecte, in primis opto ut prospere agas & valeas, sicut prospere agit anima tua.
3 Gavisus sum enim valde cum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, prout tu sincere ambulas.
4 Majus istis gaudium non habeo, cum *videlicet* audio filios meos sincere ambulare.
5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos,
6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos recte facies si prosecutus fueris ut Deo convenit.
7 Nam pro nomine ejus excesserunt ex Gentibus, nihil accipientes.
8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut una operam impendamus veritati.
9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit Diotrephes non recipit nos.
10 Propterea, si venero, memoriam renovabo ipsius facinorum quæ facit, sermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *recipere* prohibet, & ex Ecclesia ejicit.
11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est. Qui bene agit, ex Deo est: qui autem male agit, non vidit Deum.
12 Demetrio testimoniũ redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus; & nostis testimonium nostrum firmum esse.
13 Multa possem scribere, sed nolo per atramentum & calamum tibi scribere.
14 Spero autem fore ut statim te videam, & *tunc* præsentes præsenti loquamur.
15 Pax tibi, Salutant te amici, Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLI
EPISTOLA
CATHOLICA.

Exhortatur Apostolus ad perseverantiam fidei, contra quos pseudoprophetas præmonet, eorum doctrinam, conversationem & exitium indicans.

JUdas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis:
2 Misericordia vobis & pax & charitas multiplicetur.
3 Dilecti, cum omne studium adhibeam ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos ut decertetis pro fide quæ semel tradita est sanctis.
4 Nam subrepserunt quidam homines jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum herum Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.
5 Volo autem vobis in memoriam revocare *istos*, ut qui semel hoc sciatis, Dominum, cum populum ex Ægypto liberasset, rursus eos qui non credebant perdidisse:
6 Et angelos qui non conservarunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservasse.
7 Sicut Sodoma & Gomorrha & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.
8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum vero aspernantur, & dignitates vituperant.
9 At Michael archangelus ille, cum adversus diabolum altercans, disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *illi* impingere notam maledicti, sed dixit, Increpet te Dominus.
10 At isti quæcunque non noverunt vituperant: quæcunque vero naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.
11 Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.
12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, secure seipsos pascentes, nubes aqua carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ

13 Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum
dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum
in æternum servata est.
14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab
Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum
sanctis millibus suis :
15 Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat
quicunque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ
impie patrarint, deque omnibus duris quæ locuti fu-
erint adversus ipsum peccatores impii.
16 Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus
suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida,
admirantes personas utilitatis gratia.
17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum
illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini
nostri Jesu Christi,
18 Quod *videlicet* dixerunt vobis in extremo tem-
pore futuros irrisores qui in impiis suis cupiditatibus
incederent.
19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiri-
tum non habentes.
20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei su-
perstruentes vos ipsos per Spiritum sanctum orantes,
21 Vos ipsos in charitate Dei conservate, expectan-
tes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam
æternam.
22 Et alios quidem habito delectu commiseramini:
23 Alios vero metu servate, ex flamma rapientes :
odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu
sit maculata.
24 Cæterum ei qui potest vos custodire à lapsu im-
munes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos
cum exultatione,
25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria
esto & magnificentia, robur & autoritas, & nunc & in
omnia secula. Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAP. I.

Prologus hujus libri : in quo intimatio Johannis & prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi De-
us, ut indicaret servis suis quæ oporteant fi-
eri cito: & vero missam per Angelum suum
servo suo Johanni significavit :
2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimo-
nium

nium Jeſu Chriſti, & quæcunque vidit.
3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba pro-
phetiæ hujus, & obſervant ea quæ in ea ſcripta ſunt:
præſtitutum enim tempus illud prope eſt.
4 Johannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia:
Gratia *ſit* vobis & pax à Qui eſt, & Qui erat, & Qui
venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu
throni ejus ſunt:
5 Et à Jeſu Chriſto, *qui eſt* fidus ille teſtis, primoge-
nitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui
dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris per ſangui-
nem ſuum:
6 Et *qui* fecit nos reges & ſacerdotes Deo & Patri
ſuo: ei *ſit* gloria & robur in ſecula ſeculorum.
Amen.
7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis
oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent
coram eo omnes tribus terræ: etiam, Amen.
8 Ego ſum A & Ω, *id eſt*, principium & finis, dicit
Dominus, *id eſt*, Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus
eſt, ille, *inquam*, omnipotens.
9 Ego Johannes, *qui* & frater veſter *ſum*, & ſocius
in afflictione & in regno & patiente expectatione Je-
ſu Chriſti, eram in inſula quæ vocatur Patmos, pro-
pter ſermonem Dei & teſtimonium Jeſu Chriſti:
10 Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, &
audivi à tergo vocem magnam tanquam tubæ,
11 Dicentis, ego ſum A & Ω, primus ille & ulti-
mus, &, Quod cernis ſcribe in libro, & mitte ſeptem
Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, &
Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ,
& Laodiceæ.
12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ
locuta erat mecum. Converſus autem vidi ſeptem can-
delabra aurea.
13 Et in medio ſeptem candelabrorum aureorum
quendam ſimilem Filio hominis, indutum talari *veſte*,
& præcinctum ad mammillas zona aurea.
14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut la-
na alba tanquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.
15 Pedes autem ejus ſimiles chalcolibano, veluti in
fornace ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum
multarum.
16 Habebat autem in dextra ſua ſtellas ſeptem: &
ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies
ejus qualis ſol in ſuo vigore lucet.
17 Cum autem vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus
veluti mortuus; tum impoſuit mihi dextram ſuam,
dicens mihi, Ne metue: Ego ſum primus ille & ulti-
mus ille,
18 Et qui vivo, ſed fui mortuus, & ecce vivo in ſe-
cula ſeculorum, Amen; & habeo claves inferorum &
mortis.

19 Scribe

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ post hæc sunt futura;

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANgelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextera sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea,

2 Novi opera tua & laborem tuum & tolerantiam tuam, & quod non possis ferre malos & exploraris eos qui se dictitant Apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces,

3 Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laborasti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversum te, quod charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaque unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minus, veniam adversum te cito, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo vero Smyrnæorum Ecclesiæ scribe, Hæc dixit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus, & vivit.

9 Novi opera tua & afflictionem & paupertatem, (sed dives es) & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ passurus es: ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo vero Pergamensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum,

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanæ, & *quod* retineas nomen meum, neque negasti fidem meam, etiam iisdiebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversum te pauca, quod habeas istic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum

objicere

objicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ede-
rent ex iis quæ simulacris erant immolata, & ut scor-
tarentur.
15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nico-
laitarum, quod odi.
16 Resipisce: sin minus, veniam adversum te cito
& pugnabo cum illis gladio illo oris mei.
17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
clesiis, Ei qui vicerit tribuam ut edat ex Manna illo
occulto, & dabo illi calculum album, & in calculo
nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui
accipit.
18 Angelo vero Thyatirensis Ecclesiæ scribe,
Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam
flammam ignis, & cujus pedes *sunt* similes chalco-
libano.
19 Novi opera tua & charitatem, & subministratio-
nem & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, &
ultima plura prioribus.
20 Sed habeo adversum te pauca: quod permittis
mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere
& seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis
quæ simulacris immolantur.
21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à scortatione
sua: sed non resipuit.
22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum, & eos qui
adulterium committunt cum ea in afflictionem ma-
gnam, nisi resipuerint ab operibus suis.
23 Et filios ejus occidam morte: & cognoscent
omnes Ecclesiæ me esse scrutatorem renum & cordi-
um: & dabo unicuique vestrum secundum opera
vestra.
24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirensibus,
quicunque non tenetis doctrinam hanc, & qui non
approbastis profunditates Satanæ, ut aiunt: non im-
ponam vobis aliud onus.
25 Tamen id quod habetis retinete quousque ve-
niam.
26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem us-
que opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.
27 Et reget eas virga ferrea: & tanquam vasa ficti-
lia conterentur, sicut & ego accepi à Patre meo.
28 Et dabo ei stellam matutinam.
29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Ecclesiis.

CAP. III.

Tres epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANgelo autem Ecclesiæ quæ est Sardibus scribe,
Hæc dicit qui habet septem illos Spiritus Dei, &
septem illas stellas: Novi opera tua, *nempe*, quod di-
caris vivere, sed mortuus sis.
2 Esto vigilans, & stabili reliqua moribunda: non
enim

enim inveni opera tua plena in conspectu Dei.
3 Memento igitur quæ acceperis & audieris: & observa *illa*, & resipisce. Quod si non vigilaveris, veniam adversum te tanquam fur, neq; intelliges qua hora veniam adversum te.
4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt vestimenta sua, ideoque ambulabunt mecum albati: digni enim sunt.
5 Qui vicerit, amicietur vestimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu Angelorum ejus.
6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.
7 Angelo vero Philadelphiensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:
8 Novi opera tua: ecce, proposui in tuo conspectu ostium apertum, nec quisquam potest illud claudere: qui nonnullam habes virtutem, & observasti sermonem meum, neque abnegasti nomen meum.
9 Ecce, præbebo eos qui sunt ex synagoga Satanæ, *id est*, eorum qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipsi veniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quod ego dilexi te:
10 Quoniam observasti sermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te servabo ex tempore tentationis, quod venturum est in orbem universum, ad explorandos incolas terræ.
11 Ecce, venio cito, retine quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.
12 Qui vicerit, faciam ut is sit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur amplius: & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei. *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.
13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.
14 Angelo vero Laodicensium Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis & verax, principium opificii Dei.
15 Novi opera tua, *nempe* te neque frigidum esse neque fervidum: utinam frigidus esses aut fervidus.
16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo.
17 Nam dicis, Dives sum, & ditatus sum, & nulla re mihi est opus: neq; nosti te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.
18 Consilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut induaris,

aris, nec manifeſta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inungas oculos tuos, ut videas.
19 Ego, quoſcunque amo, arguo & caſtigo: Ferve
igitur & reſipiſce,
20 Ecce, ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit oſtium, ingrediar ad eum, &
cœnabo cum eo, & ipſe mecum.
21 Qui vicerit, tribuam ei ut ſedeat mecum in
throno meo, ut & ego vici, & ſedeo cum Patre meo in
throno ejus.
22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. IV.

Rex, caput & ἀρχιποίμην Eccleſiæ deſcribitur à palatio, throno, aſſeſſoribus, &c.

POſtea vidi, & ecce, oſtium *erat* apertum in cœlo:
& vox prima quam audiveram tanquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Aſcende huc, & oſtendam
tibi quid oportet fieri poſthac.
2 Statim igitur fui correptus ſpiritu: & ecce
thronus poſitus erat in cœlo: & *quidam* throno inſidebat.
3 Is autem qui ſedebat, aſpectu ſimilis *erat* lapidi
jaſpidi & ſardio: & in circuitu throni erat iris aſpectu ſimilis ſmaragdo.
4 Et in circuitu throni erant throni viginti quatuor,
& ſuper eos thronos vidi viginti quatuor Seniores ſedentes amictos veſtibus albis, & habentes impoſitas
capitibus ſuis coronas aureas.
5 Prodibant autem ex illo throno fulgura & tonitrua, & voces, & ſeptem lampades igneæ ardentes ante
thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.
6 Erat etiam ante thronum mare vitreum ſimile
cryſtallo; & inter thronum & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro:
7 Animal autem primum erat ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal ſimile
aquilæ volanti.
8 Et quatuor animalia ſingula per ſe habebant alas
ſenas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac
nocte ſine intermiſſione dicentia, Sanctus, Sanctus,
Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, Erat, & Eſt,
& Venturus *eſt*.
9 Et cum tribuebant illa animalia gloriam & honorem & gratiarum actionem ei qui throno inſidebat,
illi, *inquam*, viventi in ſecula ſeculorum,
10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in
conſpectu illius inſidentis throno, & adorabant illum
viventem in ſecula ſeculorum, & abjiciebant coronas
ſuas ante thronum, dicentes,

11 Dignus

11 Dignus es, Domine, qui accipias gloriam & ho-
norem & virtutem: quia tu condidiſti omnia, & per
voluntatem tuam ſunt & creata ſunt.

CAP. V.

Liber regiminis & providentiæ Chriſti clauſus.

DEinde vidi ad dexteram ejus qui inſidebat throno
librum ſcriptum intus & à tergo obſignatum ſi-
gillis ſeptem:
2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce
magna, Quis eſt dignus qui aperiat librum, & ſolvat
ejus ſigilla?
3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in
terra, neque ſubter terram, aperire librum, neque eum
inſpicere.
4 Flebam igitur ego multum, quod nemo dignus
inventus eſſet qui aperiret & legeret librum, nec qui
eum inſpiceret.
5 Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fle-
to: ecce vicit Leo ille ex tribu Juda, ſtirps illa Davi-
dis, ut aperiat librum, & ſolvat ſeptem ejus ſigilla.
6 Aſpexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor
illa animalia & inter Seniores illos Agnus ſtans tan-
quam mactatus, habens cornua ſeptem, & oculos ſe-
ptem, qui ſunt ſeptem illi Spiritus Dei emiſſi in om-
nem terram.
7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno
inſidentis:
8 Cumque accepiſſet librum, quatuor illa animalia
& viginti quatuor illi Seniores procíderunt in conſpe-
ctu Agni, habentes ſinguli citharas & phialas aureas
plenas ſuffituum, quæ ſunt preces ſanctorum.
9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Di-
gnus es qui accipias librum, & aperias ejus ſigilla:
quoniam mactatus es, & redemiſti nos Deo per ſan-
guinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, &
natione:
10 Et feciſti nos Deo noſtro reges & ſacerdotes: &
regnabimus in terra.
11 Tum aſpexi, & audivi in circuitu throni & ani-
malium & ſeniorum illorum vocem Angelorum mul-
torum, & erat eorum numerus millies centena millia,
& decies centena millia:
12 Dicentes voce magna, Dignus eſt Agnus ille
mactatus qui accipiat poteſtatem, & divitias, & ſapi-
entiam, & vires, & honorem, & gloriam, & bene-
dictionem:
13 Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo ſunt, &
quæ in terra, & ſub terra, & in mari, & quæ in eis ſunt
omnia, audivi dicentes, Ei qui inſidet throno & Agno
benedictio, & honor, & gloria, & robur, in ſecula
ſeculorum.
14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen:
&

& viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies
suas, & adorarunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAP. VI.

Liber clausus aperitur ab Agno. Sex sigillis ordine apertis judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, cum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui, Veni & aspice.
2 Aspexi igitur, & ecce, *aderat* equus albus: & qui
insidebat ei habebat arcum, & data est ei corona, &
prodiit vincens, & ut vinceret.
3 Cumque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni & aspice.
4 Et prodiit alius equus rufus: & sedenti in eo datum est ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent:
datusque est ei gladius magnus.
5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens, Veni & aspice. Aspexi igitur, &
ecce equus niger *aderat*: & qui insidebat ei habebat
stateram in manu sua.
6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum & oleum nè læseris.
7 Cumque aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentem, Veni & aspice.
8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus
qui insidebat ei nomen erat Mors: & infernus sequebatur eum: dataque est eis in quadrantem terræ potestas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terrestres feras.
9 Cum vero aperuisset sigillum quintum, vidi sub
altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter testimonium quod tuebantur.
10 Clamabant autem voce magna dicentes, Usquequo, Domine, qui sanctus es & verax, non judicas, &
sanguinem nostrum vindicas, *eum reposcendo* ab iis
qui habitant in terra?
11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ, & dictum
est eis ut requiescerent adhuc paululum temporis, usquequo compleantur etiam conservi eorum & fratres
eorum, qui occidendi sunt sicut & ipsi.
12 Deinde aspexi cum aperuisset sigillum sextum,
& ecce terræ motus magnus factus est: & sol factus
est niger ut saccus cilicinus, & luna tota facta est ut
sanguis:
13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram, sicut ficus
abjicit grossos suos cum vento magno concutitur.
14 Et cœlum abscessit sicut liber qui convolvitur: & omnes montes & insulæ è suis locis remota
sunt:
15 Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omnesque tum servi tum ingenui
occul-

occultarunt se in speluncis & in petris montium.
16 Et dixerunt montibus & petris, cadite in nos,
occultate nos à conspectu ejus qui insidet throno, &
ab ira Agni:
17 Nam veniet dies ille magnus iræ illius: & quis
poterit stare?

CAP. VII.

Quatuor Angeli, qui præsunt 4 cardinibus mundi: Angelus custos magni sigilli quo obsignantur 144000 electi homines: multitudo & hymnus sanctorum in cœlo.

POstea vidi quatuor Angelos insistentes quatuor angulis terræ retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.
2 Et vidi alium Angelum ascendentem ab ortu so-
lis, habentem sigillum Dei vivi; qui acclamavit voce
magna quatuor illis Angelis quibus datum est lædere
terram & mare,
3 Dicens, Ne lædite terram, neque mare, neque
arbores, quousque obsignaverimus servos Dei nostri
in frontibus suis.
4 Et audivi numerum obsignatorum: centum qua-
draginta quatuor millia *erant* obsignata ex omnibus
tribubus filiorum Israel.
5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obsignata: ex
tribu Reuben, duodecies mille obsignata: ex tribu
Gad, duodecies mille obsignata:
6 Ex tribu Aseris, duodecies mille obsignata: ex
tribu Nephthali, duodecies mille obsignata: ex tribu
Manassis, duodecies mille obsignata:
7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obsignata:
ex tribu Levi, duodecies mille obsignata: ex tribu
Issacharis, duodecies mille obsignata:
8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obsignata:
ex tribu Josephi, duodecies mille obsignata: ex tri-
bu Benjaminis, duodecies mille obsignata.
9 Postea vidi, & ecce, *aderat* turba multa, quam
numerare nemo possit, ex omnibus gentibus & tribu-
bus & populis & linguis: stabantque ante thronum
& in conspectu Agni, amicti stolis albis: & palmæ
in manibus eorum.
10 Et clamabant voce magna, dicentes, Salus à Deo
nostro *est* insidenti throno, & Agno.
11 Omnes autem Angeli stabant in circuitu throni
& seniorum & quatuor animalium illorum, & pro-
cubuerunt ante thronum in facies suas, & adorarunt
Deum,
12 Dicentes, Amen: benedictio, & gloria, & sapi-
entia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vi-
res Deo nostro in secula seculorum. Amen.
13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus,

dicens mihi, Isti qui amicti sunt stolis albis, quinam
sunt, & unde venerunt ?
14 Et dixi ei, Domine, tu nosti. Et dixit mihi, Hi
sunt qui venerunt ex afflictione magna: & laverunt
stolas suas ac dealbarunt in sanguine Agni.
15 Ideo sunt ante thronum Dei, & colunt eum die
ac nocte in templo ejus: & qui insidet throno pro-
teget eos umbraculo.
16 Non esurient amplius, neque sitient amplius,
nec in eos cadet sol, neque ullus æstus:
17 Quoniam Agnus qui in medio throni est pascet
eos, & viæ dux erit ipsis ad vivos fontes aquarum
& abstersurus est Deus omnem lacrymam ab oculis
eorum.

CAP. VIII.

Epitasis hujus libri hic incipit: Nam aperto septimo si-gillo septem Angeli cum tubis procedunt: & pri-mis quatuor clangentibus magna oritur confusio.

PORro cum aperuisset sigillum septimum, factum est
silentium in cœlo ferme per semihoram.
2 Et vidi septem illos Angelos qui adstant in con-
spectu Dei, quibus datæ sunt septem tubæ,
3 Tum alius Angelus venit & stetit apud aram ha-
bens thuribulum aureum: & dati sunt ei suffitus multi
ut offerret cum precibus sanctorum omnium super al-
tare aureum, quod est ante thronum.
4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus
Sanctorum è manu Angeli ad conspectum Dei.
5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & im-
plevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram:
& facta sunt tonitrua & voces & fulgura & terræ
motus.
6 Et septem Angeli qui habebant septem tubas
præparaverunt se ut clangerent.
7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta est gran-
do & ignis mista sanguine, projectaque sunt in ter-
ram: & tertia pars arborum exusta est, & omne gra-
men viride exustum.
8 Deinde secundus Angelus clanxit, & quasi mons
magnus igne ardens peojectus est in mare: factaque
est tertia pars maris sanguis.
9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ
erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium
periit.
10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit e
cœlo stella magna, ardens velut lampas, cecí-
ditque in tertiam partem fluminum, & in fontes
aquarum.
11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthium: versa
est igitur tertia pars aquarum in absinthium: & mul-
ti homines mortui sunt ex aquis, quod amaræ factæ
essent.

12 Deinde

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magna, Væ, væ, væ incolis terræ à reliquis sonis tubæ trium Angelorum qui clangent.

CAP. IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus aliæ subeunt calamitates.

TUM quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: dataque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantum homines qui non haberent signum Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *sitque* tormentum eorum ut tormentum scorpii cum percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ vero locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *erantque* impositæ capitibus earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant:

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem, Angelum abyssi: cui nomen Hebraice Abaddon, Græce vero Apollyon, *id est*, *perdens*.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus Angelus clanxit, & audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei,

14 Dicentem sexto Angelo qui habebat tubam, So
ve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum ill
flumen Euphratem.
15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli, parati
horam & diem & mensem & annum ut occidant te
tiam partem hominum:
16 Eratque numerus equestris exercitus bis milli
centena millia: nam audivi numerum eorum:
17 Itemque vidi equos per visionem, & qui ips
insidebant habentes thoraces igneos & hyacinthin
& sulphureos: erant autem capita equorum ut capi
leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fum
& sulphur.
18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum
nempe ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodiba
ex ore ipsorum.
19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & i
caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpe
tibus, habentes capita per quæ lædunt.
20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt h
plagis non resipuerunt ab operibus manuum suaru
ut ne adorarent dæmonia & simulacra aurea & arge
tea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque cerne
possunt, neque audire, neque ambulare:
21 Neque resipuerunt à cædibus suis, neque à ven
ficiis suis, neque à scortatione sua, neque à furtis s

CAP. X.

*Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum t
nens, quem Johanni devorandum tradit.*

TUm vidi alium Angelum validum descendente
de cœlo, amictum nube supra cujus caput e
iris, facies autem ejus *erat* ut sol, & pedes ejus ut c
lumnæ igneæ,
2 Habebatque in manu sua libellum apertum:
imposuit pedem suum dextrum mari, sinistrum aut
super terram.
3 Clamavitque voce magna, sicut leo rugit:
cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua vo
suas.
4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua vo
suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de c
lo dicentem mihi, Obsigna quæ locuta sunt sept
tonitrua, & ne ea scribas.
5 Et Angelus, quem vidi stantem super mare
super teream, sustulit manum suam ad cœlum.
6 Et juravit per eum qui vivit in secula seculoru
qui condidit cœlum & ea quæ sunt in eo, & terr
& ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo su
tempus non fore amplius:
7 Sed diebus vocis septimi Angeli, cum clang
consummatum iri mysterium Dei, sicut annunci
servis suis Prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo rurſum locuta eſt
mecum, & dixit, Abi; & accipe libellum illum aper-
tum *qui eſt* in manu Angeli ſtantis ſuper mare & ſuper
terram.
9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi li-
bellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: &
amaritudinem adferet ventri tuo, ſed in ore tuo erit
dulcis tanquam mel.
10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & de-
voravi eum: eratque in ore meo dulcis tanquam mel:
ſed cum devoraſſem eum amaruit venter meus.
11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare
coram populis & gentibus & linguis & regibus
multis.

CAP. XI.

Duo teſtes cœlitus miſſi devorantur à beſtia, quorum tamen cadavera poſtea vitam recipiunt. Subſequitur clangor ſeptimi Angeli.

DAtus eſt autem mihi calamus ſimilis virgæ, ad-
ſtititque Angelus, dicens, Surge & metire tem-
plum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.
2 Sed atrium quod extra templum eſt exclude, &
ne metiaris illud: nam datum eſt Gentibus: & Ur-
bē ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.
3 Sed dabo illam duobus illis teſtibus meis, qui
prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, ami-
cti ſaccis.
4 Hi ſunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in con-
ſpectu Dei terræ poſita.
5 Quod ſiquis velit eos lædere, ignis prodit ex ore
ipſorum & devorat inimicos eorum: nam ſi quis ve-
lit eos lædere, ita oportet eum occidi.
6 Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne plu-
at diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent
ſuper aquas, convertendi eas in ſanguinem, & percu-
tiendi terram omni plaga quotieſcunque voluerint.
7 Porro poſtquam peregerint ſuum teſtimonium,
beſtia illa aſcendens ex abyſſo geret adverſus eos bel-
lum, & vincet eos, & occidet eos.
8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius
magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyp-
tus, ubi & Dominus noſter crucifixus eſt.
9 Et cernent *homines* ex tribubus & populis & lin-
guis & gentibus cadavera eorum per tres dies & di-
midium, & cadavera eorum non ſinent poni in mo-
numentis.
10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis, & hila-
res erunt: & munera mittent alii aliis, quoniam hi
duo Prophetæ torſerint terræ incolas.
11 Sed poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à
Deo *prodiens* ingredietur in illos, ſtabuntque *erecti* in
pedes ſuos, & metus magnus cadet in eos qui ipſos ſpe-
ctarint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo,
dicentem ipsis, ascendite huc. Ascenderuntque in
cœlum per nubem: & conspexerunt illos inimici
eorum.
13 Factusque est in illa hora terræmotus magnus:
& decima pars Urbis cecidit, & occisa sunt in terræ-
motu capita hominum septies mille, & reliqui territi
sunt, & dederunt gloriam Deo cœli.
14 Væ secundum abiit, & ecce væ tertium veniet
cito.
15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ sunt
voces magnæ in cœlo dicentes, Facta sunt regna
mundi, Domini nostri, & Christi ejus, qui regnabit
in secula seculorum.
16 Tum viginti quatuor illi Seniores, qui in con-
spectu Dei sedent in thronis suis prociderunt in facies
suas, & adorarunt Deum,
17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus
omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus
es, quod adeptus sis potentiam tuam magnam, & re-
gnum inieris:
18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & præ-
stitutum tempus mortuorum ut judicentur, & des
mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & ti-
mentibus nomen tuum, parvis & magnis; & perdas
eos qui perdunt terram.
19 Tunc apertum est templum Dei in cœlo, & visa
est Arca pacti ipsius in ejus templo: & facta sunt
fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ motus, &
grando magna,

CAP. XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus partui insidiatur Draco; qui à Michaele devictus & in terram dejectus adhuc insequitur mulierem.

VIsum est autem signum magnum in cœlo: mulier
amicta sole, sub cujus pedibus erat luna, & in
capite corona stellarum duodecim.
2 Et gravida clamabat parturiens, & distorqueba-
tur ad pariendum.
3 Et visum est aliud signum in cœlo: nam ecce,
adfuit draco magnus rufus, habens capita septem
& cornua decem; & in capitibus suis diademata
septem.
4 Cujus cauda trahebat tertiam partem stellarum
cœli, quas abjecit in terram: stetit autem is draco
ante mulierem parituram, ut cum peperisset filium
ejus devoraret.
5 Peperit autem filium masculum recturum omnes
Gentes virga ferrea: & raptus est Filius ejus ad De-
um & thronum ejus.
6 Mulier vero fugit in solitudinem, ubi habet lo-
cum

cum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus præliati sunt cum dracone, & draco pugnavit & Angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus est in cœlo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens ille antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem: projectus, *inquam*, est in terram, & Angeli ejus cum eo projecti sunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta est salus, & potentia, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia dejectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui: & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12 Propterea hilares estote, cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris: nam descendit diabolus ad vos, excandescentiæ magnæ plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13 Cum igitur vidisset draco se projectum esse in terram, persecutus est mulierem quæ pepererat masculum.

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus & tempora & dimidium temporis.

15 Ejecit autem serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & absorpsit flumen quod ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversus mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium JESU Christi.

18 Stetitque super arenam maris.

CAP. XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, & ab alia confirmatur.

TUm vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Eratque hæc bestia quam vidi similis pardo,

& pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admirans universa terra secuta est bestiam.

4 Et adorarunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adorarunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabunt eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia agni, sed loquebatur ut draco:

12 Ea vero potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolæ adorent bestiam illam primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editque signa magna, adeo ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15 Datumque est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicunque non adorarint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi, accipiant characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus,

18 Hic sapientia est. Qui intelligentia præditus

tus eſt, computet numerum beſtiæ: numerus enim hominis eſt:& numerus ejus,ſexcenta ſexaginta ſex.

CAP. XIV.

His incipit læta catastrophe hujus libri: Nam Agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque angeli ſuo officio non deſunt.

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus ſtans ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis.
2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam ſonum tonitrui magni:
& vocem audivi citharœdorum pulſantium citharas ſuas:
3 Et qui canebant quaſi canticum novum ante thronum, & in conſpectu quatuor illorum animalium, & illorum ſeniorum: neque quiſquam poterat diſcere canticum illud niſi illa centum quadraginta quatuor millia, ii *videlicet* qui empti ſunt è terra:
4 Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt inquinati: virgines enim ſunt: hi ſequuntur Agnum quocunque ierit: hi empti ſunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno ſacræ:
5 Et in quorum ore non eſt inventus dolus: ſunt enim inculpati ante thronum Dei.
6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:
7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam: nam venit hora judicii ejus: & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.
8 Et alius Angelus ſecutus eſt, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandeſcentiæ ſcortationis ſuæ potandum præbuit omnibus gentibus.
9 Et tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit beſtiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte ſua aut in manu ſua,
19 Bibet hic quoque ex vino excandeſcentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuſo in poculum excandeſcentiæ ipſius, & torquebitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum & in conſpectu Agni.
11 Et fumus tormenti ipſorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant beſtiam & imaginem ejus, & ſiquis acceperit characterem nominis ejus.
12 Hic tolerantia ſanctorum eſt: hic qui obſervent præcepta Dei, & fidem Jeſu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causâ moriuntur. Etiam, dicit Spiritus: ut requiescant à laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem, & ecce *aderat* nubes candida: & nubi insidebat *quidam* similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magna ad eum qui insidebat nubi, Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius Angelus prodiit è templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ:

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitque sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAP. XV.

Calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem angelis.

DEinde vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile: Angelos illos septem habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus, & charactere ejus, ex numero nominis ejus, stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei:

3 Qui etiam cantabant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens, justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sanctorum.

4 Quis non timebit te, Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo, nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et post hæc aspexi, & ecce apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli, habentes septem plagas, induti lino mundo & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem An-
gelis phialas aureas plenas ex candescentiæ Dei vi-
ventis in secula seculorum.
8 Et impletum est templum fumo *prodeunte* à maje-
state Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat in-
gredi in templum, donec consummatæ essent septem
plagæ septem Angelorum.

CAP. XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo dicentem
septem illis Angelis, Ite, effundite septem phialas
excandescentiæ Dei in terram.
2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam
suam in terram: factumque est ulcus malum ac noxi-
um adversus homines qui habebant characterem be-
stiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.
3 Deinde secundus Angelus effudit phialam suam
in mare, factumque est *illud* quasi cruor cadave-
ris: & quodcunque animal vivebat in mare mortu-
um est.
4 Tum tertius Angelus effudit phialam suam in
flumina, & in fontes aquarum: & factæ sunt san-
guis,
5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Justus es,
Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quod hæc
judicaris.
6 Quoniam sanguinem sanctorum, & Prophetarum
effuderunt, & sanguinem eis dedisti ad bibendum:
digni enim sunt.
7 Et audivi alium è sanctuario dicentem, Eti-
am, Domine Deus omnipotens, vera *sunt* & justa ju-
dicia tua.
8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam
in solem, & datum est ei æstu affligere homines per
ignem.
9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphe-
marunt nomen Dei habentis autoritatem in has pla-
gas: neque resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.
10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam
super thronum bestiæ illius, & factum est regnum
ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ
dolore:
11 Et blasphemarunt Deum cœli præ doloribus
suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus
suis.
12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in
flumen illud magnum, *nempe*, Euphratem: & exic-
cata est aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu so-
lis *adventantium*.
13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius bestiæ &
ex ore Pseudoprophetæ illius tres impuros spiritus si-
miles ranis *prodeuntes*.

14 Sunt

14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorum edentes ſigna, quique abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregent eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & ſervat veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipſius.)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraice Armageddon.

17 Tum ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aerem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens, Fuit.

18 Factique ſunt ſonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram, terræmotus, *inquam*, adeo magnus.

19 Et dirupta eſt urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conſpectum, ut præberet ei poculum excandeſcentiæ iræ ſuæ.

20 Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi.

21 Et grando magna, quaſi talenti pondo, deſcendit è cœlo in homines: & blaſphemarunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAP. XVII.

Judicium magnæ meretricis; cujus ornatus, calix, & anatome deſcribitur.

TUm venit unus ex ſeptem Angelis qui habebant ſeptem phialas & locutus eſt mecum, dicens mihi, Heus tu, oſtendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, ſedentis ſuper aquas multas:

2 Cum qua ſcortati ſunt reges terræ, & cujus ſcortationis vino inebriati ſunt incolæ terræ.

3 Cumque me per ſpiritum in deſertum abſportaſſet, vidi mulierem inſidentem beſtiæ coccinæ, plenæ nominibus blaſphemiæ, habenti capita ſeptem & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpura & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretioſis & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominationibus & immunditia ſcortationis ſuæ;

5 Et in fronte ſua nomen ſcriptum, Myſterium, Babylon illa magna, mater illa ſcortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam ſanguine ſanctorum & ſanguine martyrum Jeſu: & miratus ſum, cum viderem illam, admiratione magna.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miraris? ego dicam tibi myſterium mulieris, & beſtiæ quæ portat eam,

eam, quæ habet capita ſeptem & cornua decem.
8 Beſtia quam vidiſti, fuit, & non eſt: & aſcenſura
eſt ex abyſſo, & in exitium abitura: & mirabuntur
incolæ terræ (quorum nomina ſcripta non ſunt in li-
bro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes beſti-
am quæ erat, & non eſt, & tamen eſt.
9 Hic eſt mens quæ habet ſapientiam. Septem *ca*-
pita ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet.
10 Et reges ſeptem ſunt: quinque ceciderunt, unus
eſt, *&* alius nondum venit: & cum venerit, oportet
illum ad exiguum *tempus* manere.
11 Beſtia autem quæ erat, & non eſt, is octavus eſt,
& è ſeptem illis eſt, & in exitium abit.
12 Decem autem cornua quæ vidiſti, decem reges
ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed autorita-
tem tanquam reges ad unam horam accipient cum
beſtia.
13 Hi ſunt unius ſententiæ, & vires ac autoritatem
ſuam beſtiæ tradent.
14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos:
quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum: &
qui cum eo ſunt, vocati, & electi, & fideles.
15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidiſti, ubi mere-
trix ſedet, populi ſunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.
16 Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia, hi odio
proſequentur meretricem, & deſertam reddent il-
lam & nudam, & carnes ejus edent, & ipſam igne
exurent.
17 Deus enim dedit in corda eorum ut exequan-
tur quod ipſi viſum eſt, & ut conſentiant, dentque
regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba
Dei.
18 Et mulier quam vidiſti, eſt urbs illa magna quæ
habet regnum ſuper reges terræ.

CAP. XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET poſt hæc vidi Angelum deſcendentem è cœlo,
habentem autoritatem magnam: & terra illumi-
nata fuit ipſius gloria.
2 Exclamavit autem vehementer voce magna, di-
cens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta
eſt domicilium dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpi-
ritus impuri, & cuſtodia omnis volucris immundæ &
exoſæ:
3 Quia ex vino excandeſcentiæ ſcortationis ejus
biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea ſcor-
tati ſunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati
ſunt.
4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex
ea, popule mi, ne participes ſitis peccatorum ejus, &
ex plagis ejus accipiatis,
5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt uſque
in

in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus.
6 Reddite ei sicut & ipsa reddidit vobis: & dupli-
cate ei duplum secundum opera ejus: in poculo quod
propinavit, propinate ei duplum.
7 Quantum sibi gloriæ attribuit & luxuriata est,
tantum date ei tormentum & luctum: quia in corde
suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum
videbo.
8 Ideo una die venient ejus plagæ, mors, & luctus,
& fames ;, & igne exuretur, quia validus est Dominus
Deus, qui damnabit eam.
9 Tum flebunt eam & plangent super ea reges ter-
ræ, qui cum illa scortati & luxuriati sunt, cum vide-
rint fumum incendii ejus:
10 Procul stantes propter terrorem tormenti ipsius,
& dicentes, Vah, vah, magna illa urbs Babylon, urbs
illa valida, una hora venit judicium tuum.
11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt su-
per ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius.
12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, &
margaritarum, & byssi, & porpuræ, & serici, & cocci,
& omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, &
omne vas ex ligno pretiosissimo, &ære; & ferro, &
marmore,
13 Et cinamomum, & suffitus, & unguentum, &
thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, &
jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, &
animas hominum.
14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te:
& omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec am-
plius ea invenies.
15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites
facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsi-
us, flentes ac lugentes:
16 Et dicentes. Vah, vah, civitas illa magna, quæ
amicta erat bysso & purpura & cocco, & deaurata erat
auro & lapidibus pretiosis & margaritis! quinam una
hora vastatæ sunt tantæ divitiæ?
17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus
versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæ-
stum faciunt, procul stabunt,
18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, &
dicent, Quæ similis *erat* urbi isti magnæ?
19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes
ac lugentes, & dicentes, Vah, vah, quod urbs illa ma-
gna, in qua omnes qui habebant naves in mari divites
facti sunt ex ipsius copiis, una hora desolata est.
20 Exulta super ea cœlum, & sancti Apostoli, &
Prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus
sumpsit.
21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem
instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita
cum

cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna:
nec amplius invenietur.
22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia ac
tuba canentium non audietur in te amplius: nec ullus
artifex cujuscunque artis invenietur in te amplius:
& sonitus molæ non audietur in te amplius:
23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: &
vox sponsi & sponsæ non audietur amplius in te: nam
mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis
seductæ sunt omnes gentes.
24 Sed in ea sanguis Prophetarum & sanctorum in-
ventus est, & omnium qui mactati sunt in terra.

CAP. XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleste Halleluja.

POst hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in
cœlo dicentis, Halleluja: salus, & gloria, & ho-
nor, & virtus Domino Deo nostro.
2 Quia vera & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem
illam magnam, quæ corrupit terram scortatione sua,
damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum
ex manu ejus.
3 Deinde, secundo dixerunt, Halleluja: & fumus
ejus ascendit in secula seculorum.
4 Et procidérunt viginti quatuor illi Seniores, &
quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum insidentem
throno, dicentes, Amen. Halleluja.
5 Tum vox e throno prodiit, dicens, Laudate Deum
nostrum, omnes servi ejus, & qui timetis eum parvi &
magni.
6 Et audivi tanquam sonitum turbæ multæ, & tan-
quam sonitum aquarum multarum, tanquam sonitum
tonitruorum vehementium, dicentium, Halleluja:
quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster
omnipotens.
7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei:
quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.
8 Et datum est ei ut amiciatur bysso munda & splen-
dida: byssus enim justificationes sunt Sanctorum.
9 Tum dixit mihi, Scribe. Beati qui ad cœnam nu-
ptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba
Dei vera sunt.
10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum:
sed dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus tuus sum &
fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum
adora: testimonium enim Jesu est Spiritus prophetiæ.
11 Deinde vidi cœlum apertum, & ecce *adfuit* e-
quus albus: & qui insidebat ei, vocabatur Fidelis &
Verax, & *qui* juste judicat & pugnat.
12 Oculi autem ejus *erant* tanquam flamma ignis:
& in capite ejus diademata multa: habebatque nomen
scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et

13 Et amictus erat veste tincta sanguine: vocaturq;
nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui sunt in cœlo, sequebantur
eum equis albis, vestiti bysso alba & munda.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus. ut eo
percuteret gentes: ipse enim reget eas virga ferrea:
& is est qui calcabit lacum vini excandescentiæ & iræ
Dei omnipotentis.

16 Habebatque in vestimento & in fœmore suo no-
men scriptum, Rex regum, & Dominus dominan-
tium.

17 Tunc vidi quendam Angelum stantem in sole,
qui clamavit voce magna, dicens omnibus avibus quæ
volabant per medium cœli, Adeste & congregamini
ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, &
carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui
ipsis insident, & carnes omnium liberorum ac servo-
rum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & reges terræ, & ex-
ercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum
eo qui insidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopro-
pheta ille qui ediderat signa in ejus conspectu, qui-
bus seduxit eos qui acceperant characterem bestiæ, &
qui adoraverant imaginem ejus: *&* vivi conjecti sunt
ambo in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Et reliqui occisi sunt gladio ejus qui insidebat
equo, prodeunte ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ
sunt carnibus eorum.

CAP. XX.

Felicitas Ecclesiæ in his terris per mille annos,

DEinde vidi Angelum descendentem è cœlo, ha-
bentem clavem abyssi, & catenam magnam in
manu sua.

2 Qui apprehendit draconem, serpentem, *inquam*,
illum antiquum, qui est Diabolus & Satanas, & vinxit
eum *ad* annos mille:

3 Conjecitque eum in abyssum, quam occlusit & ob-
signavit super eum, ut non seduceret amplius gentes,
donec consummarentur anni mille: nam postea opor-
tet eum solvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & sederunt super eos, &
judicium datum est eis: & animas eorum, qui securi
percussi sunt propter testimonium Jesu, & propter ser-
monem Dei, quique non adorarunt bestiam, neque
imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in
frontibus suis, aut in manibus suis: viventque & re-
gnabunt cum Christo mille illos annos.

5 Reliqui vero ex mortuis non reviviscent, donec
consummati fuerint illi anni mille. Hæc est resurre-
ctio prima.

6 Bea-

6 Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectio-
ne prima: in hos *enim* ſecunda mors non habet pote-
ſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regna-
bunt cum eo mille annis.
7 Poſtquam vero conſummati fuerint anni mille,
ſolvetur Satanas è carcere ſuo.
8 Et exibit ut ſeducat gentes quæ ſunt in quatuor
angulis terræ, Gogum & Magogum: ut congreget eos
ad prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.
9 Aſcenderunt igitur ſuper latitudinem terræ, &
circumiverunt caſtra ſanctorum, & urbem illam dile-
ctam: ſed deſcendit ignis à Deo è cœlo qui devora-
vit eos.
10 Et Diabolus qui ſeducebat eos, conjectus eſt in
ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi *erat* & beſtia illa &
ille pſeudopropheta, & torquebuntur die ac nocte in
ſecula ſeculorum,
11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quen-
dam ei inſidentem, à cujus conſpectu fugit terra &
cœlum, quorum locus non eſt inventus.
12 Et vidi mortuos parvos & magnos ſtantes in
conſpectu Dei, & libri aperti ſunt: & alius liber aper-
tus eſt, qui eſt *liber* vitæ: judicatique ſunt mortui ex
iis quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſo-
rum.
13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors
quoque & infernus reddiderunt mortuos quos habe-
bant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundum opera
ipſorum.
14 Infernus autem ac Mors conjecti ſunt in ſta-
gnum ignis: quæ eſt mors ſecunda.
15 Et qui non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus,
conjectus eſt in ſtagnum ignis.

CAP. XXI.

Cœlum novum & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum & terram novam: pri-
mum enim cœlum & prima terra abierat: &
mare non amplius extabat.
2 Et ego Johannes vidi ſanctam illam civitatem
Hieruſalem novam, deſcendentem à Deo è cœlo pa-
ratam, ut ſponſam ornatam viro ſuo.
3 Et audivi vocem magnam è cœlo dicentem, Ecce
tabernaculum Dei *eſt* cum hominibus, & habitabit cum
eis: & ipſi populi ejus erunt, & ipſe Deus cum eis
erit, Deus ipſorum.
4 Et abſterſurus eſt Deus omnem lacrymam ab ocu-
lis eorum: & mors amplius non extabit: neque lu-
ctus, neque clamor, neque labor extabit amplius:
quia præcedentia abierunt:
5 Et dixit is qui inſidebat throno, Ecce nova facio
omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera
ſunt & fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego ſum A & Ω, ini-
tium & finis. Ego ſitienti dabo ex fonte aquæ vivæ
gratis.
7 Victor hæreditario jure obtinebit omnia: & ero
ei Deus, & ipſe erit mihi filius.
8 Formidoloſis autem & incredulis, & execrabi-
libus, & homicidis, & ſcortatoribus, & veneficis, &
idololatris, & omnibus mendacibus portio *aſſignata* eſt
in ſtagno ubi ardet ignis & ſulphur, quod eſt mors
ſecunda.
9 Tum venit ad me unus ex ſeptem illis Angelis
qui habuerant ſeptem illas phialas plenas ſeptem pla-
gis ultimis: & locutus eſt mecum, dicens, Veni,
oſtendam tibi ſponſam uxorem Agni.
10 Et aſportavit me per ſpiritum in montem ma-
gnum & ſublimem, & oſtendit mihi civitatem illam
magnam, ſanctam, *inquam*, illam Hieruſalem è cœlo
deſcendentem à Deo:
11 Habentem gloriam Dei: & cujus lumen *erat*
ſimile lapidi pretioſiſſimo, tanquam lapidi jaſpidi in-
ſtar cryſtalli ſplendenti.
12 Habebat præterea murum magnum & ſubli-
mem, habentem portas duodecim, & in portis Ange-
los duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina
duodecim tribuum filiorum Iſrael.
13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab Aquilone,
portæ tres: ab Auſtro, portæ tres: ab Occaſu, por-
tæ tres,
14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim,
in quibus *erant* duodecim nomina Apoſtolorum Agni.
15 Porro is qui loquebatur mecum habebat cala-
mum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus
& murum ejus.
16 Urbs ipſa vero quadrangularis ſita eſt, cujus
longitudo tanta eſt quanta & latitudo, menſuſque eſt
civitatem illo calamo, ad ſtadiorum duodecim millia:
ſuntq; longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales.
17 Et menſus eſt murum ejus centum quadra-
ginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt
Angeli.
18 Erat autem ſtructura muri ejus ex jaſpide, ipſa
vero civitatis aurum purum, & ſimilis vitro puro.
19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioſo
ornata: fundamentum primum *erat* jaſpis: ſecundum,
ſapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, ſma-
ragdus:
20 Quintum, ſardonix: ſextum, ſardius: ſeptimum,
chryſolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius:
decimum, chryſopraſus: undecimum, hyacinthus:
duodecimum, amethyſtus.
21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ
ſunt; & ſingulæ portæ ex ſingulis margaritis ſunt: &
platea

platea civitatis, aurum purum tanquam vitrum per-
lucidum.
22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus
omnipotens templum illius est, & Agnus.
23 Neque civitas ista eget sole vel luna, ut luceant
in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus
est Agnus.
24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad
lucem ejus: & reges terræ gloriam suam & honorem
ad eam adferent.
25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim
non erit illic.
26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.
27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat,
aut abominandum quippiam patrat, vel mendacium
loquitur: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

Paradisi cœlestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ,
splendidum tanquam crystallum, procedentem
ex throno Dei & Agni.
2 In media vero platea ipsius, & ex utraque parte
fluminis *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per
menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad
sanationem Gentium.
3 Nec ullum adversus quenquam anathema erit
amplius: sed sedes Dei & Agni in ea erit, & servi ejus
colent eum.
4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in fron-
tibus ipsorum *erit.*
5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine
lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus
illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.
6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida *sunt* & vera: &
Dominus Deus ille sanctorum Prophetarum misit An-
gelum suum ut indicet servis suis quæ oportet fieri
cito.
7 Ecce venio cito. Beatus qui observat verba pro-
phetiæ libri hujus.
8 Ego vero Johannes *is sum* qui hæc audivi & vidi.
Et cum audissem & vidissem, procidi ut adorarem ante
pedes Angeli qui mihi hæc ostendebat.
9 *Is* vero dixit mihi, Vide ne *feceris:* conservus enim
tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum
qui observant verba libri hujus. Deum adora.
10 Deinde dixit mihi, Ne obsignaveris verba pro-
phetiæ libri hujus: præstitutum enim illud tempus
prope est.
11 Qui injuste agit, injuste agat adhuc: & qui sordi-
dus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur
adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc,
12 Et ecce, venio cito: & merces mea mecum *est*
ut

ut reddam unicuique prout opus ipsius erit.
13 Ego sum A & Ω : principium & finis, primus
& ultimus.
14 Beati qui præstant ejus præcepta : ut sit eis jus
arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.
15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scorta-
tores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat ac
committit mendacium.
16 Ego Jesus misi Angelum meum, ut hæc vobis
testificaretur in Ecclesiis. Ego sum stirps & progenies
illa Davidis, stella illa splendida & matutina.
17 Et Spiritus & Sponsa dicunt, Veni. Et qui audit
dicat, Veni : & qui sitit, veniat : & qui vult, accipiat
aquam vitæ gratis.
18 Enimvero una testor cuivis audienti verba pro-
phetiæ libri hujus, Si quis adjecerit ad hæc, imponet
ei Deus plagas scriptas in libro isto :
19 Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri pro-
phetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, &
ex urbe illa sancta, & ex iis quæ scripta sunt in libro
isto.
20 Dicit qui testatur ista : Etiam venio cito. Amen.
Veni igitur, Domine Jesu.
21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus
vobis. Amen.

Soli Deo honor & gloria.

0/10.

CANTABRIGIÆ,
Ex Officina *Joan. Hayes*, celeberrimœ
Academiæ Typographi.
M DC LXXXIII.

Wd. ☉ A.M. Octr. 20. Mr Hill
1 Pet 5, 7. Casting all yr care on him who careth for you. –
1 This requires a universal surrender of our concerns to G.
Yr state of nations, – the condition of our friends, – Yt of ye Ch. –
2 This surrender must be ye habitual exercise of our souls, always dependg yet united to God
3 Such surrender should be frankly & cheerful, as to ye 4th grace, losing nothing but care & gaining disy
4 This must be done w. entire resignaton of our will to ye will of God not dictating to infinite wisdom,
5 All reference of ourselves & our cares must be made thro J.C.
6 But this must not relax our attention to means of relief.
7 We should rest assured that ye issue of every dispensation shall be right & happy. –

'In 1703, in the Convocation of Clergy in the Lower House, a complaint was exhibited against the printers of the Bible for the careless and defective way in which it was printed by the patentees. The editions specially complained of were those printed by Hayes, of Cambridge, in 1677 and 1678... The printers however continued to print the Bible carelessly, with a defective type, on bad paper; and ... to sell copies at an exorbitant price'. — T. B. Reed, Old English Foundries, p. 232 note.